

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 19

FÖRSTA KAMMAREN

1960

23—25 maj

Debatter m. m.

Måndagen den 23 maj

Sid.

Svar på interpellation av herr Andersson, Axel Johannes, ang. postverkets ersättningsskyldighet gentemot sina kunder	3
---	---

Tisdagen den 24 maj

Skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.	6
Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m.	45
Uljämningsskatt å vissa varor, m. m.	66
Den ekonomiska politiken	68
Underskott å statens järnvägars fond	136
Om åtgärder i syfte att begränsa statens utgiftsåtaganden och låne- behov	138
Om viss översyn av skattepolitiken	141
Beräkning av bevillningarna, m. m.	142
Om vissa ändringar i förordningen om allmän varuskatt	152

Onsdagen den 25 maj

Riktlinjer för en statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet	161
Förordning om registrering och mönstring av sjömän, m. m.	176
Lagförslag om behörighet att utöva läkaryrket, m. m.	186
Bestämmelser i värnpliktslagen om utbildningstiden för reservoffi- cerare	205
Svenskt medborgarskap såsom villkor för erhållande av statstjänst	212
Talmännens rösträtt	216
Uppskov med behandlingen av vissa ärenden	228

Samtliga avgjorda ärenden

Tisdagen den 24 maj	Sid.
Andra lagutskottets memorial nr 50, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om beslutanderätten vid utbetalning av sjukpenning till annan än den försäkrade	6
Jordbruksutskottets memorial nr 34, ang. gemensam votering i fråga om anslag till den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm	6
Sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m., medelsanvisningen till Statens skogsförbättringanslag och till Vägbyggnader å skogar i enskild ägo ävensom ang. skogsvårdsavgiften för år 1960, m. m.	6
Jordbruksutskottets utlåtande nr 31, ang. vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.	45
Bevillningsutskottets betänkande nr 64, ang. förslag till förordning om utjämningsskatt å vissa varor, m. m.	66
Bankoutskottets utlåtande nr 26, om fortsatt giltighet av lagen ang. rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.	68
Statsutskottets utlåtande nr 138, ang. avsättning av kommunalskattemedel till budgetutjämningsfonden	136
— nr 139, ang. underskott å statens järnvägars fond	136
— nr 140, ang. anslag till avskrivning av nya kapitalinvesteringar	137
— nr 141, ang. garanti för banklån till Stockholms kapplöpningssällskap	138
— nr 142, i anledning av motioner, väckta i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag till riksstat för budgetåret 1960/61 m. m.	138
Bevillningsutskottets betänkande nr 63, om en allmän översyn av skattesystemet, m. m.	141
— nr 60, ang. beräkning av bevillningarna, m. m.	142
— nr 62, om vissa ändringar i förordningen om allmän varuskatt	152
Onsdagen den 25 maj	
Gemensamma omröstningar:	
ang. anslag till en estnisk skola i Göteborg	160
ang. anslag till den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm	160
Statsutskottets utlåtande nr 136, ang. riktlinjer för en framtida statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet	161
Andra lagutskottets utlåtande nr 43, ang. förordning om registrering och mönstring av sjömän (mönstringsförordning) m. m.	176
— nr 44, ang. förslag till lag om behörighet att utöva läkaryrket m. m.	186
— nr 46, ang. ändrad lydelse av 27 § 1 mom. och 29 § 1 mom. värnpliktslagen	205
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 21, ang. förslag till ändrad lydelse av 1 kap. 8 § tryckfrihetsförordningen	210
— nr 22, ang. ändringar i regeringsformen m. m.	210
— nr 23, ang. godkännande av Sveriges anslutning till konventionen angående upprättande av Europeiska frihandelssammanslutningen, m. m.	228
— memorial nr 24, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	228

Måndagen den 23 maj

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 17 innevarande månad.

Ang. postverkets ersättningsskyldighet gentemot sina kunder

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **SKOGLUND**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Axel Johannes Anderssons interpellation angående postverkets ersättningsskyldighet gentemot sina kunder, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Axel Johannes Andersson frågat mig,

1) om postverkets nu gällande bestämmelser innebär, att postverket icke har något ansvar mot kunderna, därest postverket genom slarv eller försummelse vållar dem allvarlig ekonomisk skada, och

2) om så är fallet, huruvida jag överväger sådana åtgärder, som leder till att den som anlitar postverket kan hållas skadeslös i händelse av uppenbar försummelse eller vårdslöshet från postverkets sida.

Till svar på herr Anderssons frågor får jag anföra följande.

Gällande bestämmelser på detta område återfinnes i 1934 års förordning angående postverkets ansvarighet. Enligt denna är postverket i viss utsträckning ansvarigt för assurerade och rekommenderade försändelser, oassurerade paket, postförskotts-försändelser och inkasseringshandlingar samt för inbetalade medel. Ersättningsbeloppet är för rekommenderade försändelser maxime-

rat till 50 kronor och för oassurerade paket till 200 kronor.

Vidare kan generalpoststyrelsen för bland andra dessa båda försändelseslag medge ersättning efter särskild prövning med högst 50 kronor åt en avsändare, som förorsakats särskilda kostnader genom försening vid postbehandlingen.

Ersättningsskyldigheten begränsas av det allmänna stadgandet, att postverket ej ansvarar för indirekt skada eller utebliven vinst. 1934 års förordning ansluter sig i detta hänseende till de internationella bestämmelserna. Jag kan nämna, att generalpoststyrelsen under förarbetet till förordningen särskilt behandlade frågan om utebliven vinst genom försening. Styrelsen framhöll därvid, att postverket ej kunde ikläda sig ansvar exempelvis då aktier på grund av försening vid postbehandlingen måste säljas till ofördelaktigare kurs än avsändaren beräknat. Departementschefen anslöt sig till denna uppfattning, som riksdagen lämnade utan erinran.

Sedan någon tid förbereder generalpoststyrelsen ett förslag till revision av ansvarighetsförordningen. Regering och riksdag torde således komma att i sinom tid få på nytt ta ställning till frågan om omfattningen av postverkets ansvarighet för försändelser.

Med det sagda, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES,
(fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret, även om det skulle vara fel att påstå att detta verkade överdrivet uppmunt-
rande.

Nu gällande bestämmelser tycks göra det fullständigt uteslutet att erhålla ersättning för liden förlust, i varje fall till högre belopp än mellan 50 och 200 kro-

Ang. postverkets ersättningsskyldighet gentemot sina kunder

nor. Såsom framgår av svaret är de bestämmelser, som nu gäller, 26 år gamla, och det tyder ju på att de kan vara mogna för en revision, om postverket framdeles har för avsikt att konkurrera med andra kommunikationsmedel. Den översyn av ansvarighetsförordningen som generalpoststyrelsen ställer i utsikt och håller på att förbereda borde med största skyndsamhet komma till stånd.

De flesta innehavare av s. k. förtidsvadställen för V 5 torde ha tagit stora försäkringar för att på det sättet skydda sina kunder för det fall att en vinst eljest skulle gå förlorad genom innehavarnas eller deras medhjälparens slarv. Bussägare och innehavare av andra kommunikationsmedel har säkerligen också i stor utsträckning tagit liknande försäkringar, och i varje fall har de möjlighet att genom försäkringar skydda kunderna. Den enda svaga punkten tycks faktiskt vara postverket, och så länge den svagheten består lär nog innehavarna av sådana här förtidsvadställen vara intresserade av att, där det över huvud taget är möjligt, använda annan och säkrare förbindelse med mottagaren än den som postverket för närvarande erbjuder.

Beklagligt nog tycks det i varje fall tills vidare inte vara något att göra åt detta. Den person som i det aktuella fallet gick miste om en vinst på cirka 13 000 kronor, som hon så väl var i behov av, har för alltid fått uppge hoppet att få se några vinstpengar. I den lugna och försonande frid, som just nu råder i kammaren, vore det väl högst olämpligt att ägna sig åt någon bister kritik. Men nog verkar det ändå som en alldeles speciell ironi att avsändaren får betala returportot på den försändelse som genom postverkets slarv har blivit värdelös!

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 138—145, bevillningsutskottets betänkanden nr 60 och 62—64, bankoutskottets utlåtanden nr 25

och 26 samt memorial nr 27, första lagutskottets utlåtande nr 36 och memorial nr 37, andra lagutskottets utlåtanden nr 44 och 46—48 samt memorial nr 49 och 50 ävensom jordbruksutskottets utlåtanden nr 31 och memorial nr 34.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde följande betänkanden skulle i nedan angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden, nämligen

andra lagutskottets memorial nr 50, jordbruksutskottets memorial nr 34, sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, jordbruksutskottets utlåtande nr 31, bevillningsutskottets betänkande nr 64, bankoutskottets utlåtande nr 26, statsutskottets utlåtanden nr 138—142, bevillningsutskottets betänkanden nr 63, 60 och 62 samt statsutskottets utlåtande nr 136.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 159, med förslag till riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande m. m.;

nr 160, med förslag till lag om rätt att undersöka och bearbeta fyndigheter av uranhaltigt mineral m. m. (uranlag), m. m.;

nr 162, med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser om beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall;

nr 164, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 26 § förordningen den 3 april 1959 (nr 92) om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.;

nr 165, med förslag till förordning om bidrag till vanföra ägare av motorfordon; och

nr 166, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Anmäldes och bordlades bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 28, angående uppskov med behandlingen av visst till bankoutskottet hänvisat ärende;

nr 29, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om pension åt fru Emy Lovisa Lindqvist;

nr 30, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om engångsunderstöd åt f. d. städerskan vid riksdagshuset Judit Olsson; samt

nr 31, i anledning av väckt motion om underlättande av radio- och TV-sändningar från riksdagsdebatterna.

Kammararens sammanträde avslutades kl. 16.12.

In fidem
Fritz af Petersens

Tisdagen den 24 maj förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Justerades protokollet för den 18 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 159, med förslag till riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 160, med förslag till lag om rätt att undersöka och bearbeta fyndigheter av uranhaltigt mineral m. m. (uranlag), m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 162, med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser om beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall;

nr 164, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 26 § förordningen den 3 april 1959 (nr 92) om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.;

nr 165, med förslag till förordning om bidrag till vanföra ägare av motorfordon; och

nr 166, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Föredrogs och bordlades ånyo bankoutskottets memorial nr 28 och utlåtanden nr 29—31.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna andra lagutskottets memorial

nr 50, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandlingen av andra lagutskottets utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets memorial nr 34, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Herr andre vice talmannen yttrade, att, under förutsättning att den nu godkända voteringspropositionen bleve godkänd även av andra kammaren, enligt överenskommelse med nämnda kammars talman gemensam omröstning i ärendet komme att anställas vid kamrarnas sammanträden under morgondagen.

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

Föredrogs ånyo sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m., medelsanvisningen för budgetåret 1960/61 till Statens skogsförbättringsanslag och till Vägbyggnader å skogar i enskild ägo ävensom Kungl. Maj:ts förslag rörande skogsvårdsavgiften för år 1960 jämte i ärendena väckta motioner, m. m.

I en till riksdagen den 11 mars 1960 avlåten proposition, nr 106, hade Kungl. Maj:t — såvitt propositionen hänvisats till jordbruksutskottet — under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

att dels antaga till propositionen fogat förslag till förordning angående skogsvårdsstyrelser, dels godkänna de grunder för skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m. som förordats i propositionen, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga ändringar i personalförteckningarna för skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna, dels fastställa avlöningsstater för skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna, dels å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa till Skogsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 845 800 kronor, till Skogsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 166 500 kronor, till Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Avlöningar ett förslagsanslag av 14 391 000 kronor, till Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Omkostnader ett reservationsanslag av 4 983 000 kronor samt till Bidrag till vissa skogsbrukskurser m. m. ett förslagsanslag av 3 269 000 kronor, dels ock medgiva, att under budgetåret 1960/61 statlig kreditgaranti finge på i propositionen angivna grunder beviljas för lån avseende produktion av skogsfrö och skogsplanter intill ett belopp av 1 000 000 kronor.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkterna 100 och 101, föreslagit, att riksdagen skulle dels medgiva, att under budgetåret 1960/61 finge beviljas statsbidrag å tillhoppa högst 2 200 000 kronor till skogsodlingsåtgärder på sämre jordbruksmark samt å tillhoppa högst 1 400 000 kronor till med statens skogsförbättringsanslag i övrigt avsedda ändamål, dock med den inskränkning, som angivits i propositionen, med rätt för Kungl. Maj:t att göra jämkning i ifrågasvarande fördelning, dels till Statens skogsförbättringsanslag för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 3 600 000 kronor, dels ock till Vägbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 7 700 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Vidare hade Kungl. Maj:t, som framginge av det vid årets statsverksproposi-

tion fogade utdraget av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 januari 1960, bilaga 1, föreslagit riksdagen besluta, att skogsvårdsavgift enligt förordningen om skogsvårdsavgift skulle för år 1960 utgå med 1 promille.

I förslaget till förordning angående skogsvårdsstyrelser var 3 § första stycket så lydande:

»Skogsvårdsstyrelse utgöres av sju ledamöter. Tre av dem utses av Kungl. Maj:t för en tid av fyra år. Kungl. Maj:t förordnar en av dessa ledamöter att vara ordförande samt utser suppleant för en var av dem. Tre ledamöter jämte suppleanter utses av landstinget eller, om inom styrelsens verksamhetsområde finnas fler än ett landsting, av dessa gemensamt för samma tid som de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna. Såsom självskriven ledamot ingår länsjägmästaren hos skogsvårdsstyrelsen.»

I samband med frågan om *skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet m. m.* hade utskottet behandlat följande motioner:

1) de likalydande motionerna I: 607, av herr *Olsson, Erik, m. fl.*, och II: 750, av herr *Nilsson* i Östersund *m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta, att med bifall i övrigt till propositionen nr 106 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till obligatoriska skogskulturavgifter, som i samband med avverkning skulle avsättas i syfte att användas för å fastigheten nödvändiga skogsvårdsåtgärder;

2) de likalydande motionerna I: 626, av herr *Svanström m. fl.*, och II: 766, av herr *Johansson* i Gränö *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 106 måtte besluta, att den förordade sammanslagningen av de båda skogsvårdsstyrelserna inom Kalmar län skulle anstå;

3) I: 628, av herr *Hansson, Nils*;

4) de likalydande motionerna I: 629, av herr *Hansson, Nils, m. fl.*, och II: 780, av herr *Staxäng m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte, med

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

ändring av Kungl. Maj:ts förslag i vad avsåge tjänstetillsättning och kompetenskrav, besluta i enlighet med vad i motionerna förordats;

5) de likalydande motionerna I: 630, av herr *Hansson, Nils, m. fl.*, och II: 781, av herr *Staxäng m. fl.*, vari, såvitt nu var i fråga, förordats, att riksdagen måtte dels med avslag å Kungl. Maj:ts förslag om medelsanvisningen under skogsvårdsstyrelsernas omkostnadsanslag till Skogsvårdsstyrelserna: Omkostnader anvisa ett reservationsanslag å 7 483 000 kronor, dels besluta om uppskov med genomförande av vissa av Kungl. Maj:t i övrigt framlagda förslag rörande skogsvårdsstyrelseverksamheten enligt vad i motionerna skisserats;

6) de likalydande motionerna I: 631, av herr *Pålsson m. fl.*, och II: 779, av herr *Staxäng m. fl.*, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 106 måtte besluta, att skogsvårdsstyrelse skulle erhålla den sammansättning och utses på det sätt, som föreslagits av 1955 års skogsvårdsutredning;

7) de likalydande motionerna I: 632, av herr *Pålsson* och herr *Gustafsson, Nils-Eric*, samt II: 782, av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.*;

8) de likalydande motionerna I: 633, av herr *Sundin m. fl.* och II: 776, av herr *Wahrendorff m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 106 måtte, dels i fråga om grunderna för skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet godtaga a) att skogsvårdsstyrelse finge utgöras av sju ledamöter, varav Kungl. Maj:t måtte äga utse en ledamot, vederbörande landsting fyra ledamöter och vederbörandeushållningssällskap en ledamot samt länsjägmästaren måtte vara självskriven ledamot, i enlighet med vad som anförts i motionerna, b) att skogsvårdsstyrelserna själva måtte äga tillsätta tjänster och antaga annan personal upp till och med lönegrad A 23, dels anvisa å riksdagen för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln till Bidrag till skogs-

vårdsstyrelserna: Omkostnader ett reservationsanslag av 7 483 000 kronor, dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om förslag till nästa års riksdag om medelstilldelning till skogsvårdsstyrelserna enligt av skogsvårdsutredningen förordade beräkningsgrunder, innebärande att av kostnaderna för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet 45 procent måtte föras på den offentliga sektorn och bekostas med allmänna statliga medel samt 55 procent på servicesektorn och bekostas med skogsvårdsavgiftsmedel, taxeinkomster och därmed jämförliga driftinkomster;

9) de likalydande motionerna I: 634, av herr *Sveningsson*, och II: 778, av herr *Lothigius m. fl.*, i vilka motioner, såvitt nu var i fråga, hemställts om uppskov med Kungl. Maj:ts proposition i vad avsåge framlagt förslag om skogsvårdsstyrelsernas organisation;

10) de likalydande motionerna I: 635, av herr *Johansson, Anders, m. fl.*, och II: 777, av herr *Stiernstedt m. fl.*, vari förordats, att bestämmelserna om skogsskoleutbildade bisittare hos skogsvårdsstyrelserna skulle bibehållas i skogsvårdsstyrelsernas reglemente samt

11) motionen II: 775, av herrar *Svensson* i Vä och *Elmwall*.

I anslutning till frågan rörande *statens skogsförbättringsanslag* hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 317, av herr *Hansson, Nils, m. fl.*, och II: 401, av herr *Staxäng m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att i enlighet med 1955 års skogsvårdsutrednings förslag bidrag till upprättande av s. k. skogsbruksplaner skulle utgå från statens skogsförbättringsanslag med 125 kronor per plan;

2) motionen I: 476, av herr *Hansson, Nils*, vari hemställts, att riksdagen måtte medgiva skogsstyrelsen rätt att grunda kostnadsberäkningar i samband med statligt stöd till skogliga åtgärder på det aktuella prisläget; samt

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

3) motionen II: 286, av herr *Ekström* i Björkvik m. fl., i vilken motion hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts förslag rörande statens skogsförbättringsanslag måtte besluta sådan ändring av de föreslagna grunderna för anslaget disponering, att bidrag finge utgå jämväl för upprättande av skogsbruksplaner i huvudsaklig överensstämmelse med de av 1955 års skogsvårdsutredning föreslagna grunderna.

I samband med frågan angående *anslaget till vägbyggnader å skogar i enskild ägo* hade utskottet behandlat följande motioner:

1) motionen I: 227, av herr *Persson, Helmer*;

2) de likalydande motionerna I: 228, av herr *Pålsson m. fl.*, och II: 287, av herr *Larsson* i Norderön m. fl., i vilka motioner förordats, att riksdagen till Vägbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1960/61 skulle anvisa ett reservationsanslag av 11 500 000 kronor i enlighet med skogsstyrelsens yrkande, att avräknas mot automobilskattemedlen; samt

3) motionen II: 592, av herr *Elmwall*, vari hemställts, att riksdagen vid behandling av statsverkspropositionen, nionde huvudtiteln, punkten 101, måtte dels anvisa till Vägbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1960/61 ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen, dels hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande av förslag till 1961 års riksdag angående upprustning av skogsbilvägnätet enligt skogsvårdsutredningens plan.

Beträffande frågan om *promilletalet för skogsvårdsavgiften* hade motionsvis framställts olika yrkanden. Således hade i de vid riksdagens början väckta likalydande motionerna I: 200, av herr *Nils-Eric Gustafsson m. fl.*, och II: 498, av herr *Fälldin m. fl.*, hemställts, att riksdagen måtte besluta, att skogsvårdsavgift skulle för år 1960 utgå med 0,7 promille.

Vidare hade i följande i anledning av propositionen nr 106 väckta motioner

framställts nedanstående yrkanden avseende skogsvårdsavgiften, nämligen

1) i de likalydande motionerna I: 630, av herr *Nils Hansson m. fl.*, och II: 781, av herr *Staxäng m. fl.*, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om sänkning av promillesatsen för skogsvårdsavgiften;

2) i de likalydande motionerna I: 634, av herr *Sveningsson*, och II: 778, av herr *Lothigius m. fl.*, att promillesatsen för skogsvårdsavgiften måtte sänkas från 1,25 till 1,1 promille;

3) i motionen II: 749, av herrar *Larsson* i Julita och *Ekström* i Björkvik, att riksdagen måtte besluta, att skogsvårdsavgiften skulle utgå med 1,25 promille;

4) i motionen II: 775, av herrar *Svensson* i Vä och *Elmwall*, att riksdagen måtte besluta, att skogsvårdsavgiften skulle bibehållas vid nuvarande promillesats; samt

5) i motionen II: 783, av herr *Hæggbloom m. fl.*, att riksdagen för undvikande av alltför stor höjning av skogsvårdsstyrelsernas förrätningsstaxor måtte fastställa promilletalet för skogsvårdsavgiften till 1,1 promille.

Vid riksdagens början hade vidare väckts motionen I: 407, av herr *Nils Hansson*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att frågan om skogsvårdsavgiftens promilletal samt propositionen om skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet borde av vederbörande utskott få en samtidig behandling.

Yrkande om *ändring i förordningen om stämpelavgift* hade framställts i de likalydande motionerna I: 202, av herr *Jonsson, Jon, m. fl.*, och II: 249, av herr *Jonsson* i Strömsund m. fl.

Enligt överenskommelse mellan bevillningsutskottet och jordbruksutskottet hade förenämnda ärenden hänskjutits till behandling av sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott, vilket utskott i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte

A. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

200 och II: 498, II: 749 samt II: 783 ävensom, såvitt nu vore i fråga, å motionerna I: 630 och II: 781, I: 634 och II: 778 samt II: 775 besluta, att skogsvårdsavgift enligt förordningen om skogsvårdsavgift skulle för år 1960 utgå med en promille;

B. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionen I: 628, såvitt nu vore i fråga, besluta, att skogsvårdsstyrelse skulle utgöras av sju ledamöter;

C. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag, såvitt nu vore i fråga, å motionerna I: 631 och II: 779, I: 633 och II: 776 samt II: 775 besluta, att av skogsvårdsstyrelses ledamöter tre jämte suppleanter skulle utses av Kungl. Maj:t och tre jämte suppleanter av vederbörande landsting samt att länsjägmästaren skulle ingå såsom självskriven ledamot;

D. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag, såvitt nu vore i fråga, å motionerna I: 628, I: 631 och II: 779, I: 633 och II: 776 samt II: 775 antaga förslaget till förordning angående skogsvårdsstyrelser;

E. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 626 och II: 766 besluta, att såsom förut-sättning för att vederbörliga statsbidrag måtte utgå skulle gälla, att de två skogsvårdsstyrelserna i Kalmar län samman-sloges per den 1 januari 1961;

F. i skrivelse till Kungl. Maj:t hem-ställa, att Kungl. Maj:t med utnyttjande av det i 1 § förenämnda förordning angående skogsvårdsstyrelser lämnade be-myndigandet, måtte förordna, att den nya skogsvårdsstyrelsen i Kalmar län skulle förläggas till Västervik;

G. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 635 och II: 777 besluta, att bestämmelserna angående skogsskoleutbildade bi-sittare vid skogsvårdsstyrelses samman-träden skulle utgå ur reglementet för skogsvårdsstyrelserna;

H. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:

629 och II: 780, såvitt nu vore i fråga, besluta, att i reglementet för skogsvårdsstyrelserna skulle införas bestämmelser om att för behörighet till tjänst som biträdande länsjägmästare och biträdande jägmästare skulle erfordras att ha avlagt jägmästarexamen eller forstmästar-examen vid skogshögskolan samt för att kunna antagas till föreståndare för skogsbruksskola, förste länsskogvaktare, läns-skogvaktare och biträdande länsskogvaktare att ha avlagt examen vid statens skogsmästarskola eller statens skogsskola eller på annat sätt visat sig äga därmed jämförbar kompetens;

I. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 633 och II: 776 samt med bifall till motionerna I: 629 och II: 780, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att

a) länsjägmästare skulle förordnas av Kungl. Maj:t efter anmälan av överdirektören och chefen för skogsstyrelsen,

b) annan ordinarie ävensom extra ordinarie tjänst i lägst lönegrad A 24 skulle tillsättas av Kungl. Maj:t efter förslag av skogsstyrelsen,

c) övriga tjänster skulle tillsättas och annan personal antagas av skogsstyrelsen eller, i fråga om ordinarie tjänster i högst lönegrad A 13 och icke-ordinarie personal, efter ämbetsverkets bemyndigande av skogsvårdsstyrelserna;

J. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 632 och II: 782 godkänna i utlåtandet angivna övriga grunder för skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.;

K. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag, såvitt nu vore i fråga, å motionerna I: 630 och II: 781 samt I: 634 och II: 778 besluta, att förenämnda omläggning av skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet skulle vidtagas per den 1 juli 1960;

L. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningarna för skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna, vilka angivits i utlåtandet;

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

M. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning fastställa i utlåtandet införd avlöningsstat för skogsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

N. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning fastställa i detta utlåtande införd avlöningsstat för skogsvårdsstyrelserna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

O. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Skogsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 845 800 kronor,

b) till Skogsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 166 500 kronor,

c) till Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Avlöningar ett förslagsanslag av 14 391 000 kronor,

d) till Bidrag till vissa skogsbrukskurser m. m. ett förslagsanslag av 3 269 000 kronor;

P. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 630 och II: 781, I: 633 och II: 776 ävensom II: 775, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln till Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Omkostnader anvisa ett reservationsanslag av 4 983 000 kronor;

R. avslå motionen II: 775, såvitt den avsåg att skogsägare med upp till 50 hektar skogsmark skulle beredas möjlighet till kostnadsfritt biträde av skogsvårdsstyrelse under en dag och att biträdestaxorna i övrigt skulle sänkas i möjlig utsträckning;

S. medgiva, att under budgetåret 1960/61 statlig kreditgaranti finge på i utlåtandet angivna grunder beviljas för lån avseende produktion av skogsfrö och skogsplantor intill ett belopp av 1 000 000 kronor;

T. å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln till Statens skogsförbättringsanslag anvisa ett förslagsanslag av 3 600 000 kronor;

U. medgiva, att under budgetåret 1960/61 finge beviljas statsbidrag å tillhoppa högst 2 200 000 kronor till skogsodlingsåtgärder på sämre jordbruksmark samt å tillhoppa högst 1 400 000 kronor till med statens skogsförbättringsanslag i övrigt avsedda ändamål, dock med den inskränkning, som angivits i utlåtandet, med rätt för Kungl. Maj:t att göra jämkning i ifrågavarande fördelning;

V. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 317 och II: 401 samt II: 286 besluta, att statsbidrag skulle utgå till upprättande av skogsbruksplaner enligt i utlåtandet angivna grunder;

X. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 227, I: 228 och II: 287 samt II: 592, sistnämnda motion såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln till Vägbyggnader å skogar i enskild ägo anvisa ett reservationsanslag av 7 700 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

Y. med bifall till motionen I: 476 medgiva skogsstyrelsen rätt att grunda kostnadsberäkningar av skogsvårdsföretag i samband med utdelning av statliga bidrag och lån på det aktuella prisläget;

Z. i anledning av motionerna I: 202 och II: 249 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förslag till ändring av förordningen angående stämpelavgiften av innebörd att sådan avgift icke utginge vid byte av fastighet i arronderingssyfte snarast måtte föreläggas riksdagen;

II. att motionen I: 407 måtte anses besvarad med vad utskottet i utlåtandet anfört;

III. att motionerna I: 607 och II: 750 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att motionerna I: 633 och II: 776, såvitt däri hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till nästa års riksdag om medelstilldelning till skogsvårdsstyrelserna enligt av skogsvårdsutredningen för-

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

ordade beräkningsgrunder, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

V. att motionen II: 592, såvitt däri hemställts om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om framläggande av förslag till 1961 års riksdag angående upp- rustning av skogsvägsnätet enligt skogs- vårdutredningens plan, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar *Einar Eriksson, Allard, Kärrlander, Oscar Carlsson, Andersson i Essvik, Lage Svedberg, Jon Jonsson, Hjalmar Nilsson, Jonsson i Strömsund* och *Sköld*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I I hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 629 och II: 780 ävensom I: 633 och II: 776, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att

a) länsjägmästare skulle förordnas av Kungl. Maj:t efter anmälan av överdirektören och chefen för skogsstyrelsen,

b) annan ordinarie ävensom extra ordinarie tjänst i lägst lönegrad A 24 skulle tillsättas av Kungl. Maj:t efter förslag av skogsstyrelsen,

c) övriga tjänster skulle tillsättas och annan personal antagas av skogsstyrelsen eller, i fråga om icke-ordinarie personal, efter ämbetsverkets bemyndigande av skogsvårdsstyrelserna;

2. av herrar *Hæggbom* och *Stiernstedt*, vilka ansett, dels att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, dels ock att utskottets hemställan under I F bort utgå samt att utskottet bort under I E hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 626 och II: 766 avslå Kungl. Maj:ts förslag, att som förutsättning för att vederbörliga statsbidrag måtte utgå skulle gälla, att de två skogsvårdsstyrelserna i Kalmar län sammansloges den 1 januari 1961;

3. av herrar *Sundin, Larsson i Luttra* och *Pettersson i Dahl*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den änd-

rade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I C, I D, IV och V hemställa,

I C. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 633 och II: 776 ävensom med avslag å motionerna I: 631 och II: 779 samt II: 775, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att av skogsvårdsstyrelsens ledamöter en jämte suppleant skulle utses av Kungl. Maj:t, fyra jämte suppleanter av vederbörande landsting, en jämte suppleant av vederbörande hushållningssällskap samt att länsjägmästaren skulle ingå såsom självskriven ledamot;

I D. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 633 och II: 776 ävensom med avslag å motionerna I: 628, I: 631 och II: 779 samt II: 775, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, antaga Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående skogsvårdsstyrelser med den ändringen, att första stycket i 3 § förordningen erhöles följande lydelse:

»Skogsvårdsstyrelse utgöres av sju ledamöter. En av dem jämte suppleant utses av Kungl. Maj:t för en tid av fyra år. Fyra ledamöter jämte suppleanter utses av landstinget eller, om inom styrelsens verksamhetsområde finnas fler än ett landsting, av dessa gemensamt för samma tid som den av Kungl. Maj:t utsedda ledamoten. En ledamot jämte suppleant utses av hushållningssällskapet för samma tid som nyss sagts. Såsom självskriven ledamot ingår länsjägmästaren hos skogsvårdsstyrelsen. Kungl. Maj:t förordnar en av de icke självskrivna ledamöterna att vara ordförande.»;

IV. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 633 och II: 776, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1961 års riksdag om medelstildelning till skogsvårdsstyrelserna enligt av skogsvårdsutredningen förordade beräkningsgrunder, innebärande att av kostnaderna för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet 45 procent finge föras på den offentliga sektorn och bekostas med statliga medel

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

samt 55 procent på servicesektorn och bekostas med skogsvårdsavgiftsmedel, taxeinkomster och därmed jämförliga driftinkomster;

V. att riksdagen måtte med bifall till motionen II: 592, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande av förslag till 1961 års riksdag angående upprustning av skogsvägnätet enligt skogsvårdsutredningens plan;

4. såvitt avsåge antalet lönegradsplacerade instruktörstjänster, av herr *Sundin*, som dock ej antytt sin mening;

5. av herrar *Stiernstedt*, *Eskilsson* och *Hæggbloom*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I G hemställa, att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 635 och II: 777 besluta, att bestämmelserna angående skogsskoleutbildade bisittare vid skogsvårdsstyrelses sammanträden skulle bibehållas i reglementet för skogsvårdsstyrelserna;

6. av herrar *Spetz*, *Stenberg*, *Stiernstedt*, *Eskilsson*, *Nils Hansson*, *Hæggbloom* och *Rimås*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under I K hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 630 och II: 781 samt I: 634 och II: 778, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att förenämnda omläggning av skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet skulle vidtagas per den 1 juli 1960, dock att omläggningen beträffande styrelsernas sammansättning, plantskoleverksamheten och revisionen skulle ske per den 1 januari 1961;

7. av herrar *Spetz*, *Sundin*, *Larsson* i *Luttra*, *Stenberg*, *Pettersson* i *Dahl*, *Nils Hansson* och *Rimås*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i vissa angivna delar hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I P hemställa, att riksdagen måtte, i an-

ledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 633 och II: 776 samt I: 630 och II: 781 ävensom med avslag å motionen II: 775, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln till Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Omkostnader anvisa ett reservationsanslag av 7 483 000 kronor;

8. av herrar *Allard*, *Kärlander*, *Andersson* i *Essvik*, *Lage Svedberg*, *Jon Jonsson* och *Jonsson* i *Strömsund*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 607 och II: 750 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till obligatoriska skogskulturavgifter, som i samband med avverkning skulle avsättas i syfte att användas för å fastigheten nödvändiga skogsvårdsåtgärder; ävensom

9. av herrar *Spetz*, *Sundin*, *Stenberg*, *Stiernstedt*, *Eskilsson*, *Nils Hansson* och *Rimås* vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under I V hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 317 och II: 401 samt II: 286 besluta, att statsbidrag till upprätthållande av skogsbruksplaner skulle utgå från statens skogsförbättringsanslag med högst 125 kronor per plan.

Vid utlåtandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herr *Hansson*, *Nils*.

Herr HANSSON, NILS, (fp):

Herr talman! Redan av de preliminära uppgifterna i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln kunde man sluta sig till hur anslagen till skogsvården för nästkommande budgetår skulle komma att gestalta sig. Det gav mig anledning att i årets remissdebatt betona, hur beroende vårt land och därmed vi alla är av våra skogstillgångar. Jag tror inte det skadar att kammaren erinrar sig den gamla, fort-

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

farande giltiga satsen, att Sveriges fortbestånd såsom självständig stat och civiliserat land beror därav, om det har skogar eller inte. Särskilt är det anledning att erinra sig det nu, när vi går att behandla det föreliggande utlåtandet från sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott angående skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet.

Jag skall inte upprepa mig från i januari, men en allmän bakgrund till skogsvårdsverksamheten i vårt land anser jag mig, liksom departementschefen har gjort och liksom utskottet har gjort, böra ge helt kortfattat, innan jag går in på själva utskottsutlåtandet.

I remissdebatten påminde jag om våra tre stora naturtillgångar: vattenkraften, malmen och skogen. Jag påpekade att vattenkraftens utnyttjande snabbt närmar sig sin fullbordan, att våra malmer visserligen ännu räcker för sekler men ändå utgör en begränsad tillgång, medan däremot skogen är outsinlig och med rätt vård kan bringas i väsentligt högre produktion.

Det skulle givetvis föra alltför långt att här ingå på t. ex. vårt skogsbruks läge i dag, våra skogsindustriers framtidsutsikter, vår export av skogsprodukter och järnmalm eller den förhållandevis viktiga position vi intar inom dessa två sektorer av världshandeln — saker som departementschefen gått in på och som det givetvis skulle vara av värde att beröra. Jag skall inskränka mig till att framhålla, att de två sektorerna, träsektorn och metallsektorn, vardera svarar för mellan 40 och 50 procent av landets sammanlagda exportvärde men att det är en betydande skillnad, som kanske inte alla har gjort klar för sig, mellan dessa båda sektorer i vår utrikehandel, nämligen den att medan så gott som hela träsektorns exportvärde är ett nettobelopp — importen inom sektorn är obetydlig — så är inom metallsektorn importen ungefär lika stor, mätt i kronor, som exporten. Det är alltså från träsektorn, och praktiskt taget bara från den, som vi får det betydande exportöverskott som möjliggör import av alla de förnödenheter

med vilka vi förser vårt välfärdssamhälle. Det är på detta överskott vår höga standard främst grundar sig.

Kammaren bör också erinra sig att Sverige utan sina skogar vore ett relativt fattigt land och att det i första hand är genom skogarnas förkovran och en vidare utbyggnad av våra skogsindustrier till ökad konkurrenskraftig kapacitet som vi kan bevara vår standard och nå vidare i materiellt hänseende. I stort sett är också framtidsprognoserna för träindustrien goda — jag skall bara nämna att FAO nyligen har publicerat framtidsprognoser som tyder på en starkt ökad förbrukning av trävaruindustriernas produkter. Men för en vidgad skogsindustri krävs givetvis ökad tillgång på råvara, och det är härvidlag som skogsvården och utlåtandet från det sammansatta utskottet kommer in i bilden.

Svenskt skogsbruk var länge helt exploaterande, och våra första skogslagar avsåg närmast en ransonering av skogstillgångarna. Med 1905 års skogsvårdslag och skogsvårdsstyrelsernas inrättande började statsmakterna inrikta sig på produktionsbefrämjande åtgärder, men det var först med 1923 års skogsvårdslag som vi fick möjlighet att på allvar sikta mot ett rationellt skogsbruks genomförande på de enskilda skogarna. Den utbyggde skogliga forskningen gav därvid god hjälp.

Hur stor del av utvecklingen som bör tillmätas skogsvårdsstyrelsernas arbete skall jag inte diskutera. Man är nog enig om att skogsvårdsstyrelserna i sin verksamhet lyckligt har förenat sina fiskaliska uppgifter med upplysande och vägledande verksamhet, alltså förenat lag och evangelium, på ett för skogsägarna tilltalande sätt, vilket har skapat förtroende och framgång i arbetet. Svensk skogsvårdsorganisation har ju också tagits som föredöme i utlandet.

Nu vet vi genom riksskogstaxeringen att skogsvårdsarbetet har resulterat i en ungefär 50-procentig stegring av skogsproduktionen sedan 1920-talets början i södra Sverige. I nordligaste Sverige, där tyvärr det exploaterande skedet räckte

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

ända in på 1940-talet, har framgången inte varit densamma, men även där uppe registreras en ökning. Vi har i runda tal på 40 år höjt vår virkesproduktion från 50 till 70 miljoner kubikmeter per år, i värde räknat betydligt mer. Då dessutom husbehovsförbrukningen efter det sista världskriget av många orsaker har sjunkit med bortåt 10 miljoner kubikmeter — står i dag ungefär 30 miljoner kubikmeter mer råvara än i början av 1920-talet till skogsindustriernas förfogande.

Allt tyder på att vid intensiv skötsel skogarnas produktion på ytterligare några generationer kan bringas upp till en total tillväxt av cirka 100 miljoner kubikmeter per år. Men förutsättningarna härför är tidsenlig yrkesutbildning för alla i skogsbruket sysselsatta — det är ett område som länge varit försummat och som vi först under de allra senaste åren har tagit itu med. Det fordras vidare en god planering av skogsbruket på varje brukningsenhet, ett utbyggt skogsvägnät, ökad och förädlad frö- och plantproduktion samt vidare tillämpning av vetenskapens landvinningar i fråga om skogsträdsförädling, markvård, beståndsvård o. s. v.

Det är mot bakgrunden av detta perspektiv som 1955 års skogsvårdsutredning har haft att fullgöra sitt uppdrag och lämna förslag rörande skogsvårdsarbetets intensifiering och organisation, ett otvivelaktigt viktigt uppdrag med hänsyn till de värden som står att ytterligare vinna.

Då man som jag har suttit i en utredning, där man efter ett par års överläggningar med ytterst sakkunniga medlemmar nått fram till enstämmighet i fråga om medlen för att nå det mål, som man har fått i uppdrag att söka sig fram till, blir man givetvis känslig för justeringar av förslag, som man själv har funnit och alltså anser vara det bästa. Hade det kommit på min lott att ensam författa utskottsutlåtandet, hade det förvisso fått ett inte bara i detaljerna annorlunda utseende. Men i det läge som en stackars enskild riksdagsman, därtill tillhörande oppositionen, befinner sig, blir givetvis hans inflytande på

politiskt betonade beslut begränsat. Jag har också i stor utsträckning måst resignera beträffande möjligheten att i år ernå vad jag anser vara det bästa för skogsvårdsverksamheten.

Nu är ändå propositionen nr 106 i stor utsträckning baserad på 1955 års skogsvårdsutrednings förslag. Departementschefen säger sig dela de principer och grundtankar utredningen bygger på, och han framhåller upprepade gånger nödvändigheten av att skogsvårdsstyrelsernas resurser för verksamhetens bedrivande utökas. Han säger att verksamheten med upprättandet av skogsbruksplaner bör intensifieras, att yrkesutbildningen och upplysningsverksamheten på det skogliga området bör utbyggas och förbättras, likaså skogsodlingen och därmed frö- och plantförsörjningen. Statsrådet framhåller även vikten av snabb utbyggnad av skogsvägnätet o. s. v.

När man läst dessa uttalanden, som för övrigt går igen i utskottsutlåtandet och som tyder på en positiv vilja från departementschefens sida, blir man både förvånad och besviken över att själva grunden för intentionernas förverkligande saknas. Förslagen innebär nämligen en försämring av skogsvårdsstyrelsernas resurser såväl personellt som ekonomiskt. Anslagen till skogsvårdsstyrelsernas avlöningar och omkostnader sänks med ungefär 1,5 miljon kronor, medan skogsstyrelsen i sina petita — ut ifrån skogsvårdsutredningens förslag — begär en anslagshöjning med 5,8 miljoner kronor.

Jag skall inte förirra mig i detaljer, och jag skall inte heller beröra den klara tendens till skogsvårdsstyrelsernas förstatligande, som präglar propositionen. Någon olägenhet har väl knappast förmärkts av skogsvårdsstyrelsernas hittills relativt fria ställning. Snarare tvärtom, skulle jag vilja säga. Den borde enligt min mening ha bibehållits. Skogsvårdsstyrelserna har kunnat bedriva sin verksamhet utan politiska sidoblickar eller politisk belastning, och resultatet har väl motsvarat förväntningarna. En mera direkt statlig dirigering av verksamheten inger åtminstone mig farhågor.

Av avgörande betydelse för det inten-

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

sifierade skogsvårdsarbete, som utredningen och väl även propositionen innerst syftar till, är emellertid att skogsvårdsstyrelserna får en ekonomiskt tryggrad ryggrad. Utan en sådan blir det omöjligt för styrelserna att bedriva skogsförbättringsarbete med den effektivitet som anses önskvärd och att uppfylla de krav på arbetsinsatser, som skogsbruket och det allmänna kan ha rätt att ställa på dem.

Liksom jag är fullt övertygad om att Norr- och Västerbottens framtid väsentligen är beroende av att där skapas nya, producerande skogar, framför allt i lappmarkerna, är jag fullt på det klara med att det är ett missriktat sparsamhetsnit att neka den enskilda skogsvården över huvud taget i vårt land de relativt anspråkslösa belopp, som den bevisligen behöver och med rätta kan göra anspråk på. Vi skall då komma ihåg att det endast är några fattiga promille av statsbudgetens samlade utgifter som skogsbruket i sin helhet gör anspråk på till skogsvård, undervisning och yrkesutbildning, forskning, skogsförbättrande åtgärder, skogsträdsförädling o. s. v. Jag undrar om det över huvud taget finns någon investering i det svenska nationalhushållet, som är mera angelägen och på längre sikt kan väntas bli mera räntabel. Jag skulle knappast tro det.

I några fall, herr talman, har utskottet bifallit yrkanden i bl. a. av mig väckta motioner. I flera fall har jag, som sagt, tills vidare resignerat i fråga om möjligheterna att nu genomdriva skogsvårdsutredningens förslag, hur välmotiverade de än synes mig vara. Mitt namn förekommer därför endast under tre reservationer, vilka emellertid avser så väsentliga punkter i utskottsförslaget, att en rättelse enligt min mening är oundgängligen nödvändig.

Jag börjar med reservation nr 7, som avser skogsvårdsstyrelsernas finansiering och därmed det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1960 skall utgå. Departementschefen och skogsvårdsutredningen är ense om att staten ekonomiskt bör svara för den del av styrelsernas verksamhet, som är av of-

fentlig natur, medan förrättningsersättningar jämte skogsvårdsavgifter skall täcka skogsvårdsstyrelsernas kostnader för verksamhet av vad vi kan kalla servicekaraktär.

Som skogsvårdsutredningen har visat skulle — med oförändrade taxor — enligt dessa principer skogsvårdsavgiften omedelbart kunna sänkas till 0,7 promille. Departementschefen har emellertid inte godtagit den av utredningen gjorda avvägningen mellan offentliga uppgifter och uppgifter av servicekaraktär utan anser — dock utan närmare motivering — att den offentliga sektorn tillförts större andel av uppgifterna än som bort hänföras dit. Även om tillgängligt statistiskt underlag är bristfälligt, synes de beräkningar skogsvårdsutredningen och senare skogsstyrelsen i samråd med statens sakrevision har utfört ge klart belägg för att i varje fall skogsvårdsavgifter efter det av departementschefen föreslagna promilletalet 1,0 plus ersättningar enligt nu gällande taxa ger den inkomsttäckning som departementschefen kräver. Då har vi enligt mitt förmenande ändå en klar marginal. Det förefaller mig som om statsrådet inte har insett, hur rationellt och därmed kostnadsbesparande för det allmänna, skogsvårdsstyrelsernas fiskaliska verksamhet och serviceverksamhet har samordnats. Härigenom besparas det allmänna betydande utgifter för enskilda resor i kontrollerande och lagövervakande syfte. Det bör dessutom ihågkommas, att skogsägaren redan ersätter skogsvårdsstyrelserna fullt ut för vissa tjänster samt att taxorna under de senaste 15 åren ungefär tiodubblats. En ytterligare höjning av biträdestaxorna kan sålunda f. n. inte anses skälig och bör dessutom undvikas med hänsyn till de allvarliga återverkningar en sådan höjning kan befaras få för skogsvårdsarbetet.

Det finns enligt min mening ytterligare två skäl, varför staten inte rimligen kan lägga oberättigade bördor på skogsägarna; bördorna skulle bli oberättigade om vi nu kräver att den bortfallna skogsvårdsavgiften på 2,5 miljoner skall täckas med ökade taxor. Det ena skälet

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

är att skogsvårdslagen i det allmännas intresse inskränker den enskildes fria förfoganderätt över sin skog; lagen kräver skydd för ungskogen och uthållighet i driften. Skogsägaren har alltså inte fri förfoganderätt över det kapital han har bundit i skog. Det andra skälet är att yrkesutbildningen på det skogliga området ännu är så eftersatt, att den enskilde skogsägaren inte kunnat skaffa sig de kunskaper som erfordras för att helt på egen hand sköta sin skog enligt lagens föreskrifter utan ofta är beroende av råd och anvisningar genom skogsvårdsstyrelserna.

Av vad jag anfört — och jag är fast förvissad om att det är riktigt — framgår att enligt de principer, som skogsvårdsutredningen och departementschefen synes vara eniga om, det inkomstbortfall på cirka 2,5 miljoner, som en sänkning av promillettatlet från 1,25 till 1,0 medför, icke bör kompenseras genom förhöjda taxor utan — såsom hänförligt till den offentliga sektorn — bör kompenseras genom tillskott anslagsvägen. Detta är, herr talman, det riktiga och enligt min uppfattning enda rimliga, och därför ber jag att få yrka bifall till reservation nr 7 av herr Spetz m. fl., vilken påyrkar samma promillettal som departementschefen i gengäld begär att anslaget till skogsvårdsstyrelsernas omkostnader uppräknas med 2,5 miljoner kronor.

En andra reservation som jag under-tecknat är nr 9. Den gäller inte några pengar utan enbart den praktiska utformningen av bidrag till upprättandet av skogsbruksplaner.

I propositionen framhålls — med all rätt — skogsbruksplanerna som ett synnerligen värdefullt hjälpmedel vid den ekonomiska planläggningen av skogsbruket. Departementschefen betonar också att det är angeläget att verksamheten med upprättandet av skogsbruksplaner intensifieras. Desto mer överraskande är det därför att uppläggningsen av denna verksamhet inte föreslås följa skogsvårdsutredningens förslag utan kopplas direkt samman med planläggningen av skogsförbättrings- och skogsvägsföretag.

Är det något praktikens män är ense om, så är det att denna lösning måste anses helt olämplig, inte enbart därför att bidrag till skogsbruksplaner skulle komma att utgå efter varierande belopp utan även av den anledningen att bidragsmöjligheterna blir helt beroende av sekundära skogsvårdsåtgärder.

Jag kan här hänvisa till vad som säges i reservation nr 9, nämligen att bidrag till skogsbruksplaner i den utformning 1955 års skogsvårdsutredning föreslår skulle utan allt tvivel vara utomordentligt väl ägnade att stimulera skogsägarernas intresse, stärka deras kompetens och uppmuntra en rätt inriktad självverksamhet. Skogsbruksplanen är en primär förutsättning för större intensitet och bättre planmässighet i det enskilda skogsbruket. Den anger vad som under olika tidsperioder bör utföras i fråga om skogsvård och avverkning samt därav betingade underhålls- och grundförbättringsåtgärder alltefter angelägenhetsgrad. Med den utformning skogsvårdsutredningen givit stödet till upprättandet av dylika planer ernås en för- enklad administration med automatiskt verkande differentiering av bidragsprocenten.

Den av Kungl. Maj:t förordade anordningen synes knappast kunna tillgodose något av dessa syften. Genom att upprättandet av skogsbruksplaner såsom en fristående åtgärd icke skulle bli bidragskvalificerande uteslutes nämligen det stora flertalet skogsägare från möjligheten till bidrag. Vidare synes bidragen, som skulle utgå, komma att differentieras mycket godtyckligt; högst varierande bidrag utgår till skogsbilvägar, skogsodling o. s. v. Vidare reduceras möjligheterna att genom samverkan rationalisera och förbilliga planläggningen.

Utskottet säger inte mycket på denna punkt. Om kammarens ärade ledamöter slår upp sid. 51 i utskottsutlåtandet, ser ni att utskottet i sista meningen av andra stycket endast skriver: »Utskottet finner den av Kungl. Maj:t förordade anordningen vara att föredraga framför

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

skogsvårdsutredningens av motionärer-na upptagna förslag och avstyrker därför förenämnda motionsyrkanden.» Det är alltsammans, och för mig är den ståndpunkten alldeles oförklarlig. Jag skulle gärna från utskottsmajoritetens sida vilja höra ett enda skäl, varför Kungl. Maj:ts förslag är att föredraga framför skogsvårdsutredningens — själv kan jag inte hitta något.

Jag vill ännu en gång understryka, herr talman, att detta ändringsförslag icke betyder högre anslag. Det innebär enbart ett praktiskt tillrättaläggande, som genomfört kan bli den bärande grund för skogsvårdsarbetet, som jag är övertygad om att departementschefen vill skapa. Jag vill därför uppriktigt hoppas, att statsrådet med jämnmod tar den ändring som kammarens bifall till reservation nr 9 innebär, och jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Till slut, herr talman, något om reservation nr 6. Flera med mig har svårt att förstå den frapperande brådska som departementschefen visar då det gäller att genomföra den omorganisation som är föreslagen. Är det t. ex. nödvändigt att förutsätta att landstingen, som ändå visat stort intresse för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet och ekonomiskt generöst understöder den, skall med en månads varsel häva i laga ordning förrättade val och förrätta nya, som icke kan ske i laga ordning? Det gäller alltså utseende av nya ledamöter i skogsvårdsstyrelserna från den 1 juli. I styrelserna sitter ju ändå folk med papper på att de är utsedda för en längre period. De skall alltså nu avsättas utan vidare, landstingen avkopplas, och man förutsätter bara att landstingens förvaltningsutskott skall utse nya ledamöter.

De personer som landstingen har utsett till ledamöter är valda per kalenderår. För en del utgår mandattiden vid årsskiftet, för andra först nästa årsskifte. Jag finner för min del att man behandlar landstingen litet hänsynslöst. Varför inte låta dem i laga ordning förrätta sina val i höst och låta de nya ledamöterna tillträda den 1 januari 1961?

Med hänsyn till det samarbete som skogsvårdsstyrelserna måste ha med landstingen i fråga om yrkesutbildningen och med hänsyn till det stöd som landstingen alltid välvilligt lämnat skogsvårdsstyrelserna, tycker jag att man bör fara hänsynsfullt fram gentemot landstingen. Jag kan säga för övrigt att det finns landsting som årligen understöder skogsvårdsstyrelsernas verksamhet med 50 000 å 60 000 kronor. Landstingen skall ju också hädanefter utse tre av ledamöterna i skogsvårdsstyrelserna.

Vad jag nu sagt om landstingen gäller också i fråga om revision och omläggning av plantskoledriften, d. v. s. jag ifrågasätter lämpligheten av det hastiga genomförande som även därvidlag föreslås. Varför skall ett nytt revisionsverk börja revidera den 1 juli i år, när verket inte skall börja fungera förrän den 1 juli nästa år? Vore det inte bättre att skjuta på en sådan reform åtminstone till dess det revisionsverk som skall sköta revisionen börjat fungera, och varför skall över huvud taget verket ombesörja revisionen? Skogsvårdsstyrelserna är inga statliga ämbetsverk, i varje fall inte fullt ut. Vore det inte en sympatisk gest gentemot landstingen att de finge delta i revisionen i samarbete med de revisorer som Kungl. Maj:t skall tillsätta? Sedan finns ju den blivande motsvarigheten till statens sakrevision kvar och kan komma när som helst och göra sina inspektioner.

I fråga om hur revisionen skall utföras har jag inget yrkande. Däremot tycker jag att revisionen under det kommande året inte bör överlämnas till ett verk som ännu inte börjat fungera! Såvitt jag kan förstå kommer revisionen under nästa verksamhetsår att hänga i luften. Eftersom våra siffergranskare försvinner, har vi ingen som kan ge anvisningar om den eventuella nya uppläggnings av revisionen o. s. v. Vad vi som har chefstjänster i skogsvårdsstyrelserna i första hand är angelägna om är att ha en ordentlig revision. Det kräver vi att få, ty man kan aldrig följa alla detaljer, och därför vill man ha en sif-

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

fergranskare, och man vill ha revisorer som är intresserade av sitt arbete och följer verksamheten kontinuerligt.

Vad plantskoledriften beträffar är kalenderårsskiftet även därvidlag den lämpligaste tidpunkten för en omläggning. Den omläggning som skogsvårdsutredningen har rekommenderat och som statsrådet har tagit fasta på innebär ju att plantskolorna blir rena affärsföretag med särskild bokföring o. s. v. Det krävs emellertid mycket arbete för att åstadkomma denna omläggning. Det går inte för varje enskild skogsvårdsstyrelse att åstadkomma en omläggning, utan detta är en sak som kommer att beröra alla skogsvårdsstyrelser i landet gemensamt, och därför tror jag att kungl. skogsstyrelsen får mycket svårt att utfärda erforderliga direktiv för en omläggning på den månad som återstår. Naturligtvis är det lämpligare att göra omläggningen under plantskolornas dödsäsong, alltså under vintern. Allt talar sålunda för att omläggningen även härvidlag sker per den 1/1 1961.

Herr talman! Jag yrkar med det sagda också bifall till reservation nr 6.

Herr **ESKILSSON** (h):

Herr talman! När riksdagen nu skall ta ställning till de nya reglerna för skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, tror jag det är motiverat att uttrycka sin tacksamhet mot departementschefen för att förslaget lagts fram för riksdagen utan alltför långt dröjsmål. Det råder för närvarande ett mycket stort intresse ute i landet för arbetet på skogens område. Detta avspeglar sig bland annat i det organisationsarbete som sker för samverkan och samarbete mellan skogsägarna i de s. k. skogsbruksområdena. Det är under dessa förhållanden angeläget att man också får klarhet om skogsvårdsstyrelsernas framtida arbetsuppgifter, så att deras roll i skogsvårdsarbetet blir fullt klarlagd.

Kungl. Maj:ts förslag, som i stort sett innebär att skogsvårdsstyrelsernas in-

sats skall vara att stimulera de enskilda skogsägarnas självverksamhet, att vara vägledande och rådgivande och befrämja yrkesutbildningen, kommer inte att mötas av någon gensaga från skogsägarnas sida, lika litet som skett från det sammansatta utskottets sida. Men det kan inte hjälpas att man står en smula undrande inför en del detaljer i propositionen och utskottets förslag. Skogsvårdsstyrelserna har genom sin fria ställning fått en god förankring bland skogsägarna. Under deras ledning och medverkan — inte som övervakare utan som rådgivare — har ett betydande upprustningsarbete ägt rum både inom den egentliga skogsvården och inom den skogligen yrkesutbildningen. Man har åstadkommit stor aktivitet, ökat intresse och större självverksamhet bland skogsägarna. Utvecklingen har därvid anpassat sig efter de skiftande skogs- och ägarförhållandena inom olika landsdelar. Nu står man en smula undrande inför hur det skall gå i framtiden.

Man frågar sig, om inte skogsvårdsstyrelsernas stora rörelsefrihet blir kringskuren genom den nya organisationen. Skogsvårdsstyrelsernas ställning skall enligt propositionen närmast till vad som gäller för andra statliga organ. Man ger ökat statligt inflytande bland annat genom sammansättningen av styrelserna. Skogsvårdsutredningen framförde önskemålet om en allsidig representation för olika skogsägarkategorier och för skogsarbetarkåren. Utredningen ville på det viset få till stånd en samverkan mellan olika intresseorganisationer på skogens område. Denna representation är emellertid slopad i det nu föreliggande förslaget, och detta kan innebära en risk för framtiden, som bör observeras. Det ökade statliga inflytandet får inte medföra att skogsägarna fjärmars från skogsvårdsstyrelsernas verksamhet, så att styrelsernas betydelsefulla insatser som offentliga organ på skogsvårdens område går över till andra organisationer. Enligt förslaget skall bland annat yrkesutbildningen byggas ut och göras mer effektiv. Där skall alltså den utveckling fullföljas, som växt fram på

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

ett särskilt lovande sätt under samarbete mellan skogsvårdsstyrelserna, landstingen och olika skogsägarorganisationer. Men man tar bort de undervisningsråd, som hittills stått vid skogsvårdsstyrelsernas sida, och försvagar därigenom kontakten mellan yrkesutbildningen och näringslivet. Även skogsvårdsutredningens förslag innebar att undervisningsråden skulle slopas, men därvid förutsatte man, såsom jag alldeles nyss nämnde, en ökad partsrepresentation i skogsvårdsstyrelserna. Genom de ändringar som nu har skett kan man befara att kontakten mellan yrkesutbildning och näringsliv försvagas.

Herr talman! Detta var några allmänna reflexioner i anledning av det förslag som här föreligger. Eftersom utskottet i stort sett har varit enigt om huvuddragen i organisationen finns det ingen anledning att vidare stanna inför de punkter, där vi är överens. Jag vill bara med några ord beröra två av de reservationer, som jag har varit med och undertecknat — reservationerna nr 5 och nr 6.

Reservation nr 5 gäller en detalj i skogsvårdsstyrelsernas organisation. Sedan lång tid tillbaka har en länsskogvaktare varit bisittare i skogsvårdsstyrelsen. Han har inte varit ledamot av styrelsen, men han har fått deltaga i överläggningarna och på det viset kunnat framföra synpunkter som gällt det praktiska arbetet i största allmänhet, det arbete som våra länsskogvaktare sysslar med. Denna bisittarinstitution har under de gångna åren visat sig vara till betydande nytta för skogsvårdsstyrelsernas arbete och av påtagligt värde för verksamheten i allmänhet. Skogsvårdsutredningen föreslog att bisittarinstitutionen skulle slopas, men det hade avgivits en reservation där, som yrkade på att den skulle bibehållas, och till denna reservation har remissinstanserna i stor utsträckning anslutit sig. Framför allt har skogsvårdsstyrelserna, som besitter den största praktiska erfarenheten av institutionen, föreslagit att densamma skall bibehållas, eftersom den har visat sig vara mycket värdefull för

arbetet. Vi anser att det är olämpligt att man nu slopar bisittarinstitutionen, i strid mot uppfattningen hos de myndigheter, som framför allt har den praktiska erfarenheten på detta område, och därför har vi i reservation nr 5, som avgivits av herrar Stiernstedt och Haeggblom och mig, föreslagit att bestämmelserna angående skogsskoleutbildade bisittare vid skogsvårdsstyrelses sammanträden skall bibehållas i reglementet för skogsvårdsstyrelserna.

Sedan vill jag också med några ord beröra reservation nr 6, den reservation som herr Hansson nyss ganska utförligt redogjorde för. Den gäller frågan om när de nya bestämmelserna skall träda i kraft. Här har man enligt reservationernas förmenande haft alldeles för stor brådska. Nu behandlar vi och antar den nya förordningen vid ett sammanträde i riksdagen den 24 maj. Jag vet inte hur snart Kungl. Maj:t kan utfärda förordningar och tillämpningsföreskrifter, men det tar väl alltid någon vecka in i juni, innan de kommer. Sedan skall landstingen enligt majoritetens förslag — det blir ju i realiteten förvaltningsutskottet — under juni månad utse de representanter som skall ingå som landstingens representanter i skogsvårdsstyrelserna.

Det är principiellt oriktigt att man flyttar över ett val från landstinget till förvaltningsutskottet, såsom här föreslagits. Det hjälper inte att man enligt utskottsmajoritetens förslag avser att detta val endast skall gälla till årets slut och att det antingen skall konfirmeras eller ändras vid det landsting som sammanträder i oktober månad. Alla vi som är med i landstingen känner till, hur arbetet där bedrivs. Vi vet att valen alltid förbereds vid överläggningar inom de olika grupperna för att man på det sättet skall få fram den bästa och mest allsidiga representation som är möjlig. Nu menar man alltså att denna befogenhet skall övertas av förvaltningsutskottet, som även kommer att befinna sig i stor tidsnöd då de skall klara uppgiften att utse representanter i skogsvårdsstyrelserna under juni månad.

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

Vi hade ett liknande fall för några år sedan, då vi för första gången skulle utse ledamöter i de nya länskolnämnderna. Den gången var det ingen som ifrågasatte att förvaltningsutskottet skulle utöva landstingets befogenhet, utan valet ägde rum i laga ordning vid landstingets sammanträde på hösten. Jag anser att man även denna gång borde tillämpa samma förfaringsätt. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservation nr 6, den reservation som uppskjuter ikraftträdandet av det nya reglementet till den 1 januari 1961 och som på det sättet låter de nuvarande ledamöterna av skogsvårdsstyrelserna sitta kvar under hela den tid för vilken de är valda. Den ger också möjlighet för landstingen att i vederbörlig ordning utse sina representanter i skogsvårdsstyrelserna.

Låt mig till sist, herr talman, säga några ord om anledningen till att jag och mina högerkamrater i utskottet inte har anslutit oss till reservationen nr 7, vilken innebär ett ökat anslag till skogsvårdsstyrelsernas omkostnader. Motivet är givetvis att vi inte kunnat ansluta oss till ett förslag som innebär en så stor ökning som 2,5 miljoner kronor av anslaget för detta ändamål. Vi är visserligen medvetna om att en sänkt skogsvårdsavgift kommer att medföra att skogsvårdsstyrelsernas taxor måste höjas, men vi anser att man får ta den konsekvensen av beslutet. Vi har ju tidigare från de borgerliga partiernas sida strävat efter att sänka promilletalet för skogsvårdsavgiften, och det är ett fullföljande av denna politik som tar sig uttryck i utskottsmajoritetens förslag i detta utlåtande.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservationerna nr 5 och 6.

Herr HANSSON, NILS, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara vända mig mot det sista herr Eskilsson nämnde, nämligen att en sänkt skogsvårdsavgift kommer att nödvändiggöra en höjning

av taxorna för skogsvårdsstyrelserna. Enligt den princip som skogsvårdsstyrelserna och departementschefen är eniga om, behöver inte taxorna höjas om promilletalet sänks till 1,0. Den ökning av bidragen som erfordras faller på skogsvårdsstyrelsernas offentliga verksamhet, och skillnaden — det torde bli ett bortfall på ungefär 2,5 miljoner kronor — skall enligt den principen täckas av det allmänna, ty det faller på den offentliga sektorn.

Herr JOHANSSON, ANDERS, (fp):

Herr talman! Det utskottsutlåtande som vi här behandlar inrymmer åtskilliga detaljer, som i en kommande praktisk tillämpning förvisso kommer att bli av värde och berikande för den framtida skogsvården. Jag är fullt införstådd med det. Detta utesluter emellertid inte att det i samma utlåtande även finns en del saker som man inte lika helhjärtat kan acceptera, och man saknar i det samma också en del som man hade väntat återfinna där.

Det är särskilt tvenne avsnitt i detta utlåtande som jag ber att med några ord få kommentera. Det gäller i ena fallet den servicetjänst, som det åligger våra skogsvårdsstyrelser att tillhandahålla de enskilda skogsägarna. I det andra fallet gäller det en fråga av helt organisatorisk art.

Låt mig allra först säga att våra skogsvårdsstyrelser hittills på ett högst förtjänstfullt och av alla uppskattat sätt fyllt och svarat för kontakten med de enskilda skogsägarna. De har gjort det jämväl på ett sätt som tillvunnit sig de senares fulla förtroende. Det har med andra ord rätt ett av samförstånd och intresse buret samarbete de båda parterna emellan, och detta förhållande har betytt mycket för det gemensamma syfte de haft att främja, nämligen den enskilda skogsvården. Att denna service i form av upplysning, råd och praktisk handledning, särskilt vad angår den sistnämnda, kunnat tillhandahållas skogsägarna till en acceptabel och överkomlig kostnad har varit en av de väsent-

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

ligaste orsakerna till detta samarbets goda resultat. Jag är mycket angelägen om att här få betona just detta förhållande.

Nu föreslår man emellertid, att denna servicetjänst genom en taxehöjning skall avsevärt fördyras. Jag ser i en sådan åtgärd en fara för det samarbete jag här har talat om. Jag förstår mycket väl, att skogsvårdsstyrelsernas omkostnader, liksom allt annat, har avsevärt fördyrats under den senare tiden som följd av den fortgående ekonomiska utvecklingen, och det är fullt begripligt, att skogsvårdsstyrelserna på ett eller annat sätt måste få täckning härför. Men frågan är, på vad sätt detta skall ske. En höjning av taxan för tillhandahållna tjänster till, såsom det föreslagits, 75 eller kanske bortemot 100 kronor om dagen är en högst problematisk åtgärd och kan få oförutsedda och ofördelaktiga verkningar, därom är jag fullt och fast övertygad. Jag håller inte för otroligt att detta kan resultera i att många skogsägare i fortsättningen inte kommer att anlita den service som skogsvårdsstyrelserna är avsedda att ge, utan de kommer i stället att reda sig på egen hand så gott de kan eller begagna andra möjligheter.

Jag vill i det sammanhanget erinra om att våra hushållningssällskap för ett par år sedan fick en rekommendation från sitt överordnade förbund att höja taxorna. Det var en del som gjorde det, fastän med mycket stor tvekan. Andra däremot vågade inte höja taxorna, därför att de var rädda för att deras tjänstemän då inte skulle få fullt upp att göra, och jag tror erfarenheten säger att de i det fallet spådde rätt. Taxehöjningen torde också ha verkat på det sättet, att man inte anlitat sällskapen i samma utsträckning som tidigare. Här föreligger alltså ett analogt förhållande, om nu även denna taxehöjning skulle bli en verklighet. I de fall då det t. ex. gäller gallringar eller skogsstämplingar kommer man att anlita billigare handräddning. Därvid måste hållas i minnet, att våra numera väl utbyggda skogsägarföreningar hela landet över också förfogar över kunnigt och stämplingsberättigat

yrkesfolk. Man kan anta att skogsägarna i allt större utsträckning kommer att anlita dessa, därest skogsvårdsstyrelsernas taxor skulle höjas alltför mycket.

Nå, men hur skall man då göra? Skogsvårdsstyrelserna behöver ju, såsom jag nyss sade, pengar för täckning av sina ökade kostnader. Jo, detta kan ordnas genom en förnuftig anpassning av de nu utgående skogsvårdsavgifternas storlek. Från det håll som jag representerar har tidigare föreslagits en successiv sänkning av dessa avgifter, närmast som en berättigad anpassning till de höjda taxeringsvärdena. I dagens läge däremot kan man diskutera utvägen att bibehålla promilletalet oförändrat i stället för att höja taxorna. Jag tror att detta skulle vara fördelaktigt, försåvitt inte riksdagen vill bevilja ett ökat anslag till skogsvårdsstyrelserna, som onödiggör den taxehöjning varom här är fråga. För oss framstår det nämligen som ett fundamentalt intresse, att den nuvarande fruktbringande kontakten mellan skogsägarna och skogsvårdsstyrelserna även i fortsättningen kan upprätthållas.

Sedan var det, herr talman, en annan fråga, som jag med några ord ville beröra, en fråga som också herr Eskilsson nyss var inne på.

Vi har för närvarande i skogsvårdsstyrelsernas reglemente en bestämmelse som säger, att vid skogsvårdsstyrelsernas sammanträden skall en representant eller bisittare för de anställda länsskogvaktarna permanent vara närvarande. Han har yttranderätt men ej rätt att delta i besluten. Nu vill jordbruksministern och utskottet avskaffa denna mångåriga bestämmelse, och man bygger sitt förslag på ett uttalande av den tidigare utredningen. Denna utredning var emellertid inte enhällig. Det fanns en reservation, och reservanterna förordade liksom åtskilliga av remissinstanserna att institutionen bibehölls. Jag vill erinra om att samtliga skogsvårdsstyrelser i landet med ett enda undantag förordade detta.

Själv har jag tillsammans med representanter för andra partier väckt en motion i denna kammare, vari vi hemstäl-

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

ler, att bisittarinstitutionen måtte få äga fortbestånd. Dess främsta uppgift är att via denna representant hålla styrelserna å jour med vad som händer och sker ute på det praktiska arbetsfältet, och detta synes mig som en mycket stark motivering. Det är ju länsskogvaktarna som framför allt har att svara för vad som göres där ute och vad som i övrigt förekommer på arbetsfältet. Jag vet också, att tjänstemännen å sin sida sätter stort värde på denna möjlighet till kontakt med den samlade skogsvårdsstyrelsen.

Nu föreslår man som sagt i propositionen och utskottsutlåtandet, att denna representation skall upphöra och att en eller annan länsskogvaktare skall inkallas i stället, när något ärende därtill ger anledning. Det kommer alltså att bli en sämre ordning, det blir en mera bristfällig representation, och det kan även bli en dyrare sådan än den förutvarande. I praktiken kan det bli så, att ett flertal länsskogvaktare samtidigt måste inkallas till ett och samma sammanträde för att höras i något ärende, vars handläggning kanske blott tar några få minuter i anspråk. Detta är inte förenligt med ett rationellt och praktiskt förfarande.

Jag vill ännu en gång erinra om vad jag nyss sade, nämligen att flertalet remissorgan — och då framför allt skogsvårdsstyrelserna — har föreslagit att denna bisittarinstitution skall bibehållas, och detta på praktisk erfarenhet grundade ställningstagande synes mig väga mycket tyngre än andra mera ytligt gjorda bedömanden.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den nyssnämnda motionen, nr 635 i denna kammare, vilken innebär att bestämmelserna om skogsskoleutbildade bisittare hos skogsvårdsstyrelserna skall bibehållas i skogsvårdsstyrelsernas reglemente. Det är samma yrkande som göres i den med 5 betecknade reservationen, till vilken jag alltså ber att få yrka bifall.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Om skogsvårdsstyrelsernas nödvändiga verksamhet till gagn

för såväl den enskilde som för samhället skall jag inte orda annat än att jag ber att få instämma i de synpunkter som herr Nils Hansson från denna talarstol för en stund sedan anförde. Med tanke på dagens arbetsbörda skall jag dessutom, herr talman, glädja kammaren med att säga, att jag inskränker mig till att hänvisa till de avvikande meningar, som jag reservationsvis varit med om att foga till detta utskottsutlåtande.

Med antagande av att det utskottsutlåtande som vi nu behandlar också innebär att skogsvårdsstyrelsernas organisation i stor utsträckning blir annorlunda än den tidigare varit anser vi reservanter i den med 3 betecknade reservationen, att det är nödvändigt att man får en så stark förankring som möjligt i bygden när det gäller styrelsernas sammansättning. Vi har därför också i den här åberopade reservationen föreslagit, att vederbörande landsting skall utse fyra ledamöter, Kungl. Maj:t en och hushållningssällskapen en ledamot och vidare att länsjägmästaren skall vara självskrivnen ledamot.

Den andra avvikande meningen — även den införd i den med 3 betecknade reservationen — behandlar frågan om fördelningen av kostnaderna för verksamheten mellan den offentliga sektorn och servicesektorn. I detta fall följer vi reservanter skogsvårdsutredningens beräkningsgrunder, vilka innebär att 45 procent skall föras på den offentliga sektorn och bekostas med statsmedel samt 55 procent på servicesektorn och bekostas med skogsvårdsavgifter, taxer, inkomster och andra driftinkomster. Vi har i reservationen anhängit att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall begära, att vi till nästa års riksdag skall få ett förslag i enlighet med det nu sagda.

En upprustning av skogsvägnätet är — som kammarens ledamöter tidigare känner till — av behovet påkallad. Speciellt gäller detta kanske i de fyra norrlandslänen, där det för bedrivande av skogsbruket är av synnerligen stor betydelse att denna fråga får en bättre lösning än vad som nu är fallet. Det har

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

också med anledning härav i motioner från centerpartiet förts fram den tanken, att man skulle begära mera pengar än vad Kungl. Maj:t på detta område har föreslagit. Med tanke på de förhållanden av ekonomisk art som nu är rådande har vi i reservationen inte begärt att pengarna skall anvisas detta år, utan vi nöjer oss i stället med att begära att Kungl. Maj:t till nästa år skall framlägga förslag i enlighet med vad som sagts i motion nr 228 i denna kammare och nr 287 i medkammaren. Detta har vi också tagit med i reservationen.

I fråga om promillesatsen skulle en uttagning med 0,7 promille ha varit tillräcklig, om statsrådet följt utredningens förslag, som innebar att utgifter i den offentliga sektorn skulle bestridas med statsmedel. Nu har jordbruksministern antagligen inte kunnat övertyga finansministern om detta, och därför föreslås det i den kungliga propositionen en promillesats av 1,0. Med tanke på de taxehöjningar som detta avsteg kommer att medföra föreslår vi reservanter att promillesatsen fastställs till 1,0 men att man dessutom höjer bidraget till omkostnaderna med 2,5 miljoner kronor utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Även med detta förslag är vi medvetna om att taxorna i rätt stor utsträckning måste höjas.

Vad beträffar statsbidrag till upprättande av skogsbruksplaner skall jag inte säga något annat än att jag ber att få instämma i de synpunkter som här framfördes av herr Nils Hansson.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till de med 3, 7 och 9 betecknade reservationerna. I övrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Herr Hansson i Ronneby startade denna debatt med att uttala, att om han själv fått författa utskottsutlåtandet, så skulle det haft ett annat innehåll. Det är vi alldeles övertygade om — både kammaren och ut-

skottet — att det hade fått. Det är klart, att den som deltagit i en statlig utredning är — som herr Hansson själv antydde — känslig för att departementschefen gör ändringar i det förslag som utredningen har lagt fram. Herr Hansson befinner sig dock i så gott och stort sällskap, att han nog inte behöver känna sig ensam i den situationen.

Jag instämmer helt i herr Eskilssons deklaration, att han var synnerligen tacksam för att departementschefen så snabbt hade lagt fram detta förslag, som ju är baserat på skogsvårdsutredningens betänkande. Jag vill bara tillägga, att alla som över huvud taget har skogliga intressen i dag är synnerligen tacksamma för att man nu får en bättre och mer fast organisation av skogsvårdsstyrelserna. Arbetsuppgifterna har blivit mer konkret preciserade, och den skogliga utbildningen har fått en mycket framträdande plats i verksamheten.

I fråga om finansieringen är det min uppfattning, som står i överensstämmelse med utskottsmajoritetens, att denna har fått en strikt och fullt acceptabel avvägning. Det borde egentligen inte behöva uppstå några större strider numera om vilken del av verksamheten som skall täckas av statsmedel i form av skogsvårdsavgifter samt vilka utgifter, som skall bestridas medelst förrättningsavgifter. Den gamla striden, som vi årligen har haft om avvägningen, borde enligt min mening kunna biläggas. Men de talare som tidigare haft ordet har uttalat gentemot utskottet avvikande meningar när det gäller finansieringen.

Till herr Anders Johansson skulle jag nog vilja säga, att han i dag uppträder i en helt annan roll än han brukar göra. Jag har haft nöjet att tidigare försvara bevillningsutskottet när det gällt förslag om skogsvårdsavgiften. Då har herr Anders Johansson alltid varit bland dem, som yrkat på sänkning av promillesatsen. Vi, som tillhörde försvararna för den föreslagna skogsvårdsavgiften, har då alltid anfört, att höjda taxor i annat fall skulle bli en given följd. I dag är man rädd för uppräknings av de tax-

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

or, som kan komma att ske med hänsyn till en nedräkning av skogsvårdsavgiften.

Vi är inom utskottet överens om alla bärande principer i nu föreliggande förslag. Av motioner och reservationer framgår dock, att vi är i hög grad splittade när det gäller en del detaljer. Det är detaljer som gäller skogsvårdsstyrelsernas kvalitativa och numerära sammansättning, tillsättande av personalförtecknade tjänster, ikraftträdandet i vissa delar, bibehållande eller slopande av nuvarande bisittarinstitution, införande av obligatoriska skogskulturavgifter o. s. v.

Jag skall i dessa stycken endast be att få hänvisa till utskottets utlåtande. Som kammarens ledamöter märker, är utlåtandet mycket omfattande. Det är synnerligen välskrivet, och i alla de delar, där det inte råder samstämmiga uppfattningar, är motiveringen synnerligen uttömmande. Det skulle vara att underskatta kammarens ledamöters läskunnighet att här redogöra för de motiv, som finnes nedskrivna i utlåtandet.

Jag skall därför bara närmare ta upp två av de nämnda detaljerna. I det ena fallet gäller det de obligatoriska skogskulturavgifterna. I den frågan delar jag nämligen i mycket stor utsträckning motionärernas och reservanternas uppfattning. Jag tror nämligen att ett införande av dylika avgifter skulle komma att skänka en god trygghet för framtida återväxtåtgärder och samtidigt säkerställa viktiga investeringar. Men trots min mycket positiva inställning till detta förslag, har jag kommit att dela departementschefens uppfattning, att man åtminstone tills vidare bör nöja sig med de möjligheter som finns till frivilliga avsättningar till fonder och att man bör invänta utfallet av dessa möjligheter.

Den andra detaljen som jag vill beröra — kanske också en mycket liten detalj — gäller frågan om tillsättandet av personalförtecknade tjänster. På den punkten delar utskottet departementschefens uppfattning, att på grund av att dessa tjänster inom skogsvårdsstyrelserna helt bekostas av statsmedel, bör också samma

regler gälla här som inom närmast jämförbara statliga verksamheter.

Utskottet har på en punkt funnit anledning att avvika ifrån departementschefens förslag. Det gäller förläggningen av den skogsvårdsstyrelse, som skall finnas i Kalmar län. För utskottet har presenterats så övertygande skäl för ett förläggande av denna till Västervik, att utskottet i motsats till departementschefen, vilken föreslår en förläggning till Kalmar, ändock vill förordna Västervik.

Beträffande finansieringen av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet och i fråga om skogsvårdsavgifternas storlek föreligger flera bud. Några har talat för de reservationer, som yrkar på ett bibehållande av de nuvarande avgifterna på 1,25 promille, medan andra föreslår en mindre sänkning ned till 1,1 promille. En del utskottsledamöter yrkar på en sänkning till 0,7 promille, vilket överensstämmer med skogsvårdsutredningens förslag. Utskottsmajoriteten har emellertid stannat för departementschefens uppfattning. Vi har blivit övertygade om att hans förslag om en avgift på 1,0 promille står i god överensstämmelse med den avvägning, som här har gjorts på det finansiella planet. Den offentliga verksamheten bör bestridas genom skogsvårdsavgifter, medan de tjänster, som skogsvårdsstyrelsen tillhandahåller det enskilda skogsbruket, får klaras genom förrättningsavgifter.

Mycket mer skulle kunna anföras i detta sammanhang, men jag hänvisar endast till sid. 48 i utskottsutlåtandet, där en mycket ingående redogörelse för denna avvägning ges. Den som inte där finner vad han söker efter, kan slå upp sid. 23—26, där departementschefens förslag ytterligare preciseras.

Det är kanske en given följd av denna fördelning att taxorna kommer att öka. Men det kan väl ändå knappast bli så, som herr Hansson i Ronneby framställde det, att de enskilda skogsägarna kommer att få bära orimliga bördor. Jag har blivit övertygad om att om en uppräknings av taxorna kommer att ske, så kommer detta att bli en ganska ringa och acceptabel höjning.

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

Herr Hansson i Ronneby var vidare inne på frågan om bidrag till inrättande av skogsbruksplaner. Jag hoppas att han och kammaren ursäktar, om jag inte berör den frågan här — på den punkten räcker min kompetens inte till på långa vägar. Jag är dock övertygad om att de som bättre behärskar det problemet kommer att ge herr Hansson svaret på den fråga, han ställde till utskottets majoritet, vilken gällde de skäl departementschefen hade för att inte följa skogsvårdsutredningens förslag på denna punkt.

Vidare var det väl överord när herr Hansson framhöll, att det föreliggande förslaget är signifikativt för en njugghet mot det enskilda skogsbruket, framför allt i Norrland. Trots att jag inte är helt insatt i dessa frågor vågar jag hävda en annan uppfattning. Det är långtifrån fråga om någon njugghet mot det enskilda och mindre skogsbruket, utan det får snarare ett gott handtag genom den precisering av verksamheten, som nu har skett i den nya organisationen.

Jag förstår inte heller var herr Eskilsson finner motiv för sitt påstående, att han är rädd för att verksamheten skulle bli alltför beskuren genom den nya organisationen. Enligt min uppfattning har man genom att fastställa antalet ledamöter i skogsvårdsstyrelserna till sju och även genom de nya kvalifikationsgrunderna för deras tillsättande i hög grad vidgat möjligheterna för olika intressen att göra sin stämma hörd i verksamheten på detta område.

Jag saknar, herr talman, självfallet anledning att gå in på de övriga frågorna i detta sammanhang, vilka närmast hör till statsverkspropositionens nionde huvudtitel, dels genom att det inte föreligger några reservationer och dels därför att de flesta — vilket kanske också är riktigt — anser att jag helt saknar kompetens för att ge mig in på dessa frågor.

Med vad jag här har anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till samtliga punkter i utskottsutlåtandet utom punkten I, där jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Herr JOHANSSON, ANDERS, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Einar Eriksson erinrade kammaren om att jag i bevillningsutskottet alltid tillhört dem som arbetat för en sänkning av skogsvårdsavgifterna. Ja, det är riktigt. Det önskemålet har jag alltfört, herr Eriksson, men herr Eriksson vet lika väl som jag, att av två onda ting väljer man alltid det minst onda. Jag föredrar i detta fall att bibehålla den nuvarande promillesatsen i stället för att vi eventuellt skall få en vältrimmad och dyrbar skogsvårdsstyrelseorganisation, som inte kommer till fullt utnyttjande av dem, som den är avsedd att tjäna, nämligen de enskilda skogsägarna. Jag är nämligen övertygad om att därest man höjer taxorna för kanske ibland några timmars tjänstgöring till 100 kronor om dagen, som här är ifrågasatt, kommer många skogsägare att låta bli att anlita skogsvårdsstyrelserna för dylikt arbete. Det skulle vara synnerligen fatalt.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Anders Johansson sade, att av två onda ting väljer man alltid det minst onda. Ja, det är möjligt i dag — men hur var det i fjol och några år därförut, när herr Anders Johansson var med och yrkade en sänkning av skogsvårdsavgiften? Det skulle också ha lett till ökade taxor. Fanns det då två onda ting att välja mellan? Det fanns ett gott ting och det var utskottsmajoritetens förslag, och självfallet räknade herr Anders Johansson med att det skulle gå igång.

Herr JOHANSSON, ANDERS, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Mitt yrkande om sänkning av skogsvårdsavgiften skedde i samband med förslaget om de höjda taxeringsvärdena, varigenom finansministern kammade in avsevärt större belopp än som var motiverat för finansieringen av skogsvårdsstyrelsernas omkostnader.

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle: Eriksson i Uppsala, ändock be honom Herr talman! När herr Eriksson i Uppsala talar om att man här från andra partier har accepterat promillesatsen 0,7 glömmar han i detta sammanhang bort att en annan fördelning föreslagits mellan den allmänna och service-sektorn och att denna grundar sig på det förslag som skogsvårdsutredningen har lagt fram.

Herr Erikssons och utskottets förslag på denna punkt innebär bara, att man förbilligar för staten och lägger på de enskilda i stället. Detta kommer att drabba de små skogsägarna och de små skogsbruken i Norrland oerhört hårt, ty de siffror som herr Anders Johansson här har nämnt om kostnaderna är riktiga, herr Eriksson!

Herr ERIKSSON, EINAR, (s) kort genmäle:

Herr talman! Det vore kanske mera befruktande för denna debatt om herr Sundin exempelvis ville precisera, vilka arbetsuppgifter av offentlig karaktär som här inte skulle komma att bestridas genom skogsvårdsavgifterna. Ätminstone med den läskunnighet som jag besitter har jag inte funnit annat av den redogörelse, som departementschefen har gjort, än att man här får en sund och riktig avvägning mellan vad som skall räknas till serviceverksamheten och vad som går till den rent offentliga sektorn.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Innan denna debatt började kom herr Eriksson och jag vid ett samtal framme vid talmansstolen överens om att vara mycket kortfattade i denna diskussion. Därom var vi väl eniga, herr Eriksson, eller hur?

I mitt inledningsanförande nämnde jag något om fördelningsprocenten mellan den offentliga sektorn och service-sektorn. För att nu inte förlänga debatten vill jag, även om jag är medveten om att det på grund av förutfattade meningar inte kommer att övertyga herr

Herr OLSSON, ERIK, (s):

Herr talman! I föreliggande utskottsutlåtande har, som utskottets talesman nyss påpekade, även motionerna I:607 och II:750 med förslag om obligatoriska skogskulturavgifter behandlats och avstyrkts av sammansatta utskottets majoritet.

I egenskap av motionär tar jag mig därför friheten att i korthet motivera vårt förslag i förenämnda motioner, vilket även upptagits av sex reservanter i utskottet.

Vi ha i motionerna föreslagit att riksdagen måtte besluta att med bifall i övrigt till propositionen nr 106 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till obligatoriska skogskulturavgifter, som i samband med avverkning avsättes i syfte att användas för å fastigheten nödvändiga skogsvårdsåtgärder.

I propositionen har departementschefen avvisat tanken på obligatoriska skogsvårdsavgifter med motivering att fonderingar från skogsbruket även i fortsättningen bör bygga på frivillighet och ske med utnyttjande av redan nu förefintliga fonderingsmöjligheter, som insättningar på skogskonton och på särskilda konton inom föreningsrörelsen samt avsättningar till investeringsfonder för konjunkturutjämning. Frågan har också behandlats av skogsvårdsutredningen, vilken avvisat denna utväg av principiella skäl. Däremot har många remissorgan uttalat sig för att ett system med obligatoriska skogskulturavgifter skall införas för det enskilda skogsbruket eller i varje fall bli föremål för närmare utredning. Bl. a. har domänstyrelsen, länsstyrelserna i Stockholms, Värmlands och Jämtlands län, länsarbetsnämnden och lantbruksnämnden i Norrbottens län, skogsvårdsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs och Jämtlands län,

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

Landsorganisationen. Skogsvårdsstyrelsernas förbund, Tjänstemännens centralorganisation och Dalarnas skogägareförening i sina remissvar uttalat sig i denna riktning. Jag skall här nöja mig med att anföra något av vad domänstyrelsen uttalar i sitt remissvar.

Som bekant har ett system med skogskulturavgifter en längre tid tillämpats i Norge, och domänstyrelsen säger här om i sitt yttrande: »Genomförandet av det norska systemet skulle förbättra förutsättningarna för bondeskogsbruket. Det må erinras om att även bolagens investeringar i skogen vissa tider starkt påverkats av företagets ekonomi och att staten (domänverket) årligen avsätter en viss procent av bruttoinkomsten till en särskild förnyelsefond för skogsodlingar och vägbyggnader m. m. Anordningen torde för bondeskogsbruket också bli av värde i en ökad verksamhet för skogsbruksområden. Utan att taga ställning till sättet för uttagande av investeringsavgift eller storleken av denna får styrelsen tillstyrka att någon form av sådan avgift införes för det enskilda skogsbruket, varom närmare utredning torde kunna göras.»

Det var alltså domänstyrelsen som yttrade detta. Jag förbigår de övriga remissyttrandena men vill understryka, att många sakkunniga remissinstanser har yttrat sig positivt i förevarande fråga.

Vi motionärer anser att de av skogsvårdsutredningen rekommenderade åtgärderna icke är tillräckliga för att skapa ekonomisk grund för framtida skogsvårdsarbete av den omfattning, som erfordras för att skogsmarkens produktionsförmåga skall effektivt utnyttjas och förutsättningar skapas för utvidgning av landets skogsbruk och därmed också av de industrier som är beroende av skogen för sin råvaruförsörjning.

Det är allmänt känt och även konstaterat i många sammanhang, att skogsbruket i vårt land är mycket konjunkturkänsligt. Efterkrigstiden har i stort sett kännetecknats av ett betydande uppsving med goda inkomster inom skogsbruket. Under den tiden kunde på grund av brist på arbetskraft några mera om-

fattande skogsvårdande åtgärder inte utföras. När förhållandena under förra året blev nästan omvända, med betydande arbetslöshet bland skogsarbetarna och dåliga avsättningsmöjligheter för skog, då var det svårt, ja, i många fall omöjligt att få igång skogsvårdsarbeten på enskilda skogar på grund av att ägarerna saknade medel för dylika investeringar. Bland skogsarbetarna ansågs det allmänt, att det hade varit befogat att sätta i gång skogsvårdande åtgärder i betydligt större utsträckning än som skedde, dels med hänsyn till det stora behovet av sådana åtgärder och dels för att sysselsätta och behålla folket ute i skogsbyarna.

Men särskilt bland de mindre skogsägarna saknades i rätt stor omfattning kapital för sådana investeringar. De pengar som de under bättre konjunkturer fått in hade förbrukats för andra ändamål, kanske till investeringar av lägre angelägenhetsgrad som i varje fall på lång sikt ger betydligt sämre utbyte. Då fick samhället ingripa och ikläda sig stora kostnader för olika sysselsättningsåtgärder, såsom beredskapsarbeten, flyttningsbidrag, arbetslöshetsunderstöd o. dyl., och många människor måste söka sig bort från den redan glest befolkade skogsbygden för att finna sin utkomst i städer eller andra större samhällen och förlänga de redan långa bostadskoerna. Människor som vid normala konjunkturer så väl skulle behövas i skogen och som, om kapital funnits avsatt för ändamålet, skulle ha kunnat göra en betydande insats för skogsbrukets utveckling och därmed för de framtida utkomstmöjligheterna i hemorten flyttade då bort.

Jag är för min del övertygad om att därest vi i likhet med vårt grannland Norge under de goda åren haft ett system med obligatoriska skogskulturavgifter, så skulle dessa fonder under de sämre åren 1958/59 ha möjliggjort både en mera omfattande skogsvård och en jämnare sysselsättning inom skogsbruket och även ha motverkat glesbygdernas avfolkning. I Norge där detta system tillämpats så länge att man vunnit säkra erfarenheter, är såväl de offentliga

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

skogsorganen som skogsägarnas egna organisationer samstämmiga i den uppfattningen, att avgiftssystemet varit till utomordentlig nytta för skogsbruket. Man säger där att den starka intensifiering av skogsvården, som karaktäriserar dagens norska skogsbruk, möjliggjorts just genom dessa avgifter.

Herr talman! Detta, jämte de många positiva remissvaren från erfarna och på området mycket kunniga remissorgan, gör att jag anser mig ha starka sakskalet när jag yrkar bifall till den vid sammanstatta bevilnings- och jordbruksutskottets föreliggande utlåtande fogade reservationen nr 8 av herr Allard m. fl., som innebär bifall till motionerna I:607 och II:750.

Herr **HANSSON, NILS**, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till den föregående ärade talaren att vi inom utredningen behandlade denna fråga mycket ingående. Utredningen gjorde t. o. m. en resa till Norge för att studera det där tillämpade systemet. Vi blev dock övertygade om att metoden med obligatoriska skogskulturavgifter icke passar för vårt land. Jag delar i det avseendet helt departementschefens uppfattning och instämmer i hans förslag på den punkten.

Att införa ytterligare en form av avgifter vid sidan av skogsvårdsavgifterna måste nog i och för sig också anses vara en otymplig lösning. Det strider framför allt mot den grundläggande princip som vi tillämpar i vårt land, nämligen att genom upplysning och utbildning av skogsägarna söka frammana ökad ansvars-känsla för skogsproduktionen och en egen insats i skogen.

Därtill kommer att det norska systemet skulle innebära en ofantligt stor byråkrati. Norrmännen erkänner själva att det är en tungrodd ordning med en förfärlig pappersexercis. Varje litet kulturfält måste enligt det norska systemet antecknas, besiktigas o. s. v.

Vi måste också hålla i minnet, att skogsodlingsverksamheten i Sverige re-

dan nu fortlöper nöjaktigt. Vi har i det avseendet ingen anledning att känna oss underlägsna norrmännen. Vår skogsodling är så omfattande som man rimligtvis kan begära. Skogsägarna är inställda på att klara detta arbete själva. Varför skall vi då införa ett system med avgifter, avsyning av vidtagna kulturåtgärder etc.?

Vi utför faktiskt här i Sverige redan nu alla de kulturåtgärder som är möjliga att åstadkomma. Årligen importeras 80 miljoner plantor från utlandet, alltså utöver de plantor som produceras inom landet. Vi har helt enkelt inte möjlighet att placera ut fler plantor, och skogsodlingsarbetet fortlöper, det upprepar jag, i huvudsak bra.

Man kan också utgå ifrån att de skogsvårdsområden som bildas skall kunna klara denna uppgift på egen hand. Särskilt i Jämtland och Norrland över huvud taget är nog detta också den bästa lösningen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **OLSSON, ERIK**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande herr Hanssons förklaring angående skogsvårdsutredningens behandling av denna fråga vill jag bara säga, att jag mycket väl känner till den saken. Jag har läst utredningens betänkande och sett de rent principiella invändningar som där görs. Utredningen anser att det inte skulle vara i enlighet med svensk stil, om jag så får säga, att ta ut en skogskulturavgift och att man i stället skall söka uppföstra skogsägarna till självverksamhet.

Tyvärr är det dock så, att många skogsägare saknar möjlighet till denna självverksamhet. Det gäller framför allt om det är ett storbhus eller personer samsatta i andra yrken, som äger en skogsmark.

Mot kommitténs sakkunniga uttalande står i alla fall alla dessa positiva remissorgans uppfattning. Man kan ju inte helt frändöma remissorganen omdöme i detta sammanhang.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Såsom framgår av utskottets utlåtande och den till detsamma fogade reservationen nr 1 har enighet inte kunnat uppnås inom utskottet beträffande reglerna för tjänstetillsättningar vid skogsvårdsstyrelserna. Hälften av utskottets ledamöter hemställer, att man i fråga om dessa tjänstetillsättningar skall göra en decentralisering på sätt att skogsvårdsstyrelserna får tillsätta en del av tjänsterna. Kungl. Maj:t å sin sida föreslår i propositionen, att i fråga om reglerna för tillsättandet av dessa tjänster bör som förebild tjäna de bestämmelser som gäller för andra jämförbara statliga myndigheter.

Lantbruksstyrelsen tillsätter enligt nu gällande ordning de högre tjänsterna inom lantbruksnämnderna, vilket säkerligen de flesta anser vara riktigt. I den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande, hävdar vi att motsvarande regler bör gälla för tjänstetillsättningar inom skogsvårdsstyrelserna. Även för de tjänstemän själva, som söker befattningar hos skogsvårdsstyrelserna, måste det vara av värde att skogsstyrelsen får pröva vederbörandes meriter och göra mera grannliga undersökningar och jämförelser av de olika sökandenas kompetens. Vi som står bakom reservationen nr 1 anser, att det inte finns några sakliga skäl för att när det gäller tjänstetillsättningar inom skogsvårdsstyrelserna frånga de bestämmelser och regler som gäller för andra statliga organ. Det är alltså denna uppfattning som har föranlett oss att avge en reservation till utskottets utlåtande.

I övrigt vill jag på en punkt ta upp en diskussion med herr Hansson. Utskottsmajoriteten är ingalunda främmande för nödvändigheten av skogsbruksplaner. Tvärtom har det inom utskottet funnits hundraprocentig enighet på den punkten. Meningarna skiljer sig emellertid om huruvida staten i större utsträckning bör medverka med bidrag för att få till stånd skogsbruksplaner. Herr Hansson efterlyste vad utskottsmajoriteten hade för mening på denna punkt, vilket faktiskt förvånar mig. Jag trodde att

den frågan tvärtom skulle ställas av någon som representerar de delar av landet, där boniteten är betydligt mindre än nere i Blekinge. Jag skulle tro att Blekinge län, där herr Hansson har sin ämbetsutövning, uppvisar den största boniteten här i landet, kanske med siffran 6 eller 7, jämfört med de övre delarna av landet där siffran är 2 eller 3. Jag tror att man hellre kan diskutera den motsatta uppfattningen än huruvida generositeten från statens sida borde vara väsentligt större.

Jag tycker nog att Kungl. Maj:t har sträckt sig rätt långt när det gäller bidraget till skogsbruksplanerna. Vi kan ta det exemplet att en skogsägare tillhör grupp A och har ett taxeringsvärde av 100 000 kronor på sin skog. Om han upprättar en skogsbruksplan och i den ingår kultiveringsåtgärder, får han ett bidrag på 50 procent. Ingår dikning i planen får han 40 procent. Ingår en stambilväg får han också 50 procent; men en mindre skogsägare får bara 25 procent om en skogsbilväg ingår i hans skogsbruksplan. Det är klart att man kan diskutera var gränsen skall dras mellan en skogsbilväg och en stambilväg, men naturligtvis kommer man att säga att en stambilväg måste hårdgöras på sådant sätt att den kan användas både vinter och sommar, medan en skogsbilväg kan planeras på det sättet att man använder den endast de tider av året när tjälen gör slitstyrkan större.

Jag tror att alla utskottets ledamöter är eniga om att det är riktigt med skogsbruksplaner. De ger skogsägaren möjlighet att överblicka den ekonomiska sidan av de kultiveringsåtgärder som anses behövliga och riktiga. Man kan också anlägga en biologisk synpunkt när det gäller den plan, som sakkunskapen via skogsvårdsstyrelsen kan prestera. Men jag tror att man vid diskussionen av dessa frågor bör tänka på att produktionsbetingelserna även när det gäller skogen är väsentligt olika här i landet.

Till sammansatta utskottets utlåtande har sex ledamöter fogat en reservation till förmån för ett system, som skulle ansluta till det i Norge tillämpade syste-

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

met. Ingen av dessa reservanter har därmed på något sätt velat misskreditera förståelsen för de kultiveringsåtgärder som bör och har vidtagits inom vårt svenska skogsbruk, men det finns enligt vår mening fall av särskild art, som det för Kungl. Maj:t och även för riksdagen borde vara angeläget att beakta. Jag tänker exempelvis på stärbhus med skog, där det inte på något sätt råder hundra-procentig enighet bland delägarna om kultiveringsåtgärder. Den ene vill si och den andre vill så, och skogsvårdsstyrelsen saknar möjligheter att ge direktiv som efterföljs. Å andra sidan är det glädjande att konstatera, att förståelsen för kultiveringsåtgärder och återväxten är väsentligt mycket bättre nu än tidigare.

Men jag tror att vi inom övre Norrland har områden — som herr Hansson säkerligen känner till, eftersom han tidigare har tjänstgjort i dessa bygder — vilkas ägare saknar ekonomisk ryggrad för att sätta skogen i det skick den borde ha i dag. Varför? Jo, helt enkelt därför att skogsbolagen och andra vid sekel-skiftet och före den tidpunkten köpte nyttjanderätten till skogens avkastning under en viss tid. Tack vare riksdagens beslut om en lagstiftning, som gav möjligheter att stoppa denna framfart och sätta även sådana skogsarealer under statlig kontroll, kom skogen att sparas på ett helt annat sätt än om nyttjanderättshavarna skulle fått fullfölja sitt enligt avverkningskontrakten stipulerade syfte. De hade rätt att ta ut skog ända ned till 4 tum i brösthöjd, och det fanns skogsägare som hade sålt avverkningsrätten på 30, 40 och upp till 49 år med en gräns från 10 tum i brösthöjd och däröver. Helt naturligt hade innehavarna av skogsarealer med sådana avverkningskontrakt svårt att fullfölja kultiveringsåtgärder på skogsåterväxtens område; företrädarna hade tagit ut den värdefullaste skogen.

Jag anser att en kultiveringsavgift inte innebär någon konfiskering, som många har gjort gällande, utan endast att man under en högkonjunktur avsätter en liten procent som kan gå tillbaka till

skogsägaren när en konjunkturförsämring inträder. Han kan då genomföra åtgärder som skogsvårdsstyrelsen inte har möjlighet att ge direktiv om eller tvinga honom till.

Jag tror att Kungl. Maj:t framlägger förslag som kan i en nära framtid ge möjligheter till statsbidrag på ett särskilt sätt åt de markinnehavare som har ansvaret för sådana skogsarealer som jag nyss nämnde, och jag hoppas att en snabbare återväxt därigenom skall bli möjlig i framtiden.

Det är klart att det är en väsentlig skillnad beträffande skogens omloppstid på olika ställen i vårt land. Jag skulle tänka mig — även om det är en gissning — att ni i Blekinge, herr Hansson, har en omloppstid på 40 år, medan vi i Norrland kan räkna med en omloppstid av 70, 80 år och därutöver. I kustlandet kan visserligen återväxtförmågan vara något större, men jag tror nog att vad jag nu sagt är generellt riktigt. Jag skall inte fördjupa mig längre i denna fråga, som ju diskuterats inom det sammansatta utskottet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till de med 1 och 8 betecknade reservationerna under utskottets utlåtande. I övrigt hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen infann sig och övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HANSSON, NILS, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vad herr Svedberg sagt om det norska systemet visar, att han nog inte riktigt tänkt sig in i vad det innebär. När han säger att vi på ett bättre sätt skulle kunna genomföra våra skogskulturåtgärder, får jag erinra om att skogsvårdslagen ju ålägger varje skogsägare att kultivera, där så behövs; att trygga återväxten kommer han aldrig ifrån. Att enligt det norska systemet avsätta pengar, som följer fastigheten, blir bara tillkrånglat, och kanske blir det mest tillkrånglat uppe i Norrland.

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

Där råder ju alldeles speciella förhållanden. Ni har det norrländska skogsproduktionsanslaget, som ger er möjlighet att reparera de gamla skogarna från brist sedan årtionden tillbaka. Herr Svedberg och jag med flera har ju kämpat sida vid sida för att höja detta anslag, som jag anser vara av en mycket stor angelägenhetsgrad.

Det norrländska produktionsanslaget förutsätter bildande av skogsvårdsområden och upprättandet av skogsbruksplaner för dessa, till vilket bidrag utgår. Herr Svedberg sade att bidraget skulle bli större enligt Kungl. Maj:ts förslag än enligt utredningens. Det är emellertid inte här fråga om bidragsramen, som jag inte har någon erinran mot — den må Kungl. Maj:t fastställa — utan det är själva systemet som är det viktiga, nämligen att vi kan få in planläggningen av skogsbruket som en primär uppgift. Nu kopplas bidraget till skogsodlingar eller vägbyggnader, men de skogsägare, som inte tar ut eller behöver anslag för sådana ändamål, kan inte få några bidrag för upprättande av skogsbruksplaner. För mig är det ungefär som att spanna hästen bakom kärran.

Skogsvårdsplanerna är alltså det primära, och det är upprättandet av sådana vi måste stimulera för att få till stånd en uthållig och rationell planläggning av skogsbruket. Med ledning av planerna får man ju klart för sig var vägar bör dragas och var skogsodlingar och dikningar skall sättas in. Det är därför vi har varit så eniga och ansett att vi har kommit med ett gott uppslag i 1955 års utredning, helst som därigenom också bidragen automatiskt differentieras på ett lyckligt sätt.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi har en uppsiktslag när det gäller jordbruket, vilken omfattar ända ned till två hektar odlad jord, men, herr Hansson, det finns ingen uppsiktslag när det gäller skogsbruket, som innehåller ålägganden på samma sätt som uppsiktslagen på jordbrukets områ-

de. Tyvärr, herr Hansson, finns det områden, där det enligt de skogssakkunniga förekommer rena vanhävden.

Det där obligatoriska tvånget, som herr Hansson vill ge sken av att skogsvårdsstyrelserna skulle ha makt att tillgripa, tror jag därför inte hundra procentigt kan tillämpas. Hur skall det kunna tillämpas när det gäller stärbhus, eller i de fall då det är flera ägare till ett skogsområde och alla har olika meningar?

Det finns överårig skog, som står kvar utan att avverkas och som börjar angripas av markant rotsjuka utan att varken skogsvårdsstyrelsen eller annan myndighet kan vidtaga åtgärder för att se till att återväxten är den ur nationell synpunkt allra bästa.

Herr HANSSON, NILS, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är ett faktum, herr Svedberg, att skogsvårdslagen ålägger markägaren att trygga en nöjaktig återväxt. Det är en av skogsvårdslagens grundläggande bestämmelser. Jag vet inte om man har några alldeles speciella bekymmer i herr Svedbergs hemtrakter. För oss söderut är det en helt självklar sak att markägaren, när en avverkning har skett, skall trygga återväxten.

Vad produktionsbetingelserna beträffar tror jag inte att vi skall blanda in den frågan i dessa resonemang. Herr Svedberg tycks ha litet överdrivna föreställningar om produktionsförhållandena i Blekinge. Vi får inte fram några bestånd till slutavverkning efter 40 år. Jag skulle önska att herr Svedberg besökte mig någon gång för att studera förhållandena i Blekinge, så att sådana överdrivna föreställningar kunde försvinna.

Jag kan inte i något avseende följa herr Svedbergs tankegång i fråga om eftersläpningen i Sverige numera vad beträffar återväxtåtgärder. Därför kan jag inte heller följa honom när han rekommenderar införandet av det norska systemet. Det må gälla stärbhus eller vad som helst — nog blir vederbörande markägare skyldig att trygga återväxten!

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl ingen som är okunnig om att om en skogsägare gör en avverkning, så blir han ålagd att företa de röjningar och kultiveringsåtgärder som är självklara. Det är inte den saken jag anförde som exempel, när jag upplyste om att det fortfarande finns vanhävd på en del skogar.

Jag tror att det vore mycket förnuftigt att genomföra det norska systemet, dock möjligen inte inom de områden, där boniteten är hög, vilket den verkliga är på somliga håll. I andra delar av landet däremot vore det önskvärt med åtgärder som visserligen är en viss tvångsbesparing, men som sedan kommer skogsägaren till godo när konjunkturläget försämrats. Det är inte så säkert att inkomstvärdet av försäljningar under en högkonjunktur påverkar intresset för att vidta skogsvårdsåtgärder i större omfattning än dem ägarna helt enkelt blir ålagda.

Jag tror dessutom att det ur arbetslöshetssynpunkt om sådan inträder vore värdefullt, att åtminstone göra ett försök med det norska systemet.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! Herr Hansson i Ronneby inledde sitt anförande med en redogörelse för den stora betydelse som skogen har, och däri kan vi väl instämma allesammans. Jag vill bara tillägga, att det är synd att uppvaknandet av förståelsen för betydelsen av yrkeskunnighet och skogsvård har kommit först under senaste årtionden. Nu börjar i alla fall ett mycket löftesrikt uppvaknande att ske, inte bara bland de större skogsägarna utan även bland de mindre. Skogsägarna vill numera skaffa sig yrkesskicklighet, och de har också fått upp ögonen för att det är nödvändigt att samarbeta för att på ett bättre och billigare sätt utnyttja de tekniska möjligheter som nu står till förfogande för kultiveringsåtgärder.

Jag tror, liksom tidigare har sagts från denna plats, att den proposition som har

framlagts och som utskottet har behandlat är betydelsefull. Jag tror också att det är betydelsefullt att den har kommit så pass fort och att det har tagits ett så allvarligt grepp på problemet som gjorts i syfte att anpassa skogsvårdsstyrelsernas uppgifter till den utveckling som skett.

Det var emellertid ett uttalande av herr Hansson som jag hajade till inför. Herr Hansson brukar inte använda starka ord — han är lik mig i det avseendet — men han sade att grunddragen i utredningens förslag, liksom länsman i Delsbo, »har kommit bort». Jag tycker nog att det var väl kraftigt sagt. Jag anser att grunddragen i utredningen finns kvar i propositionen, även om, som herr Einar Eriksson påpekade, det finns detaljfrågor beträffande vilka Kungl. Maj:t något avvikit från utredningen.

Fältet är redan rätt mycket avbetat här i diskussionen, och därför skall jag bara ta upp ett par frågor. Jag börjar med att erinra om plantskoleverksamheten. Alla som sysslat med dessa frågor känner ju till att frågan om frö och plantor har varit liksom en flaskhals, som hämmat utvecklingen på skogsvårdens och skogsplanterings område. Vi har importerat miljontals plantor, och därför är det betydelsefullt att staten lämnar ökat stöd i form av lånegaranti för lån till enskilda ägare av skogsplantaskolor. Dessa kan få lån i enskilda banker med lånegaranti från statens sida. Jag tror att den stimulans, som detta innebär, kommer att ha stor betydelse så att vi undan för undan kan bli alltmer självförsörjande i vårt land när det gäller behovet av frö och plantor. Garantibeloppet är en miljon kronor, och visar det sig att det finns intresse för verksamheten, kan vi kanske öka beloppets storlek. Jag har bara velat understryka betydelsen av denna lånegaranti.

En annan sak som jag tycker bör påpekas är att de skogsekonomiska och skogstekniska arbetsuppgifterna är synnerligen betydelsefulla och att det därför också är ändamålsenligt som här föreslås att handläggningen och prövningen av låne- och hjälparendena överläts

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

åt de regionala organen, vilka givetvis har den största lokalkännedomen och därför kan lämna hjälp och stöd där behovet är som störst.

Jag skall ta upp en sak, som något har berörts förut av herr Lage Svedberg och även av herr Hansson, nämligen skogsbruksplanerna. Det har väl framgått av vad som sagts av både herr Svedberg och herr Hansson, att det inte föreligger olika uppfattningar om huruvida det skall lämnas stöd och bidrag till skogsvårdsplaner, utan att det är om formen för detta stöd som det finns delade meningar.

Jag tror inte man kan säga att det är så stor skillnad på våra uppfattningar som herr Hansson i Ronneby ville göra gällande. Jag tycker det är rationellt att det samtidigt lämnas ett bidrag till uppgörandet av sådana planer efter samma procenttal som gäller lånen och bidragen till de skogsvårds- och skogsvägsbyggnadsföretag som ingår i planerna. Då kommer det till stånd en samordning av det hela, och man förhindrar att vem som helst kan få ett bidrag till upprättandet av en skogsbruksplan utan att samtidigt ordna med skogsbilvägar och annat som hör till en riktig skogsvård.

Jag vill erinra om att vi i fjol behandlade ett förslag beträffande lantbruksnämnderna och det bidragssystem som på det området var aktuellt. Där skedde en systematisering och en samordning av bidragsgivningen så att en jordbrukare inte skulle kunna få ett bidrag exempelvis till en ladugårdsbyggnad utan att jordbruksegendomens hela upprustningsbehov prövades i ett sammanhang.

Jag tycker att det motionsvis och reservationsvis framförda förslaget om ett bidrag på 125 kronor för varje uppgjord skogsbruksplan utan vidare innebär en princip som avviker från den jag nu talat om. Jag tycker därför att Kungl. Maj:ts förslag är det riktiga, och jag tror inte att man behöver göra alltför stort väsen av detta eftersom saken inte betyder så mycket ur de enskildas synpunkt.

Vad sedan beträffar frågan om besittarna i skogsvårdsstyrelserna vill jag sä-

ga att jag har den uppfattningen att Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, att man skall ha rätt att inkalla sådana besittare, innebär en effektiv lösning av problemet. En talare — det var visst herr Anders Johansson — sade att det kan hända att flera inkallas på en gång. Ja, men då föreligger det problem från flera länsskogsvaktarområden och då får man ju problemen belysta av dem, som känner till dem. Det finns ju inte möjligheter för en enda länsskogvaktare att behärska det hela. Jag tror därför att förslaget att besittare kan inkallas är väl anpassat efter de verkliga behoven.

Jag vill till slut säga att en tidsenlig skogsvård kräver god yrkeskunnighet hos alla kategorier inom skogsbruket. *Yrkesundervisningens utbyggande och förbättring är nödvändig för att man skall nå erforderliga resurser.* Jag är också övertygad om att det knappast finns någon bättre och lönsammare investering inom skogsbruket än att satsa på en god yrkesutbildning bland skogsägarna och skogsarbetarna. Utöver den ekonomiska avkastningen har den vårdade skogen stora skönhetsvärden och skänker trivsel, rofyllhet och en trolsk stämning åt öppna sinnen. Skogen är motsatsen till storstadens jäkt och neurotiska påfrestningar.

Jag ber, herr talman, att med detta korta inlägg få yrka bifall till reservationserna nr 1 och 8 och i övrigt till utskottets förslag.

Herr HANSSON, NILS, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jonsson i Fjäle tyckte att jag i dag hade uttryckt mig litet väl brutalt — han var älskvärd nog att säga att det var ovanligt från min sida — men jag undrar om han inte har missuppfattat mig.

Jag har betonat — jag har hämtat mina anteckningar från stenograferna — att propositionen i stor utsträckning är baserad på 1955 års skogsvårdsutrednings förslag, och framhöll sedan att jag var besviken över att själva grunden för intentionernas förverkligande sak-

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

nas. Förslaget innebär nämligen, sade jag, en försämring av skogsvårdsstyrelsernas resurser såväl personellt som ekonomiskt. Jag gjorde alltså gällande att den ekonomiska grunden saknas, men jag har inte sagt, såsom herr Jonsson menade, att grunddragen i utredningen har kommit bort. Det är ett missförstånd som jag beklagar att herr Jonsson har råkat ut för.

Vad beträffar frågan om skogsvårdsplanerna säger herr Jonsson i Fjäle att det är rationellt att det sker t. ex. en skogsvägsplanering samtidigt som skogsvårdsplaner upprättas. Ja, men därigenom utesluts ju från möjligheten att erhålla ett statsbidrag för uppgörande av skogsbruksplan alla de skogsägare, som redan har sina skogsvägar utbyggda eller som inte har statsbidragsberättigade skogsodlingar el. dyl. Detta drabbar ett flertal skogsägare i södra och mellersta Sverige. Olägenheten av den föreslagna bestämmelsen märks kanske inte så mycket i Norrland, där man under lång tid framåt måste bygga ut skogsvägnätet. Men i södra och mellersta Sverige kommer det övervägande flertalet av skogsägarna att gå miste om den stimulans till upprättande av skogsbruksplaner som vi i utredningen tänkt oss.

Detta bl. a., är en stor svaghet i departementschefens förslag, och det är därför som jag så bestämt yrkar bifall till reservationen i detta fall.

Herr JONSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag uppfattade att herr Hansson använde ordet »grunddragen» i utredningen. Jag får väl anse att jag missuppfattat honom, om han använde ordet »grunden», men nog tycker jag att själva andemeningen var densamma.

Vad sedan gäller det avsnitt, som herr Hansson senast talade om, så tror jag att vi får erinra oss att såväl i propositionen som i utredningen, vilken herr Hansson tillhörde, uttryckligen har sagts, att vi undan för undan skall eftersträva att skogsägarna själva skall bekosta denna skogsbruksplanering.

Om det bara är en enkel plan att göra,

så blir det ju inte fråga om så stora pengar. Skall det däremot också planeras för skogsvägar och sådant i skogsbruksplanerna blir den direkta plankostnaden betydande, och det är då värdefullt för skogsägaren att få en lättnad. För enskilda skogsbruksplaner som skall göras upp blir det inte, som jag sade, samma kostnader och samma påfrestningar.

Herr PÅLSSON (cp):

Herr talman! Mycket har redan sagts i denna fråga, och mycket mera vore det anledning att säga. Det gäller ju en i sig själv i hög grad betydelsefull fråga. Då jag har ett föregående i ärendet, dels som ledamot av 1955 års skogsvårdsutredning och dels som motionär i anslutning till årets proposition, må det tillåtas mig att säga några ord i detta sammanhang.

Jag kan dessvärre inte anmäla någon större belåtenhet med det förslag som sammansatta bevilnings- och jordbruksutskottet framlagt i sitt utlåtande. Min kritik är kanske speciellt markerad när det gäller vissa punkter. Andra är fullt godtagbara, men jag skall, herr talman, söka begränsa mig till ett par eller tre punkter.

Vad jag till en början ville säga några ord om är skogsvårdsstyrelsernas sammansättning. Där har Kungl. Maj:t — och utskottet har följt departementschefen i den delen — avvikit från det förslag som skogsvårdsutredningen framlade. Utredningens förslag innebar ju, som vi alla vet, att Kungl. Maj:t skulle tillsätta ordförande, länsstyrelsen skulle tillsätta tre ledamöter och landstinget två. Den sjunde skulle vara självskriven — länsjägmästaren. Jag vill betona att utredningen, som ändå var sammansatt av förespråkare för olika intressen — det fanns representanter för storskogsbruket, det vanliga småskogsbruket eller bondeskogsbruket eller vad man vill kalla det, representanter för skogsarbetarna samt också för de statliga myndigheterna på området — var enig om det förslaget till sammansättning, som

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

jag nyss relaterat. Av vad anledning Kungl. Maj:t har gått ifrån det enhälliga förslag som utredningen framlade kan jag inte närmare yttra mig om, även om man kan göra vissa gissningar.

Kungl. Maj:ts åtgärd verkar tämligen opåkallad. Jag är medveten om — tendensen var ju klar i utredningen — att det här gäller ett förstатligande av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. Men länsstyrelserna är väl ändå statens organ ute i länen, och nog förefaller det mig ha varit fullt tillfyllt, om länsstyrelserna hade anförtrots uppgiften att sköta om utseendet av ledamöter i skogsvårdsstyrelserna.

Jag kan knappast finna det motiverat att de skall utses här nere i huvudstaden och av landets regering. Ledamöterna torde väl kunna fullgöra sin uppgift med samma pondus, om de utsetts av vederbörande länsstyrelse.

Man måste le en smula inför detta. Här ävlas vi ju gång efter annan om att försöka decentralisera olika uppgifter, men så snart det blir fråga om något nytt — i detta fall gäller det några ledamöter av skogsvårdsstyrelserna — då måste avgörandet nödvändigtvis placeras här nere i Kungl. Maj:ts kansli, för att vi skall tro att det blir riktigt. Jag menar att vi ger oss in på ganska onödiga ting.

Nåja, om också Kungl. Maj:t föreslog ett förfarande i den stilen, hade jag kanske hoppats att utskottet skulle ha vågat acceptera skogsvårdsutredningens förslag. För övrigt är det ju så, att här föreslagits att utom de tre — däribland ordföranden — som skall utses av Kungl. Maj:t skall tre utses av landstingen. Jag kan ju bortse från oförmligheten i att det skulle vara så bråttom med utseendet av ledamöterna, att det måste ske genom förvaltningsutskottet. Man borde dock med fördel kunna vänta med ikraftträdandet, så att årets ordinarie landsting hinner välja. Man kan ju också fråga sig i vilken utsträckning landstingen vill foga sig efter pekpinnen.

Nåja, det må vara hänt! Jag tror att förslaget att landstingen skall utse tre le-

damöter i stället för, såsom vi föreslagit, två lär komma att innebära, att landstingen får betala någonting för förmånen att utse tre ledamöter. Jag är inte säker på hur långt landstingen har möjlighet att följa med och köpa in sig till rätt dryga kostnader än här och än där. Jag tror att det varit bäst, om förslaget om sammansättningen hade accepterats som det var.

Då jag för övrigt inte är helt tillfredsställd med den reservation, som betecknats med nr 3, skall jag nöja mig med att på denna punkt yrka bifall till motionen 631 i denna kammare och 779 i andra kammaren. Det innebär ett bifall till skogsvårdsutredningens förslag, som jag nyss har relaterat, i vad det gäller sammansättningen.

Sedan, herr talman, skulle jag önska att få säga några ord angående skogsinstruktörstjänsterna. Där har det enligt mitt sätt att se kommit en obehaglig överraskning. Skogsvårdsutredningen föreslog på sin tid, att det skulle tillsättas 99 tjänster, men det finns redan ett hundratal. Under utskottsbehandlingen och dessförinnan hos Kungl. Maj:t har det skett en mangling, som resulterat i ett förslag om 12 tjänster i stället för 99.

Dessa skogsinstruktörer har enligt mitt sätt att se mycket viktiga tjänster. Det är ju de som i egenskap av biträdande lärare skall bibringa såväl skogsarbetarna som de yngre och de blivande skogsägarna den rent praktiska kunskhet, som de behöver förvärva för att utföra ett gott arbete och sköta skogen på bästa möjliga sätt. Om man har klart för sig att dessa befattningshavares uppgifter är så betydelsefulla, blir man onekligen ganska överraskad, då antalet utan vidare skärs ned från 99 till 12. Jag vill erinra om att bland de nuvarande skogsinstruktörerna är drygt hälften — över 50 stycken — lönegradsplacerade. Nu blir det bara 12.

Vilken uppgift dessa 12 skall ha är svårt att fatta. Det skulle bli en instruktör i vartannat län eller, om man hellre vill uttrycka saken så, en halv instruktör för varje län. Det är ju ändå ganska magert och vittnar inte om något

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

större allvar i uppsåtet att försöka stärka och effektivisera undervisningen på detta område. Jag beklagar att resultatet blivit så magert. Tyvärr måste jag hävda, att jag inte tror att vederbörande har riktigt satt sig in i vad dessa befattningshavare betyder.

Nu är det visserligen sagt i utskottsutlåtandet och dessförinnan i propositionen, att instruktörerna jämte viss annan personal skall kollektivanställas. Det är ju gott och väl. Men är ändå inte rörligheten bland de kollektivanställda något större än inom de lönegradsplacerade kårerna? Jag menar, att det är rätt viktigt, att man här hittar lämpliga personer och binder dem till verksamheten för så lång tid som möjligt. Det är ju ändå så att de, allteftersom åren går, förvärvar större erfarenhet i sitt fack och på sitt område. De lär också känna både bygd och folk, och jag tror inte att det är någon större fördel att ha de här mannarna löst anställda, så att de arbetar bara en säsong, kanske två eller tre säsonger, och sedan försvinner till andra områden. De duktiga i denna grupp är eftersökta för andra befattningar av bland annat skogsägare, och jag skulle beklaga, om mina farhågor om rörligheten besannades. Jag är mycket rädd för att det blir en löslig organisation, och de tolv fastare anställda betyder så oändligt litet i sammanhanget.

Herr talman! På denna punkt skall jag nöja mig med att framföra vad jag nu har sagt. Jag skall här inte ställa något yrkande, ty jag hoppas att förhållandena kan rättas till under ett kommande år.

Sedan skall jag övergå till ett annat ämne. Det gäller skogsbilvägarna. Skogsstyrelsen och motionärer vid årets riksdag — jag är en av motionärerna — har yrkat att anslaget till skogsbilvägarna skall höjas till 11,5 miljoner kronor. Kungl. Maj:t har tagit upp oförändrat anslag med 7,7 miljoner kronor, och sammansatta utskottet har tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag. För egen del finner jag det i hög grad otillfredsställande, att utskottet inte kunnat tillstyrka en höjning av anslaget till det av skogsstyrelsen och motionärerna föreslagna be-

loppet. Skogsvårdsutredningen, som bedömde utbyggnaden av skogsvägnätet som i hög grad angeläget, beräknade en utbyggnadstid av 15 år. Skogsstyrelsens och motionärernas måttfulla anspråk torde väl närmast motsvara en utbyggnadsperiod på 40 år, under det att Kungl. Maj:t och utskottet tydligen räknar med en tidsperiod för denna utbyggnad av 60 år — för att ange det hela i runda tal. Jag måste i detta sammanhang ställa den frågan: Har vi verkligen råd att fördröja utbyggnaden av skogsvägnätet på ett sådant sätt som ett bifall till utskottets förslag skulle medföra? Jag för min del tror det inte. Det har upprepade gånger och i skilda sammanhang framhållits skogens utomordentliga betydelse för vårt land och för vårt folks levnadsstandard. Men det förefaller som om den sanningen knappast kan upprepas tillräckligt ofta och med tillräcklig styrka. Ett väl utbyggt skogsvägnät är väl ändå ett av de bästa hjälpmedlen för att nyttiggöra våra skogstillgångar på ett ekonomiskt riktigt sätt, samtidigt som en utbyggnad av vägnätet ger den sysselsatta arbetskraften drägliga arbetsförhållanden.

Herr Sundin m. fl. har på denna punkt anmält en reservation — det är den med 3 betecknade reservationen. Reservanterna hemställer att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om framläggande av förslag till 1961 års riksdag angående upprustning av skogsvägnätet enligt skogsvårdsutredningens plan. Denna hemställan är enligt mitt sätt att se mycket blygsam, men om man läser vad utskottet skriver om samma sak, finner man att utskottet säger att det funnit en sådan framställning olämplig, enär den enligt utskottets förmenande skulle påverka Kungl. Maj:ts och nästa års riksdags avvägning mellan olika angelägna anslagsbehov. Ja, detta kanske låter säga sig, men det är ju bra när det skrivs någonting som man kan ha anledning att le litet åt. Vi har tillräckligt mycket av allvar ändå. Det är nog första gången jag hört att det skulle vara olämpligt att skriva till Kungl. Maj:t och oroa Kungl. Maj:t med att göra upp någ-

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

ra planer. Riksdagen är nog inte heller av den lättrodda sorten, så att det skulle vållat några psykiska skador om en skrivelse av denna typ hade accepterats. Jag har inte heller fått den uppfattningen att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet är av så sprött och känsligt virke att han skulle känna sig illa berörd, men utskottets måhända om både departementschefens och riksdagens välbefinnande sträcker sig tydligen mycket långt. Jag tycker nog att det hade varit mycket rimligt om en sådan framställning hade gjorts.

När jag läser det måttfulla och blygsamma yrkandet i denna reservation och utskottets bedömning av lämpligheten på denna punkt, ja, då blir jag faktiskt litet villrådig, och jag kan inte komma ur den tveksamheten på annat sätt än att jag nödgas, herr talman, även på denna punkt yrka bifall till motionerna nr 228 i första kammaren och 287 i andra kammaren, i vilka föreslås ett anslag på 11,5 miljoner kronor.

Herr talman! Som jag antydde vore det oändligt mycket mera att säga i denna fråga, men då denna debatt pågått så länge och då jag misstänker att det kommer flera talare efter mig, skall jag inte tynga protokollet ytterligare.

Häri instämde herr *Nilsson, Ferdinand*, (cp).

Herr *SVEDBERG, LAGE*, (s) kort genmäle:

Herr talman! När jag hörde herr Pålsön fick jag närmast den uppfattningen att han, liksom man gjort i de motioner som förelegat, utgått ifrån att 90 instruktörstjänster skulle avvecklas. Så har vi inte uppfattat Kungl. Maj:ts proposition. Skillnaden är bara den, att dessa instruktörer i fortsättningen skall vara avtalsanställda. Däremot skall 12 instruktörstjänster kvarstå och uppflyttas från 8 lönegraden till 10 lönegraden. Men Kungl. Maj:t har ingalunda föreslagit att det skall bli en inskränkning av antalet instruktörstjänster, utan dessa kommer i stället att bli anställda enligt

den avlöningsplan som utgår från kollektivavtal.

Herr *SVANSTRÖM* (cp):

Herr talman! Medan de föregående talarna har lovat att vara mycket kortfattade, skall jag inte lova någonting liknande. Några har ju lyckats hålla sitt löfte, men andra har kanske inte gjort det i så hög grad.

Anledningen till att en yngling som jag vågar begära ordet i denna fråga är det avsnitt i utlåtandet som behandlar de blivande förhållandena i Kalmar län. Utskottet föreslår liksom departementschefen att de två skogsvårdsstyrelserna i länet nu skall sammanslås till endast en. På den punkten kan jag i stort sett hänvisa till det anförande som jag i fredags höll i samband med behandlingen av frågan om sammanslagning av lantbruksnämnder och hushållningssällskap. Därutöver vill jag tillägga ytterligare ett par synpunkter.

Det gäller särskilt förhållandet mellan å ena sidan skogsvårdsstyrelsen i det norra landstingsområdet och å andra sidan landstingets lantmannaskola i Gamleby. Jag är ordförande i denna lantmannaskolas styrelse och känner alltså väl till förhållandena där. Vi har haft och har ett utomordentligt gott samarbete med skogsvårdsstyrelsen. Styrelsens tjänstemän svarar för undervisningen i skogsvård på lantmannaskolan, som har en särskild linje för skogsutbildning. Denna linje har fått ett mycket stort deltagarantal och är mycket uppskattad av eleverna.

Nu är det visserligen uppenbart att med det nära nog enhälliga utskottsförslag som föreligger om att den nya gemensamma skogsvårdsstyrelsen skall förläggas till Västervik, kan vi räkna med fortsatt gott samarbete när det gäller undervisningen i Gamleby lantmannaskola, men jag vill ändå — med tanke på de förhållanden som jag tidigare har berört — anför att det skulle ha varit mer angenämt om man kunde ha uppskjutit avgörandet av frågan om samgå-

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

endet mellan de båda skogsvårdsstyrelserna till dess pågående utredningar — inte minst om den eventuellt blivande nya länsindelningen för områdena — blivit klara.

Dessutom vill jag, herr talman, särskilt anknyta till det förhållandet att skogsvårdsstyrelserna och landstingen i norra och södra Kalmar län haft ett mycket gott samarbete. Det tidigare rådande förhållandet, att gränserna för skogsvårdsstyrelsernas områden sammanfallit med landstingsområdenas gränser, har varit till mycket stor fördel, inte minst för undervisningen.

Vidare vill jag anföra, att departementschefen har åberopat att kostnadsbesparingar kan åvägabringas. Dessa kostnadsbesparingar är enligt min uppfattning mycket begränsade och torde i vissa stycken vara i det närmaste obefintliga, om man tar hänsyn till de ökade resekostnader, som utan tvekan kommer att uppstå.

Jag vill också påpeka att vid remissbehandlingen av denna fråga har fyra tillfrågade institutioner uttalat sig för ett samgående, under det att åtta har avstyrkt ett sådant. Bland dem som avstyrkt förslaget befinner sig lantbruksstyrelsen, länsstyrelsen i Kalmar län, lantbruksnämnden i norra området, skogsvårdsstyrelserna i både norra och södra området, hushållningssällskapen i både norra och södra området samt Skogsvårdsstyrelsernas förbund. Det är alltså uppenbart att en kompakt majoritet önskar att de rådande förhållandena skall förbli oförändrade.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till reservation nr 2, som innebär ett fullföljande av den motion som jag jämte flera ledamöter i denna kammare, representerande olika partier, har avgivit.

Vad slutligen gäller valet av ledamöter ber jag att få yrka bifall till reservation nr 3. Ett bifall till yrkandena i denna reservation skulle medföra en bättre förankring till landstingen än ett bifall till utskottsmajoritetens förslag och skulle för övrigt för Kalmar läns vidkommande innebära, att det för de två lands-

tingen där bleve lättare att verkställa valet. Hur två landsting skall kunna välja tre ledamöter kan jag inte räkna ut, men det är väl en fråga som får bli föremål för en senare prövning.

Jag ber alltså, herr talman, att helt kort få yrka bifall till reservationerna nr 2 och 3.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Till att börja med kan jag instämma i de inledningsord som fälldes av jägmästare Hansson. Jag kan också instämma i det anförande som hölls av herr Erik Olsson. Skogens betydelse för vårt näringsliv tror jag knappt vi behöver diskutera i denna kammare. Därom är vi nog i stort sett ense, oavsett vilket parti vi tillhör.

Jag kan i stor utsträckning biträda departementschefens förslag i denna fråga, liksom jag också kan ansluta mig till utskottets förslag på de flesta punkter. De förslag som nu har framlagts utgör nog en god lösning av frågan om skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, vilket säkerligen kommer att betyda mycket för skogsvården i vårt land och därmed också kommer att vara till gagn för hela det näringsliv, som bygger på skogen.

Jag är särskilt glad över att den skogliga utbildningen har fått en så framträdande plats i propositionen som har skett. Den skogliga utbildningen har nog kommit på efterkälken under många år, men jag hoppas nu att vi verkligen kan få till stånd ungefär samma utbildningsmöjligheter på detta område som inom andra grenar av vårt näringsliv.

Även om vi för närvarande har en mycket god skogsvård här i vårt land tror jag nog att man kan säga att det ännu finns mycket att uträtta. Det gäller alla skogsägarkategorier. Man bör här kunna göra mycket mer innan vi kommer fram till ett effektivt och rationellt skogsbruk. Om man fick ett rationellt skogsbruk skulle man i stor utsträckning slippa den arbetslöshet som råder inom skogsbruket på många håll i vårt

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

land. Detta gäller framför allt Norrland, Dalarna och Värmland, där för närvarande stora summor utbetalas i arbetslöshetsunderstöd.

Medlen att åstadkomma ett rationellt skogsbruk är flera. Ett av dessa är den frivilliga upplysningen om skötseln av skogen, och denna frivilliga upplysning skulle jag vilja sätta i första rummet. Det behövs en upplysning som är mycket effektivare än den som tidigare bedrivits inom detta område. Det kan också tänkas andra vägar för att komma fram till ett rationellt skogsbruk. Jag kommer då in på en motion som har väckts här i kammaren och som också är underskriven av mig. Den handlar om skogskulturavgifterna.

Jag behövde kanske inte redogöra så mycket för denna, eftersom herr Erik Olsson här har lämnat en fyllig redogörelse för den. Det är ganska märkligt att finna, om man läser Kungl. Maj:ts proposition, att de allra flesta remissinstanser har tillstyrkt införande av skogskulturavgifter. Det är inte vilka myndigheter som helst som har tillstyrkt avgifterna, utan det är myndigheter som i mycket stor utsträckning sysslar just med hithörande uppgifter. Jag tänker t. ex. på domänstyrelsen, en rad skogsvårdsstyrelser, ja, nästan samtliga skogsvårdsstyrelser i de stora skogslänen, och Skogsvårdsstyrelsernas förbund, som inte bör vara okänt för någon här i kammaren. Dessutom har denna avgift tillstyrkts av Dalarnas skogsägareförening, och det är inte alldeles betydelsefullt när en skogsägarförening ställer sig bakom en sådan här sak. Jag vill peka på att utredningen i sitt utlåtande skriver följande: »Utredningen finner sannolikt att skogsvårdsarbetet i många fall skulle stimuleras om skogsägarna tvingas avsätta en viss del av skogsinkomsterna för användande i aktuellt eller framtida skogskultursarbete.»

Det kan i flera fall förhålla sig så, att många vill utföra dessa skogskulturarbeten men inte har medel härtill. Skogarna kan, som fallet ofta är i Dalarna och på många håll i Norrland, ägas av

stärbbhus, och skogarna är i många fall oskiftade. Det hjälper då inte om de flesta delägarna inom ett stärbhus vill utföra dessa skogskulturarbeten. Om bara en enda delägare säger nej kan man inte utföra dessa kulturarbeten, som är så nödvändiga i skogen. Det kan alltså råda delade meningar om dessa arbeten skall utföras. En lagstiftning angående skogskulturavgifter skulle därför utgöra ett mycket gott stöd för dem inom dessa stärbhus som faktiskt vill utföra dessa arbeten. Det är därför angeläget att någonting blir gjort just i detta hänseende.

Man har här varit inne på det norska systemet. Det är också dithän vi motionärer syftar i detta fall. Jag tror att man kan säga — åtminstone har det sagts mig av dem som jag har varit i kontakt med — att detta system utfallit till allmän belåtenhet, och de flesta skogsägarna i Norge är i stort sett nöjda med det system som tillämpas där. Jag tror inte det skulle hända någon större olycka om vi införde detta system också i vårt land. Det är ju inte meningen att vi skall konfiskera några pengar. De skall vara kvar och få användas av vederbörande skogsägare som önskar utföra dessa arbeten oavsett om de utföres av honom själv eller med lejd arbetskraft.

En talare har tidigare i denna debatt sagt att man här kan tillgripa skogsvårdslagen. Jag tror dock inte att man enligt denna lag kan ålägga en skogsägare att gallra sin skog. Vad händer för övrigt om en skogsägare inte utför något kulturarbete på sin skog efter en drivning? Det händer praktiskt taget ingenting. Han kan inte tvingas utföra sådana arbeten, och pengarna är ofta redan utdelade till delägarna, så det finns inga medel till sådana arbeten. Det är alltså min bestämda uppfattning att dessa avgifter skulle bli till mycket stort gagn för skogsbruket i vårt land.

Med denna korta motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna nr 1 och 8 samt i övrigt till utskottets förslag.

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har tidigare uttalat mina personliga sympatier för den reservation som herr Einar Persson nyss talat för, rörande införandet av obligatoriska skogskulturavgifter. Jag är dock inte beredd att acceptera ett beslut på den punkten, dels på grund av att vi redan nu har frivilliga avsättningar till skogskonton och dels på grund av att upplysningsverksamheten för bättre skogsvård är av ganska färskt datum. Vi bör enligt min mening invänta resultatet av de nya möjligheterna på detta område. Dessutom tror jag herr Einar Persson måste medge att riksdagen knappast, på grund av denna frågas administrativa beskaffenhet, kan fatta ett beslut med mindre än att dessa frågor verkligen har utretts, något som inte har skett. Det administrativa handhavandet av detta problem förefaller mig möta åtskilliga svårigheter, och jag ber därför, herr talman, att ytterligare få understryka mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Herr PÁLSSON (cp):

Herr talman! Jag yrkade i mitt förra anförande bifall till motionerna I: 631 och II: 779 angående skogsvårdsstyrelsernas sammansättning. Detta yrkande bör kompletteras med ett förslag till lagtext. Jag sade redan tidigare att motionärernas yrkande sammanföll med skogsvårdsutredningens förslag. Formuleringen av 3 § skulle då bli följande:

»Skogsvårdsstyrelse utgöres av ordförande och sex ledamöter, utsedda för en tid av fyra år. Ordföranden förordnas av Kungl. Maj:t. Av ledamöterna utser länsstyrelsen efter hörande av vederbörande organisationer eller företrädare för dessa tre, av vilka två skola vara företrädare för det enskilda skogsbruket inom skogsvårdsstyrelsens verksamhetsområde och en skall vara företrädare för skogsarbetarna inom samma område, samt landstinget två. För en var av nämnda ledamöter utses en suppleant. De sålunda utsedda ledamöterna och

suppleanterna skola samtliga vara väl förtrogna med skogsbruk och boende inom skogsvårdsstyrelsens verksamhetsområde.

Såsom självskriven ledamot i styrelsen ingår länsjägmästaren hos skogsvårdsstyrelsen.

Styrelsen utser inom sig vice ordförande.»

Med denna komplettering vidhåller jag, herr talman, mina tidigare ställda yrkanden.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande varje punkt av utskottets i det nu ifrågavarande utlåtandet gjorda hemställan i fråga om vilken annat yrkande framställts än om bifall till utskottets hemställan, därvid dock propositioner komme att ställas å punkterna I C och I D samtidigt ävensom angående punkterna I E och I F samtidigt, samt därefter särskilt rörande utskottets hemställan i övrigt.

I fråga om punkterna I C och I D, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Sundin*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande delar; samt 3:o), av herr *Pålsson*, att kamraren skulle bifalla motionerna I: 631 och II: 779, varvid 3 § i förslaget till förordning angående skogsvårdsstyrelser skulle erhålla följande lydelse:

»Skogsvårdsstyrelse utgöres av ordförande och sex ledamöter, utsedda för en tid av fyra år. Ordföranden förordnas av Kungl. Maj:t. Av ledamöterna utser länsstyrelsen efter hörande av vederbörande organisationer eller företrädare för dessa tre, av vilka två skola vara företrädare för det enskilda skogsbruket inom skogsvårdsstyrelsens verksamhetsområde och en skall vara företrädare för skogsarbetarna inom samma område, samt landstinget två. För en var av nämnda ledamöter utses en suppleant. De sålunda utsedda ledamöterna

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

och suppleanterna skola samtliga vara väl förtrodda med skogsbruk och boende inom skogsvårdsstyrelsens verksamhetsområde.

Såsom självskriven ledamot i styrelsen ingår länsjägmästaren hos skogsvårdsstyrelsen.

Styrelsen utser inom sig vice ordförande.»

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera gjordes enligt de beträffande punkterna I E och I F förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på godkännande av den av herrar Hæggbloom och Stiernstedt vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Med avseende på punkten I G, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Stiernstedt m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Härpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eskilsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten I G, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Stiernstedt m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Eskilsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 108;

Nej — 27.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de angående punkten I I framkomna yrkandena propositioner först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Einar Eriksson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eriksson, Einar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten I I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Einar Eriksson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

Då emellertid herr *Hansson, Nils*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 74.

Ytterligare gjorde herr talmannen enligt de rörande punkten I K förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Spetz m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hansson, Nils*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten I K, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Spetz m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hansson, Nils*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 49.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Angående punkten I P, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Spetz m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 7 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hansson, Nils*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten I P, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Spetz m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 7 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hansson, Nils*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 91;

Nej — 50.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de beträffande punkten I V framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Spetz m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 9 beteck-

Ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.

nade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hansson, Nils*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad sammansatta beviltnings- och jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten I V, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Spetz m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 9 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Eriksson, Einar*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 67.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därpå gjordes enligt de angående punkten I X förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 228 och II: 287; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vidkommande punkten III, fortsatte herr talmannen, hade yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Allard m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svedberg, Lage*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad sammansatta beviltnings- och jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Allard m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Olsson, Erik*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 111;

Nej — 23.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr talmannen i fråga om de rörande punkten IV framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sundin m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i förevarande del; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sundin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter gi-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m.

ven varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten IV, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sundin m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundin* begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 118;

Nej — 24.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de med avseende på punkten V förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sundin m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i förevarande del; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sundin* begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten V, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sundin m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundin* begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 114;

Nej — 27.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkten 29, föreslagit riksdagen att till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 95 000 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en den 22 april 1960 dagtecknad proposition, nr 153, angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., vilken hänvisats till jordbruksutskottet, föreslagit riksdagen att

dels godkänna de i propositionen framlagda förslagen beträffande grunderna för en utjämning av priserna på

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m.

vissa jordbruksreglerade varor, vilka inom livsmedelsindustrien användes vid tillverkningen av vissa i propositionen angivna produkter,

dels — med ändring härutinnan av vad som föreslagits i statsverkspropositionen år 1960 under nionde huvudtiteln, punkt 29 — till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 120 000 000 kronor,

dels medgiva Kungl. Maj:t att bemyndiga statens jordbruksnämnd att i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i propositionen, ur förenämnda anslag utbetala bidrag till täckande av kostnaderna för prisutjämningsförfarandet,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd att i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i propositionen, vidtaga erforderliga regleringsåtgärder för att genomföra omförmälda förslag,

dels godkänna de i propositionen framlagda förslagen till lösning av vissa problem för jordbruket i samband med Sveriges anslutning till Europeiska frihandelssammanslutningen,

dels godkänna vad i propositionen föreslagits beträffande regleringen av skördeskador å 1960 års skörd,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering av införseln av majsstärkelse samt lusern- och hömjöl i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angivits i propositionen,

dels lämna utan erinran vad i propositionen anförts beträffande användningen av de medel, som influtit under regleringsåren 1956/57—1958/59 och som inflöte under regleringsåret 1960/61 genom upptagande av införselavgifter ävensom andra i samband med jordbruksregleringen influtna eller under nämnda regleringsår inflytande avgiftsmedel,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga ändringar i regleringsförfattningarna på jordbrukets och fiskets området i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angivits i propositionen,

dels lämna utan erinran vad i övrigt anförts i propositionen.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) motionen II:18, av herrar *Hansson* i Skegrie och *Brandt* i Sätilla, i vilken motion hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av åtgärder, förslagsvis genom statens jordbruksnämnd i samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation och på området verksamma jordbruksorganisationer, i syfte att skydda den jordbrukspolitiska målsättningen mot av s. k. fläskfabriker föranledd överskottsproduktion i enlighet med motionens syfte;

2) de likalydande motionerna I: 48, av herrar *Sundin* och *Pålsson*, samt II: 56, av herr *Larsson* i Norderön *m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta uppdraga åt Kungl. Maj:t att utvidga jordbruksnämndens bemyndigande att vid fastställandet av slaktdjursavgifternas storlek differentiera beloppen med hänsyn till de lokala betingelserna för produktionen till att gälla ej blott nötkreatur och hästar utan även svin;

3) de likalydande motionerna I: 472, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 594, av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om dels undersökningar rörande inkomst- och kostnadsutvecklingen inom jordbruket i enlighet med vad i motionerna anförts, dels — därest undersökningarna så motiverade — framläggande av förslag till sådana jämkningar i jordbrukets prissättnings-system, att den i jordbruksavtalet och riksdagens beslut åsyftade utfyllnaden av inkomstklyftan mellan industrien och jordbruket kunde uppnås under sexårsperioden;

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m.

4) de likalydande motionerna I: 478, av herr *Jonasson m. fl.*, och II: 605, av herr *Wahrendorff*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kopparbergs samt Västmanlands län måtte erhålla lämpligt belägna prisorter vid inlösen av brödspannmål samt att samtliga prisorter inom landet måtte erhålla lika högt inlösenpris i enlighet med vad i motionerna anförts;

5) de likalydande motionerna I: 479, av herrar *Jonasson* och *Sundin*, samt II: 590, av herr *Elmwall m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t i samråd med jordbruksnämnden och jordbrukets organisationer måtte vidtaga åtgärder i syfte att få till stånd en med hänsyn till produktionsstorlek och produktionsområden differentierad slaktdjursavgift på svin i enlighet med motionernas syfte;

6) de likalydande motionerna I: 673, av herr *Hagberg m. fl.* och II: 833, av herr *Kollberg m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte vid behandlingen av propositionen nr 153 förordna, att åtgärder omedelbart måtte vidtagas, så att en råvaruprisutjämning för malt- och läskedrycker kunde genomföras snarast möjligt och helst från och med den 1 juli 1960 samt i skrivelse till Kungl. Maj:t göra anhållan härom;

7) de likalydande motionerna I: 674, av herrar *Hagberg* och *Hedblom*, samt II: 834, av herr *Kollberg m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte vid behandlingen av propositionen nr 153 förordna, att åtgärder omedelbart borde vidtagas, så att en råvaruprisutjämning för bageri- och konditorinäringen i dess helhet kunde genomföras snarast möjligt och helst från och med den 1 juli 1960 samt i skrivelse till Kungl. Maj:t göra anhållan härom.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

1. att riksdagen måtte

A. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning godkänna de av utskottet i ut-

låtandet förordade förslagen beträffande grunderna för en utjämning av priserna på vissa i propositionen nr 153 särskilt åsyftade jordbruksreglerade varor, vilka inom livsmedelsindustrien användes vid tillverkningen av vissa angivna produkter;

B. i anledning av motionerna I: 674 och II: 834 angående råvaruprisutjämning för bageri- och konditorivaror i allmänhet i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i utlåtande anfört i ämnet;

C. besluta, att motionerna I: 673 och II: 833 angående råvaruprisutjämning för malt- och läskedrycksindustrien icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område anvisa ett reservationsanslag av 120 000 000 kronor;

E. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning medgiva Kungl. Maj:t att bemyndiga statens jordbruksnämnd att i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, utskottet angivit i utlåtandet, ur nämnda anslag utbetala bidrag till täckande av kostnaderna för prisutjämningsförfarandet;

F. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd att i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som utskottet angivit i utlåtandet, vidtaga erforderliga regleringsåtgärder för att genomföra omförmälda förslag;

G. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning godkänna de i utlåtandet förordade förslagen till lösning av vissa problem för jordbruket i samband med Sveriges anslutning till Europeiska frihandelssammanslutningen;

H. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning godkänna vad utskottet i utlåtandet förordat beträffande regleringen av skördeskador å 1960 års skörd;

I. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning bemyndiga Kungl. Maj:t eller,

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m.

efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering av införseln av majsstärkelse samt lusern- och hömjöl i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet angivit i utlåtandet;

J. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning lämna utan erinran vad utskottet anfört beträffande användningen av de medel, som influtit under regleringsåren 1956/57—1958/59 och som inflöte under regleringsåret 1960/61 genom upptagande av införselavgifter ävensom andra i samband med jordbruksregleringen influtna eller under nämnda regleringsår inflytande avgiftsmedel;

K. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga ändringar i regleringsförfattningarna på jordbrukets och fiskets områden i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet i utlåtandet angivit;

L. beträffande prisortssystemet för brödsäd med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 478 och II: 605 lämna utan erinran vad utskottet i utlåtandet anfört;

II. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 472 och II: 594;

III. att riksdagen i fråga om slaktdjursavgiften för svin måtte

a) avslå motionerna II: 18 samt I: 479 och II: 590, sistnämnda båda motioner såvitt rörde frågan om s. k. fläskfabriker;

b) avslå motionerna I: 48 och II: 56 samt I: 479 och II: 590, sistnämnda båda motioner såvitt de icke besvarats under punkten III a);

IV. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning lämna utan erinran vad utskottet i övrigt anfört i utlåtandet.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Nils Hansson, Johan Persson, Anthy* och *Rimås*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen

visade, samt att utskottet bort under I B och I C hemställa, att riksdagen måtte,

I B. i anledning av motionerna I: 674 och II: 834 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1960 års riksdags höstsession beträffande ett råvaruprisutjämningsförfarande för bageri- och konditorinäringen i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer reservanterna anfört i denna reservation;

I C. i anledning av motionerna I: 673 och II: 833 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1960 års riksdags höstsession beträffande ett råvaruprisutjämningsförfarande för malt- och läskedrycksindustrierna i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer reservanterna anfört;

2) av herrar *Sigfrid Larsson, Harald Pettersson* och *Pettersson* i Dahl, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 472 och II: 594 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om

dels undersökningar rörande inkomst- och kostnadsutvecklingen inom jordbruket i enlighet med vad reservanterna anfört,

dels — därest undersökningarna så motiverade — framläggande av förslag till sådana jämkningar, att den i jordbruksavtalet och riksdagens beslut åsyftade utfyllnaden av inkomstklyftan mellan industrien och jordbruket kunde uppnås under sexårsperioden enligt vad reservanterna anfört;

3) av herrar *Sigfrid Larsson* och *Harald Pettersson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under I L hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom motionerna I: 478 och II: 605 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en översyn av prisortssystemet för brödsäd och att resultatet av denna översyn måtte föreläggas 1961 års riksdag;

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m.

4) av herrar *Sigfrid Larson, Harald Pettersson, Pettersson* i Dahl och *Rimås*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under III a och III b hemställa, att riksdagen måtte

III a) med bifall till motionen II: 18 samt i anledning av motionerna I: 479 och II: 590, sistnämnda båda motioner såvitt rörde frågan om s. k. fläskfabriker, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt statens jordbruksnämnd att i samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation och på området verksamma jordbruksorganisationer vidtaga de åtgärder med avseende på fläskproduktionen, som befunnes erforderliga till skydd för den jordbrukspolitiska målsättningen;

III b) i anledning av motionerna I: 48 och II: 56 samt I: 479 och II: 590, sistnämnda båda motioner i återstående del, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om prövning av differentiering av slaktdjursavgifterna för svin i enlighet med vad reservanterna anfört; samt

5) av herr *Lage Svedberg*, vilken ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under III b hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 48 och II: 56 ävensom med avslag å motionerna I: 479 och II: 590, sistnämnda båda motioner såvitt de icke besvarats under punkten III a, godkänna vad reservanten anfört.

Herr talmannen yttrade, att i samband med överläggningen angående det nu förevarande utlåtandet finge beröras även bevillningsutskottets betänkande nr 64. Yrkanden i anledning av sistnämnda betänkande skulle dock, fortsatte herr talmannen, framställas först efter det jämväl detta betänkande föredragits.

Redogörelse för innehållet i bevillningsutskottets betänkande nr 64 återfinnes å sid. 66.

Herr **PETTERSSON, HARALD**, (cp):

Herr talman! När jordbruksutskottet har haft att ta ställning till Kungl. Maj:ts proposition nr 153 har det i år huvudsakligast gällt förhållanden, som uppstått inför de nya marknader som kommit till. Jag skall inte fördjupa mig i alla dessa spörsmål. För egen del har jag kunnat ansluta mig till utskottets förslag, därför att det går ut på att man vill avvakta och se hur förhållandena kommer att utveckla sig, men också därför att utskottet mycket positivt skrivit att därest det visar sig nödvändigt får frågan tagas under förnyat övervägande, så att livsmedelsindustrien kan behålla den ställning som vi väl alla har intresse av.

Den svenska livsmedelsindustrien och det svenska jordbruket är mycket intimt sammanknutna med varandra, och det är ett stort jordbrukarintresse att livsmedelsindustrien i vårt land kan arbeta under de mest gynnsamma förhållanden. Jag skulle emellertid vilja stanna ett ögonblick inför utskottets skrivning beträffande begreppet världsmarknadspris. Detta är i själva verket ett mycket diffust begrepp när det gäller jordbruksprodukter eller råvaror för den svenska livsmedelsindustrien. Livsmedelsindustrier utanför vårt lands gränser får förmodligen inte räkna med världsmarknadspriser utan med producentpriser i de berörda länderna. Vi får naturligtvis på den punkten vänta och se, och jag har för min del här anslutit mig till utskottsmajoritetens hemställan.

I jordbruksutskottets utlåtande nr 31 behandlas vissa motioner, som berör möjligheterna för det svenska jordbruket att uppnå sin målsättning. Då det nya avtalet ingicks var ju målsättningen att det svenska jordbruket skulle få möjlighet dels att följa med i den allmänna inkomstutvecklingen, dels att utfylla den inkomstklyfta som förefanns när avtalet träffades. Vi vet alla att det var en differens på 3 600 kronor i årsinkomst mellan de i jordbruket arbetande och jämförelsegrupperna, när treårsavtalet hade löpt till ända, men innan den nya avtalsperioden började i fjol utjämnades det-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m.

ta så att skillnaden skulle komma att vara 2 500 kronor vid starten.

I motionerna I: 472 och II: 594 ställs den frågan, huruvida inte riksdagen borde understryka nödvändigheten av att det uppställda målet förverkligas och inkomstklyftan utfylles under den tid som förutsättes i avtalet. Jordbruket har onekligen i dag svårigheter att följa med i den mycket snabba utvecklingen av löner och ersättning för arbete. Vi vet att det är svårigheter redan nu, och det blir förmodligen ännu större svårigheter i fortsättningen. Den i jordbruksavtalet förutsatta möjligheten att genom rationaliseringsvinster få pengar till utfyllnad av inkomstklyftan blir troligen inte av den omfattning man från början räknade med.

Under dessa omständigheter har motionärerna uttryckt det önskemålet, som vi reservanter anslutit oss till, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte framhålla nödvändigheten av att målsättningen förverkligas och att man gör en översyn av det nu gällande systemet. Detta betyder inte att vi reservanter anser att det träffade avtalet på någon punkt behöver rivas upp; vi önskar som sagt bara att riksdagen skall understryka nödvändigheten av att det uppställda målet förverkligas.

En annan sak som kommer till är den kommersiella storproduktionen, framför allt den som äger rum utanför jordbruket. Det har kommit att bli ett frågetecken, huruvida inte också den kan äventyra den uppställda målsättningen. I ett antal motioner har yrkanden ställts om att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att Kungl. Maj:t i samråd med jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation skulle ta dessa problem under övervägande.

En utredning, tillsatt av Sveriges lantbruksförbund, har faktiskt tagit upp frågan om den kommersiella storproduktionen utanför jordbruket, men det vore naturligtvis ytterst angeläget att riksdagen ville uttala sig något positivare än vad jordbruksutskottets majoritet har gjort i utlåtandet nr 31. Det är onekli-

gen mycket svåra överväganden som måste göras, och vi reservanter har inte velat anvisa några vägar, men vi har velat starkt understryka att spørsmålet är av den angelägenhetsgraden att man inte utan vidare kan säga att det är någonting som riksdagen inte har något intresse av. Har vi intresse av att fullfölja det beslut som är fattat om målsättningen, måste vi också ha en klart deklarerad inställning att det måste ges sådana möjligheter att målet kan nås.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de reservationer som är fogade till jordbruksutskottets utlåtande nr 31 och som är betecknade med 2, 3 och 4.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag skall be att få instämma i de synpunkter som framförts av herr Harald Pettersson, liksom i de yrkanden han har ställt. Som motionär har jag dock velat säga några ord beträffande prisorterna.

I motionerna nr I: 353 och II: 420 vid 1959 års riksdag begärdes prisorter i de län som ej hade sådana. I enlighet med förslag i proposition nr 147 år 1959 beslöt riksdagen att utskeppningshamnarna i Vänerne — Mariestad, Lidköping, Kristinehamn, Karlstad/Skattkärr, Säffle och Vänersborg — skulle bli prisorter, men dessa skulle få ett prisortsavdrag med en krona per deciton brödspannmål. Mjölby, Uppsala och Örebro blev också prisorter, men där skulle gälla ett prisortsavdrag md 75 öre per deciton. Kopparbergs och Västmanlands län, som även producerar rätt mycket brödspannmål, saknar ännu prisorter.

I motionerna I: 478 och II: 605 i år, som väcktes före framläggandet av den proposition som behandlas i det föreliggande utlåtandet, begärde vi att Kopparbergs och Västmanlands län skulle erhålla prisorter och att samtliga prisorter inom landet skulle erhålla lika högt inlösenpris, d. v. s. att prisortsavdrag inte skulle förekomma. Jordbruksutskottets majoritet har dock i det utlåtande vi nu behandlar motsatt sig en sådan förändring. I reservation 3 av herrar Sig-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m.

frid Larsson och Harald Pettersson har föreslagits att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en översyn av prisortssystemet för brödsäd och att resultatet av denna översyn måtte föreläggas 1961 års riksdag.

För min del kan jag inte förstå att denna skillnad i prishänseende är riktig. De län som har prisortsavdrag har sämre produktionsbetingelser än de övriga. De får sämre hektarskörda och har högre kostnader för att frambringa grödan, men de får sämre betalning. Jag kan inte förstå hur majoriteten inom jordbruksutskottet kan finna ett sådant förfaringssätt riktigt. Enligt mitt förmenande borde det vara självklart att alla län behandlas lika, och därför borde jag också yrka bifall till motionerna. Det synes mig emellertid vara en mera framkomlig väg att följa reservation 3, i vilken det begärs en översyn, och jag ber att få yrka bifall till den reservationen.

Häri instämde herr *Carlsson, Eric*, (cp).

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! I jordbruksutskottets utlåtande nr 31 föreslås bl. a. ett prisutjämningsförfarande, som skall tillämpas även i fråga om choklad, konfektyrer och därmed jämförliga varor, varvid utjämningskatten skall utgöra 50 öre per kilo, utöver den särskilda varuskatten på 65 procent av beskattningsvärdet.

Jag är mycket tacksam över utskottets förslag och den proposition som ligger till grund för utlåtandet. Vi vet ju alla att chokladindustrin länge haft mycket kännbara verkningar av den 65-procentiga skatt som tas ut på de varor som produceras där. Det är emellertid en sak som har oroat mig och som framgår av yrkandet i motionerna nr 677 i första kammaren och 836 i andra kammaren, i vilka yrkas »att riksdagen måtte besluta om sådant tillägg till den föreslagna förordningen om utjämningskatt å vissa varor, att i samband med förordningens ikraftträdande den 1 juli 1960 en inven-

tering anbefalls av då hos fabrikanterna inneliggande lager av rå- och färdigvaror och att prisutjämningsförfarandet för dessa varor tillämpas i samma utsträckning som avses efter förordningens ikraftträdande.» Anledningen till detta yrkande är, såsom bevilningsutskottet anför på s. 8 i sitt betänkande nr 64, att förslaget skulle kunna medföra ett tillverkningsstopp under juni månad. Det är givet att detta hade blivit följden, om inte förordningen fått den retroaktiva verkan som nu föreslås. Det hade ju legat i fabrikanternas intresse att avverka så mycket som möjligt av lagren under juni månad, och för att man skulle lyckas med det hade enligt vad jag är underrättad om den stora arbetarstammen inom chokladindustrin blivit tvingad att ta semester under juni månad. Det är klart att detta har vällat åtskillig oro i personalkretsar. Tidigare hade nämligen träffats överenskommelse om att semestrarna skulle tas ut i juli månad, och det hade ju uppstått åtskilliga komplikationer med hänsyn till planerade resor och mycket annat sådant, om personalen på grund av denna förordnings tillkomst hade tvingats gå med på en förskjutning av semestertiden.

Det framgår av utskottets betänkande att utskottet tillstyrkt motionerna, och det är jag personligen mycket tacksam och glad över. Såvitt jag förstår kommer riksdagens beslut i den delen att undanröja de olägenheter som jag här har påtalat, så att semestern inte behöver förskjutas utan kan utgå ograverad enligt den överenskommelse som tidigare har träffats mellan parterna. Jag har ingenting annat än gott att säga om det förslag som här har framlagts. Jag har velat passa på tillfället att tacka bevilningsutskottet för välvillig behandling av motionerna, och jag hoppas att riksdagens beslut skall väcka stor tillfredsställelse bland de anställda inom chokladindustrin.

Herr ANDERBERG (s):

Herr talman! Under de senare åren har vi ju varit vana vid att i riksdagens

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m.

sista timme mötas av förslag från regeringen angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. Sedan vi emellertid i föl godkänt sexårsavtalet räknade vi med att det under de närmaste åren inte skulle bli så många debatter som förut på det här området. Men genom det nya avtalet om den europeiska frihandelssammanslutningen, EFTA-konventionen, har uppstått en del problem som vi måste ta ställning till vid årets riksdag.

I proposition nr 153 har Kungl. Maj:t därför framlagt förslag till en provisorisk lösning av de för livsmedelsindustrien närmast aktuella problem, som uppkommer med anledning av Sveriges anslutning till konventionen. Förslaget är grundat på en framställning av statens jordbruksnämnd, som haft överläggningar med de berörda företrädarna för livsmedelsindustrien och med jordbrukets förhandlingsdelegation. Kungl. Maj:t har sedan tagit ställning till frågan och överlämnat förslag i ämnet till riksdagen.

De svenska livsmedelsindustrier som använder jordbruksreglerade produkter som råvara har nu fått ändrade förhållanden, och med anledning därav måste riksdagen ta ställning till de frågor som därvid uppkommer. Utskottet har funnit att Kungl. Maj:ts förslag är upplagt på ett sätt som bör av riksdagen godkännas. De föreslagna åtgärderna anses utan tväkan vara av betydelse för avsättningen av det svenska jordbrukets produkter. Det gäller ju att skaffa livsmedelsindustrien tillgång till råvaror till världsmarknadspriser utan att därför ändra det manufaktureringsskydd som enligt EFTA-konventionen under varje period får förefinnas. Utskottet har velat understryka vad Kungl. Maj:t i det avseendet anfört och anser att de åtgärder som föreslagits bör av riksdagen godkännas.

Det är klart att när det gäller uppläggnings av det tekniska systemet för prisutjämnningen fordras fortsatta undersökningar och förhandlingar rörande en del frågor. Det är särskilt på ett område som det har rätt delade meningar och

uppstått en viss oro. Det gäller bageri- och konditorivarorna. Utskottet har erfarit att EFTA på detta område numera har gjort vissa ytterligare bestämmningar i fråga om gränsdragningen mellan jordbruks- och industrivaror. Beträffande vissa varor är läget dock fortfarande oklart. Emellertid bör Kungl. Maj:t, allteftersom klarhet vinnes i avgränsnings- och definitionsfrågorna, närmare utreda spörsmålet om tolkningen av och tillämpningen på svenska förhållanden av de inom EFTA i förevarande hänseende fattade besluten, och därför har utskottet ansett att kostnaderna för en utjämning till världsmarknadspris av berörda jordbruksråvaror närmare bör klarläggas, så att man kan göra en mer tillförlitlig beräkning av erforderliga skattebelopp för ifrågavarande utjämning.

Utskottet har inte bortsett från att en dylik beräkning med hänsyn till det stora antalet produkter på detta område och den högst varierande råvaru- och arbetskraftförbrukningen möter betydande svårigheter. Med hänsyn till de frågor som där föreligger har man därför ansett att förutsättningarna för ett beslut om utjämningsförfarande icke är för handen för närvarande, utan liksom Kungl. Maj:t föreslår utskottet inte nu någon prisutjämningsåtgärd för bageri- och konditorivaror i allmänhet. Frågan om införande av ett utjämningsförfarande på detta område synes sålunda knappast kunna upptagas till prövning förrän de av utskottet åsyftade utredningarna om ett godtagbart system slutförts. I utskottet har ju anförts en reservation på denna punkt, och synpunkter på frågan kommer väl också att framföras från reservanternas sida.

Vi kan ju förvänta att man här också skall anföra de synpunkter som i utskottet gjort sig gällande i fråga om maltdrycker och läskedrycker. Utskottet har inte funnit att de av reservanterna anförda skälen bör vinna beaktande utan har i likhet med Kungl. Maj:t funnit att frågan om prisutjämnning bör anstå, varför motionerna I: 673 och II: 833 icke bör föranleda någon riksdagens åtgärd. Därför understryker utskottet liksom

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m.

Kungl. Maj:t att det bör ankomma på jordbruksnämnden att på dessa områden noggrant följa utvecklingen, sedan EFTA-konventionen trätt i kraft, och att, när viss tids erfarenhet av konventionens verkningar vunnits, föreslå de åtgärder, som finnes påkallade och möjliga att genomföra.

Vidare har ett par reservanter här i dag talat om förändrade bestämmelser beträffande prisortssystem för brödsäd. Utskottet anser att därest utvecklingen av kvarnindustriens lokalisering och av handelsvägarna för brödsäd så skulle motivera, bör man först ha ett förslag från jordbruksnämnden, innan man är beredd att vidta ändringar av prisortssystemet. Utskottet framhöll i följd viktigen av att man avvaktade resultatet och erfarenheten av det prisortssystem för brödsäd som gällde och att man först därefter skulle ta ställning till denna fråga. Detta måste ha undgått reservanterna, ty de berör inte den saken, som ostridigt är under utredning.

En annan sak som det rätt olika meningar om är slaktdjursavgiften. Redan vid riksdagens början väcktes en motion, där man sökte komma till rätta med de s. k. fläskfabrikerna. Man skulle skydda den jordbrukspolitiska målsättningen mot massförsäljningen från dessa, men utskottet har inte funnit skäl tillstyrka de i motionen framställda yrkandena. Inom Sveriges lantbruksförbund pågår f. n. en utredning som skall behandla frågan om storproduktionen inom såväl svinområdet som andra produktionsgrenar. Utskottsmajoriteten har ej kunnat finna någon anledning för statsmakterna att jämsides med denna utredning företa en ny utredning som också skulle vara riktad på överskottsproblemet.

Det är klart, att man kan gå fram på olika vägar härvidlag. Vi har det kanadensiska systemet, som ger stöd åt lågpriserna. Man fastställer ett visst antal svin för reglering av priset. Jag tror inte att det i vårt land finns något intresse för ett sådant lågprissystem, utan man får väl avvakta och se vad Lant-

bruksförbundet kan komma fram till med sin utredning.

I övrigt finns en reservation från Norrland om olika slaktdjursavgifter och särskilt fastställande av slaktdjursavgifterna för övre Norrland till andra belopp än för det övriga landet. Vi har tagit ställning till den frågan också och sökt se, om det var möjligt att komma fram efter de linjer som reservanten föreslagit. Det är klart att det ligger något i reservantens ståndpunkt, ty beträffande nötboskapen har man olika slaktdjursavgifter. Vi har emellertid ansett att kontrolluppgifterna skulle bli så svåra och bekymmersamma, att vi inte vågat gå med på något sådant system, utan därför avstyrker utskottet detta förslag.

Jag sade i början, att det inte är mycket som skiljer reservanterna från utskottet. Skillnader föreligger på vissa specialområden som jag har berört, men jag kan inte finna annat än att de riktlinjer, som den överväldigande delen av utskottet kommit till, är tillfredsställande och att de också ger en tids andrum att anpassa oss efter de nya förhållandena i världen, så att man vid en kommande riksdag kanske kan rätta till, om det är något som bör läggas till rätta. Men för närvarande är vi inte beredda att bifalla något annat förslag än det som här föreligger från jordbruksutskottets sida.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr JONASSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jordbruksutskottets ärade vice ordförande har fäst vår uppmärksamhet på att det skulle pågå en utredning när det gäller prisorterna. Det är väl också riktigt, men den utredningen tar ju egentligen i huvudsak sikte på kvalitetsavräkningsreglerna och har egentligen ingenting att göra med själva prisortsfrågan och inlösningspriset. Vi tycker att det här är fråga om ett rättvisekrav och att dessa orättvisor behöver rättas till snarast möjligt. Därför, herr talman, vidhåller jag mitt yrkande.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m.

Herr **PETTERSSON, HARALD**, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ärade talesman säger, att det är onödigt att vi beställer en ny utredning beträffande storproduktionen inom jordbruket. Det är väl här närmast fråga om utskottets skrivning. Vad vi reservanter ansett vara angeläget i dagens läge är ett mera positivt uttalande från utskottets sida än utskottsmajoriteten har velat vara med om. Lantbruksförbundets nu arbetande utredning har ju att analysera förhållandena internt, kan man säga, men den har knappast någon möjlighet att vare sig för riksdagen eller för jordbruksnämnden framkomma med något förslag. — Om man följer reservanterna här, kan vi få en utredning till nästa års riksdag, och då har riksdagen möjlighet att ta ställning i frågan.

Herr **ERICSSON, JOHN**, (s):

Herr talman! Jag vill framföra några funderingar i anknytning till bevillningsutskottets betänkande nr 64. Jordbruksutskottet har liksom bevillningsutskottet varit ense om att åtgärden med prisutjämning för livsmedelsindustrierna är angelägen. Det råder inga delade meningar om att man i det nya marknadsläget bör kunna åstadkomma denna prisutjämning eller sänkning av prisnivån för producenterna. Det är jordbruksutskottet som tagit ställning till vilka varuområden som skall inbegripas under beskattningen, och där råder delade meningar. Till bevillningsutskottets betänkande har man knutit en reservation, som egentligen gäller skattesatsen. Reservanterna anser, att det är bättre att sänka skatten med 5 öre från 50 till 45 öre per kilogram än att gå på en annan teknisk lösning.

Jag tycker också, att det från reservanternas synpunkt är motiverat att gå den vägen, men jag har känt behov av att begära ordet för att förekomma en mytbildning som går ut på att man tar ut för stor utjämningsavgift. Jag har från sakkunniga begärt att få en uppgift vad det här kostar med den omfattning

som avses i bevillningsutskottets betänkande. Man har då kommit fram till att det blir en kostnad på 40 miljoner kronor. Med en skattesats av 50 öre per kilogram uppgår intäkterna till 34 miljoner kronor. Det återstår alltså ett belopp på 6 miljoner kronor, som kommer att belasta statskassan.

Nu har jag den meningen, att denna sak skall hållas utanför budgeten. Därför vill jag gärna ha sagt, att när vi vunnit litet erfarenhet och fått statistik över hur mycket den här utjämningskatten inbringar skall man för riksdagen redovisa vad utjämningsförfarandet kostar. Eftersom det blir både bortfall av varus katt på sötsakerna och bortfall av tullintäkter, finner jag det angeläget att avvakta en tid framöver. När man sett hur detta verkar och fått en redovisning av det hela, kan man justera skattesatserna, om det visar sig vara nödvändigt.

Herr **SVEDBERG, LAGE**, (s):

Herr talman! Jag har till jordbruksutskottets utlåtande fogat en reservation, där jag hemställer om att få slaktdjursavgiften på svin omlagd på samma sätt som man har gjort när det gäller annan boskap.

Jag har i likhet med motionärerna den inställningen till den här frågan, att det föreligger starka skäl för detta. Jag stöder mig därvid inte minst på det remissyttrande som jordbruksnämnden har avgivit till jordbruksutskottet. Nämnden återger där de synpunkter som jordbrukets förhandlingsdelegation har anfört. Förhandlingsdelegationen säger: »Förhandlingsdelegationen delar den i motionen» — här avses motionerna I:48 och II:56 — »uttalade uppfattningen att formell möjlighet bör föreligga att — liksom beträffande nötkreatur och hästar — differentiera slaktdjursavgiften för svin med hänsyn till de lokala betingelserna för produktionen. Följaktligen tillstyrker delegationen, att jordbruksnämnden erhåller det i motionen begärda be- myndigandet.»

Så sent som den 15 februari i år har slaktdjursavgifterna för andra djurslag

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m.

än svin generellt sänkts i hela landet till ungefär hälften av förut utgående belopp. De avgifter, som för närvarande uttas i olika delar av landet, framgår av en tabell som jordbruksnämnden har bifogat sitt yttrande över motionerna till utskottet. Denna tabell visar att det gäller en differentiering av slaktdjursavgifterna. När det gäller nötboskap ligger det så till, att i Götaland, Svealand och Gästrikland uttas i fråga om större boskap en slaktdjursavgift på 10 kronor, i Hälsingland, Medelpad och Ångermanland — utom det område som omfattas av Ångermanlands norra domsaga — ävensom Jämlands län uttas 8 kronor, i Västerbottens län och det område, som omfattas av Ångermanlands norra domsaga, uttas 6 kronor och i Norrbottens län 4 kronor. Slaktdjursavgiften för svin är lika för hela landet, nämligen 25 kronor.

I motionerna nr 48 i första kammaren och 56 i andra kammaren har man pekats på de merkostnader i produktionsbetingelserna som föreligger i norra Sverige jämfört med de södra delarna av landet. I övrigt kan man hänvisa till att vissa delar av norra Sverige är underskottsområden när det gäller fläskproduktionen, och följaktligen anser motionärerna att det inte kan vara riktigt att samma slaktdjursavgift uttas inom de områden, där det föreligger underskott, som inom andra områden, i synnerhet som fraktkostnaderna och övriga produktionsbetingelser är väsentligt olika jämfört med Syd- och Mellansverige.

Jordbruksnämnden anför att det blir vissa svårigheter med kontrollen vid en differentiering av slaktdjursavgifterna när det gäller svin. Nämnden har bl. a. anför, att en sådan differentiering kan medföra att viss slakt kan ske i södra Sverige av djur, som sedan skickas obesiktigade upp till övre Norrland. Därigenom skulle man kunna tillgodogöra sig den lägre slaktdjursavgift, som där skulle uttas, och det kan följaktligen bli fråga om en osolidarisk förmedlingsverksamhet. Både reservant och motionärer har svårt att tro på att så skulle bli fallet. Jag tror nämligen att slaktdjursför-

eningarna här i landet har tillräcklig kontroll över systemet för att hindra sådana förfaranden.

I övrigt tror jag nog att alla måste intyga riktigheten av det påståendet, att fraktkostnaderna utgör en väsentlig merkostnad för produktionen i Norrland. Detta är ju helt naturligt. Framför allt anser producenterna i norra delen av vårt land, att när man fastställer importavgifter och spärrar som gör det möjligt att utjämna olikheterna i de priser som förekommer bör man också ta hänsyn även till de produktionsbetingelser — inte minst i fråga om fläskproduktionen — som föreligger i norra Sverige.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den med 5 betecknade reservationen vid utskottets utlåtande.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! Den proposition och det utskottsutlåtande vi här har att behandla är väl i stor utsträckning en anpassning till sextatsöverenskommelsen och EFTA-konventionen, som Sverige tillhör. Det är ju alldeles uppenbart, att de tullsänkningar, som därmed åsyftas, givetvis medfört vissa besvärligheter, men såväl regeringen som jordbruksministern har betygat att prisuppgörelsen på jordbrukets område — sexårsavtalet — inte skall rubbas genom denna överenskommelse och att man också söker att vidta åtgärder för att skydda jordbruket i detta hänseende. Men det är ju också en del andra problem som uppkommer och som bör lösas i detta sammanhang.

Ett av problemen, som påpekas i folkpartiets reservation, betecknad med 1, gäller livsmedelsindustrien och då närmast bageri- och konditorivarorna samt malt- och läskedryckerna. Det är nämligen så att vi här får köpa råvarorna till högre priser än utlandets. Om tullarna sänks, skulle det bli en viss utjämning för skillnadsbeloppet, d. v. s. en utjämning mellan världsmarknadspriset och hemmamarknadspriset — det pris som man får betala — och sedan skulle detta

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m.

belopp täckas genom uttagande av en i förhållande till behovet avvägd utjämningsavgift.

Nu har dessa frågor, som redovisats i propositionen, varit föremål för övervägande i utredningar, men de är inte så lätta att klara, och därför säges i propositionen att man får vänta en smula tills man får litet mera material att bygga på och tills man vet hur verkningarna kommer att bli. Men från folkpartihåll föreligger dels motioner och dels en reservation, och motionernas tankegångar är utformade i reservationen, där man säger att riksdagen redan före den 1 juli bör ta ställning till behovet av att införa ett prisutjämningsssystem även för de svenska livsmedelsindustrierna och i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till åtgärder till 1960 års riksdags höstsession.

Detta är själva kontentan av folkpartiets förslag. Jag vill dock framhålla, att det med hänsyn till det outredda skick, som detta problem befinner sig i, är något äventyrligt att redan nu fatta beslut i ärendet. Det har gjorts gällande, att det finns närmare 6 000 små och större bagerier och konditorier. Nu har i motionen signalerats, att det bara skulle gälla ett par hundra bagerier, d. v. s. endast de större. Detta kommer givetvis att betyda, att de mindre företagen inte får del av utjämningsavgiften eller med andra ord inte blir delaktiga av det stöd som skulle införas. Det kan väl inte vara riktigt.

Jag har här närmast avsett bageri- och konditorivaror. I bageriernas och konditoriernas produkter ingår en mängd olika råvaror. Det blir därför synnerligen besvärligt att åstadkomma en detaljkontroll och få till stånd den avsedda tillämpningen av utjämningsförfarandet. När det gäller bageri- och konditorivarorna och de problem som därmed sammanhänger har vi inom utskottet uttalat, att vi i princip inte är emot att ett utjämningsförfarande kommer till stånd, men vi önskar att det föregås av ytterligare och fortlöpande utredningar och vi vill se hur förhållandena kommer att te sig, när tullarna sänkes med 20 pro-

cent den 1 juli. På grundval härav bör jordbruksnämnden överväga frågan och göra erforderliga framställningar till Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:t får sedan överväga hur man på bästa sätt skall kunna komma till rätta med problemen. Det krävs både ingående och noggranna överväganden. Det krävs vidare, att man har ett tillräckligt och säkert material till förfogande, innan man kan få en något så när tillfredsställande lösning av dessa mycket betydelsefulla och invecklade frågor. Vidare behövs också klarläggas, hur många och hur stora bagerier och konditorier som bör komma i fråga, för att på det sättet underlätta kontrollåtgärderna. Även det kräver överväganden, som inte är så lätta att göra.

Jag kommer sedan in på den reservation, som herrar Pettersson och Jonasson har talat för. Det gäller centerpartiets förslag om en utredning om inkomstutvecklingen inom jordbruket och andra näringar under den tid sexårsavtalet gäller. Nu arbetar ju en utredning inom lantbruksförbundet. Vi vet också att det pågår en mycket noggrann statistisk undersökning inom jordbruksnämnden och enligt vad jag tror även inom lantbruksförbundet för att följa utvecklingen och tendensen inom jordbruket och för att se när de olika reglerna utlöses. Det finns sålunda redan tillgång till material, och detta blir också föremål för sammanställningar. Vidare har ju jordbruksministern bebadat, att det snart skall tillsättas en större utredning, som skall gripa sig an frågan hur förslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område bör utformas, när det nu gällande avtalet har fungerat i sex år.

Jag anser sålunda, att det finns ett tillräckligt antal utredningar i frågan. Jag håller med om att jordbrukarna under de regnperioder, som har varit, och med hänsyn till andra besvärligheter har kunnat anse, att förhållandena är bekymmersamma. Vi vet ju också alla, att jämställdheten inte har uppnåtts men att man ändå eftersträvar att i enlighet med vad som förutsatts vid prisuppgörelsen successivt fylla ut den klyfta som

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m.

finns. Det förslag, som här har framlagts, är nog enligt min mening litet för tidigt ute.

Sedan är det någonting här, som jag tycker är onödigt. Det har gjorts gällande, att reservationens skrivning är mera positiv än det som har anförts av utskottet. Jag anser dock, att utskottet är positivt i sin skrivning. Man tar inte tillbaka någonting av prisuppgörelsen eller av de grundsatser och principer, som den bygger på, eller av de uttalanden, som har gjorts i samband med den. I motionen II: 18 — och motionerna I: 479 och II: 590 syftar åt samma håll — yrkas, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av åtgärder, förslagsvis genom jordbruksnämnden i samråd med jordbrukets förhandlingsorganisation och på området verkssamma jordbruksorganisationer, i syfte att skydda den jordbrukspolitiska målsättningen med avseende å fläskproduktionen. Det är en fråga, som också herr Svedberg var inne på. Jag är övertygad om att även den saken kommer att beaktas. Jag vill emellertid påminna om att det har skett en kraftig nedgång i betäckningsstatistiken. Vi får kanske framemot hösten brist på fläsk. Denna fråga är således inte dagsaktuell, i varje fall kommer den nog att minska i betydelse.

Jag vill också påpeka, att om man på det sätt som har skett under de år som gått av sexårsavtalet litar på att såväl förhandlingsdelegationen som jordbruksnämnden beaktar jordbrukets intressen, är det inte nödvändigt att varje år göra ett uttalande om att man skall beakta jordbrukets intressen. Jag tror, att ett sådant uttalande inte ändrar någonting i sak.

Till sist vill jag bara, herr talman, säga några ord i anledning av den differentiering av slaktdjursavgiften som herr Lage Svedberg var inne på. Jag tycker att det ligger något i vad herr Svedberg säger. Norrland är i många avseenden missgynnadt, som han påpekade, men vi får ändå komma ihåg, att det inte i praktiken är så lätt att genomföra en sådan differentiering. I det yttrande jord-

bruksutskottet har fått från Sveriges slakteriförbund sägs, att kontrollen inte är så lätt. Det är nämligen på det viset, att fläsket kommer in i statistiken när det besiktigas, inte när svinen slaktas. Man kan slakta djuret inom ett område och sedan fara till ett annat område, där avgiften är mindre, och få det besiktigt och på så sätt betala mindre. Man kanske inte skall överdriva det skoj, som därigenom kan komma att bedrivas, men det kommer att förefinnas. Vårt prissystem är så invecklat och besvärligt, så jag tycker att vi inte skall inveckla det ännu mer utan försöka få ut bästa möjliga av det.

Jag ber, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jonsson sade, att vi inte behöver återkomma varje år med påpekandet om att utvecklingen under sexårsavtalet skall följas. Men är det inte så, herr Jonsson, att det kommit till särskilda omständigheter på senaste tiden? Herr Harald Pettersson påpekade förresten detta. Det gäller den gemensamma marknaden och förekomsten av storproduktion på vissa områden. Jag vill erinra om att jordbrukets förhandlingsdelegation i sin skrivelse förordar, att resultaten av de utredningar, som pågår inom lantbruksförbundet med anledning av överskottsproduktionen inom vissa produktionsgrenar av jordbruket — det är en följd av fläskfabriker och liknande — bör avvaktas innan speciella åtgärder vidtages från statsmakternas sida. Detta är vi också inställda på, men det är uppenbarligen införstått i detta uttalande, att dylika åtgärder kan bli erforderliga. Detta har vi beaktat i vår reservation och hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall anhålla, att Kungl. Maj:t uppdrar åt jordbruksnämnden det herr Jonsson nyss föredrog.

Detta innebär inte att vi vill riva upp sexårsavtalet. Men bakom alla avtal ligger en målsättning. Avtalet är till för att

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m.

nå denna målsättning. Avtalet är på sex år, och under den tiden kan inträffa sådana omständigheter, att det kan bli nödvändigt med någon modifikation i avtalets utformning för att uppnå målsättningen.

Herr Anderberg sade, att det kan komma förslag till nästa års riksdag, om så skulle behövas. Ja, men då är det väl bra, om man har klarlagt förhållandena. Det kanske inte behövs några åtgärder. Kanske det blir så, som herr Jonsson sade, att fläskproduktionen går ner igen, och då har vi inte detta problem. Det gäller nämligen inte fläskfabrikerna i och för sig, utan det gäller denna överskottsproduktion, som får avsättas till mycket låga priser och därigenom äventyrar målsättningen. Skillnaden är alltså inte så stor mellan utskottets skrivning och reservanternas, men reservanternas innebär ett starkare understrykande.

Jag ber att få yrka bifall till de reservationer, som herr Harald Pettersson yrkat bifall till.

Herr PETTERSSON, HARALD, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jonsson påstod att vi reservanter skulle ha varit för tidigt ute med vårt önskemål om att riksdagen skulle hemställa om att Kungl. Maj:t följer dessa frågor. Jag vill härtill säga att man förmodligen inte kan vara för tidigt ute när det gäller dessa frågor. Vi vet alla, som har följt detta ärende under ett antal år, hur det var under treårsavtalets tid, och vi känner ungefär trenden i dag. Jordbruket har sannerligen inte någon gång haft möjligheter att vara ute i god tid, utan hela tiden har det varit fråga om en eftersläpning i inkomstbildningen. Vi reservanter vill understryka angelägenheten av att denna inte fortsätter utan att här sker en utfyllnad av inkomstklyftan ungefär i den takt som man tänkte sig när man ingick det nya sexårsavtalet.

Herr JONSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Sigfrid Larsson vill jag säga, att reservationen väl

ändå i viss mån är ett underkännande av förhandlingsdelegationens representanter i statens jordbruksnämnd. Vi har ordföranden godsägaren Gösta Liedberg, som sannerligen inte går av för småhackor, och även andra.

Det begärs i reservationen att man skall undersöka inkomst- och kostnadsutvecklingen inom jordbruket, men detta är, som jag i mitt tidigare anförande sagt, just vad lantbruksförbundet och jordbruksnämnden gör.

Vidare skriver reservanterna att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall anhänga om framläggandet av förslag till sådana jämkningar, att den i jordbruksavtalet och riksdagens beslut åsyftade utfyllnaden av inkomstklyftan mellan industrien och jordbruket kan uppnås under sexårsperioden. Men det är ju detta som ligger i sexårsavtalet, att man successivt skall kunna göra en utjämning av denna skillnad. Det finns en eftersläpning, det är jag fullt medveten om, och jag menar, att om man vet om detta från början och har lagt upp ett system för att försöka uppnå en utjämning till sexårsperiodens slut, tycker jag det är litet för tidigt att begära det som här sägs. Det som begärs i reservationen blir tillgodosett ändå.

Kanske man menar, att själva systemet borde göras om på något vis, men det brukar inte vara så, att man under löpande avtalstid rubbar grunderna eller själva systemet för uppgörelsen. Det är ju två parter, och börjar den ena riva i muren, kan den andra också komma och göra detsamma, och det kan bli besvärligt nog.

Alla är vi väl intresserade för att jordbruket skall få sitt. Vi vet att jordbruket har svårigheter att kämpa med, och vi försöker göra det bästa möjliga för att nå den utjämning, som prisuppgörelsen och riksdagens beslut innebär.

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag håller med herr Jonsson om att avsikten är att inkomstklyftan skulle utfyllas under sexårspe-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m.

rioden, men det är väl sent att konstatera det år 1965, och om vissa omständigheter har tillkommit — jag berörde dem nyss — som gör att det kanske får vidtagas åtgärder för att man inte skall riskera att den successiva utfyllnaden av inkomstklyftan inte kommer till stånd, tycker jag inte att detta är så märkvärdigt. Några mycket beaktansvärda ting har ändock tillkommit, som man inte visste om när sexårsavtalet slöts.

Herr JONSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sigfrid Larsson säger att man befinner sig i omständigheter. Jag tycker inte att det är ett så långt framskridet tillstånd att det behövs några särskilda åtgärder.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Jag skall endast be att få säga några få ord i anslutning till bevillningsutskottets betänkande nr 64.

I likhet med en föregående talare, herr Axel E. Svensson, skall jag begagna tillfället att framföra min erkänsla till bevillningsutskottet för det sätt, på vilket man har behandlat vissa motioner rörande övergångsbestämmelserna. De korrigeringar, som utskottet här har gjort i anslutning till motionerna, finner jag vara väl motiverade. I ett annat hänseende har jag emellertid anledning till någon liten erinran. Det gäller en detalj men ingalunda någon alldeles betydelselös sådan, nämligen begreppet konsumentemballage, som spelar en roll i dess sammanhang.

Som kammarens ledamöter väl vet och som bevillningsutskottets ordförande utvecklade för en stund sedan, är huvudsyftet med detta förfarande att bereda statsverket kompensation för utjämnningen av livsmedelsindustriernas kostnader för svenska jordbruksråvaror till s. k. världsmarknadspris samt även för det inkomstbortfall, som uppstår för statsverket genom att den särskilda varuskatten på grund av prisutjämnningen på jordbruksråvarorna kommer att räknas på ett lägre beskattningsvärde än nu.

Därav följer, som också herr John Ericsson påpekade, att detta är en angelägenhet som inte berör budgeten. Det är ett slags clearingförfarande, som helt ligger utanför budgeten. Detta måste vi komma ihåg. Riktpunkten för den uppgörelse som är träffad och som ligger till grund för propositionen är att staten varken skall vinna eller förlora på denna anordning. Nu kan man kanske ifrågasätta, om detta syfte helt uppnås genom den tekniska utformning som lagstiftningen har fått. En viss grad av sannolikhet talar i alla fall för att skatten här kan komma att bli högre än som man avsåg, när man gjorde konstruktionen av densamma.

Jag vill påpeka, att samtliga de beräkningar, som ligger till grund för prisutjämningsförfarandet och, som jag sade, även för utjämnningsskatten, har uppgjorts på basis av 50 öre på varornas nettovikt. Om jag är riktigt underrättad har förhandlingarna i denna fråga mellan jordbruksnämnden och industrien rört sig på vad jag skulle vilja kalla nettoviktplanet, men nu, när lagstiftningen presenteras riksdagen, är den, som kammarens ledamöter finner, uppgjord på det s. k. bruttoviktplanet. Om utjämnningsskatten skulle fastställas att utgå på varornas vikt *inklusive* konsumentemballage, innebär det att den nyinförda skatten går längre än vad som kan motiveras med dess verkliga syfte, som ju är att staten inte skall vare sig vinna eller förlora på detta arrangemang.

De livsmedelsindustrier, som det är fråga om, har naturligtvis en stor användning för emballage. Det anses motsvara 9—10 procent av varans nettovikt. Man förstår, att det här kan uppstå rätt betydande differenser, om man beräknar på nettovikten eller bruttovikten. Den skatt, som nu är föreslagen, skulle således komma att utgå, inte med 50 öre per kg nettovikt utan med cirka 55 öre. Detta gäller som ett genomsnitt för industrien, men alla förstår ju att emballagets vikt varierar från varugrupp till varugrupp. Jag tycker inte, herr talman, att det är någon överdrift att säga, att den konstruktion, som man här gjort

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m.

genom att inräkna konsumentemballaget, är ologisk, sedd mot bakgrunden av syftet med den nu aktuella utjämningskatten, såsom jag tillät mig att framställa det för ett ögonblick sedan.

Man kan naturligtvis här diskutera två olika vägar, nämligen att ta skatten *inklusive* eller *exklusive* konsumentemballaget. Reservanterna har funnit övervägande skäl tala för att skatten bör utgå icke med 50 utan med 45 öre per kg och beräknas på varans vikt inklusive »sådant förefintligt emballage» — det är den formulering som vi föreslagit — »med vilket varor av ifrågavarande slag försäljas i detaljhandeln». Ett sådant tillvägagångssätt skulle vara i bättre överensstämmelse med riktpunkten för denna lagstiftning än det resultat, som uppnås genom den i propositionen föreslagna formuleringen av § 4.

I sitt tidigare anförande antydde herr John Ericsson angelägenheten av att Kungl. Maj:t i fortsättningen med uppmärksamhet följer utvecklingen på detta område. Jag vill, herr talman, understryka angelägenheten härav. Den närmaste tiden kommer säkerligen att ge anledning till en omprövning av vissa detaljer i denna lagstiftning, som har tillkommit tämligen snabbt. Jag utgår då ifrån, att man därvid även beaktar den omständighet, som jag här uppehållit mig vid.

I detta anförande instämde herrar Söderquist (fp) och Hedblom (fp):

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp):

Herr talman! Det svenska jordbrukets eftersläpning i inkomstavseende har inte av någon talare bestritts. Inkomstklyftan ökar år från år, och man måste med bekymmer fråga sig, hur läget kommer att bli efter den 1 juli, då det nya EFTA-avtalet kommer i tillämpning. Jag tror för min del att vi i framtiden kommer att få räkna med ganska stora svårigheter.

Inkomstklyftan mellan jordbruket och övriga näringar har som sagt ökat år från år. Jordbruket utfår för närvarande sämre priser på sina produkter —

åtminstone gäller detta spannmål — än för 10 år sedan. Samtidigt har jordbrukets utgifter ständigt stegrats, vilket innebär att jordbrukets lönsamhet försämras för varje år som går.

Herr Jonsson i Fjäle sade, att vi väl inte skall bryta den överenskommelse som har träffats med lantbruksförbundet och jordbrukets ekonomiska organisationer, utan den uppgörelsen måste, ansåg herr Jonsson, gälla även i fortsättningen. Även jag hoppas naturligtvis att den skall göra det. Då herr Jonsson ansåg att förhandlingarna resulterat i en bra uppgörelse, vill jag bara påminna om att när förhandlingarna var slut och man bundit jordbruksavtalet vid industriarbetarnas löner, släpptes lönerna för jordbrukets arbetare fria. Lönerna enligt lantarbetaravtalet höjdes därefter betydligt kraftigare än vad som skett på andra områden. Härmed vill jag naturligtvis inte göra gällande att lantarbetarna skulle ha för höga löner, utan jag säger detta endast för att påminna kammaren om att om det i prisuppgörelsen hade stipulerats att jordbrukets priser skulle ökas i takt med medeltalet vid löneuppgörelserna, hade vi för jordbrukets del fått en helt annan prisbildning än vad som nu gäller, då man som riktpunkt har industriarbetarlönerna.

Jag instämmer för övrigt i vad herr Jonsson sade om prisorterna. Vi som var med när systemet med prisorter infördes efter andra världskrigets utbrott erinrar oss hur många olika prisorter som det från början fanns. Sedan har man plockat bort den ena prisorten efter den andra. Resultatet har blivit att det blivit dyrare för jordbrukarna att forsla sin spannmål till de existerande prisorterna.

Jag vill anföra ett typiskt exempel från mitt hemlän. I Kristianstad ligger Mårten Pehrsons stora valskvarn, som förser större delen av södra Sverige med sina varor. Tidigare har Kristianstad varit prisort, men så skulle det ändras. Prisort skall i stället vara utskeppningshamnen, i detta fall Åhus. Det medför att först måste man transportera spannmålen dit och sedan betala ersättning till

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m.

kvaren för att den transporterar spannmålen tillbaka till Kristianstad. Detta exempel visar väl om något att det är nödvändigt med en översyn av prisortssystemet. Jag skulle kunna anföra oändligt många fall, där man genom ändring av prisorterna ständigt har försämrat jordbrukarnas möjligheter att få ut det pris de rätteligen bör ha för sin spannmål.

Herr Ericsson i Kinna talade om att utjämningsutgifterna är stora. Jag vill livligt erkänna att de utjämningsavgifter som tas ut är stora, men jag vågar säga att de kanske ändå inte räcker när EFTA-avtalet träder i kraft, om vi skall ta emot varor som får skickas hit på konstlad väg.

Här har nämnts att det kan uppstå stora svårigheter för bageribranschen, om en del varor hänförs till industriprodukter och andra till jordbruksprodukter. Jag tror vi måste vara på vår vakt, ty det blir säkert svårt för det svenska jordbruket i fortsättningen att nå det mål som det har blivit lovat och få en utjämning med övriga näringar.

Jag skall, herr talman, inte uppehålla tiden längre utan ber att med det anförda få yrka bifall till de reservationer till jordbruksutskottets utlåtande som är betecknade 2, 3 och 4.

Herr HANSSON, NILS, (fp):

Herr talman! I Kungl. Maj:ts proposition nr 153 har, såsom flera talare redan har berört, föreslagits ett utjämningsförfarande för tillverkarna av vissa varor, vilket skulle träda i kraft den 1 juli i år. Avsikten är att tillverkarna skall få tillgång till de viktigaste jordbruksvarorna till världsmarknadspriser. Förfarandet är betingat av Sveriges anslutning till Europeiska frihandelssammanslutningen och avser att undanröja det handikapp som den svenska livsmedelsindustrin skulle få räkna med, därest den inte finge tillgång till råvaror till samma pris som de utländska industrierna.

Som bekant har ett sådant utjämningsförfarande för ett flertal varor rekom-

menderats i propositionen och tillstyrkts av utskottet. Däremot har Kungl. Maj:t inte ansett sig redan nu böra föreslå någon råvaruprisutjämning för malt- och läskedrycker samt för bageri- och konditorivaror, och det är mot denna avvaktande inställning i fråga om nämnda varor som reservation nr 1 vänder sig. Utskottets majoritet har följt propositionens förslag och vill avvakta utvecklingen och företa vissa utredningar, innan frågan om införande av ett prisutjämningsförfarande upptas till prövning.

Att även för malt- och läskedrycker samt i varje fall bageri- och konditorivaror ett prisutjämningsförfarande måste genomföras är väl alla eniga om — herr Jonsson i Fjäle erkände att utskottsmajoriteten i princip inte hade någonting att erinra däremot — men meningarna går isär beträffande tiden för förfarandets genomförande. Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten menar att det finns rådrum, medan vi reservanter finner att prisutjämningsförfarandet bör genomföras snarast möjligt och därför föreslår att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anholder om ett förslag här om till höstriktsdagen. Vi reservanter stöds i vår uppfattning av utrikesutskottet, som understrukit spörsmålets betydelse och uttalar önskvärdheten av att frågan blir underställd årets riksdag. Jordbruksnämndens råd har likaså enhälligt uttalat sig för att ett utjämningsförfarande utsträcker till samtliga industrivaror på livsmedelsområdet och genomföres utan dröjsmål. Desutom finns det fyrpartimotioner som har yrkanden i samma riktning.

Jag skulle till herr Jonsson i Fjäle vilja säga, att faran för dröjsmål har varit det väsentliga för oss reservanter. Det får nämligen anses vara uppenbart att möjligheterna att längre fram under övergångsperioden införa ett system för eliminering av kostnadsfördyringen kan komma att starkt beskäras eller rent av omintetgöras, om övriga EFTA-länder under tiden har investerat kapital för att bearbeta den svenska marknaden och kanske redan lyckats etablera regelbun-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m.

den anseelig export av vissa livsmedelsprodukter hit med hjälp av den förmanställning i form av lägre råvarukostnader, som de nu kommer att inta.

Givetvis hade det ur alla synpunkter varit lyckligt om malt- och läskedrycker samt bageri- och konditorivaror fått sin prisutjämningsfråga ordnad till den 1 juli i år, men tiden är nu försutt. Vi reservanter har därför måst nöja oss med att yrka på ett avgörande under höstriksdagen. För att markera ärendets vikt och nödvändigheten av ett snart avgörande har vi i reservation nr 1 yrkat, att riksdagen skall begära ett förslag i ärendet från Kungl. Maj:t till höstriksdagen. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag fäste mig vid att herr Jonsson i Fjäle i sitt ur många synpunkter beaktansvärda anförande sade sig inte riktigt förstå, att man kunde ifrågasätta jämkningar av ett avtal under avtalstiden. Ja, detta avtal drevs igenom med en mycket knapp majoritet inom vår fackliga organisation, och det tyder ju på att förtroendet för avtalet och dess utformning från början inte var det allra största på alla håll.

Det är angeläget att understryka att den kritik som framförts i motionerna I: 472 och II: 594 icke har åsyftat avtalets målsättning utan gällt möjligheterna att förverkliga denna målsättning. Jordbrukarna har sedan länge erfarenhet av att man ställt i utsikt, att så och så skall det bli, avtal har upprättats om att det och det skall eftersträvas, men vi har också konstaterat — i likhet med herr Jonsson i Fjäle — att resultatet av utfästelserna hittills inte varit tillfredsställande. Under sådana förhållanden är det väl rätt naturligt, att jordbrukarna vill ge akt på hur avtalet fungerar redan under avtalstiden och inte väntar, som vi vänligen blev rädda, till avtalstidens slut för att då konstatera — jag höll på att säga som vanligt — att det där gick inte. Vi vill i stället, att man skall vid-

taga åtgärder, som verkligen kan leda till att resultatet tryggas så att vi om möjligt når det uppställda målet.

Det har funnits faktorer som motiverar en viss tveksamhet. För min del är jag övertygad om att EFTA-avtalet, som kanske var nödvunget, kommer att bereda svenskt näringsliv i allmänhet, inte bara jordbruket, mycket stora bekymmer. Jag kunde inte heller förmå mig att rösta för det avtalet. Å andra sidan har jag nog den uppfattningen att det inte heller skulle ha inneburit någon lyckaslighet att stå utanför avtalet. Men detta avtal är en av de faktorer som tillkommit, och man har ju här pekat på den. Likadant är den penningpolitik som förs en faktor som belastar näringslivet i stort och som bereder jordbruket väsentliga bekymmer. När det är meningen att jordbruket skall nå de åsyftade resultatförbättringarna via penningkrävande rationaliseringar, då är det klart att man måste säga sig: »Vi undrar hur det här går — kan resultatet verkligen bli det avsedda?»

Ut ifrån dessa förutsättningar tycker jag att man borde kunna förstå de yrkanden, som här har framställts om en översyn av hur det hela verkar, liksom önskemålet att man så snart som möjligt försöker göra modifikationer — gärna för mig i avtalet — som syftar till att förverkliga den målsättningen avtalet anger.

Jag är angelägen att understryka detta. Enligt min uppfattning innebär det, att några rimliga och berättigade farhågor inte borde kunna hysas av dem, som herr Jonsson i Fjäle kallade andra parten. De bör väl i all rimlighets namn inte ha något att invända, om åtgärder vidtas som endast åsyftar att förverkliga den i avtalet avsedda målsättningen. Det förefaller mig orimligt om man skulle vilja inskränka sig till att säga: »Låt oss vänta och se hur det går», och, när det sedan gått galet, intaga den ståndpunkten, att då är det ingenting att göra åt saken under denna avtalstid. Ett sådant resonemang tror inte jag på — jag tror inte att förståelsen för vad det gäller är så liten. Ur den synpunkten

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. n.

kan de anmärkningar som gjorts på den punkten knappast vara berättigade.

Jag skall inte framställa något yrkande, herr talman, eftersom de yrkanden jag skulle vilja göra redan är framställda. Men jag vill betona att yrkandena i reservation 2 är av väsentlig art. De syftar till genomförande av ett avtal som parterna väl är överens om att det är önskvärt att förverkliga. Under sådan förhållanden förefaller mig alla åtgärder som kan vidtagas i det syftet böra kunna behjärtas på — jag höll på att säga — båda sidorna av förhandlingsbordet.

Herr CARLSSON, GEORG, (cp):

Herr talman! I denna för jordbruket så viktiga fråga vill jag först deklarerat, att jag tror att det har varit och alltså är av stor betydelse att vi har ett avtal. Om vi icke hade haft något avtal, hade förhållandena på jordbrukets område säkert varit mycket allvarligare. Vi hade kanske fortfarande varit kvar vid förhållandena på 30-talet och fått lov att börja om på nytt och försöka träffa uppgörelser för att skapa möjlighet för jordbruket att existera.

Jag har ju suttit några år här i riksdagen. Jag har även varit med och förhandlat på det område som sägs inte vara politiskt, men när dessa uppgörelser träffas, har vi ju haft en ganska säker konsumentmajoritet här i landet, och det träffas inte några uppgörelser på det planet innan man vet ungefär vad jordbruksministern går med på. Jag vet ju också att underhandlingarna inte tycker om att man petar på vad de åstadkommit vid underhandlingarna. Det är väl inte alldeles säkert att de alla gånger varit riktigt belåtna själva, även om de säkert gjort det bästa möjliga.

Jordbruket har ju lovats en viss inkomststandard i jämförelse med en del andra yrkesgrupper. Det är nu många år sedan dessa riktlinjer godkändes av båda parter men det har inte gått särskilt bra, trots att jordbruksutskottets försvarare alltid har sagt att man arbetat efter dessa linjer. Ibland har vi kanske varit

rätt nära att fylla ut inkomstklyftan, men för tillfället kan vi konstatera att det föreligger en ganska stor skillnad. Under sådana omständigheter får man väl inte vara förvånad över att jordbrukare ute i bygderna, som kanske inte satte sig riktigt in i verkliga saken vid underhandlingarna men fått känna på vad det ekonomiskt betyder, kommer med vissa funderingar och reservationer. Jag tror att få yrkesgrupper, som blivit lovade så mycket men som fått vänta så länge innan löftena blivit uppfyllda, kunnat ta detta så lugnt som jordbrukarna gjort. Jag har velat säga detta för att därmed ge uttryck för en mycket stor förståelse för de synpunkter, som reservanterna här har framfört.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående varje punkt av utskottets i det nu ifrågavarande utlåtandet gjorda hemställan, varvid dock punkterna I D— I K komme att upptagas samtidigt.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten I A hemställt.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de angående punkten I B framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nils Hansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Hansson, Nils, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 31 punkten I B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m.

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nils Hansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hansson, Nils*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 108;

Nej — 31.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Sedermera gjordes enligt de beträffande punkten I C förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nils Hansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del; och förklarades den första propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Härpå bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkterna I D—I K hemställt.

I fråga om punkten I L, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herrar Sigfrid Larsson och Harald Pettersson vid utlåtandet avgivna reservationen.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Sigfrid*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 31 punkten I L, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar Sigfrid Larsson och Harald Pettersson vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Sigfrid*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 114;

Nej — 24.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkten II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sigfrid Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Sigfrid*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 31 punkten II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m.

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sigfrid Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Sigfrid*, begärde rösträkning, verkställdes nu voring medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 116;
Nej — 21.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr talmannen enligt de angående punkten III a framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sigfrid Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen i motsvarande del; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Sigfrid*, begärde voring, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 31 punkten III a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sigfrid Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en bör-

jan omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Sigfrid*, begärde rösträkning, verkställdes nu voring medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 118;
Nej — 21.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Med avseende på punkten III b, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Pettersson, Harald*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Sigfrid Larsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen i förevarande del, som 3:o), av herr *Svedberg, Lage*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av honom vid utlåtandet fogade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svedberg, Lage*, begärde voring, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 31 punkten III b, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lage Svedberg vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans

Ang. utjämningskatt å vissa varor, m. m.
uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svedberg, Lage*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 23.

Därjämte hade 28 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten IV hemställt.

Ang. utjämningskatt å vissa varor, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om utjämningskatt å vissa varor, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 22 april 1960 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 154, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om utjämningskatt å vissa varor;

2) förordning om upphävande i viss del av den vid förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt fogade varuförteckningen; samt

3) förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475).

I förevarande proposition hade föreslagits — i anslutning till propositionen nr 153 angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m. — att en särskild utjämningskatt skulle införas på vissa choklad- och konfektyrvaror samt på wafers och biscuits.

Utgångspunkten för utjämningskatten avsåges skola utgå med 50 öre för kilogram av nämnda varor. Samtidigt skulle enligt förslaget i propositionen nr 153 särskilda bidrag lämnas, så att tillverkarna kunde erhålla flertalet jordbruksvaror till världs-

marknadspris. Det hade vidare föreslagits, att tullen på färdigvarorna skulle sänkas till 10 procent, vilken nivå beräknades motsvara det genomsnittliga manufaktureringsskyddet. Den nya tullen vore avsedd att utgöra bastull gentemot EFTA-länderna.

I propositionen hade ytterligare förordats att tullfrihet skulle införas för vissa vegetabiliskt förgarvade hudar och skinn.

De föreslagna bestämmelserna vore avsedda att träda i kraft den 1 juli 1960.

Förslaget till förordning om utjämningskatt å vissa varor hade i nedan angivna delar erhållit följande lydelse:

4 §.

Skatten utgår med 50 öre för kilogram. I varans vikt inräknas sådant förefintligt emballage med vilket varor av ifrågavarande slag försäljas i detaljhandeln.

Ikraftträdandebestämmelserna

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1960. Förordningens bestämmelser skola äga giltighet redan före ikraftträdandet med avseende på åtgärder, som erfordras för tillämpningen därefter. Vidare skall iakttas, att anmälningsskyldighet som i 7 § sägs skall, om där avsedd tillverkning påbörjats före förordningens ikraftträdande, fullgöras senast den 14 juli 1960.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 675, av herrar *Hagberg* och *Hedblom*, samt II: 837, av herr *Rydén m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 154 med förslag till utjämningskatt å vissa varor måtte besluta, att den föreslagna förordningen skulle kompletteras med övergångsbestämmelser av innehåll, att de skattskyldiga industriföretagen efter lagerdeklaration skulle erhålla befrielse från erläggande av utjämningskatt på det den 30 juni 1960 kl. 24 inneliggande varulagret;

Ang. utjämningsskatt å vissa varor, m. m.

2) de likalydande motionerna I: 676, av herrar Hagberg och Hedblom, samt II: 838, av herr Rydén m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte vid behandlingen av propositionen nr 154 beakta vad i motionerna anförts samt vidtaga härför erforderlig författningsändring;

3) de likalydande motionerna I: 677, av herr Axel Svensson och fru Carlqvist, samt II: 836, av herrar Adamsson och Johansson i Norrköping, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta om sådant tillägg till den föreslagna förordningen om utjämningsskatt å vissa varor, att i samband med förordningens ikraftträdande den 1 juli 1960 en inventering skulle anbefallas av då hos fabrikanterna ineliggande lager av rå- och färdigvaror och att prisutjämningsförfarandet för dessa varor skulle tillämpas i samma utsträckning som avsåges efter förordningens ikraftträdande; samt

4) motionen II: 835, av herr Bengtsson i Göteborg.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 154, icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt i anledning av de likalydande motionerna I: 675, av herrar Hagberg och Hedblom, samt II: 837, av herr Rydén m. fl., ävensom de likalydande motionerna I: 677, av herr Axel Svensson och fru Carlqvist, samt II: 836, av herrar Adamsson och Johansson i Norrköping — måtte antaga

1) det vid propositionen fogade förslaget till förordning om utjämnings-skatt å vissa varor med den ändringen, att ikraftträdandebestämmelserna erhöles följande lydelse:

»Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1960. Förordningens bestämmelser skola äga giltighet redan före ikraftträdandet med avseende på åtgärder, som erfordras för tillämpningen därefter.

I samband med ikraftträdandet skall följande iakttagas.

1. Den som har att erlägga skatt till kontrollstyrelsen må från skattepliktigt

tillverkning som av honom deklarerats göra avdrag för sitt lager av skattepliktiga varor den 30 juni 1960 klockan 24, dock endast i den mån lagret överstiger 200 kilogram. Avdrag som nu sagts må dock åtnjutas endast om den skattskyldige före utgången av augusti 1960 till kontrollstyrelsen avlämnat särskild deklARATION angående nämnda lager.

2. Anmälningsskyldighet som i 7 § förordningen sägs skall, om där avsedd tillverkning påbörjats före förordningens ikraftträdande, fullgöras senast den 14 juli 1960.»;

2) det vid propositionen fogade förslaget till förordning om upphävande i viss del av den vid förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt fogade varuförteckningen; samt

3) det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475);

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 675, av herrar Hagberg och Hedblom, samt II: 837, av herr Rydén m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 676, av herrar Hagberg och Hedblom, samt II: 838, av herr Rydén m. fl.;

3) de likalydande motionerna I: 677, av herr Axel Svensson och fru Carlqvist, samt II: 836, av herrar Adamsson och Johansson i Norrköping, ävensom

4) motionen II: 835, av herr Bengtsson i Göteborg,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anförte och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Hagberg, Söderquist, Nilsson i Svalöv, Kollberg, Magnusson i Borås och Stenberg, vilka på åberopade grunder ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 676, av herrar Hagberg och Hedblom, och II: 838, av herr Rydén m. fl., måtte besluta, att 4 § i förordningen om utjämnings-skatt å vissa varor skulle erhålla följande lydelse:

Ang. den ekonomiska politiken

»Skatten utgår med 45 öre för kilogram. I varans vikt inräknas sådant förefintligt emballage med vilket varor av ifrågavarande slag försäljas i detaljhandeln.»

Herr **HAGBERG** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **ERICSSON, JOHN**, (s):

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen, jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 64, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering

medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 45.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. den ekonomiska politiken

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m., dels i ämnet väckta motioner, dels ock väckta motioner om vissa åtgärder på den offentliga ekonomiska politikens område.

I en den 19 februari 1960 dagtecknad proposition, nr 58, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t jämlikt § 87 regeringsformen föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv; samt

2) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.

I propositionen hade föreslagits, att den särskilda lagstiftningen om bankaktiebolags kassareserv och lagstiftningen om räntereglering, för vilka giltighetstiden utginge den 30 juni 1960, skulle erhålla förlängd giltighet till och med den 30 juni 1961.

Enligt lagen angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv skulle maximitalet för kassareservkvoten bibehållas vid 50 procent.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 534, av herrar *Sveningsson* och *Kronstrand*, samt II: 661, av herrar *Ågren* och *Magnusson* i Borås, vari yrkats, att riksdagen skulle

1) med ändring av vad Kungl. Maj:t hemställt i proposition nr 58 för sin del besluta sådan lydelse av 1 § lagen angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, att relationstalet mellan bankaktiebolags kassareserv och förbindelser fastställdes till 35; samt

2) avslå det i propositionen framlagda förslaget om ytterligare förlängning av ränteregleringslagen,

dels de likalydande motionerna I: 536, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 663, av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 58 måtte

I. godtaga Kungl. Maj:ts förslag angående förlängning av den särskilda lagstiftningen om bankaktiebolags kassareserv men medgiva lagens ikraftträdande först efter beslut om investeringsanslag till Statens hantverks- och industrilånefond för budgetåret 1960/61 med 104 miljoner kronor, d. v. s. 100 miljoner kronor utöver vad som föreslagits i statsverkspropositionen;

II. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande av förslag till årets riksdag om ökning av investeringsanslaget till Statens hantverks- och industrilånefond för budgetåret 1960/61 till 104 miljoner kronor samt om rätt för företagareförening att bevilja sådant lån till en och samma företagare å sammanlagt högst 80 000 kronor i enlighet med motionernas syfte; samt

III. i skrivelse till riksbanksfullmäktige anhålla, att riksbanken snarast möjligt måtte avveckla den nu gällande prioriteringen å kreditmarknaden för bostadssektorn och den statliga sektorn;

Ang. den ekonomiska politiken

dels ock de likalydande motionerna I: 537, av herrar *Sundin* och *Eric Carlsson*, samt II: 664, av herrar *Elmwall* och *Vigelsbo*, i vilka föreslagits, att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 58 skulle besluta,

att den särskilda lagstiftningen rörande bankaktiebolags kassareserv under åren 1960—1962 successivt skulle anpassas på sådant sätt, att bankaktiebolag efter sistnämnda år icke kunde åläggas hålla högre kassareserv än enligt nu gällande banklag, samt

att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, dels att förslag om anpassning av den särskilda lagstiftningen rörande bankaktiebolags kassareserv enligt ovan snarast måtte föreläggas riksdagen, dels att förslag om sådan utformning av lagen om räntereglering, att sparares och låntagares intressen bättre kunde tillvaratas, snarast måtte föreläggas riksdagen, dels ock att frågan om tillsättande av ett näringslivets kreditråd måtte utredas i enlighet med vad i motionerna anförts.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit de till bankoutskottet hänvisade motionerna I: 38, av herr *Ewerlöf m. fl.*, och II: 47, av herr *Hjalmarson m. fl.*, om vissa åtgärder på den offentliga ekonomiska politikens område. I dessa motioner hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att Kungl. Maj:t snarast ville förelägga riksdagen ett samlat förslag — icke minst med beaktande av den mindre företagsamheten — till de åtgärder på den offentliga ekonomiska politikens område som föranledes av det förändrade läget för svensk export.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen — med avslag å motionerna I: 534 och II: 661 såvitt nu vore i fråga — måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition i vad den avsåge lagen om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall med-

Ang. den ekonomiska politiken

dela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

II. att riksdagen — med avslag å motionerna I: 534 och II: 661 såvitt nu vore i fråga — måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition i vad den avsåge lagen angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.;

III. att motionerna I: 536 och II: 663 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. att motionerna I: 537 och II: 664 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

V. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anført i fråga om riktlinjerna för den ekonomiska politiken;

VI. att de likalydande motionerna I: 38 och II: 47 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Ewerlöf, Schmidt, Yngve Nilsson, Regnéll, Löfgren* och *Bohman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 534 och II: 661, såvitt nu vore i fråga, för sin del antaga Kungl. Maj:ts förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, med den ändringen, att 1 § lagen angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv erhöles i reservationen angiven lydelse;

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 534 och II: 661, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering;

III. att motionerna I: 536 och II: 663 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. att motionerna I: 537 och II: 664 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

V. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anført i fråga om riktlinjerna för den ekonomiska politiken;

VI. att de likalydande motionerna I: 38 och II: 47 måtte anses besvarade genom vad reservanternas anført; samt

2) av herrar *Mattsson* och *Eliasson* i Sundborn, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 534 och II: 661, såvitt nu vore i fråga, samt i anledning av motionerna I: 536 och II: 663 ävensom motionerna I: 537 och II: 664,

för sin del antaga Kungl. Maj:ts förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, med den ändringen, att 1 § lagen angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv erhöles den lydelse, reservationen visade;

II. att riksdagen — med avslag å motionerna I: 534 och II: 661, såvitt nu vore i fråga — måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition i vad den avsåge lagen angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.;

III. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 536 och II: 663 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölla om avveckling snarast möjligt av nu gällande prioritering å kreditmarknaden för bostadssektorn i enlighet med vad reservanternas anført;

IV. att motionerna I: 537 och II: 664 måtte anses besvarade genom vad reservanternas anført;

V. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reser-

vanterna anfört i fråga om riktlinjerna för den ekonomiska politiken;

VI. att de likalydande motionerna I: 38 och II: 47 måtte anses besvarade genom vad reservanterna anfört.

Vid utlåtandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herrar *Mattsson* och *Eliasson* i Sundborn.

Herr TALMANNEN yttrade:

Under överläggningen rörande det nu föredragna bankoutskottets utlåtande nr 26 må beröras jämväl frågor som behandlats i statsutskottets utlåtanden nr 138—142 och i bevillningsutskottets betänkanden nr 63 och 60.

Yrkanden i anledning av ettvarvt av nämnda statsutskottets utlåtanden och bevillningsutskottets betänkanden skall dock ställas först sedan respektive utlåtande eller betänkande föredragits.

Av praktiska skäl bör den ekonomiska debatt som väntas följa i anslutning till nu nämnda utlåtanden och betänkanden däremot ej beröra bevillningsutskottets betänkande nr 62. Överläggningen rörande sistnämnda betänkande bör alltså börja först efter det den ekonomiska debatten slutförts och kammaren fattat beslut i anledning av bankoutskottets utlåtande nr 26, statsutskottets utlåtanden nr 138—142 och bevillningsutskottets betänkanden nr 63 och 60.

Redogörelser för innehållet i statsutskottets utlåtanden nr 139 och 142 samt bevillningsutskottet betänkanden nr 63 och 60 återfinnas å respektive s. 136—137, 138—140, 141—142 och 142—147.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Som framgår av bevillningsutskottets betänkande nr 60 och för övrigt även av betänkandet nr 62, som jag nu inte skall gå in på, är utskottet delat precis mitt itu. I sådana fall brukar ju lotten avgöra vilken part som skall stå för utskottets motivering. Då betänkandena, särskilt nr 62, innehåller flera olika avgöranden skulle ju enligt matematiska lagar hälften av dessa avgöranden i utskottet ha fallit på ja och hälften på nej, ungefär varannan

gång. Betänkandet skulle i så fall ha blivit i hög grad förvirrande och ologiskt och utan sammanhang. Vi kom därför inom utskottet överens om att låta den första voteringen bli avgörande för besluten i fortsättningen. Detta innebär sålunda ett rent tekniskt förfarande i klarhetens intresse och betyder givetvis inte, att oppositionspartierna på något sätt har gripits av något slags defeatism. Jag har velat meddela detta nu i början av debatten för undvikande av alla missförstånd.

Sedan, herr talman, finns det väl knappast anledning att öppna denna debatt med en uppräknig av alla de siffror som redovisats i den av folkpartiet med anledning av kompletteringspropositionen väckta partimotionen. Jag vill här endast slå fast, att vårt påstående i höstas att införandet av en allmän varuskatt, »omsen», var onödigt för uppnående av balans i driftbudgeten, inte bara har bekräftats av inkomstutvecklingen. Därutöver har uppstått ett i nuvarande ekonomiska läge önskvärt överskott enligt de riktlinjer, som vi i folkpartiet föreslår i nämnda partimotion — ett överskott som är av minst samma storlek som det finansministern anser erforderligt. Jag hänvisar beträffande siffrorna till ifrågavarande motion.

Man hade således enligt vår mening inte behövt införa någon omsättningsskatt, och vi menar att man utan våda kan avskaffa den från och med den 1 januari 1961, vilket vi tillsammans med centerpartiet och högern yrkar i reservation nr 1 till betänkandet nr 60.

Vad anför nu utskottsmajoriteten och regeringen mot ett borttagande av omsättningsskatten? Ja, finansministern säger, att tack vare denna skatt erfordras inga skattehöjningar under de närmaste tre å fyra åren. Med tanke på vad som sades på hösten 1958 kanske ett stänk av tvivel blandar sig i denna — skall vi säga glädjebägare. I och för sig vore det dock icke så märkvärdigt, om den största skattehöjning på en gång, som skett i nyare tid, räckte ett bra tag. Det stora miraklet är emellertid att just de pengar, som kommer in genom omsättningsskatten, är så användbara och så

Ang. den ekonomiska politiken

dryga. Här har finansministern verkliga lyckats skjuta den kråka, som räcker till allting. Tack vare den blev det möjligt att höja folkpensionen för de gamla och förvärvsavdraget för de gifta kvinnorna — utom allt annat.

Utskottet säger att denna skatteform »träffar konsumenterna rättvist». Ja, herr talman, jag brukar halvt på skämt säga, att man inte skall tala om beskattning och rättvisa på samma dag. Vi har i fråga om den direkta skatten ett skattefritt ortsavdrag; vi har bestämt att folkpensionärer, som inte har annan inkomst än sin folkpension, skall vara skattefria; vi har möjlighet i taxeringsnämnderna att medge avdrag för omständigheter. Vi har ansett att principen om skatt efter förmåga kräver en progressiv skatteskala. Allt detta har vi hittills ansett vara ett uttryck för *rättvisa* i beskattningen. Omsättningskatten inrymmer ingenting av allt detta, och ändå säger utskottet att den är mera »rättvis» — jag hoppas kammarens ärade ledamöter hör citationstecknen.

Felet med våra nuvarande skattelagar — jag tänker på den direkta skatten — är väl egentligen att vi ändrat och lappat på i avsikt att få dem så rättvisa som möjligt, och detta har skett till förfång för enkelheten. Det finns ingen anledning att nu diskutera den saken, i synnerhet som vi nu skall få ett nytt skattesystem. I och med tillsättandet av kommittéer för översyn av skattesystemet, har ju önskemålen i de motioner som avhandlas i bevillningsutskottets betänkande nr 63 tillgodosetts.

Enligt rubriken på en regeringen närstående tidnings löpsedel i går skulle det nya skattesystemet bli framtidens skattesystem och innebära bl. a. en skattelättnad för löntagarna. Är det möjligt? Är det inte så, oavsett vilket system som än användes för uttagande av skatterna, att det blir de enskilda människorna, de fysiska personerna, som får betala, direkt eller indirekt? Det finns enligt vår uppfattning i själva verket endast ett sätt att lindra den totala skattebördan, även för löntagarna, och det är att det

allmänna avstår från att ständigt utvidga sin verksamhet. Frågan är om medborgarna anser denna allmänna verksamhet så värdefull och omistlig, att de är villiga att betala för den. Svaret på den frågan är enligt min mening inte entydigt.

Utskottet gör gällande, att det förslag till budget som vi inom folkpartiet lagt fram skulle drabba orättvist. Vad vi föreslagit innebär delvis en besparing — det vill säga en verklig skattelättnad, en lindring av den totala skattebördan — men det innebär delvis också en omfördelning av skattebördan. Vi har bl. a. strävat efter att den som får en förmån också skall betala en rimlig avgift för den. Det anser vi vara ett uttryck för rättvisa. Det gäller t. ex. folkpensionsavgiften — jag tar bara den som ett exempel.

Jag skall, herr talman, i övrigt inte gå in på detaljer. Det blir måhända anledning att återkomma till dem. Vi har ju så nyss som i höstas mera ingående diskuterat betingelserna för omställningsskatten och möjligheterna att ersätta den med något annat.

Jag skall, herr talman, för ögonblicket inskränka mig till dessa ord. Jag kommer, när bevillningsutskottets betänkande har föredragits, att ställa mina yrkanden.

Häri instämde herr Söderquist (fp).

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Till en början skall jag be att få instämma i den deklaration, som herr Spetz för en stund sedan gjorde rörande utformningen av bevillningsutskottets betänkande. Utformningen har skett mot en rent teknisk bakgrund och innebär, som herr Spetz framhöll, självfallet icke något ändrat ståndpunktstagande från den borgerliga utskottshälften. Detta framgår ju också av reservationen.

Sedan skulle jag gärna vilja anknyta till ett annat uttalande av herr Spetz. Han framhöll på sitt alltid försynta sätt den mångsidiga användbarhet, som omsättningsskatten enligt regeringens mening synbarligen erbjuder. Jag själv och många med mig har åtskilligt funderat över denna egenskap, och jag har för mitt vidkommande kommit fram till den meningen, att omsen faktiskt håller på att bli det svenska skattehushållets ensamjungfru. Vad duger inte den goda omsen till, ärade kammarledamöter, just nu, under nuvarande omständigheter, om man får tro regeringen?

Tidigare har vi fått lära oss att omsen är förträfflig vid arbetslöshetens bekämpande. Senare har vi fått veta, att den klarar folkpensionerna, att den klarar statsfinanserna och att den håller inflationen borta. Vidare har vi lärt oss, att man genom den också kommer åt skattefusket, en förvisso tacknämlig sida hos denna skatteform.

Men, herr talman, det stannar ingalunda vid detta. I kompletteringspropositionen — sidan 24 — informeras vi om att genom den allmänna varuskatten har »skattepolitiken nu blivit mera nyanserad än tidigare». Än mera omtalar finansdepartementet: »Den bör på litet längre sikt även öka förutsättningarna för en allsidig och fruktbar allmän debatt kring den viktiga problematik som gäller den offentliga hushållningens ändamålsenliga utformning i dagens och morgondagens samhälle.»

Vad skall vi säga om detta, herr talman? Jag kommer att tänka på ett Shakespearecitat: »Upp flyga orden, tanken stilla står.»

Inom parentes bara en liten reflexion. Vad är det egentligen som i så många och långa år har hindrat vår annars så omtänksamma och förutseende regering att till allas vårt förfogande ställa denna märkliga mirakelmedicin som, tycker jag, vore förtjänt av ett nobelpris — minst? Det är, menar jag, inte riktigt snällt handlat av vår överhet mot oss trofasta undersåtar.

Nå, skämt å sido! Varför har den borgerliga utskottshälften så kategoriskt för-

Ang. den ekonomiska politiken

enat sig i ett avståndstagande från omsättningsskatten? Jag skall inskränka mig till att föredra ett avsnitt av reservationen — jag tror att det räcker: »Den allmänna varuskattens införande har utan tvivel redan framkallat en utgifts-expansion och medför mot bakgrunden av den starkt expansiva hållning i fråga om statens utgifter som den nuvarande regeringen företräder risker för ett fortsatt inflationstryck, som med en annan och mera återhållsam skattepolitik skulle kunna undvikas.»

Det är den samlade oppositionens principdeklaration i detta sammanhang.

På ett ställe i bevillningsutskottets betänkande om kompletteringspropositionen understryker utskottets socialdemokratiska hälft vikten av att stabiliseringspolitiken upprätthålles med de medel, som står till buds. Jag skulle vilja fråga: Vilken stabiliseringspolitik? Vad är det som stabiliseras? Är det bara en fras? Har den någon täckning? Vad är innehållet? Vad är det som stabiliseras?

Penningvärdet? Nej, inte alls! Räknar inte finansministern själv med en prisstegring under år 1960 på 5 procent? Det kan ju inte kallas för en stabilisering.

Stabiliseras statens lånebehov? Inte alls! Anges inte i kompletteringspropositionen statens lånebehov för budgetåret 1960/61 till 1 600 miljoner? Och detta, mina damer och herrar, mitt i en högkonjunktur!

Jag kan förstå finansministern, då han förklarar, att detta är vad som »maximalt kan tolereras med dagens konjunkturperspektiv». Det är riktigt, men varför har man låtit det gå dithän?

På tal om upplåningen vill jag fråga, om kammarens ledamöter har observerat den tabell, uppgjord inom finansdepartementet, som avser statsutgifternas beräknade förändringar under budgetåren 1960/61—1964/65 och som återfinnes på sida 50, bihang E, till kompletteringspropositionen. I denna tabell, som jag verkligen rekommenderar till studium, får vi veta, att man för 1964/65 räknar med att räntorna — observera, mina damer och herrar, räntorna — på statsskulden,

Ang. den ekonomiska politiken

som ju betalas via driftbudgeten, skall ha stigit till 1 180 miljoner kronor om året.

För att återgå till bevillningsutskottets »stabiliseringsuttalande» skulle jag vilja fortsätta att göra några frågor: Har man lyckats stabilisera statens våldsamt stigande utgifter?

Inte alls! Enligt kompletteringspropositionen — jag håller mig alltså till den — stiger statens utgifter på driftbudgeten till 15 248 miljoner kronor. Det skulle innebära en ökning i jämförelse med de för innevarande budgetår preliminärt beräknade utgifterna med 1 474 miljoner. Statens utgifter skulle under detta år öka med 10,7 procent — jag antar att siffrorna är riktiga.

Nu invänder någon naturligtvis — det är jag beredd på — att detta är riktigt, men statens inkomster stiger ju också! Javisst, gör de det. Eftersom skatterna stiger, stiger statens inkomster, och ingen skall förebrå herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att han inte snabbt finner utgifter för sina inkomster, allt enligt Parkinsons andra lag, som säger att »utgifterna stiger för att motsvara inkomsterna».

Har man lyckats stabilisera skattenivån? Nej, det har man inte. I fjol höjdes — som herr Spetz erinrade om och som ju alla känner till — det sammanlagda skattetrycket här i landet med cirka 10 procent på ett bräde till följd av omsen. Stannar det vid detta? Det bör noteras, att något förbindande uttalande att ej t. ex. år 1962 höja omsättningskatten icke givits av regeringens talesman, finansministern. De mera allmänna uttalanden, som görs i kompletteringspropositionen, är — i den mån de icke uttrycker självklarheter — av den art, att de öskt för tankarna till liknande uttalanden, gjorda från samma håll och delvis av samma personer under 1950-talet, senast på våren och hösten 1958. Den allmänna omsättningskatten, vilken netto belastar medborgarna — som vi vet — med 1 miljard kronor om året, genomfördes som sagt år 1959. Med en lätt travestering av ett känt historiskt ord skulle jag, herr talman,

tillåta mig säga: Förliten Eder icke på finansministern!

Det heter alltså, att man för en »stabiliseringspolitik». När man en stabiliserad driftbudget 1960/61? Ja, säger man; och förmodligen även finansministern. Jag medger att man visserligen gör det formellt — till på köpet med ett nödrop — men reellt gör man det inte. Propositionens författare är ju oförtydligt inställda på att, när den dagen kommer, går räknestycket inte ihop. Det skall bli intressant att höra statsrådet i fortsättningen av debatten gå in på denna väsentliga del av det problem, som vi har framför oss. Vi får alltså en underskottsbudget. Bevillningsutskottets socialdemokratiska ledamöter framhåller i betänkandet, att en balanserad driftbudget för år 1960/61 måste i dagens konjunkturläge betraktas som ett minimum.

Ärade kammarledamöter! Inte ens detta minimum kommer att nås. Jag skulle vilja be kammarledamöterna att slå upp s. 28 och 29 i kompletteringspropositionen. Ni finner där en tabell, utvisande att alltsedan 1955/56 presenterar driftbudgeten, trots våldsamt stigande statsinkomster — d. v. s. våldsamt stigande skatter — oavbrutet underskott. Raden av driftbudgeter i minussaldots tecken kommer alltså att fortsätta. Jag tycker nog, att det är en smula överdrivet att beteckna en dylik utveckling som »stabiliseringspolitik».

Bland omsättningsskattens alla förunderliga egenskaper är ju dels dess förmåga att stimulera, dels dess förmåga att dämpa konjunkturen. För ögonblicket torde det företrädesvis vara den sistnämnda egenskapen, som träder in i blickfältet. Vilken har effekten blivit? Har inte — skulle jag vilja fråga — regeringen nödgats att vid sidan av omsättningsskatten vidta ett antal åtgärder av ovanligt slag? Byggnadsverksamheten har berikats med »sommarstopp», vidgade möjligheter har skapats att lägga upp investeringsfonder och därmed dämpa den aktuella investeringstakten; en åtgärd som jag i och för sig inte har någonting att opponera emot. Kredit-

marknaden går med bromsen på. Större var alltså inte effekten av den som »inflationisdämpande faktor» — som det brukar heta — så värdefulla omsättningsskatten.

Så ett par ord om högerpartiets budgetalternativ! Dess innehåll torde vara känt — likaså dess avsikter, i varje fall om man får döma av pressdebatten. Det är en hård, i vissa fall drastisk sparsamhet, som sätter sin prägel på detta alternativ, det är jag den förste att vilja medge. Det förhåller sig på det sättet. Men vi inom den meningsriktning, som jag tillhör, anser det tillvägagångssättet riktigt, om man vill bana väg för en sanering av statsfinanserna, om man vill hejda penningvärdeförsämringen, inflationen — denna den nuvarande regeringens evige följeslagare — om man vill begränsa statens upplåning, vidga utrymmet för den enskilde — kort sagt, bryta den trolldomskrets av höjda statsutgifter, höjda skatter och försämrat penningvärde, i vilket svensk samhällsekonomi har hamnat. Det är ju dock så, att samtidigt som människorna betalar in alltmera till statskassan fortsätter inflationen att sänka värdet på de pengar man får behålla. Jag tycker, att detta är ett faktum, som man aldrig tillräckligt kan understryka.

Ett maximalt uttagande av skatter och avgifter är icke förenligt med *vår* målsättning. Vi syftar till att utveckla samhället till — som vi så ofta sagt och som vi blivit smäddade för och som vi kommer att bli smäddade för — en självständig demokrati med stigande personligt oberoende, med växande personliga valmöjligheter, med undan för undan vidgad personlig rörelsefrihet. I detta samhälle kräves, mina damer och herrar, en lågskattepolitik. Att steg för steg sänka skattetrycket är att göra skattepolitiken produktiv — såväl för människorna som för staten.

För de närmaste två budgetåren — den 1 juli 1960—den 30 juni 1962 — är våra skattesänkningar helt täckta av besparingar. För det därpå följande budgetåret kommer den skattesänkningstidtabell, som högerpartiet framlägger, att

reducera skattetrycket med 1 600 å 1 700 miljoner kronor. Redan nu föreligger förslag till utgiftsbegränsningar — jag hänvisar till vår partimotion — med ett belopp som överstiger 1 200 miljoner kronor. Genom att statens egna utgifter för omsättningsskatt försvinner reduceras statsutgifterna med ytterligare cirka 100 miljoner kronor.

Givetvis — och det ligger i sakens natur — är vi beredda på våldsamma motbugg. Hur slipstenen kommer att dras under valsommaren, har vi redan fått många exempel på. Häromdagen läste jag på ledarplats i den socialdemokratiska aftontidningen här i staden följande uttalaude, som jag gärna skulle vilja foga till kammarens protokoll: »Totalt skulle socialbudgeten beskäras med 433 755 000 kronor. Vardagsmänniskan gör klokt i att sova under bar himmel och undvika att bli sjuk, gammal eller arbetslös, om högern tar makten.»

Jag skall inte närmare kommentera detta säregna inslag i den samhällsekonomiska debatten. Det finns några ord av Karlfeldt, som anmäler sig i detta sammanhang. Han säger: »Överord faller till jorden av sin egen tyngd.»

Herr talman! Denna partireklam redan i valrörelsens början faller med verklig blytyngd till marken. Förresten, är det inte ganska märkvärdigt, mina damer och herrar, att man å ena sidan förebrår oss för att vi hänsynslöst går fram över ting, som nu har ansetts vara allmän egendom. Man utmålar i de grålaste färger allt det elände, som kommer att övergå detta arma land, om högern skulle få makten; jag har nyss lämnat ett litet exempel på denna framställningskonst. Men samtidigt förebrår man oss för att vi i våra skattesänkingsförslag vädjar till medborgarnas sämsta instinkter, till deras mest egoistiska känslor. Hur kan man på detta sätt laborera utefter två konträrt motsatta linjer? Vederbörande får väl försöka att inför sig själv klara ut hur man vill ha det. Han får väl välja den ena vägen eller den andra. Man kan inte rida på två hästar på en gång.

Herr talman! Jag skall sluta med detta.

Ang. den ekonomiska politiken

Jag kommer senare att framställa erforderliga yrkanden.

Herr BENGTSOHN (cp):

Herr talman! Det finns inte bara en väg hur landets och statens ekonomi skall ordnas i vårt land. Det förslag som regeringen framlagt är en möjlighet, men det har också framlagts alternativ, som bjuder på kanske lika goda eller bättre möjligheter än regeringens förslag.

Jag vänder mig i första hand emot det nära nog axiomatiska resonemang, som föres från regeringens sida beträffande omsättningsskatten — vi skulle, heter det, inte ha haft möjligheter att genomföra vare sig den ena goda saken eller den andra om vi inte haft omsättningsskatten att förlita oss på. Finansministern kan nog lika gärna som vi andra konstatera, att det finns så pass många ovissa faktorer när vi rör oss med beräkningar för kommande budgetår, att man måste göra vissa antaganden om inkomster och utgifter, som sedan kommer att få korrigeras väsentligt då vi kommer fram till den aktuella situationen då de skall inflyta eller utbetalas.

Jag har funnit att finansministern under flera år ofta intagit en ganska pessimistisk attityd med avseende på statens affärer. På ett sätt har jag intet emot att statens ekonomi bedöms på ett sådant sätt, ty man kan i så fall arbeta med säkrare marginaler och kanske också mötas av en och annan glad överraskning, då utfallet blir bättre än väntat. Men å andra sidan kan en alltför pessimistisk bedömning ha en allvarlig aspekt om den pessimistiska bedömningen tas till intäkt för ökade krav på skatter och dylikt — något som kanske har skett just beträffande omsättningsskatten.

Omsättningsskatten motiverades på två sätt från regeringens sida. För det första behövdes omsättningsskatten som ett inflationsbekämpande medel, för det andra måste den införas för att klara statens ekonomi. Det senare argumentet har varit mycket starkt framträdande under värriksdagen. Jag vill påpeka att det utöver vad som i detta senare avseende

har sagts om omsättningsskattens behövlighet, så finns så mycket olägenheter med den, att vi inte har kunnat acceptera den. Den är kostnadsfördyrande och därför i och för sig ett incitament till inflation. Det anges i proposition nr 150 att den har medfört en prishöjning på 3 procent under 1959. Dessutom tillkommer ytterligare andra saker, varför vi för det året får räkna med en 5-procentig prishöjning.

Det har anförts såsom skäl för omsättningsskatten att den drar in köpkraft, och detta påstående skulle kanske kunna accepteras om skatten medförde en överbalansering av budgeten. Emellertid är den ju inte avsedd att i någon större utsträckning leda till något sådant resultat, utan omsättningsskatten används som en vanlig inkomst i driftbudgeten. Den kan således i större utsträckning inte sägas vara den köpkraftsindragande faktor, som man gärna vill göra gällande från regeringens sida.

Omsättningsskatten medför också kompensationskrav. Inom det ena området efter det andra har vi på senare tid mötts av sådant som lett tanken till kompensationskrav. I det utlåtande som behandlade bostadssubventionerna anfördes att en egnehemsvilla fördyras med mellan 1 200 kronor och 1 300 kronor genom omsättningsskatten, och jag förmodar att förhållandet är detsamma beträffande hyreslägenheterna. I vilken mån skatten har kunnat påverka årets avtalsrörelse lär väl inte någon riktigt kunna bedöma. Läget kan inte helt överblickas ännu, sägs det i propositionen, men man uppskattar att medelinkomsten per timme kommer att stiga med 7 procent jämfört med fjolåret, och man lägger till att 2 procent därutöver avser arbetsgivaravgift till den allmänna tilläggspensioneringen.

Det är svårt att bedöma om det i dessa fall i det undermedvetna funnits en önskan att få någon kompensation för omsättningsskatten, men det är inte osannolikt att så kan ha varit fallet.

Ett anmärkningsvärt resonemang är det som har förts angående rättvisan i en omsättningsskatt, vilket nyss påpe-

Ang. den ekonomiska politiken

kats även av herr Hagberg. När vi har en levnadsstandard som hör till den högsta i världen är det svårt att förstå, att det är så särdeles rättvist att lägga skatt på nödvändiga livsmedel och andra livsförnödenheter. Det kan inte vara så enkelt för menige man att förstå att det skall ligga någon rättvisa i att beskatta sådana saker. Man kan undra om det inte ginge att undanta sådana varor, ty förra gången vi hade omsättningsskatt var livsmedel inte medtagna.

Jag skulle tänka mig att de lönehöjningar, som jag tidigare nämnt om, inte kommer att föranleda att företagen kommer att avstå från någon vinst. Jag förmodar att varken utdelningarna eller investeringarna kommer att minska på grund härav. Man kan då undra hur det kommer att gå i fortsättningen. Vi hade förra året en produktionshöjning med 5 procent. Det är väl knappast troligt att vi kan nå upp till en sådan siffra i år. Såväl tilläggsförsäkringarna som omsättningsskatten torde vara ganska ogynnsamma faktorer inför den tidpunkt, då vi skall börja att delta i EFTA-avtalet — den 1 juli.

För några år sedan var ett av medlen mot inflationen alldeles speciellt att man skulle ha en överbalanserad budget. Som jag nämnde tidigare har det i varje fall inte nu varit möjligt att åstadkomma någon sådan överbalansering i större utsträckning, men på den tiden ville man gärna ha det så, att man inte bara skulle täcka driftbudgetens utgifter med löpande inkomster, utan man till och med önskade att täcka totalbudgetens utgifter med de löpande inkomsterna. Detta medel talas det väldigt tyst om nu. Jag undrar om finansministern anser, att det medlet inte längre är någonting att använda emot en inflation?

Jag vet svårigheterna i detta fall — statens utgifter har tillåtits expandera i en sådan utsträckning, att man har mycket stora svårigheter för att kunna få en överbalanserad budget.

Man kan invända, att vi allesamman varit med om att besluta en del av de höjda utgifterna, och jag skall erkänna,

att detta i en del fall är riktigt. Å andra sidan har ju regeringen den bästa överblicken över hur landets ekonomi skall planläggas. För övrigt torde väl även regeringen med tacksamhet kunna notera, att oppositionspartierna gjort aktningvärda försök att iakttä sparsamhet på en massa olika punkter.

Jag vill dock påvisa, att det finns känsliga områden, där det gäller en reform eller liknande, som man inser under alla förhållanden kommer att genomföras i framtiden. När regeringen framlägger förslaget, kan man förutse att detta skall hända i fortsättningen, och man vill därför inte gärna gå emot förslaget, som ju ändå en gång skall genomföras — även om det därigenom kommer att genomföras vid en tidpunkt som inte var den absolut bästa.

Det har redan påvisats, att omsättningsskatten ingalunda är det universalmedel, som man vid vissa tillfällen velat påstå. Bara fjorton dagar efter omsättningsskattens ikraftträdande fick vi en räntehöjning, som var föga behaglig. Vi har inte accepterat den politik som förts i fråga om räntan. Vi skulle kunna acceptera det där som sägs, men som inte genomförs, d. v. s. att räntan skall vara rörlig. Men det märkliga är ju att den är ytterligt litet rörlig nedåt, men mycket rörlig uppåt. Bara sedan 1955 har vi fått en nära nog fördubblad ränta; år 1955 var den 2 3/4 procent och nu är den 5 procent. Det förefaller som om man inte skulle kunna tänka sig att använda den rörliga räntan nedåt.

Det påvisades i konjunkturinstitutets rapport förra året, att under 1958 gick centralbankernas politik i flertalet länder ut på att företa kraftiga räntesänkningar. Det skedde inte i vårt land. Hade man följt samma politik här, tror jag inte att det hade opponerats så mycket emot att man senare, vid det tillfälle som var det lämpliga, företog en räntehöjning. Man har gjort en mindre sänkning vid ett tillfälle, men inte några större sänkningar, och nu sänkte man inte räntan som i de andra länderna, utan fortsatte i stället med att kliva uppåt med räntenivån.

Ang. den ekonomiska politiken

Också på andra områden kan vi peka på åtskilliga olägenheter. Vi anser att den höga räntan är olämplig i synnerhet för jordbruket och småföretagsamheten, men också genom andra åtgärder har man stramat åt för småföretagsamheten, vilket föranlett oss att vid flera tillfällen opponera oss här i riksdagen.

Den kreditpolitik som förts har i många fall varit till hinder för det privata näringslivet, alldeles speciellt för de mindre företagen i deras strävan att effektivisera produktionsapparaten, vilket är önskvärt nu inför inträdet i det nya frihandelsområdet. Genom räntevillkoren och genom att kreditgivningen hålls tillbaka till förmån för krediten till bostadsbyggandet, har de mindre företagen pressats alldeles speciellt hårt. De har inte samma möjligheter till självfinansiering som större företag och är i större utsträckning än dessa beroende av bankkrediter, då de i stort sett är utestängda från obligationsmarknaden och aktiemarknaden och en del andra källor för långfristig kreditgivning. Omläggningen av AB Industrikredit har också fått sådan form, i enlighet med vad propositionen föreslog och riksdagen beslöt, att den institutionen inte heller kommer att kunna lätta situationen något för de mindre företagen.

Vi har ansett, att detta inte bör fortgå. Vi har ansett, att prioriteringen av bostadsbyggandet på kreditmarknaden inte borde fortgå, utan borde successivt upphävas. Detta har också i viss mån bestyrkts från bankoutskottets sida i dess utlåtande nr 26, där man påvisar, att industriens investeringar innevarande år synes komma att ligga drygt 30 procent över 1957. Det visar att finansieringsproblemen inte utgjort avgörande hinder för rationalisering. Så fortsätter utskottet: »Att så är förhållandet utsluter dock inte att finansieringssvårigheter förelegat inom vissa sektorer. I första hand synes dessa ha gjort sig gällande för de mindre företagen, vilket bl. a. sammanhänger med dessa företags i allmänhet lägre självfinansieringsförmåga.»

I fortsättningen försöker man förkla-

ra, att det dock gjorts en del för dessa företag — bl. a. anför man omorganiseringen av AB Industrikredits utlåningsverksamhet, men på den punkten har jag redan visat att utformningen blev sådan, att mindre företag inte kan ha större nytta av den.

I samband med detta utlåtande har vi föreslagit, att man skulle ställa ytterligare 100 miljoner kronor till förfogande för hantverks- och industrilånefonden, och vi har fått mycket kritik på den punkten. Vi anser inte detta vara berättigat. Om man utfärdar kassareservbestämmelser, som skapar svårigheter för de mindre företagen, kan det inte vara oriktigt att man i en annan form försöker lindra dessa företags svårigheter, och det är bara detta som vi vill se genomfört. Hade man ställt dessa 100 miljoner till förfogande, hade man lättat småföretagens kreditmöjligheter avsevärt, men vi vann tyvärr inte gehör för vårt förslag. Vi hade också föreslagit att lånegränsen skulle höjas från 40 000 till 80 000 kronor.

Jag har ett par gånger nämnt bostadsbyggandet. Det påvisades i samband med behandlingen av omsättningsskatten och alternativen till den, att hyrorna måste höjas om centerpartiets förslag skulle genomföras. Ja, vi kan inte komma ifrån att det skulle bli vissa höjningar. Men kan verkligen den nuvarande formen för subventionering av bostadsbyggandet fortsätta? Jag förmodar att det inte finns någon utredning om saken, men jag undrar om man är på det klara med vilka som egentligen får bostadssubventionerna. Man kan fråga sig, om det är bostaden eller bilen som subventioneras.

Det är inte så många år sedan vissa av oppositionspartierna tävlade med regeringen om hur många lägenheter som skulle byggas. Föreslog regeringen ett antal, föreslog oppositionen några tusen mer, men det rörde sig hela tiden om mindre än 60 000. Förra året byggdes 69 000 lägenheter, och det förutspås att antalet till och med kan bli ännu större innevarande år. Fråga är, huruvida vi i fortsättningen kan ge en så-

Ang. den ekonomiska politiken

dan prioritet åt bostadsbyggandet. Jag anser visst att vi bör försöka klara bostadsbristen, men såsom jag nämnde i remissdebatten måste man se bostadsbyggandet i sammanhang med landets ekonomi. Även om vi har ett mål att sträva mot, är det inte säkert att vi bör gå framåt i denna takt. På vissa platser finns det nu inte längre någon lägenhetsbrist, och tidningarna uppger att det varit svårt att bli av med insatslägenheter. Jag har själv på vissa platser sett lägenheter som varit inflyttningsklara den 1 april 1959 men som fortfarande inte är uthyrda därför att ingen velat betala insatsen.

Dagens ekonomiska debatt är baserad på flera betänkanden. Jag har här talat om bankoutskottets utlåtande, men jag vill också yttra några ord om bevillningsutskottets betänkande nr 60.

Det är naturligtvis betydelsefullt att riksdagen varje år får ta ställning till statens inkomster och utgifter under nästa budgetår, men jag vill poängtera att det inte räcker med en så kortsiktig planering. Visserligen har varje riksdag att besluta just om det kommande årets budget, men det hindrar inte att riksdagen, i den mån det är möjligt, bör skissera planerna också för därefter kommande budgetår — sådana beräkningar är nödvändiga för att man i tid skall kunna planera för landets ekonomi.

Det är föga tilltalande för skattebetalarna att finansministern en dag förkunnar, att statens utgifter expanderar så starkt, att enda möjligheten att klara ekonomin är att ta ut en fyraprocentig omsättningsskatt. Sådana överraskningar bör kunna undvikas genom att staten jämsides med den vanliga budgetplaneringen också upprättar en femårig rullande budget. Krav härpå har framförts från centerpartiet, och vi är glada över att tanken vunnit gehör både hos besparingsutredningen och senare hos finansministern. Vi instämmer helt med vad som har anförts i det fallet, att man så långt det finns någon möjlighet bör söka förutspå hur det blir i framtiden. Jag är medveten om att detta möter stora svårigheter, men såsom fi-

nansministern har betonat i propositionen bör vi försöka bedöma utvecklingen också på längre sikt.

Vi anser givetvis att den allmänna varuskatten bör upphöra den 1 januari 1961, såsom framgår av vad vi föreslagit i reservationen. Vi motsatte oss omsättningsskatten när den genomdrevs vid höstriksdagen, och vi presenterade ett alternativ som skulle gjort det möjligt att undvara omsättningsskatten, höja folkpensionen mer än regeringen sedermera föreslog och ändå få balans i budgeten. I våra motioner i januari framförde vi också, att det fortgående konjunkturuppsvinget skulle göra att statens inkomster ökades väsentligt mer än som angivits i finansplanen.

Riktigheten av den bedömningen har besannats i den förnyade beräkning som riksräkenskapsverket har verkställt. Till följd av konjunkturuppsvinget beräknas inkomsterna öka med 541 miljoner, varav 400 miljoner på inkomstskattetiteln. Årets lönerörelse för statstjänstemännen innebär emellertid en utgiftsökning för staten på 425 miljoner, och för att man skall få bättre balans mellan statens inkomster och utgifter är det nödvändigt att man iakttar största möjliga sparsamhet med allmänna medel.

Vid förverkligandet av sparsamhetssträvandena gäller det att inte endast pruta på mindre anslag för att därigenom ge intryck av att det finns en god vilja att pruta, utan man måste också angripa de större utgiftsposterna. Det kan, för att ta ett enda exempel i år, inte vara något som leder till ett verkligt besparingsresultat att — som finansministern gör — ta bort anslaget till inköp av inventarier i samlingslokaler med 400 000 kronor, men samtidigt höja anslaget för beredskapsarbeten på vägarna med 35 miljoner kronor, fastän alla ju vet, att det knappast kan komma till stånd några dylika arbeten.

För att ge ett annat exempel på sparsamhet vill jag erinra om att det i fjol föreslogs att ett anslag av 60 miljoner kronor skulle upptas för att betala prisfördyringen inom försvaret. Från cen-

Ang. den ekonomiska politiken

terpartiets sida motsatte vi oss detta anslag, vilket under riksdagsbehandlingen prutades ned till 40 miljoner kronor. När vi nu ser slutresultatet finner vi, att man bara behövt ta i anspråk 20 miljoner kronor i stället för ursprungligen angivna 60 miljoner kronor. Det hade väl då varit riktigare att inte direkt i staten uppföra detta högre belopp; om det blivit nödvändigt kunde man ha tagit upp beloppet på tilläggsstat, men under alla omständigheter från början ha uppfört ett rimligare belopp.

Besparingar bör göras på alla områden där så är möjligt. Enighet råder väl också över lag om angelägenheten att spara, men man är inte riktigt överens om på vilka punkter besparingarna skall göras. Vi i centerpartiet har vid årets riksdag framlagt förslag till besparingar på sammanlagt 340 miljoner kronor. Till sammans med våra övriga förslag innebär det en budgetförstärkning med 425 miljoner kronor. Våra förslag skulle möjliggöra ett överskott på driftbudgeten med 307 miljoner kronor mot av finansministern upptagna 177 miljoner kronor.

Med sparsamhet och planering på längre sikt bör det enligt vår uppfattning vara möjligt att åstadkomma bättre balans mellan statens inkomster och utgifter och nå det mål, som alla strävar efter, nämligen ytterligare skattesänkning. Det är att observera att vi i vårt besparingsprogram icke har föreslagit några besparingar som går ut över barnbidragen, över ersättningar till sjuka eller andra dylika ändamål, utan där har vi tagit all den hänsyn som är nödvändig.

Jag hänvisar i övrigt i fråga om våra förslag till motionen nr 844, och jag har inte anledning att nu ytterligare ingå på vad vi föreslagit. Det finns möjlighet att åstadkomma erforderlig budgetförstärkning om man under höstriksdagen på nytt vill ta upp våra förslag från i fjol och vad vi i år föreslagit i motionen.

Med det anförda ber jag, herr talman, att nu få yrka bifall till reserva-

tionen nr 2 av herrar Mattsson och Eliasson till bankoutskottets utlåtande nr 26. Jag ber sedan att få återkomma med yrkanden i fråga om övriga utskottsutlåtanden när de föredragits.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Den reviderade nationalbudgeten och kompletteringspropositionen ger vid handen, att vi alltjämt lever farligt.

Den samhällsekonomiska balansen, som är ett livsvillkor för oss inte minst i det nuvarande internationella konkurrensläget, är utsatt för hårda påfrestningar. Försörjningsbalansen pekar hän mot ett efterfrågeöverskott, och levnadskostnaderna har, såsom tidigare talare erinrat om, stigit med fem procent.

Orsaken härtill är nu liksom tidigare inte svår att finna. Det är den enorma statliga expansionen som fortsätter i accelererad takt, nu under fullt utbildad högkonjunktur.

Enligt de nya beräkningarna kommer utgifterna under nu löpande budgetår att överstiga fjolårets med över 1 miljard, och utgifterna för nästa budgetår att överstiga innevarande års med 1,5 miljard. Trots omsättningsskatten, som beräknas ge 1 miljard netto för helt år, och en kraftig uppräknings av de direkta skatterna till följd av lönehöjningarna beräknas det statliga lånebehovet för 1959/60 till 2 000 miljoner och för 1960/61 till 1 600 miljoner, en siffra som om hänsyn tas till sannolika tilläggsstater väl kommer att stiga även den till bortåt 2 000 miljoner. Jag erinrar om att tilläggsstaterna brukar representera ett genomsnittligt belopp på ca 300 miljoner om året. Förutom tilläggsstaterna måste vi också räkna med överskridanden, till vilka hänsyn nu inte heller tagits.

Mitt i brinnande högkonjunktur och med flödande skatteinkomster slår vi rekord i fråga om upplåningens storlek. Jag skulle, herr talman, haft lättare att förstå finansministerns entusiasm för omsättningsskatten såsom »Mädchen für alles», om denna skatt åtminstone hade i någon mån förhållit honom till att

leva som han lärde bara för några år sedan, då han predikade nödvändigheten av en totalbalanserad budget i högkonjunktur. Men sedan dess har finansministern — om också bara i detta stycke — blivit en mäktiga anspråkslös man. Han talar visserligen om att en upplåning av denna omfattning har sina risker, att den utgör vad som maximalt kan tolereras med dagens konjunkturperspektiv, men han slutar med omdömet att det statiga lånebehovet nu *nedbringats* till en nivå, som ter sig försvarbar ur den samhällsekonomiska balansens synpunkt.

Vad menas med »nedbringats»? Är det den omständigheten att lånebehovet för löpande budgetår beräknas till 2 000 miljoner och för nästa till 1 600 miljoner? Båda beloppen är i och för sig rekordmässiga jämfört med alla tidigare år. Efter vad jag nyss påpekat talar sannolikheten dessutom för att siffran för båda åren kommer att bli ungefär densamma.

Om jag hade svårt att ta finansministern på orden när det på sin tid gällde överbalanseringen så har jag ännu svårare att göra det i hans nya förkunnelse, som närmast ter sig som en kapitulation inför omständigheterna. Att slå rekord i fråga om budgetunderskottens storlek mitt uppe i en utpräglad högkonjunktur och anse detta försvarbart ur den samhällsekonomiska balansens synpunkt är i finansministerns fall att vända ut och in på sig själv.

Ett annat påstående som jag måste beteckna såsom djärvt är att utsikterna ter sig gynnsamma för att under de närmaste åren utan skattehöjningar bedriva en politik efter samma linjer som hittills; ty det är väl detta finansministern åsyftar med talet om tillgodoseende av människornas väsentliga krav. Hur skall det bli möjligt att i fortsättningen rätta mun efter matsäck, när det hittills visat sig komplett omöjligt så länge dessa linjer följs? Man erinrar sig osökt ett liknande besked för två år sedan, som stod sig endast under några valmånader. Kanske finansministern räknar med att det till äventyrs inte blir han som skall

Ang. den ekonomiska politiken

infria löftet, eller måhända att resultatet av de nyss tillsatta skatteutredningarna skall hjälpa till att blanda bort korten vid en jämförelse mellan det skattetryck vi nu står under och det som kan komma att framgå ur det nya?

När finansministern i kompletteringspropositionen fortsätter den lovsång till omsättningsskatten som han uppstämde i statsverkspropositionen, så förefaller det som om han utgår från att valet stått mellan omsättningsskatt å ena sidan och ständigt växande budgetunderskott under oförändrad utgiftspolitik å andra sidan. I ett sådant val skulle självfallet även jag ha föredragit omsättnings-skatten, därför att en fortsättning med ständigt växande budgetunderskott skulle ha fallit på sin egen orimlighet. Men valet stod ju i själva verket och står alltså mellan å ena sidan en rekordmässig höjning av ett redan uppnått samlat skattetryck av rekordmässig höjd och å andra sidan en begränsning av statsutgifterna till en nivå som gör skattehöjning obehövlig och på litet sikt bereder väg för lättnader i det bestående skattetrycket, med stigande skatteunderlag som följd. Vilket av dessa alternativ som i och för sig är bäst ägnat att säkra den samhällsekonomiska balansen lär det inte kunna råda mer än en mening om.

Ännu en riksdag har vi kämpat för vårt besparingsalternativ utan att vinna gehör för våra synpunkter och förslag. Röster har t. o. m. höjts för att riksdagen tack vare omsättningsskatten inte längre behöver vara så nogräknad med statens medel.

Emellertid har vi nu vid riksdagens slut liksom tidigare sammanfattat våra underkända yrkanden i en alternativ budget, som presenterats i en till kompletteringspropositionen knuten motion. Herr Hagberg har redan varit inne på detta ämne, och jag kan hänvisa till vad han har sagt. Detta budgetalternativ ger utan omsättningsskatt en säkrare balanserad driftbudget och en betydligt nedbantad lånebudget i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag. Det underbygger också så långt det är möjligt på detta

Ang. den ekonomiska politiken

stadium våra önskemål om fortsatta skat-
telindringar under de närmaste åren.

Den samhällsekonomiska balansen är
avhängig av ett väl avvägt samspel
mellan finanspolitik och penningpolitik.
Brister det härutinnan framtvingas re-
gleringar av olika slag, som hindrar pen-
ningpolitikens fina marknadsmekanism
att göra sin tjänst vid fördelningen
av de alltid knappa kapitalresurserna
på ur produktiv synpunkt bästa sätt.
Efterkrigstiden har givit oss rika erfä-
renheter härom. Den meningsriktning
jag företräder har konsekvent strävat
efter att söka på den politiska fronten
befordra en återgång mot en fri kapi-
talmarknad genom en avbyggnad av åter-
stående regleringar och genom olika åt-
gärder till uppmuntran av enskilt spa-
rande för att därmed öka tillgången på
kapital. Genom vår anslutning till EFTA
och vårt därav starkt ökade internatio-
nella beroende har en sådan återgång
kommit att framstå som än angeläg-
nare.

Jag säger detta för att ställa in dis-
kussionen i bankoutskottets utlåtande
nr 26 i dess rätta sammanhang. Det är
där frågan om Kungl. Maj:ts proposition
om förlängning på ytterligare ett år av
fullmaktslagarna om bankernas kassa-
reserver och om räntereglering. Sist-
nämnda lag tänker jag inte spilla något
krut på. Den är i allt väsentligt en död
hök. Det är bara förunderligt att den
skall behöva passera sin spökrevy en
gång om året, i synnerhet som vi litet
till mans dessbättre har kommit långt
från de vanföreställningar som rådde
vid tiden för dess första tillkomst.

Annorlunda är det med kassareservla-
gen. Vi bestrider inte att ett sådant
vapen kan behövas i den penningpoli-
tiska arsenalen, om också blott som ett
komplement till de mera normala pen-
ningpolitiska medlen, diskontopolitik
och operationer i öppna marknaden. Me-
ningsskiljaktigheterna gäller här lagens
konstruktion. Allt sedan maximitalet för
kassareservkvoten år 1954 höjdes från
ursprungligen 25 procent till 50 pro-
cent har vi från oppositionshåll yrkat
ett lägre maximalt, f. n. 35 procent.

Då kassareservbestämmelserna icke
varit tänkta annat än som ett extraor-
dinärt hjälpmedel i penningpolitiken,
ligger det i sakens natur att man bör
röra sig med kassareservtal av någor-
lunda måttlig nivå. Att man anser sig
ha ett behov av kassareservsiffror ända
upp till 50 procent tyder på att kassa-
reservvapnet kommit att betraktas som
ett huvudmedel i penningpolitiken, icke
som ett hjälpmedel. Riksbanken har med
andra ord icke via sina marknadsopera-
tioner bedrivit den likviditetsbegränsan-
de politik som måste vara ett nödvändigt
inslag i en restriktiv penningpoli-
tik.

Likviditeten i bankväsendet har sti-
git, och man har fått lov att tillgripa suc-
cessivt höjda likviditetskvoter för att,
som det heter, oskadliggöra överlikvidi-
teten. Fjölårets utveckling, då inlånings-
ökningen i affärsbankerna uppgick till
cirka 20 procent, ger ett talande vittnes-
börd härom.

Den verkliga orsaken till denna ut-
veckling är att finna i finanspolitiken.
De likviditetskvoter som affärsbankerna
rekommenderats att hålla och som yt-
terst stöder sig på fullmaktslagstiftning-
en om kassareserver har kommit att an-
vändas i ett syfte som ursprungligen icke
var avsett, nämligen att prioritera de
statliga upplåningsbehoven. Kassare-
servbestämmelserna var tänkta som ett
medel att förhindra en utlåningsökning
i bankerna men har i själva verket kom-
mit att utnyttjas som ett medel att öka
bankernas krediter till staten. I stället
för att begränsa den tillgängliga likvi-
diteten i samhällsekonomin har de där-
igenom givit upphov till en undan för
undan starkt ökad likviditet, som i sin
tur gjort det nödvändigt att successivt
höja likviditetskvoterna. Skall man fort-
sätta på denna väg, blir inte heller 50
procent ett tillräckligt maximum. Efter
hand kommer man att arbeta sig upp
till 100 procent. Använda på detta sätt
blir kassareservbestämmelser helt me-
ningslösa som ett penningpolitiskt me-
del.

När man kommit upp i kassareserv-
krav i storleksordningen 50 procent in-

Ang. den ekonomiska politiken

nebär detta att man i penningpolitiska eller finanspolitiska syften i grunden omskapat bankväsendets karaktär. Bankernas resurser används inte längre huvudsakligen för deras traditionella funktioner, nämligen för att sörja för finansieringen av den produktiva verksamheten i samhället. Det bör i vårt land liksom i andra länder vara möjligt att bedriva en effektiv penningpolitik utan att på detta sätt ingripa i bankernas fundamentala uppgifter. Ur denna synpunkt kan redan ett maximum på 35 procent förefalla högt, och riksbanken bör under alla omständigheter vinnlägga sig om en sådan allmän likviditetspolitik, att detta maximum endast behöver tillgripas i extrema lägen. Man bör i detta sammanhang observera att de kassareservtal som tillämpas med stöd av ifrågavarande lagstiftning ur bankernas synpunkt blir minimala, som under alla omständigheter måste iakttagas. Detta betyder att de även normalt mycket stora säsongsvängningarna i bankernas likviditetsställning måste utspelas ovanför dessa minimala. Är de anbefallda kassareserverna 35 procent, måste en banks praktiska genomsnittliga likviditet ligga icke oväsentligt högre för att banken icke skall behöva riskera att i ett ogynnsamt läge råka komma under 35 procent.

Hur skall en sänkning av maximitalet från 50 procent till 35 procent bedömas i det nu aktuella läget? Förutsatt att penningpolitiken och den statliga upplåningspolitiken fullföljes enligt de riktlinjer som tillämpats under den gångna våren, synes en sådan sänkning fullt genomförbar utan att äventyra penningpolitikens effektivitet. Riksbankens och riksgäldskontorets transaktioner hittills i år har i motsats till förhållandena under år 1959 haft en starkt likviditetsabsorberande effekt. I detta läge är redan ett kassareservkrav på 35 procent — med hänsyn till bankernas praktiska behov av att ligga icke oväsentligt över minimitalet och givetvis under förutsättning att det icke sker en ytterligare påspädning av marknadens likviditet genom riksbankens och riksgäldskontorets

transaktioner — ett effektivt instrument för att förhindra någon påtaglig utlåningsökning från bankernas sida.

Man skulle tycka att den stora framgång med vilken under denna vår både statliga, kommunala och privata lån kunnat placeras på obligationsmarknaden borde få anvisa vägen för en fortsatt utveckling mot friare förhållanden. Det är då illavarslande att finna att kreditmarknadsutredningen i sitt nyligen avgivna betänkande i stället tänker sig skärpta regleringar som det begynnande 1960-talets melodi. Den anda av statlig diktatur — jag anser icke detta ord för starkt — som talar ur detta dokument är väsensskild från den uppfattning som vi på mitt håll hyser.

Både i fråga om finanspolitiken och penningpolitiken strävar vi efter att lätta på det statliga tryck som tynger medborgarna och hotar att förvandla dem till blott och bart undersåtar. Vi gör det redan i förvisningen om att vårt folks gemensamma ansträngningar skulle avsätta bättre resultat under mera frihet och mindre tvång. Men vi gör det framför allt i tron på ett friskare och lyckligare samhälle, om de enskilda människorna får större möjlighet att lita till sig själva och stå på egna ben.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid bankoutskottets utlåtande nr 26 av mig m. fl. avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Det var faktiskt inte min avsikt att hålla något tal här i kammaren — jag hade räknat med att i första hand avverka det mera talmässiga i andra kammaren — men herr Ewerlöf slutade sitt anförande med så känsloladdade deklarationer att jag skulle betrakta det såsom en oartighet emot min värderade motståndare om jag satt alldeles tyst. Jag skall emellertid försöka att relativt kort behandla ett par av de synpunkter som herr Ewerlöf förde fram i sitt anförande och som jag tycker behöver ett bemötande.

Ang. den ekonomiska politiken

Herr Ewerlöf började med att erinra om kompletteringspropositionens tongångar om att vi lever i en ganska farlig situation. Jag har som finansminister inte i något avseende velat undanhålla det riskabla i situationen i dag rent samhällsekoniskt, men jag har inte heller velat överdriva det. Jag vill minnas att orden faller så, att vi lever på en nivå, som kännetecknas av en hög och kanske litet ansträngd konjunktur men ändå har goda utsikter att hålla den samhällsekoniska balansen. Herr Ewerlöf menar att det ligger ett grundfel, ett kardinalfel i hela den politik som regeringen för, till skillnad från den politik på det här området som herr Ewerlöf och hans partivänner företräder. Det är då framför allt den expansiva statliga eller kanske jag får använda uttrycket offentliga hushållningen som herr Ewerlöf betraktar såsom den största faran för den samhällsekoniska balansen och stabiliteten.

Även om det kanske låter litet förmåtet vill jag säga att om vi ser tillbaka på den konjunkturcykel som vi faktiskt har upplevt under de senaste åren, så finner vi att den statliga, den offentliga sektorn, vare sig man ser på investeringarna eller på konsumtionssidan — den förra är väl den angelägnaste och viktigaste — har varit ganska väl synkroniserad med de kastningar på den privata sidan som har skett under samma tid och som vi såsom ansvariga politiker och ledamöter av denna kammare helt enkelt inte kan nonchalera. Det väsentliga i tillvaron är ju inte fixerade siffror på upplåningsbehov, inte ens driftbudgetens balans. Det får inte gå magi i orden. Det väsentliga i praktiska politikernas uppgift är att göra förhållandena för medborgarna i samhället rimliga, att hjälpa dem så, att de inte får ta emot de hårda törnar som de skulle utsättas för därest man, förhållandevis av vissa tumregler liksom hönan av kritstreck, anser sig vara förhindrad att ingripa därför att detta inte stämmer överens med de tankegångar om upplåning och budgetbalans som traditionellt gäller.

Med detta vill jag också ha sagt att felet med högerns allmänna, principiella politiska uppfattning är att man inte är tillräckligt djärv i sina synpunkter på vad som krävs av dagens ekonomiska politik utan alltför mycket sitter fast i konservativa tankegångar, där orden och de gamla uppfattningarna har blivit något av en magi. Det är ganska lätt att på minnets näthinna framkalla den utomordentliga pessimism som rådde inom näringslivet åren 1957 och 1958. Denna gjorde det nödvändigt med en expansiv offentlig verksamhet, eftersom regeringen och, gissar jag, mina partivänner i övrigt anser att människan ändå är det viktigaste i samhället, och vi har tagit som vår politiska uppgift att se till att människor har arbete och sysselsättning, trygghet och inkomst. Det blev nödvändigt med en upplåning, en upplåning som hittills och under denna lågkonjunktur inte i något avseende stört samhällsekonomin. Tvärtom har vi under denna konjunktur överraskande nog haft inte endast ett stabilt konsumtionsprisindex, utan vi har ju också haft en hyfsad utveckling av vår betalningsbalans med utlandet, och utvecklingen av vår valutareserv finns det inte heller något att klaga på.

Sedan vände ju konjunktoren snabbt, och den pessimism som hade präglat den privata sektorn efterträddes av en stark optimism med alla de spekulativa inslag som alltid finns med på den privata sektorn, både när man är pessimist och när man är optimist, de spekulativa inslag som accentuerar utvecklingen nedåt när den går nedåt, och uppåt när den går uppåt. Det är så, därför att den privata verksamheten är baserad på sin — jag skall inte kritisera det — i och för sig rimliga önskan att göra största möjliga profiter och därför tvingar fram dessa spekulativa moment i prognoserna, i förberedelserna, i planeringarna. Vi har att räkna med detta och har följaktligen att ta hänsyn till det när den offentliga sektorn och statens verksamhet skall sättas in, antingen som stimulator eller som dämpare. Staten fick gå in och stimulera under nedgången, och

vi fick företa en kraftig upplåning för att klara den saken.

I dag är problemet att när vi nu på nytt har optimismen svällande på den privata sidan och orderböckerna bokas och fylls för både två och tre år framåt, utgör självfallet den upplåning som vi förut tog på oss en besvärande faktor att komma till rätta med, eftersom den upplåningen transfereras till en likviditetssökning inom affärsbanksystemet.

Om man ser på hela problematiken litet djupare finner man att det inte alls behöver finnas de motsättningar som flera av dagens talare har raljerat över, när de talat om omsättningsskatten som folkhushållets jungfru eller »Mädchen für alles», som herr Ewerlöf uttryckte det, vilken skall duga till att stimulera och skall duga till att dämpa.

Det finns en gräns för hur långt upplåningen kan gå. Om man inte vill överträda den gränsen, får man kräva ytterligare skatttributer av medborgarna. Vi har sagt i detta läge att denna ytterligare skatttribut endast kan tagas via en indirekt beskattning.

I den andra situationen, när vi dras med besvärligheterna och svårigheterna av den höga upplåningen, som var så hög som vi kunde tolerera men inte högre — omsättningsskatten var ju till för att klippa av den överupplåning som vi inte trodde oss kunna bemästra — är det ingen tvekan om att omsättningsskatten är en dämpande faktor. Herr Bengtson förde något slags resonemang om att så länge — om jag fattade honom rätt — inte driftbudgeten är överbalanserad med låt oss säga den här miljarden som omsättningsskatten netto innebär, så medför inte omsättningsskatten i och för sig någon upptorkning av efterfrågan. Visst gör den det! Om man utgår ifrån att budgeten på de andra punkterna är given genom beslut av riksdagen måste ju pengarna i annat fall lånas upp. Nu slipper vi låna dem — så enkelt är det! — och därför är omsättningsskatten en faktor som har dämpande inverkan på efterfrågan, även om man inte har, låt mig säga, en överba-

Ang. den ekonomiska politiken
lanserad driftbudget som motsvarar omsättningsskatten.

Herr Ewerlöf tog upp frågan om huruvida de nu redovisade upplåningsbeloppen kommer att hålla eller inte. Jag kan säga att vår politik under den här uppgångstiden har präglats av en rad olika åtgärder, alla med en och samma syftning, nämligen att bekämpa överkonjunkturen. En viss nedskrivning av den statliga aktiviteten genom att kapitaltgifterna för de statliga verken och även för bostadsbyggandet är mera modererade för nästa år än de varit hittills under lågkonjunkturen, är ett element i det hela. Det andra är de penningpolitiska operationerna, där vi försökt klara oss ur problemet med likviditetssuppladdningen bl. a. genom det relativt högprocentiga obligationslånet, och som vi sagt kommer vi att försöka att på nytt popularisera obligationsmarknaden. Vi håller en relativt hög ränta i samma syfte. Vi har gjort inskränkningar i statens aktivitet under den kommande sommaren. Vi har fört diskussioner och förhandlingar med kommuner och med privata företag för att få dem att synkronisera sin verksamhet med dämpningen på den statliga sidan. Allt detta har gjorts med en bestämd målsättning.

Detta betyder väl att man kan räkna med att upplåningen för innevarande budgetår blir något lägre än vad som är angivet i statsverkspropositionen. De drygt 2 000 miljonerna kan bli något eller några hundratal miljoner mindre. För nästa år är redovisad en upplåning på 1 555 miljoner. Herr Ewerlöf tror att det blir några hundra miljoner mer med hänsyn till att tilläggsstaterna inte har någon täckning.

Jag skall inte avge några Bragelöften på den här punkten, men jag har välgrundade förhoppningar om att tilläggsstaterna, om inte något speciellt inträffar, inte ska behöva uppgå till belopp av den storlek som motsvarar medeltalet under de senaste fem åren och som redovisas som exempel i kompletteringspropositionen, detta av den anledningen

Ang. den ekonomiska politiken

att finansdepartementet varje år målmedvetet strävar efter att få alltmera realistiska utgångspunkter och bearbetar verken mycket hårt i den riktningen, så att redovisningarna skall vara mera hållbara. Jag kan gärna säga herr Ewerlöf att i fråga om upplåningen för innevarande år har jag också en förhoppning om att den skall kunna bli litet lägre än den siffra som redovisas. Vi har alle sammans samma intresse av det.

Än så länge har upplåningen under innevarande år inte lett till några inflationsgenomslag i den svenska ekonomin. Vi har fått den 2,7-procentiga höjning av levnadskostnaderna som vi räknade med på grund av omsättningsskattens genomförande den 1 januari men ingenting mer, och den senaste månadens redovisning av levnadskostnadsindex visar ju — mirabile dictu! — att vi kunnat inregistrera en sänkning av levnadskostnadsindex med en enhet. Skall vi inte på de premisserna kunna våga hoppas att upplåningen för innevarande budgetår tack vare de hårdare ingripandena på de andra fronterna icke skall behöva — när budgetåret snart är slut — vara källan till ett inflationistiskt genomslag? Då kan vi, när vi diskuterar den frågan, mera ägna oss åt hur vi ser på problemet för 1960/61.

Jag skall kanske ta upp ytterligare ett problem, eftersom herr Ewerlöf var vänlig nog att på mig sätta betyg vilka — såsom han själv erkände — ganska väsentligt skilde sig från den slentrianmässiga betygssättning som brukar bestå mig från andra håll. Jag var enligt herr Ewerlöfs betygssättning anspråkslös, och det är en vacker egenkap. Vidare skulle jag ha kapitulerat och gått ifrån min gamla uppfattning om nödvändigheten av en hård finanspolitik. Det sista kan jag väl inte skryta över, även om jag kan skryta över det första betyget.

Men sedan kom herr Ewerlöf in på ett ganska intressant problem, nämligen att vi — mina företrädare och jag — tidigare varit inne på att finanspolitiken bör dra ett förhållandevis större lass och penningpolitiken ett förhållandevis

mindre lass, när dessa båda element skall vara de som stabiliserar samhälls-ekonomin. Då jag startade som finansminister och jag faktiskt överraskande nog från riksräkenskapsverket fick beräkningar som sedermera tyvärr visade sig vara för optimistiska, kunde jag presentera en totalbalanserad budget och till och med — om jag går tillbaka till 1956 — en överbalanserad totalbudget men det var ju under förhållanden, då vi räknade med att icke behöva agera lika aktivt på det penningpolitiska avsnittet.

Jag erinrar herrarna om att det alls inte var någon ur era synpunkter eftersträvansvärd budgetpolitik som finansministern år 1956 gjorde sig till tolk för, när den totalbalanserade budgeten kom, trots att högkonjunkturen 1956 och 1957 hade samma gradtal som den har i dag, då herr Ewerlöf efterlyser en totalbalanserad budget. Då var ni inte alls intresserade av en sådan budget. Ni gjorde allt vad ni kunde — ni var flitiga som myror eller bin eller vilket annat föredöme jag än kan ställa upp — för att plocka pengarna ur den totalbalanserade budgeten. Finansministern satt ju och tvångsbeskattade det svenska folket! Då blev en balanserad driftbudget det rättesnöre som man konventionellt och traditionellt skulle ha. Konjunkturpolitik och sådana ting som herrarna har lärt sig under de senaste fyra åren var då okända begrepp. Då skulle man ha skattesänkning! Vi hade visserligen ett val 1956, men jag vill inte vara ofin nog att göra gällande att det influerade på era synpunkter, när ni i januari månad debatterade statsverkspropositionen — det var ju rätt långt till hösten. Ni resonerade som så, att finansministern tvångsbeskattar och överbeskattar svenska folket. Här finns utrymme för skattesänkningar, hette det. Ni lyckades inte alls genomföra era intentioner, och om ni lyckats skulle situationen ha varit långt besvärligare än den sedermera blev. Jag säger detta trots att ni nu kommer att anföra, att om skattesänkningarna genomförts, skulle gubevars företagsamhet, sparvilja

Ang. den ekonomiska politiken

och alla de fina egenskaper som man talar om på söndagen — också här i kammaren naturligtvis — medfört det resultatet att statskassan skulle just genom skattesänkningarna fått sådana väldiga inkomsttillskott, att man kunnat göra praktiskt taget alla glada och nöjda och uppfylla alla önskemål av olika slag.

Jag kan försäkra herr Ewerlöf, att om jag i dag skulle lägga fram en statsverksproposition med en totalbalanserad budget, hade jag inga som helst garantier för att inte oppositionen kommer att säga: »Nu sitter finansministern på nytt och överbeskattar och tvångsbeskattar det svenska folket. Nu är det på nytt färdigt för väldiga skattesänkningar. Nu skall på nytt budgetens inkomster reduceras.»

Jag skall gärna göra det erkännandet att jag under dessa fyra år varit tvingad att ta hänsyn till den praktiska verkligheten på detta område, och därför serverar jag i år en driftbudget som är väl balanserad — jag tror att den kommer att vara balanserad under nästa budgetår också — och en upplåning som är relativt sett högre än den varit tidigare under 1950-talet men som inte är högre i procent av budgetens omfattning, om man vill se på den sidan av saken. Parallellt med den redovisade upplåningen på 1 555 miljoner kronor sätts dessutom på de andra områdena in ingripanden, som tidigare års upplåningssiffror icke kunde stödja sig på.

Rätt skall vara rätt, menar jag. Skall man se den ekonomiska politiken över hela fältet, skall man betrakta både det finanspolitiska och det penningpolitiska fältet. När man från oppositionens sida har dansat vilda krigsdanser kring finansministern, när han velat lägga en starkare vikt på finanspolitiken, så har ju finansministern i jag vill inte säga samförståndets men något av den goda husfridens tecken velat fördela sina gracer. Därför innebär dessa senare år en förhållandevis jämnare fördelning mellan finanspolitiska och penningpolitiska ingrepp.

Nu skulle jag kanske vid sidan om

den mera allmänt principiella diskussionen också säga något om den särskilda fråga som herr Ewerlöf tog upp, nämligen bankoutslettets utlåtande om kassareservbestämmelserna. Där har oppositionen stannat vid 35 procent och inte längre velat vara med om en prolongation av den beredskapslagstiftning och den maximikvot som vi haft under sex år hittills, utan att bankerna farit illa av det. De har med denna 50-procentiga maximikvot ibland varit utomordentligt likvida, ibland något mindre likvida, men ingen skall kunna göra gällande att de banker som varit utsatta för riksbankens förhandlingar och ålägganden med kassareservbestämmelserna i bakgrunden tillhör de nödlidande grupperna i detta lands näringsliv. Dessutom vill jag inte heller göra gällande att den kreditgivning de har kostat på sig trots maximibestämmelsen i kassareservreglerna varit en underkreditgivning till svenska företagare. Tvärtom, med undantag för 1957 och 1958 har vi ständigt varit tvingade att inrikta våra vapen mot den aktivitet som har emanerat från företagsidans likviditet och som vid vissa tillfällen medfört risk för att vi skulle komma ur balansen.

Herr Ewerlöf säger vidare, att räntelagstiftningen är en död hök, som man varje år släpar fram över gamla tomma revir. Jag är inte säker på det, även om formuleringen är drastisk i och för sig, men det är kanske bara en drastisk formulering. Till skillnad från kassareservkvoten, där ju omställningen kommit rent abrupt från centerpartiets sida, finns det ju ändå när det gäller ränteregleringslagen fortfarande en påtaglig majoritet i riksdagen som anser att den har sitt värde när riksbanken via diskussioner med affärsbankerna skall sköta sitt viktiga avsnitt på området, nämligen penningpolitiken.

Vad som är avgörande, när man ser på den konkreta historien beträffande kassareserverna är naturligtvis att därest man begränsar maximikvoten till 35 procent — det framgår ju av bankoutslettets utlåtande att reserven i dag för de

Ang. den ekonomiska politiken

mest likvida bankerna är 41 procent, och den har faktiskt för några månader sedan varit 43 procent — innebär den borgerliga oppositionens förslag att man nu med en gång gör dessa banker ännu mera likvida än de för närvarande är. Riksbanken justerar likviditetskvoterna med hänsyn till bankernas interna likviditet, och den är på sina håll så stark att man har ansett det vara riktigt att pålägga dem en kassareservkvot på 41 procent.

Oppositionens förslag ger bankerna större utrymme för utlåning än de för närvarande har. Detta går tvärt emot vad kunniga nationalekonomer anser lämpligt och jag kan även säga riksbanksdirektörer, inte bara i Sverige utan även i Västtyskland, där man under de senare månaderna skärpt kassareservbestämmelserna i ett par omgångar.

Jag har litet svårt att ta herrarna på allvar, om ni samtidigt talar om nödvändigheten av att verkligen skärpa sig med hänsyn till bl. a. den europeiska aspekten på ekonomin och frihandelsområdets nya utgångspunkter. Högern har i sin partimotion mycket noggrant utvecklat att vi på grund av denna utveckling mot vår vilja mer och mer kommer in i nödvändigheten av ett hänsynstagande till vad som sker utanför våra egna gränser. Jag kan i många stycken ge herr Ewerlöf rätt på den punkten, men om man för det talet och samtidigt kritiserar finansministern för att budgeten inte är tillräckligt stark så finner jag ingen konsekvens i det hela, om man med ena handen vill spåda på den likviditet och de utlåningsmöjligheter som bankerna i dag har genom överenskomelser med riksbanken. Man vill sänka maximisatsen och på ett farligt sätt öka likviditeten.

Jag är övertygad om att herr Ewerlöf lika litet som jag kunnat undgå att följa med denna debatt, dels inom landet och dels utomlands. Er ståndpunkt här har ingen motsvarighet i något annat land, där man brottas med samma problem och samma konjunkturbild som här. Vidare har denna ståndpunkt inte heller något gehör hos de icke politiska natio-

nalekonomer av facket som ju då och då tar sig friheten — jag har ingenting emot detta — att uttala sig om dessa ting, sedda från mera neutrala utgångspunkter.

Det var närmast dessa synpunkter i herr Ewerlöfs anförande som gav mig anledning att gå i svaromål. Jag skall inte ta upp herr Spetz' inlägg till granskning. Det var ju föredömligt kort och omfattade några konkreta ting. Det blir kanske tillfälle efter middagen att komma tillbaka till dem. Jag skall inte heller kommentera herr Hagberg, även om jag med en känsla av ett visst välbehag beundrade hans lyriska sakkunskap när han under sitt lilla korta inledningsanförande hann citera både Shakespeare och Karlfeldt. »Upp flyga orden, tanken stilla står», yttrade herr Hagberg. Jag kan fortsätta citatet: »Ord utan tankar aldrig himlen når», och jag skulle vilja säga till herr Hagberg, att om man börjar citera Shakespeare i samband med omsättningsskatten, så kanske jag får fortsätta att citera Shakespeare och säga, att omsättningsskatten har aldrig varit avsedd att gå till himlen, även om oppositionen är på god väg att göra det genom att i söndagstalen göra gällande att omsättningsskatten, kommer att röra sig om både 10 och 15 procent, om Sträng får sitta kvar. Dessutom är de ting som omsättningsskatten skall klara så djupt och materiellt jordbundna, att den himlastormande poesien à la 1650-talets Shakespeare är något malplacerad i detta sammanhang.

Herr BENGTSO (cp) kort genmäle:

Herr talman! När jag tillät mig betvivla att omsättningsskatten hade någon större inflationsdämpande effekt, invände finansministern att om vi inte hade fått de medel som omsättningsskatten ger, så skulle vi ha fått låna upp dem. Men det är ju inte detta läge som föreligger. Det alternativ som vi föreslår innebär ingalunda att vi skall låna upp medel. I alternativet har vi fört fram förslag till en balanserad budget, och det blir sålunda inte fråga om någon

Ang. den ekonomiska politiken

upplåning. Alltså stämmer inte finansministerns resonemang på den punkten.

Vad jag fortfarande tillåter mig betvivla är att omsättningsskatten skulle ha en köpkraftsindragande effekt i den utsträckning som regeringen vill påstå. De pengar som tas in används på andra håll och kan alltså inte få den köpkraftsindragande effekt som finansministern påstod.

Vidare är det intressant att höra att finansministern nu gentemot herr Ewerlöf talar så välvilligt om en överbalanserad budget. Det var väl inte något svar på vad jag anförde tidigare, men det är som sagt glädjande att finansministern medger att en överbalanserad budget skulle kunna vara ett gott medel. Är vi överens om att begränsa statsutgifterna på ett sådant sätt att vi kan få till stånd en överbalanserad budget, finns ju möjlighet för oss att få tillbaka den inflationsbekämpande politik, som vi bedrev före den 1 oktober 1957.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte var jag skall börja. Finansministern har kommit in på våra resonemang från 1956 och framöver om överbalansering och underbalansering m. m. Finansministern menar att han med vad han nu har anfört har förklarat sin egen ställning. Jag kan inte säga att jag har fått någon större klarhet.

Jag vill från början rätta ett misstag. Det föreföll som om finansministern utgick från att jag personligen eller över huvud taget mitt parti år 1956 skulle ha gillat tanken på en överbalansering. Det gjorde vi aldrig. Vi ville aldrig acceptera som princip på något sätt att en budget skulle vara överbalanserad på så sätt att alla kapitalutgifter skulle täckas med skattemedel. Men det är fråga om ett mer eller mindre, och kapitalbudgeten blir ju under sådana förhållanden ett av de element som man får använda, när det gäller att balansera mellan högkonjunktur och lågkonjunktur.

Finansministern frågar: Hur var det

nu egentligen 1957/58? Det rädde pessimism inom näringslivet o. s. v., och staten fick lov att träda till, vara djärv och taga hand om ruljangsen i större utsträckning än eljest. Detta är någonting som jag anser vara fullkomligt riktigt. Jag har för min del från denna talarstol förklarat att den upplåning som påkallades av denna svacka i konjunkturen och som belöpte sig till omkring 1 400 miljoner kronor var en riktig åtgärd, liksom att man kunde hålla en sådan maximal lånesiffra i ett läge då staten just hade att träda in för att fylla i den lucka som uppkom på den privata sektorn.

Men nu är vi ju i en fullkomligt motsatt situation. Nu råder det en högkonjunktur, och då går det inte att föra samma resonemang. Finansministern måste väl ge mig rätt i att om jag menar att 1 400 miljoner kronor var ett belopp, som man mycket väl kunde acceptera under lågkonjunkturen 1957/58, så kan man väl därav inte dra den slutsatsen att man kan acceptera 2 000 miljoner — eller om vi nu skall tro att det för nästa budgetår kommer att röra sig om 1 600 miljoner kronor — i en uppdriven högkonjunktur. Skall det vara någon mening att föra en konjunkturpolitik och att staten skall åtaga sig denna uppgift, så måste väl, om staten träder fram i en lågkonjunktur och ökar räjongen för sin verksamhet, detta korrespondera med att staten är beredd att i motsvarande mån minska sin egen verksamhet under en högkonjunktur. Vad jag har efterlyst är ju att det inte finns någonting av konjunkturkorrespondens i de siffror som finansministern här serverat för statens del i rådande högkonjunktur. Vad som gör att det kan bli risker för att det hela spricker är ju att samtidigt som staten armbågar sig fram i denna situation med utgifter på driftbudgeten, som ligger 1 500 miljoner över utgifterna under nu löpande budgetår, och man därjämte lånar upp pengar till belopp som är rekordmässiga i förhållande till allt vad vi tidigare känner till, så vet vi att det privata näringslivet tränger på och söker investera. Det

Ang. den ekonomiska politiken

är ett liv och en rusch över hela fältet. Hur skall dessa två saker kunna stå väl tillsammans? Hade det inte varit nödvändigt att man revat seglen på den statliga sidan i denna uppdrivna högkonjunktur?

När finansministern talar om finanspolitik förefaller det som om finansministern i alla händelser inte anser att det i finanspolitiken ingår att begränsa statens utgifter. Det gäller således inte bara att bestämma skatter av det ena eller andra slaget eller av den ena eller andra storleken, utan det gäller att bestämma omfattningen av de statliga utgifterna, och detta anser jag vara — det har ju också framgått av vårt sätt att gå fram — det förnämsta finanspolitiska medel som i denna situation skulle ha kommit till användning. Och detta har icke skett.

Detta är alltså sagt som en förklaring av vår uppfattning om konjunkturpolitik, och jag vill ännu en gång understryka att vi aldrig har accepterat totalbalanseringen. Men nog finner finansministern det fullt naturligt att man skämtar med den som 1956 förklarade att man i en högkonjunktur borde sätta målet vid en överbalansering och som 1960 kommer och säger att en upplåning på 1 600 miljoner kronor får anses vara försvarbar i ett sådant konjunkturläge som för närvarande råder. Det är väl ändå förlåtligt om man faller för en sådan frestelse.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade verkligen dristat mig att citera min favoritförfattare Shakespeare. Att jag inte läste upp hela citatet, herr statsråd, berodde på att jag väl känner till fortsättningen på citatet — *»Upp flyga orden, tanken stilla står, ord utan tanke aldrig himlen når»* — och att jag tyckte att det var så pass hårt att säga detta om det uttalande i propositionen mot vilket jag riktade mig, att jag tyckte att min taktfullhet förbjöd mig att använda citatet i dess helhet. Men är det så att man uppfattar dylik återhållsamhet på det sättet, som

herr statsrådet har gjort, skall jag ta detta ad notam och i fortsättningen icke visa sådan hänsynsfullhet.

Men, herr statsråd, det var ett par frågor, jag riktade till finansministern, och jag fick aldrig något svar på dem. Jag konstaterade, att finansministern underlätit, i varje fall hittills, att lämna något bindande besked om huruvida vi står inför någon höjning av omsättningsskatten före 1962.

Vidare riktade jag en annan fråga till herr statsrådet, och den gällde den balansering av driftbudgeten, som man nu räknat med. Menar herr statsrådet att, när denna räkning skall göras upp, den verkligen kommer att gå ihop? I så fall skulle det märkliga inträffa att den ganska långa serie av driftbudgeter i minussaldots tecken, som mycket ordentligt redovisas i kompletteringspropositionen, skulle komma att brytas. Jag tycker att det skulle vara av stort värde, om man såsom ett bidrag från statsrådsbanken till pågående debatt kunde få dessa spörsmål belysta. Jag fordrar inte, att herr statsrådet skall göra det med detsamma — det kanske fordras en middagsrast innan denna vördsamma anhållan kan effektueras.

Herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Låt mig först, för att herr Hagberg inte skall behöva känna obehag av att vara återhållsam i våra kommande debatter, gärna säga honom att jag försäkrar att jag kommer att överleva herr Hagbergs inlägg utan speciellt hänsynstagande ifrån herr Hagbergs sida! Herr Hagberg skall därför i fortsättningen när han kommer in på lyriska och andra områden vara så fullständig som möjligt.

Sedan vill jag svara på herr Hagbergs direkta fråga. Här redovisas i budgeten 177 eller alternativt 277 miljoner i överskott på driftsidan. Vi har i år större säkerhet för att kalkylerna kommer att hålla än vi haft tidigare år. Under något av de tidigare åren fick vi ju en mycket otrevlig överraskning ifrån flygvapnet, som på tilläggsstat kos-

Ang. den ekonomiska politiken

tade — om jag minns rätt — 160 eller 170 miljoner kronor. Flygvapnet blev så pass allvarligt skakat av händelsen att man numera inom försvaret håller vissa reservationer, som visserligen herr Bengtson hade ett gott öga till men som jag tror är värdefulla att ha i detta sammanhang för att inte behöva sätta riksdagen i den belägenhet som man gör då man på tilläggsstat kommer med alltför höga belopp. Händer ingenting speciellt, herr Hagberg, så att det blir något våldsamt överbjudande i kammaren från oppositionens sida och oppositionen skulle lyckas i dessa överbjudanden, har jag en välgrundad förhoppning att tro att denna driftbudget skall kunna hålla med den reserv som här är redovisad.

Herr Ewerlöf tog på nytt upp en del synpunkter, och jag har kanske besvarat dem i mitt första anförande. Han erkände att han accepterar den upplåning som skedde under lågkonjunkturåret, och det skulle gälla ett belopp på ungefär 1 400 miljoner kronor. Jag menar att man då kan acceptera den upplåning som vi även har tvingats att verkställa under det nu löpande budgetåret och som herr Ewerlöf och jag är överens om kan ligga något hundratal miljoner kronor under 2 000 miljoner. Varför menar jag att vi skulle kunna acceptera även denna upplåning? Jo, helt enkelt därför att man än så länge inte kan göra gällande att den upplåningen varit inflationsdrivande inom samhällsekonomin. Vi har fem veckor kvar av det här budgetåret. Vi har haft den justering av priserna som var förutbestämd på grund av omsättningsskatten men inte mer, och det finns väl mycket som talar för att när det engångslyftet gjorts bör vi kunna hålla ekonomin stabil ytterligare i fem veckor. Då är detta budgetår, med den maximala upplåningen, avverkat utan att man kan säga att den upplåningen drivit fram någon inflation. Men i långa stycken är det naturligtvis beroende på att vi på ett annat sätt än tidigare har arbetat med de andra medlen. Den likviditetsupptorkning, om jag får använda ett

sådant uttryck, som statslånets nära 1 100 miljoner innebar, var ju en klar broms på affärsbankernas utlåningsmöjligheter. Även andra operationer som gjorts på det området har lett i samma riktning, och därför har det ju visat sig att upplåningen under det innevarande budgetåret icke har behövt bli inflationsdrivande, vilket den naturligtvis med samma absoluta belopp borde ha blivit om man hade legat helt passiv på den andra fronten, d. v. s. på den penningpolitiska fronten.

Huruvida en upplåning av 15 å 16 hundra miljoner kommer att vara en instabil faktor i vår ekonomi under nästa budgetår, det kan vi här i dag stå och tala om, herr Ewerlöf och jag — vi vet det om något år. Jag har tillåtit mig att säga i propositionen att det är en balans på en hög nivå, men det finns inte sådana risker för det hela, att man av den upplåningen kan utläsa att vi nu bara skall segla in i en inflationistisk utveckling. Jag har den förhoppningen att vi, trots upplåningen av 1 555 miljoner, med ett nyanserat ingrepp över hela fältet skall kunna behärska situationen. Det är möjligt att herr Ewerlöf har en annan uppfattning, men det är ungefär vad jag kan säga som svar.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! För att inte framstå som den som bara syftar till att mästra finansministern vill jag uttryckligen understryka att jag anser som en av de gynnsammaste omständigheter som hänt på ganska länge på dessa områden att man har kunnat gå fram på sätt som man har gjort med obligationslånen under våren. Det har verkat gynnsamt på de olika faktorer som är allvarliga ur inflationssynpunkt. Men det är egentligen bara att man, som finansministern säger, lagt över mera på den penningpolitiska sidan, och det har visat sig att det har lyckats. Det står i mycket god överensstämmelse med de rekommendationer vi ofta gjort från vårt håll. Att vi har lyckats och haft framgång med denna åtgärd har jag tagit till intäkt

Ang. den ekonomiska politiken

för att vi borde fortsätta på denna väg, som skulle leda oss fram till en friare kapitalmarknad i fortsättningen. Det är då som kreditmarknadsutredningen kommer som ett slag för örat. Den leder bakåt och vill ännu kraftigare reglera området än man tidigare varit inne på.

Jag tror att uppgiften är löst för detta budgetår. Det kan inte behövas någon nämnvärd ytterligare upplåning till slutet av detta budgetår, men den stora påfrestningen kommer under första hälften av nästa budgetår. Vi har den snedbelastningen att allt som skall lånas under budgetåret måste lånas just under den tiden. Sättet för upplåningen kommer att bli beroende av hurdant det allmänna läget då ser ut. Vi står här inför en mycket vanskelig faktor.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande frågor skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 255, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 287, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1960/61 till Bidrag till handelshögskolan i Stockholm;

nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1960/61 till Handelshögskolorna: Stipendier;

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1960/61 till Familjebidrag;

nr 290, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befälsordningen vid armén m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 291, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsm. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1960/61 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrade bestämmelser om värnpliktslån m. m.;

nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående riktlinjer för ordnande av utbildningen av lärare i vissa yrkesämnen m. m.;

nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stiftskansliernas organisation m. m., i vad propositionen avser förenkling av stiftsmyndigheternas arbetsformer m. m.;

nr 295, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1960/61 till Bidrag till framställning av blindskrift och talböcker för blinda;

nr 296, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1960/61 till nomadskolor m. m.;

nr 297, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar rörande försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m. samt statens försökskola i Linköping;

nr 298, i anledning av väckta motioner angående anslag till en musikskola i Härnösand m. m.;

nr 299, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.;

nr 300, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av en barn- och ungdomspsykiatrisk klinik vid lasarettet i Lund;

nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1960/61; och

nr 302, i anledning av riksdagens år 1959 församlade revisorers berättelse an-

gående verkställd granskning av statsverket m. m.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 303, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 27 kap. 16 § strafflagen, m. m.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 306, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad organisation av Aktiebolaget Industrikredit jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse.

Anmälades och bordlades

tredje lagutskottets memorial nr 29, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden m. m.; ävensom

särskilda utskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för utbyggnad av universitet och högskolor jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående anslag för budgetåret 1960/61 till handelshögskolan i Göteborg jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 17.26.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 24 maj eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Ang. den ekonomiska politiken (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående bankoutschottets utlåtande nr 26, statsutskottets utlåtanden nr 138—142 samt bevilningsutskottets betänkanden nr 63 och 60.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! När man läser finansministerns kompletteringsproposition, frapperas man av den belåtenhet över det finansiella läget och över regeringens dispositioner som strömmar en till mötes ur denna skrivelse. Att finansministern har anledning till en viss belåtenhet är naturligt — han har gott om pengar, han har kunnat vara relativt frikostig i vissa avseenden, han har inga hål i budgeten, och han har t. o. m. pengar över. Man har nästan svårt att frigöra sig från den känslan, att den oväntat förmånliga konjunkturen har berett honom någon svårighet att presentera ett så litet budgetöverskott som möjligt eller i varje fall så litet, att det inte skulle se ut som om omsättningsskatten hade varit överflödigt. Därför kan man misstänka att den saken varit ett av skälen till att finansministern inte i det här konjunkturläget varit lika angelägen som 1956 att försöka totalbalansera budgeten.

Redan i statsverkspropositionen i januari spårade man en viss generositet på en del områden, och den generositeten finns med även i kompletteringspropositionen. Vad man framför allt fäste sig vid i januari var det höga anslag som hade upptagits till arbetslöshetens bekämpande. Det som då för oppositionen föreföll tveksamt framstår nu, när vi befinner oss i maj månad, som uppenbarligen ogrundat. Visserligen är anslagen för arbetslöshetsbekämpande åtgär-

der något lägre för nästa budgetår än för innevarande budgetår, men det råder dock en väsentlig skillnad mellan dessa två år när det gäller sysselsättningsläget.

Finansministern påpekar själv i sin proposition, att antalet arbetslösa för april månad i år — frånsett i beredskapsarbete sysselsatta — var lägre än för april månad något tidigare år efter krigets slut, alltså på 15 år. I dag kan vi också läsa i tidningarna, att läget i maj är ännu mycket bättre — antalet arbetslösa har sjunkit med 10 000 och är 15 000 lägre än i maj månad i fjol. Det vill med andra ord säga, att vi inte har någon egentlig arbetslöshet utom möjligen i de nordligaste länen.

Även om man tar hänsyn till avvecklingen av beredskapsarbetena, där måhända fler är sysselsatta än normalt, så är anslagssumman 320 miljoner oförklarlig. Det har upplysts från initierat håll, att motsvarande anslagsbehov ett normalår skulle röra sig om cirka 100 miljoner exklusive anslagen till arbetslöshetskassorna. Men mycket tyder på att nästa budgetår blir ännu bättre ur sysselsättningsynpunkt än ett normalår. Även om man till anslagen under ett normalår lägger vissa avvecklingsanslag och en ökning för den nya giv som innebär förstärkta omskolningskurser, bör man kunna räkna med en betydande behållning av de av regeringen förordade anslagen, och ändå skall de arbetslösa inte sakna resurser.

En liknande överkalkylering förekommer i kompletteringspropositionen beträffande de affärsdrivande verkens inleverering. Här har finansministern sänkt den beräknade vinsten med det belopp som lönestegringarna kostar vederbörande verk, och SJ får ett särskilt anslag. Förfarandet är märkligt, om man tar i betraktande att dessa statliga företag på förfrågan har förklarat sig mycket väl kunna bära och neutralisera en viss och icke så ringa del av lönekost-

Ang. den ekonomiska politiken

nadsstegringen. Det är då desto mer anmärkningsvärt att finansministern i förväg rent av befriar dessa statsföretag från att söka uppväga kostnadsökningar genom rationaliseringar, vilket ju alla privatägda företag är tvingade till, om de vill leva. Om de svenska företagen inte hade rationaliserat bort sina lönekostnadsstegringar utan förfarit som herr Sträng nu förutsätter att vissa statliga företag skall göra, skulle de för länge sedan ha varit utslagna från världsmarknaden. Nu hoppas jag att de ifrågavarande företagen själva företar erforderliga rationaliseringar och därmed visar att de kalkyler rörande inleverering av vinst, som finansministern har gjort upp är för låga.

I sin proposition upprepar finansministern på flera ställen, såsom också tidigare påpekats i dag, att omsättningsskatten har varit nödvändig än för det ena och än för det andra ändamålet. Man har nästan en känsla av att finansministern själv innerst inne haft vissa tvivel, som han söker bekämpa genom suggestion. Ordets makt över tanken kan ju vara stor, men uppenbarligen lyckas finansministern inte på detta sätt övertyga oppositionen, som på denna punkt är alldeles enig. Herr Spetz och andra talare har tidigare i debatten på ett intressant och övertygande sätt klarlagt varför vi anser att omsättningsskatten är onödig. Jag skall därför inte ytterligare uppehålla mig vid den saken.

Liksom herr Spetz finner jag inte heller skäl att upprepa de siffror som återges i vår motion rörande hur vi anser att man skall fylla ut budgeten om omsättningsskatten avskaffas. De exempel, som jag vidrört beträffande arbetslöshetsanslagen och de affärsdrivande verkens inlevereringar, är två bland flera andra, som finns utförligt redovisade i motionen. Där har klart fastslagits att det är möjligt att avskaffa omsättningsskatten utan att behöva företaga någon ökad statsuppläning. Tvärtom kan man med de olika alternativ som vi har framlagt uppenbarligen åstadkomma ej blott det överskott som finansministern upp-

visar i sitt budgetförslag utan även ännu större överskott.

Jag har en stark känsla av det är medvetandet om ett missnöje i vida kretsar med omsättningsskatten som föranlett brådskan med tillsättandet av den stora skatteutredningen. Förmodligen hoppas regeringen att det därigenom skall bli något svårare för oppositionen att med framgång föra en kampanj mot omsättningsskatten. Enligt finansministerns direktiv skall ju omsättningsskatten bestå även i fortsättningen. Uteslutet är inte heller att regeringen lyckas krångla till begreppen för allmänheten.

Frågan om den nuvarande omsättningsskattens bestånd och frågan om skattesystemets omläggning på så sätt, att en indirekt beskattning ingår som en större andel än nu av det totala skatteuttaget, är dock två helt skilda saker. Den nuvarande omsättningsskatten tillkom som en ren skattehöjning ovanpå all annan skatt — icke i ett krisläge utan i en helt normal konjunktur. Det är denna skattehöjning som vi i folkpartiet ansåg och anser vara onödig och som därför bör avskaffas utan dröjsmål. Såsom den nuvarande omsättningsskatten tillkommit och inplacerats i skattesystemet utgör den och kommer att utgöra en ständig fara för ytterligare skattehöjningar. Det finns ingen anledning att fortsätta med detta skatteuttag i avvakten på att skatteutredningen om några år blir färdig med sitt betänkande.

En helt annan sak är att i en bestämd skattepolitisk situation infoga den indirekta beskattningen som en bestämd del, där sålunda indirekt beskattning, vad den nu än skall vara av för slag, *ersätter* en del av den direkta skatten. En skatteutredning, som även tar upp detta problem till behandling, har vi i folkpartiet föreslagit i vår motion. I det avseendet har vi också anledning att vara tillfredsställda med de tillsatta utredningarna. Bindningen till en bevarad omsättningsskatt och energibeskattnings anser vi däremot olycklig. Utredningen borde härvidlag fått arbeta med större frihet än som tydligen kommer att ske.

Ang. den ekonomiska politiken

Folkpartiets krav på skatteutredningen var vidare, att den skulle syfta till ett sådant skattesystem som stimulerar arbetsvilja, produktionsstegring och sparande. Därigenom tror vi nämligen att de bärande förutsättningarna för framtida skattesänkningar skapas. Finansministern anger, såvitt man kunnat se, inga sådana syftemål i sina direktiv, vilket vi ur flera synpunkter finner vara betänkligt. Vi har angivit skälen härför i motionen, och jag skall, herr talman, inte nu ingå närmare på dem.

Det är ju dock så att skattetryckets höjd inte bara beror på de löpande offentliga utgifterna, utan beskattningen har också tilldelats vissa konjunkturpolitiska uppgifter. Vid bedömningen av skattepolitikens utformning i det moderna samhället kommer alltså med en hel del andra element. Att skattepolitikens konjunkturpolitiska roll bör finnas med vid utredningen, finner jag för min del vara naturligt.

På tal om detta kan jag — efter att ha åhört finansministerns repliskifte med herr Ewerlöf här tidigare på eftermiddagen — inte återhålla reflexionen, att om man pressar skatten tillräckligt högt, så frånhänder man sig också möjligheten att använda den för konjunkturpolitiska syften. Den offentliga sektorn ställer så stora krav och skatten har presats så högt, att man inte vågar eller kan tillgripa en ytterligare skärpning för att nu åstadkomma en totalbalansering av budgeten. Därmed är inte sagt att detta är skälet till att man inte har försökt sig på den saken, men måhända är det en synpunkt som bör med i bilden.

Att skattebördans fördelning efter bärkraft och mellan olika inkomstgrupper kommer upp till bedömning i skatteutredningen tar jag för givet, men minst lika viktig är nog ändå dess inverkan på de ekonomiska framstegen. En beskattning av sådan höjd och konstruktion, att den väsentligt hindrar framåtskridandet, leder till en lägre inkomst och en lägre standard för det stora flertalet än vad som eljest vore möjligt. Jag måste verkligen uttala mitt beklagande över att finansministern så, jag höll

på att säga hånfullt, yttrade sig om de strävanden som inriktas på att ge skattesystemet en sådan utformning, att det stimulerar till sparande och arbete i stället för motsatsen.

Av den föreliggande propositionen framgår det, att någon särskild höjning av folkpensionsavgiften inte förutsättes i samband med årets höjning av folkpensionen. Då samtliga demokratiska oppositionspartier har förutsatt uttagande av en höjd folkpensionsavgift, föreligger här alltså en remarkabel skillnad i inställningen. Regeringen låter således skattemedlen betala en ännu större andel av folkpensionen än hittills förutsatts. Men i propositionen förebådas även möjligheten att *alla* framtida pensionshöjningar skall betalas av skattemedel och ingen särskild avgiftshöjning förekomma. Visserligen gör finansministern inga bestämda uttalanden, men redan den gjorda antydning är värd att uppmärksammas.

Under den hittillsvarande behandlingen av folkpensionsfrågan har förutsatts att det skall ske en höjning av den särskilda folkpensionsavgiften etappvis. Enligt planen skulle — fränsett innevarande år — återstå fyra sådana höjningar, nämligen åren 1962, 1964, 1966 och 1968. Om nu inga särskilda avgifter skall uttagas, måste alltså dessa behov fyllas med skattemedel eller med besparingar. Det är knappast troligt att de automatiska inkomstökningarna kan ge medel härtill. Om jag känner den sittande regeringen och dess reaktioner rätt, är jag för min del övertygad om att, därest den sitter kvar vid makten vid de tidpunkter som jag har talat om, blir det skattehöjningar som kommer i fråga, höjningar för att öka folkpensionen. Omsättningsskatten är ju ett användbart instrument för det ändamålet. Skattehöjningen syns då inte på någon debetsedel, vilket säkert på en del håll anses förmånligt. Det pinsamma är bara att en sådan skattehöjning troligen — jag är för övrigt alldeles övertygad om det — kommer att tas till så att den ger medel även för andra utgifter, medan folkpensionen får bära ansvaret.

Därtill skall läggas en synpunkt som här tidigare vidrörts — jag tror att det var av herr Spetz — nämligen att om folkpensionskostnaden täckes med omsättningsskatt, innebär det att även folkpensionärerna på ålderns dagar får betala till egen pension — inte efter bärkraft och skatteförmåga utan efter konsumtion. Ett höjt pensionstillägg kompenserar inte därvidlag. Detta anser jag vara totalt galet. Hela folkpensionen blir dessutom avhängig av det statsfinansiella läget. Den dagen kan komma, då statsmakterna tvingas att reducera budgetens utgiftssida. Det är ju inte alldeles säkert att inte folkpensionerna i ett sådant läge kommer i farozonen, även om vi i folkpartiet från vår sida kommer att göra vad som är möjligt för att skydda dem också i en sådan situation. Omsättningsskatt till pensioner ger såvitt jag förstår ett osäkrare pensionssystem än pension som betalas med avgifter.

Inför behandlingen av årets budget har jag ett intryck av att man befinner sig vid ett politiskt vägskäl. Det är de vidgade marknaderna som bildar den verkningsfulla bakgrunden härtill. Vårt näringsliv kommer att få skärpt konkurrens men också ökade chanser. Framtiden pekar därjämte på behovet av ökade resurser också på olika andra områden i det svenska folkhemmet. Det är spörsmål som vi gång efter annan har haft uppe till dryftande under denna riksdag eller som kan uppkomma framtiden. Det gäller utbildningsmöjligheterna för de unga och jämsides därmed rationaliseringar och andra åtgärder för att vi skall kunna tillgodogöra oss samhällets hela produktionskraft, även den kvinnliga arbetskraften. Det krävs en kulturell upprustning och en socialpolitisk översyn. Jag skulle nästan tro att det på kommunikationsväsendets område blir fråga om en revolution, särskilt när det gäller vägväsendet, och vi måste väl ändå definitivt bryta dödläget på bostadsmarknaden, vilket ju inte kan fortsätta. Jag nämner dessa saker bara för att exemplifiera vad jag menar.

Det kommer att krävas ökade resurser på ena eller andra sättet för alla dessa

Ang. den ekonomiska politiken

ting. Skall man döma av regeringens hittillsvarande hållning, utlöser denna framtidsbild hos den endast en reflexion: att det behövs mer skattemedel! Det tycks finnas en tes — jag har för övrigt sett belägg i tidningarna — som man omhuldar mycket varmt på socialdemokratiskt håll, att ökade statsutgifter är en förutsättning för ökat välstånd. Det skulle väl betyda att allt större och större del av medborgarnas inkomster bör gå genom samhällets kassa och så förvandlas till största möjliga lycka.

Vi anser det felaktigt att betrakta möjligheterna till reformer, förbättringar och framåtskridande som ovillkorligt sammanhängande med ökade skatter. Det är en stel, en död, en statisk linje. Vi i folkpartiet tror inte på den linjen utan tror mer på en dynamisk linje, på en politik som över skattesänkningar kan stimulera arbetsvilja, risktagande, initiativ och sparande. Genom den produktionsökning, som enligt vår mening kommer att uppstå därigenom, skapas större resurser *utan* att man ökar skattrycket, ja, i stället kanske rent av sänker det. Här är ovillkorligen en klar skiljelinje mellan oss och den nu sittande regimen.

För en sådan politik som vi förordar krävs åtskilliga förändringar. Statsdriften måste anpassas så att den inte tynger för mycket; den offentliga sektorn måste alltså bli mindre ofantlig. Det krävs en friare kapitalmarknad, där konkurrensen får verka. Det krävs förändringar i företagsbeskattningen, som möjliggör ökat sparande och ökad egen investering. I det sammanhanget vill jag säga, att man med djupt beklagande konstaterat riksdagens ställningstagande häromdagen till frågan om värdeminskning på industribyggen. Och för den mindre företagsamheten krävs direkta initiativ i syfte att hjälpa den till rätta på de integrerade marknaderna. Men först och främst krävs ett avskaffande av den extra skattepålaga som omsättningsskatten utgör — dess obehövlighet anser jag vara bevisad.

Ang. den ekonomiska politiken

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Denna debatt rörande statsfinanserna och det ekonomiska läget äger ju rum vid en tidpunkt då den ekonomiska aktiviteten är påfallande hög. Vi gläder oss väl alla åt den produktionsökning som registrerades förra året och den ökning som ser ut att bli verklighet även innevarande år. Vi förstår alla att detta innebär gynnsammare ekonomiska villkor för medborgarna i detta land. Vi gläder oss även åt exportkonjunkturen, som vi får fördelar av. Det som skall kunna oroa är ju att denna aktivitet blir alltför hög och att risken för prisstegringar aktualiseras. Åtskilligt tyder emellertid på att den nuvarande konjunkturen är annorlunda än den traditionella. Det är ganska mycket som har inträffat, och i den mån man kan hålla produktionsökningen vid makt är säkerheten den största tänkbara.

Men i ett sådant konjunkturläge är alla partier överens om att man skall försöka åstadkomma balans i statens inkomster och utgifter; vi räknar då med driftbudgeten och inte med investeringsmedel. Naturligtvis vore det önskvärt att i dagens konjunkturläge kunna åstadkomma ett budgetöverskott av betydande omfattning, men något sådant har vi ju inte kunnat hitta i den kompletteringsproposition som finansministern lagt fram. Visserligen sade herr Lundström nyss, att finansministern har så gott om pengar att han anstränger sig för att hålla budgetöverskottet nere, men jag tror att det yttrandet bygger på en särskild uppfattning från herr Lundströms sida. Överskottet borde som sagt helst vara större. Men även om man har sådana önskemål, får man väl med tillfredsställelse registrera den uppfattning finansministern ger uttryck åt i propositionen, att vi inte behöver räkna med några skattehöjningar för den närmaste tiden.

Nu sägs det från oppositionens sida — och det har vi hört förr: »Det tror vi inte på!» Ja, vi kan inte tvinga dem att tro på vad de inte vill tro på, vi bara registrerar att detta besked har lämnats, och vi hoppas att löftet skall kunna hållas.

Om vi får en god ekonomisk konjunktur, är det självklart att våra inkomster ökar. Det möjliggör för oss att disponera pengar för att tillgodose de ökade krav som ställs på det allmänna — och vi vet ju att det kommer att ställas ökade krav på det allmänna. De försök som nu för första gången görs att prognosticera kommande statsutgifter och statsinkomster tycker jag är värda att notera. Jag har uttalat den meningen tidigare, att om vi vill ha litet bättre överblick när det gäller statens finanser och ett bättre underlag när det gäller att planera nya utgifter, bör man försöka sig på att så noga som möjligt kalkylera de närmaste årens utgifter och inkomster. Det är därför enligt mitt sätt att se tacknämligt att finansministern tagit upp de här försöken att beräkna statsutgifterna och statsinkomsterna för några år framöver, och jag hoppas att det arbetet kommer att fullföljas.

Målsättningen för vår ekonomiska politik måste vara att hålla en hög och jämn sysselsättning, och vi utgår ifrån att detta är det fundamentala för ett ökat välbefinnande i landet. Här har nu sagts att regeringen har bara en enda åstundan, och den är att öka utgifterna, att se till att staten skaffar sig nya uppgifter. Följden blir krav på ständigt nya och högre skatter. Ja, jag vill inte bestrida att det kanske går en skiljelinje mellan oppositionen och regeringspartiet där. Herr Spetz sade när han inledde denna debatt, att folkpartiet vill omfördela skatterna. Såvitt jag förstår menade han att man nu i första hand vill ha bort varuskattebördan, och så ville han att medborgarna skulle få bidra på annat sätt för att stå för de uppgifter som staten nu klarar åt medborgarna. Det innebär naturligtvis en omfördelning. På vårt håll vill vi nog omfördela på ett annat sätt. Vi vill via det allmänna ge, låt mig kalla det en minimistandard på åtskilliga områden. Det är klart att vi med den inställningen får tänka oss nya utgifter för de, såsom vi anser, tvingande uppgifter det gäller för staten att ta på sig.

Herr Lundström överraskade mig genom att tala om att det förestår en väl-

dig utveckling t. ex. på kommunikationernas område, i fråga om vägbyggnad. Ja, det gör det säkert; det är vi nog överens om. Han talade vidare om dödläget för bostadsbyggandet, vad det nu kunde innebära. Så långt jag har följt med har jag tyckt mig finna att vi nu har en rekordproduktion av bostäder. Det var kanske en fullständig missuppfattning från min sida, att herr Lundström skulle ha talat om ett dödläge i fråga om bostadsbyggandet. Eller vad syftade herr Lundström på i det sammanhanget?

Det är klart att det kommer att resas krav på det allmänna, både på stat och kommun, men jag har aldrig kunnat förstå att det man betalar in i skatt till det allmänna skulle vara ett nettobortfall för den enskilde. Man får ju fördelar för dessa pengar! Vi kan tvista om var i varje given situation gränsen går för vad samhället bör åta sig, men vi kan väl inte komma ifrån detta sammanhang mellan de skatter vi betalar in till staten och de fördelar denna ger medborgarna.

Här föreligger åtskilliga betänkanden till behandling samtidigt. Debatten skall röra penningpolitiken, skatterna och bevillningsutskottets majoritet har i sitt betänkande framhållit en del ting som utskottet tycker är väsentliga. Det sker i samband med ett resonemang om varuskattens avskaffande.

Herr Lundström menade att oppositionspartierna nu har visat upp sina alternativ och givit klart besked om att det var onödigt att införa varuskatten. Den gav ett tillskott till statskassan på 1 000 miljoner kronor netto. Jag kan aldrig få i mitt huvud annat än att detta måste innebära en sanering av statsbudgeten. Utgifterna hade vi ju bundit oss för dessförinnan, och vi hade ett större upplåningsbehov. Om man hyser den meningen att själva den indirekta beskattningen är vederstygglig, så är det en sak. Jag tyckte att herr Lundström använde litet glidande formuleringar därvidlag. Det kan hända att man från oppositionens sida har missräknat

Ang. den ekonomiska politiken

sig, när man kalkylerade med ett våldsam och missnöje med varuskatten. Jag tror inte att folk är så missnöjda med den, och jag vill gärna betona att man då får lov att beakta vad som skedde i samband med varuskattens införande. Jag tycker att det är ett föga bärande argument, när herr Lundström gör gällande att folkpensionärerna får betala sin egen folkpension, eftersom de får betala varuskatten och kompensationen för varuskatten enligt honom är alldeles otillfredsställande. Ja, om finansieringen lades på ett annat sätt, skulle kanske en del andra slippa ifrån att betala. Syftar herr Lundström på att investeringsvaror är inbegripna i varubeskattningen? De ger en fjärdedel av hela inkomstbeloppet. Jag tror inte att det går att komma med påståendet att folkpensionärerna utsätts för ett särskilt hårt tryck genom varuskatten och de arangemang som är träffade.

Det är klart att det är riktigt som herr Lundström säger, att oppositionen är alldeles överens om att vi bör avskaffa varuskatten nästkommande år. Ja, vi kan konstatera att om just denna sak är oppositionen ense men knappast om någonting annat. Det är därför bevillningsutskottets betänkande ser så ut, att det först är en gemensam reservation och så har de tre partierna var sin reservation. Det är alltså riktigt som herr Lundström konstaterar, att oppositionen är ense om att varuskatten bör avskaffas. Så långt räcker enigheten.

Sedan jag tittat på budgetalternativen, förstår jag herr Spetz, när han säger att han vill ha en omfördelning av skatterna, ty vid en detaljgranskning av dessa förslag finner man ju att det är åtskilliga saker som drabbar de enskilda medborgarna på ett sådant sätt att bördan blir lika stor som varuskatten och större. Det är det vi menar, när vi på s. 37 i utskottets betänkande säger, att vi tycker att varuskatten drabbar medborgarna mera rättvist än — märk väl herr Spetz — oppositionens alternativ. Det var detta vi talade om på s. 37 och som herr Spetz citerade. Det är alltså frågan om varuskatten, sedd i förhål-

Ang. den ekonomiska politiken

lande till de åtgärder som oppositionen föreslår för att bringa balans i budgeten.

Herr Spetz sade att man inte skall tala om rättvisa skatter. Jag tror att man nog måste göra det, och vi tycker — jag vill understryka det — att det är rättvisare och rimligare, om man fördelar kostnaderna på det sätt som sker genom varuskattnen än att försämra för de sämst ställda i så betydande grad som oppositionspartiernas alternativ innebär.

Genom att visa upp speciella exempel har man från oppositionens sida helt naturligt försökt göra gällande att varuskattnen verkar särdeles hårt. Jag kan gå med på att jag på speciella avsnitt gärna skulle se att varuskattnen kunde avskaffas, men förutsättningen för att man skall få den här skattnen effektiv är att man inte gör en mängd undantag. Det har vi erfarenhet av sedan förra gången vi hade varuskatt här i landet.

Vidare har det talats om att vi ökar inflationstrycket genom att höja skatterna, dvs. genom att införa varuskattnen, och att vi skapar kompensationsstänkande. Vi hörde detta i höstas också, men är det så riktigt att kompensationsstänkandet har framträtt alldeles särskilt markant i samband med varuskattnen? Jag har nog inte den uppfattningen. Jag tycker att det har gått ovanligt bra, och som finansministern påpekat tidigare, är ju levnadskostnadsstegringen ungefärligen den som vi beräknade skulle bli effekten av varuskattens genomförande.

Herr Spetz ansåg att det allmänna bör avstå ifrån att ständigt utöka sin verksamhet. Det är väl olika under olika perioder, i vad mån man kan genomföra reformer av olika slag, och nog måste man ta hänsyn till de statsfinansiella förutsättningarna, det är jag på det klara med, och så har väl alltid skett. Om man emellertid önskar göra angelägna reformer och vill ta utgifterna för dem, blir det ju en rent politisk sak, om de kan genomföras. Tänk bara på förbättringen av folkpensionerna! Det är ju kolossala engagemang vi

gör, men vi gör dem med klar blick för att de kostar hundratals miljoner kronor, jag för min del vill säga: Vi vill ha de utgifterna!

Herr Hagberg i Malmö sade rent ut, att högerns förslag är väldigt hårt på många punkter och att det ibland är fråga om rent drastiska åtgärder. Jag vill gärna betyga det senare: Det är rent drastiska åtgärder som föreslås! Men herr Hagberg sade samtidigt att majoriteten inom bevillningsutskottet, d. v. s. de som står bakom betänkandet, inte kommer att få sina förhoppningar uppfyllda. Han trodde att budgeten inte håller, att det blir bekymmer av varjehanda slag och att det säkerligen blir nya skattehöjningar.

Jag tycker att det är väl självsäkert att uttala sig på det sättet. Det är klart att om man ser på mycket lång sikt kan det bli skattehöjningar, men vad som hänt under senare år är att vi fått skattesänkningar gång efter annan, och nu lägger finansministern fram ett nytt förslag som i realiteten innebär skattesänkningar. Det har vi inte hört några klagomål på, men det lämpar sig ju inte heller att tala om, utan man talar hellre om att man får pålagor.

Herr Bengtson i Jönköping hade speciella bekymmer för att man skulle disponera våra resurser på ett felaktigt sätt. Han talade om bostadsbyggandet och undrade, om vi kunde fortsätta med våra subventioner. Där är det så att de generella subventionerna avvecklas undan för undan. Vi kan ha delade meningar om i vilken takt de skall avvecklas, men det är väl ingen ledamot av kammaren som kan ta på sitt ansvar att föreslå att räntesubventionerna i nuläget skall avskaffas. Detta vore en verklig chock och skulle leda till att bostadsbyggandet skulle krympa våldsam, om det över huvud taget skulle kunna uppehållas — jag tror knappast det. När man talar om generella subventioner ber jag att bestämt få reservera mig och säga att om man än kan diskutera avvecklingar av vissa delar av det allmänna bostadsstödet, är det väl ingen som anser att den stora kost-

naden, nämligen för räntegarantien, skulle kunna avskaffas. Det är ju alldeles uteslutet.

Herr Ewerlöf ville tala om för kammarerna att högerpartiet har kämpat ytterligare ett år för sina krav på sparåtgärder, och det är ju riktigt. Herr Ewerlöf sade också, att det finns till och med människor som anser, att efter det att man har fått varuskatten behöver man inte spara. Jag utgick ifrån att herr Ewerlöf i någon mån syftade på min ringhet. I samband med socialbudgetens behandling sade jag, att i den mån man nu skaffat sig inkomster och man tycker, att utgifterna i och för sig är angelägna, då har man gjort ett val. Jag vidhåller nämligen, att det inte kan vara en riktig politik att skära ned det som vi tycker är mycket angeläget och som vi vill ha, när man kan finansiera det hela. Därmed är inte sagt att vi inte behöver spara. Jag har den uppfattningen, att den nuvarande finansministern är mycket energisk när det gäller att jaga kostnader, men å andra sidan har han rekommenderat riksdagen stora kostnadskrävande reformer, och riksdagen har godkänt dem. Det är i och för sig inget fel med det. Det är bara det att vi har olika uppfattning om värdet av denna verksamhet.

Jag har sagt tidigare, att jag betraktar varuskattens införande som en saneringsåtgärd när det gäller våra statsutgifter, därför att vi genom skatten fick en ordentlig inkomstökning som vi behövde. Jag kan instämma med dem som säger att det nu är angeläget att planera på ett sådant sätt, att vi inte plötsligt ställs inför en situation, där det krävs nya statsutgifter. Jag tror att den rullande budgeten eller framtidsplaneringen kan hjälpa oss, och då får vi en bättre garanti för att vi slipper att ställas inför sådana här svårigheter som vi utan tvekan hade ställts inför.

Det blir tillfälle att återkomma senare, herr talman, när det gäller detaljer beträffande varuskatten. Där har vi delade meningar på åtskilliga punkter. Ett framsteg har gjorts sedan förra hösten. Oppositionen har nämligen, såsom

Ang. den ekonomiska politiken

herr Spetz sade, nu gått med på att ordna på ett sådant sätt att betänkanterna från bevillningsutskottet blir mera lättlästa. Det är otvivelaktigt ett framsteg, men jag kan intyga, att herr Spetz och hans medreservanter tyvärr inte har ändrat mening. Hur länge den ständaktigheten varar får vi se. Denna inkomstökning för statskassan var emellertid nödvändig. Den drabbar medborgarna mindre hårt än de, som herr Hagberg i Malmö sade, drastiska åtgärder i form av beskrningar och skattehöjningar som oppositionen föreslår. Det är därför min förhoppning att kammarens majoritet bevarar denna inkomstkälla åt staten.

Herr SPETZ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr John Ericsson försökte att polemisera emot min kritik av utskottets skrivning på s. 37, där utskottet skriver att — i motsats till en del saker som utskottet räknar upp — den allmänna varuskatten träffar konsumenterna rättvist. Vad är det som utskottet där räknar upp? Jo, utskottet skriver: »Ett bifall till motionsyrkanterna skulle således bl. a. innebära att barnfamiljer, sjuka och de familjer, som bor i fastigheter av viss ålder, skulle få bära en väsentlig del av bördan av den nödvändiga budgetåtstramningen.» Jag skulle vilja fråga utskottets ordförande, i vilken utsträckning folkpartiets förslag drabbar barnfamiljerna och de sjuka.

Om man riktar en anmärkning emot en politisk motståndare, måste man väl nyansera eller också tala om exakt vad det är man har att anmärka på och inte på detta sätt genom en formulering, som ger intryck av att det gäller samtliga partier, säga exempelvis att folkpartiet vill att bördan skall drabba barnfamiljer och sjuka.

Sedan skulle jag vilja säga — om man skall dra den slutsatsen av herr Ericssons uttalande — att herr Ericsson alltså anser det vara rättvist att beskatta sådana personer som för närvarande icke betalar någon skatt. Det är herr

Ang. den ekonomiska politiken

Ericsson som anser det vara rättvist att beskatta de sjuka, vilket däremot folkpartiet för sin del icke anser. Man kan försöka göra gällande att den ena skattereformen drabbar mindre hårt än den andra. För min del kan jag inte acceptera det uttrycket. Skall vi ha ut 1 miljard, så får vi ta ut den miljarden, och den drabbar precis lika hårt, men det är möjligt att den drabbar på ett något annorlunda sätt. Som jag sade i mitt första anförande har vi inom folkpartiet ansett att det är ett bättre uttryck för rättvisa, att de som får vissa förmåner också betalar för dessa förmåner.

Det står i dagens tidningar exempelvis när det gäller frågan om bostäderna, att subventionerna där i själva verket betyder att den som bor i en nybyggd fastighet, den som byggt sig ett egna hem, faktiskt har en betydligt lägre hyreskostnad än den som bor i ett hyreshus. Det är sådana saker som vi från folkpartiets sida anser att man bör rätta till.

Det finns de som säger att genom att minska subventionerna till de allmänna sjukkassorna, drabbar man de sjuka. Det är ju inte alls fråga om det. Det är ju de friska som betalar avgifterna. De sjuka får sina sjukbidrag fullständigt ograverade.

Herr talman! Jag har med dessa ord velat tillbakavisa den anmärkning som herr John Ericsson gjorde mot mig.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ärade ordförande försökte i sitt anförande bestrida att omsättningsskatten skulle medföra några kompensationskrav. Det är i en del fall inte möjligt att direkt bevisa vad som förekommit, men jag har redan nämnt de lönehöjningar som företagits. Längre tillbaka i tiden hade vi en gång en finansminister, som var djärv nog att i statsverkspropositionen säga ifrån, att det ekonomiska läget var sådant, att vi icke kunde tänka oss en större lönehöjning än så och så många procent. Det gör inte den nuvarande finansministern, men det är intressant att se vad kon-

junkturinstitutet sade i höstas, då man ifrågasatte om det fanns utrymme för någon lönehöjning över huvud taget. Jag skulle tänka mig, att nog finns det väl någon baktanke att man måste försöka få kompensation för omsättningsskatten. Vid åtskilliga tillfällen ser man att omsättningsskatten orsakat så och så stor kostnadshöjning, och det måste väl innebära kompensationer.

Beträffande bostäderna sade herr Ericsson att vi inte kan ta bort de generella bostadssubventionerna helt. Det har vi inte yrkat heller, fastän vi vill gå mycket längre åt det hållet, men herr Ericsson undvek den fråga jag ställde till honom, huruvida det var bostaden eller bilen som vi subventionerade. En undersökning kanske skulle kunna klara ut vilket det egentligen är som vi subventionerar. Men nog skulle det vara möjligt att gå betydligt längre på den vägen än regeringen föreslagit.

Jag vill också reagera emot att man å ena sidan påvisar att oppositionen inte är enig på en del punkter. Det finns menar man, bara enighet om att vi vill avskaffa omsättningsskatten men ingen enighet om hur det skall gå till. Det är möjligt att det finns en del skiljaktiga uppfattningar. Å andra sidan är man så benägen att då det passar surva ihop alla tre partierna i oppositionen och säga att så och så verkar förslaget. Man tar en bit från högerens förslag och en bit från de andra partiernas förslag, och så säger man att så och så verkar det hela. Detta är inte riktigt. Då man säger att det är skillnad i oppositionens förslag, måste man behandla de olika ståndpunkterna var för sig.

I utskottets utlåtande heter det: »Ett bifall till motionsyrkandena skulle således bl. a. innebära att barnfamiljer, sjuka och de familjer, som bor i fastigheter av viss ålder, skulle få bära en väsentlig del av bördan av den nödvändiga budgetåtstramningen.» Om ni studerar centerpartiets motion nr 844 i andra kammaren, så finner ni att det beträffande sjukförsäkringen, är samma sak som herr Spetz nämnde. Det är inte alls de sjuka som drabbas utan de friska

som får betala något mera. Enligt vad finansministern angett tidigare skulle det med centerns förslag hösten 1958 bli ungefär 8 öre om dagen, som de friska i så fall skulle få lov att betala. Om herr Ericsson följer motionen i övrigt, är det samma sak där, nämligen att det egentligen inte finns något som man sedan kan anmärka på.

Man kan också fråga sig om de sjuka får befrielse från omsättningsskatt när de är sjuka. De får nog betala sina 4 procent likafullt på den mat som de äter och vad de köper i övrigt när de är sjuka. Där är omsättningsskatten ogynnsammare än de förslag som skulle ha ersatt den, om vi hade fått genomföra vårt alternativ.

Med detta, herr talman, vill jag ännu en gång ha sagt, att det inte finns något skäl för att bibehålla omsättningsskatten. Vad beträffar de där tusen miljonerna som skall anskaffas, har vi framfört förslag om vilka vägar man skulle kunna gå. Jag medger att det finns två olika sätt att skaffa fram pengarna. I ena fallet blir det onekligen en överföring på vissa andra grupper, som får betala. I det andra fallet kan man åstadkomma vissa besparingar. Det är i första hand de senare som man skall sträva efter. Men omsättningsskatten är väl en skatt som drabbar nästan blint. Alla får betala omsättningsskatt, och det kanske mest ledsamma med den är att man får lov att betala omsättningsskatt på de alla nödvändigaste livsförnödenheterna.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få understryka en synpunkt, som herr Bengtson anförde, nämligen att de olika oppositionspartierna har skilda alternativ då det gäller att ersätta omsättningsskatten. Det är därför fullständigt orimligt att — vilket också förekommer i en del tidningar — ur de olika partiernas förslag slå ihop vad man tycker passa till en klump och sedan säga, att här har vi oppositionens ståndpunkt. Det är ju inte möjligt att göra på det sättet.

Beträffande de olika kommande kra-

Ang. den ekonomiska politiken

ven med hänsyn till den allmänna utvecklingen och de reformer som framtiden bär i sitt sköte, har jag i mitt förra anförande angivit andra vägar än skattehöjningarnas, vägar som vi tror kan ge tillräckliga resurser på annat sätt än genom att höja skatteuttaget. Jag anser inte att det finns någon anledning att ånyo upprepa vad jag tidigare anfört därom.

Med dödläget på bostadsmarknaden menade jag, att vi måste försöka komma ut ur den situation, där vi nu befinner oss. Dödläget innebär att köerna åtminstone i storstäderna alltjämt är lika långa, om de än ibland är litet längre, ibland litet kortare. Men alltjämt är det så, att den bostad man anmält sig till hägrar i fjärran, trots att det byggs i snabb takt, trots att man står i kö och trots att man då och då går till bostadsförmedlingen och hör sig för. Med att bryta dödläget på bostadsmarknaden menar jag, att man måste skapa en fungerande marknad. En sådan har vi inte nu. Det system vi hittills har tillämpat har icke visat sig till fyllest för att lösa detta problem. Här måste det föreligga ett fel, som vi måste försöka bemästra.

När vi i oppositionen betvivlar finansministerns möjligheter att ställa i utsikt att det inte skall bli några skattehöjningar under de närmaste åren, så har vi ju haft våra skäl. Det är klart att jag likaväl som finansministern och likaväl som herr John Ericsson önskar, att hans spådom skall visa sig hålla streck. Men de bedömningar av konjunkturutvecklingen, som hittills har gjorts av finansministern och av regeringen, har i flera avseenden visat sig vara så felaktiga, att de inte kan utgöra något stöd för tillförlitligheten av de bedömningar, som görs nu. Om jag bara ser på de närmaste åren, kan jag konstatera att i januari 1959 — i samband med avgivandet av statsverkspropositionen — förutspåddes en inkomsthöjning för de närmaste två budgetåren på 450 miljoner kronor eller med 225 miljoner kronor per budgetår. Vid partiöverläggningarna hösten 1959 hade uppgifterna ändrats av finansministern. Nu var det inte fråga

Ang. den ekonomiska politiken

om 450 utan om 975 miljoner kronor i stegrade inkomster för dessa två budgetår. Vid avlämnandet av statsverkspropositionen i januari i år lade man på 300 miljoner kronor och nu i maj 1960 ytterligare 450 miljoner kronor. Från de 450 miljoner kronor, som man i januari i fjol ansåg att statens inkomster skulle öka med under de två närmaste budgetåren, är man nu alltså uppe i en ökning på 1 700 miljoner kronor. Jag ifrågasätter om det någonsin har gjorts en större felbedömning av konjunkturutvecklingen. I varje fall, herr Ericsson, kan det kanske vara ursäktligt, om man tar de nya bedömningarna om utsikterna att slippa skattehöjningar med en nypa salt, när finansministern lämnar dem. Det kan ju hända att det blir nya felbedömningar, och den gången kanske de går i motsatt riktning mot vad jag nyss nämnde.

Herr ERICSSON, JOHN, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan ju förstå, att herr Spetz med indignation tillbakavisar vad jag yttrade, därför att jag kan avslöja för kammaren, att just det yttrandet förekom i utskottet, och vi resonerade där om det. Det var min avsikt att visa hur oppositionen tänker. Det är klart, att folkpártiet kan göra gällande att folkpártiet inte vill minska barnbidragen, bortsett från de sista tilläggen, men nu är ju oppositionen så långt ense, att man vill avskaffa varuskatten.

Man kan resonera som herr Spetz att folkpártiets förslag att reducera sjukförsäkringsbidraget med 120 miljoner kronor inte drabbat de sjuka, och förslaget i fråga om bostadspolitiken behöver inte heller drabba de gamla och sjuka, men den samlade effekten av dessa åtgärder kommer väl att kännas som en tung börda för dem som har den minsta bärkraften. Vi kunde väl skriva på ett annat sätt i utskottet, men när herr Spetz yttrade att vi vill omfördela skattebördan och att vi tycker att det är mera rättvist att ta ut varuskatt, då tillät jag mig hävda, att genom de arrange-

mang som vidtagits kommer varuskatten inte att drabba så hårt.

Nu har tydligen mina yttranden föränlett till gensagor på tre håll. Det är ju bara trevligt, när debatten blir livligare, och jag har ingenting emot det, men jag skall inte diskutera bostadspolitiken och inte heller bilarna, herr Bengtson, i denna replik, ty jag vet att detta kommer att bemötas från annat håll, och då får väl vederbörande klara upp den saken.

Om man nu skall bedöma totalt oppositionens ställning, så är väl avsikten ändå, att ni skall regera gemensamt. Då måste ni väl plocka fram det ena och det andra för att få ihop ett program. Även om ni gör gällande före valet, att ni inte tänker blanda ihop det med varandra, så måste det väl bli ett samarbete, när ni skall ta hand om det hela, och då kan ni väl inte svära er fria från det ena eller andra. Det är klart, att när högern vill spara 210 miljoner kronor på barnbidragen, så kan folkpártiet invända att det går folkpártiet aldrig med på, men högern är ju också ett parti som tillhör oppositionen, till och med det största. Herr Spetz säger nu att detta är något som folkpártiet inte kan gå med på, och då får vi väl lita på det.

Jag vill vidare ha sagt, att om man nu skall skriva till Kungl. Maj:t för att försöka återuppliva de förslag som är avslagna av riksdagen, frågar man sig: Vilken Kungl. Maj:t skall oppositionen skriva till? Är det nuvarande Kungl. Maj:t, som skall ta emot skrivelserna och försöka få riksdagen att besluta annorlunda? Detta är tämligen meningslöst att tänka sig. Blir det en ny Kungl. Maj:t, kan man väl inte skriva till sig själv, utan då skall man handla. De budgetalternativ som vi nu granskat utgör naturligtvis en spegelbild av oppositionspartierna, och jag skall akta mig för att blamera mig genom att blanda ihop de olika partierna — de hör inte ihop, de trivs inte med varandra, men de skall försöka regera tillsammans ändå.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara understryka att vi här diskuterar de skilda par-

tiernas alternativ vart och ett för sig. Den sammanblandning som herr Ericsson försöker göra anser jag vara fullständigt obefogad och böra klart tillbakavisas.

Herr BENGTSO (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det var onödiga påpekanden, som herr Ericsson gjorde angående regeringsbildning och regeringsprogram. Skulle någonting sådant komma att inträffa, tror jag att det finns möjligheter att förhandla mellan de konstellationer som det skulle bli i detta fall. Jag vill också säga, att jag tror inte att det när de partier, som herr Ericsson och jag företräder, en gång bildade regering, förelåg några gemensamma utformade programpunkter före regeringsbildningen, men det förelåg ändå möjligheter att resonera om att lösa landets vitala problem och att få till stånd en regeringskonstellation. Vi behöver inte ha några bekymmer för detta nu, ty varje parti kommer väl i så fall att framföra sina programpunkter och hoppas att de andra partierna skall ansluta sig till dem.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga några ord till bevillningsutskottets aktade ordförande. På den tiden, när jag i min ungdom något idkade idrott, hade vi en övning i simning som hette »Följa John» — som många här kanske känner till. Jag har i bevillningsutskottet under senare år haft åtskilliga tillfällen att »Följa John», men jag tror inte, att jag kan följa herr John Ericsson i den fråga, som vi här diskuterar, allra minst efter hans senaste anförande.

Bevillningsutskottets aktade ordförande berörde vad som eventuellt kan komma att hända efter den 18 september. Det är ju ganska irrationellt att nu diskutera dessa ting över huvud taget, tycker jag, men eftersom herr Ericsson drog upp dem, kanske jag skulle kunna få säga några ord därom.

Ang. den ekonomiska politiken

Herr Ericsson menar att de borgerliga partierna inte hör ihop och att de inte trivs med varandra. Men, herr Ericsson i Kinna, hur många lottningar har vi inte haft i bevillningsutskottet under denna riksdag, när utskottet delat sig på mitten. Detta måste väl i alla fall tyda på att det finns möjligheter att sammanföra de tio borgerliga ledamöterna — vi kan när vi träffas nästa gång göra upp en statistik över antalet lottningar. Vi hade senast i dag på förmiddagen en lottning, som lämnade ett oförtydligt bevis på riktigheten av vad jag här har sagt.

Till slut ett ord i anknytning till vad herr Bengtson anförde, det fanns ju möjligheten för ett antal år sedan att bilda en regering av ett socialistiskt och ett antisocialistiskt parti. Vid sådant förhållande föreligger det väl viss sannolikhet för att man också skulle kunna tänka sig att bilda en regering av tre antisocialistiska partier.

Herr SCHMIDT (fp):

Herr talman! Det är inte lätt att sticka emellan här med bankoutskottets föreliggande utlåtande, men jag skall göra ett försök.

Vårt lands mera bundna beroendeställning i utrikeshandeln genom sjustatsmarknaden och EFTA-överenskommelsen aktualiserar de gamla frågeställningarna bl. a. om vår valuta-reserv, vår kapitalmarknad och vårt kostnadsläge samt om budget- och skattepolitiken. Hur dessa faktorer i förening påverkar vår produktivitet och konkurrenskraft och därmed vår produktion och nationalinkomst, bör framstå allt klarare.

För att börja med guld- och valuta-reserven har denna varit knapp alltsedan tiden efter världskrigets slut, då man — bl. a. för att hålla vårt låga ränteläge — manövrerade så att större delen av riksbankens valuta-reserv, enkelt uttryckt, utbyttes mot obligationer och skattkamarväxlar. Den obetydliga ökningen av landets totala valuta-reserv under år 1959 har nu åtföljts av en kraf-

Ang. den ekonomiska politiken

tig minskning sedan årsskiftet, nämligen för de fyra första månaderna med 416 miljoner mot endast 2 miljoner motsvarande tid förra året. Vill man göra jämförelsen för den senaste tolv månaders perioden — från april till april — blir minskningen under 1959/60 357 miljoner mot en ökning med 450 miljoner för samma period under 1958/59.

Ser vi till vår kapitalmarknad har denna hittills till följd av den felinriktade räntepolitiken varit desorganiserad. Tillgången på kapital har till följd därav och på grund av otillräckligt sparande ej räckt till för att täcka det allmännas och näringslivets behov, bl. a. ej industriens behov i en tid av sjudande teknisk utveckling.

Efter dessa konstateranden vill jag försöka mig på ett klarläggande i fråga om vårt kostnadsläge. I detta klarläggande vill jag nu inte i första hand ta upp en diskussion från utgångspunkten om den delen av produktionskostnaderna, som utgöres av löner, är för hög eller inte beröra konsekvenserna av ett högt löneläge i och för sig.

Vi har att konkurrera ytterst å ena sidan med länder som har låga, mycket lägre löner än vi men där kapitalutrustningen per innevånare är relativt enkel eller ringa, d. v. s. där man har låga kostnader per timme, och å andra sidan att konkurrera med länder, som har lika höga eller högre löner än vi men där kapitalutrustningen per arbetare står på en hög teknisk nivå och är större och dyrbarare än vår, d. v. s. där man har höga kostnader per timme.

Väl utbildade, skickliga och flitiga arbetare och tjänstemän är berättigade till god lön, men i längden torde de inte kunna göra anspråk på högre lön än som kan rymmas inom ett konkurrenskraftigt pris. Om man nu förfogar över högt kvalificerad och väl betald arbetskraft är det nödvändigt — för att inte säga en skyldighet mot både arbetare och företag — att på bästa sätt låta denna arbetskraft komma till sin fulla rätt och därför ställa moderna anläggningar och produktiva maskiner till

förfogande. Kapitalkostnaderna blir då högre, men produktionen blir också hög och kostnaden per tillverkad enhet låg, vilket i sin tur möjliggör ett konkurrenskraftigt försäljningspris, hög kvalitet och god omsättning. Slutsatsen måste bli den, att ett högt löneläge ovillkorligen också kräver kapital — större ju högre löneläget är.

Nu förmenar jag att de förestående ändrade betingelserna för exportarbetet på våra gamla marknader och det ökade intresset för investeringar i de underutvecklade länderna kommer att påtvinga också oss i högre grad än förut genomgripande omläggningar och investeringar. Våra företag är visserligen i allmänhet väl konsoliderade och på det hela taget likvida, men det kan komma att förestå investeringar av helt annan storleksordning än förut, där de egna resurserna behöver förstärkas.

När jag erinrar om den ringa valutareserven, bristen på erforderligt kapital men också vikten, för att inte säga nödvändigheten, av att äga tillgång på kapital för att motivera och rätt utnyttja vårt höga kostnadsläge, så är det med denna erinran som bakgrund jag vill varna för, i likhet med bankoutskottets ärade ordförande, att använda alltför höga kassareservkvoter som huvudmedel i stället för att tillämpa måttliga kvoter som hjälpmedel då man vill neutralisera en riskabel likviditetsökning och icke motiverad kostnadsökning. Kassareservkvoten, som riksbanken nödgats höja undan för undan, består i täljaren till övervägande delen av skattkammарväxlar och obligationer och den överväldigande delen därav av statsobligationer. Då kassa och valutor, enligt vad som framgått av det föregående minskats kraftigt, är kassareservkvoten i dag huvudsakligast och till större delen en kvot mellan affärsbankernas innehav av statspapper och obligationer å ena sidan och inlåning exklusive sparkasseräkning å andra sidan.

Det torde vara detta förhållande som förmått riksbanken och riksgäldskontoret att för statsupplåningen vända sig direkt till marknaden för att placera ett

Ang. den ekonomiska politiken

långfristigt 5,5-procent miljardlån. Men är det då inte på tiden att fullfölja tanken på en rimlig kassareservkvot, som bankerna vet att de måste hålla sig över för att vara beredda i en ansträngd situation, än en kvot som de har svårt att hålla, eftersom riksbanken från tid till annan höjer den? En sådan rimlig kvot gör mera skäl för namnet »likviditetskvot». Nuvarande kvot är en »placeringskvot» avseende huvudsakligen statspapper. Affärsbankerna håller nu på att utveckla sig till hypoteksinstitut.

Som kvoten nu är uppbyggd finns det knappast utrymme för industriens behov av framför allt rörelse- och kapitalbildningskrediter annat än genom indrivning av äldre utestående lån, men ett progressivt näringsliv och vår exportindustri måste kräva att få någon större andel av det finansiella nyskandet för produktionsfrämjande investeringar. Kakan är inte stor nog som den är nu. Genom att öka produktionen i större takt blir kakan större och det blir alltså mera att dela.

I den reservation som herr Ewerlöf m. fl. har fogat till utlåtandet har vi yrkat att kvotdelen i kassareservlagen skall uppgå till högst 35 procent och att ränteregleringslagen skall upphöra att gälla den 30 juni i år. I fråga om ränteregleringslagens obehövlighet har herr Ewerlöf redan anfört bärande motiv.

Genom de förändringar som förestår i relationerna mellan vårt land och andra länder i fråga om varuutbyte, kapitalrörelser och valutaförhållanden under kommande år nödgas vi anlägga mera utåtriktade aspekter på vår ekonomiska politik. I det sambandet bör man erinra sig att vi nått enighet om vår utrikespolitik och vår försvarsberedskap. Nu gäller det den ekonomiska beredskapen och värnet om vårt penningvärde, en beredskap nog så viktig i det kalla krig som pågår världen runt. Skulle man hysa en förhoppning om att vi så småningom må komma till en sådan allmän klarhet i de ekonomiska sammanhangen, att därigenom också en enighet skall kunna uppstå om riktlinjerna för vår ekonomiska politik?

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Inledningsvis vill jag bara göra det konstaterandet, att jag personligen har den uppfattningen, att det måste vara orimligt att de partier, som i dag kallas för oppositionspartier, år efter år skall presentera budgetalternativ på en politik, som de på inget sätt anammar.

Sedan vill jag, herr talman, i anslutning till det anförande, som finansministern höll här före middagspausen, göra några reflexioner, som jag skulle vilja betitla på följande sätt: Med den finanspolitik och skattepolitik, som för närvarande förs — hur kommer de små inkomsttagarna i samhället att få det?

Finansministern sade här, och det är väl mycket riktigt, att bankerna på inget sätt har farit illa av bl. a. den kassareservbestämmelse, som har funnits, och han underströk, att samförståndet varit det allra bästa. När det gällde frågan om räntan yttrade han, att för närvarande var det enbart centerpartiet, som inte anammade räntan som en del av konjunkturpolitiken.

När det gäller detta senare vill jag bara uttrycka det så, att i centerpartiet är vi inte dogmatiskt bundna vid en lågräntepolitik, lika litet som vi är dogmatiskt bundna för enbart en högräntepolitik, som de andra partierna ser ut att vara.

Hur verkar nu den förda finanspolitiken för de små inkomsttagare, som jag inledningsvis talade om?

Allra först vill jag bara konstatera, att vi i vårt samhälle för närvarande har i runt tal 2 miljoner människor med en inkomst av 8 000 kronor och därunder. Om vi till att börjar med tittar på den bostadspolitik, som alldeles naturligt slår igenom när det gäller att klara statens finanser, och ser hur den bostadspolitik drabbar de här människorna med de små inkomsterna, kan man konstatera, att för närvarande utgår generella subventioner på bostadsbyggandet i vårt land med i genomsnitt 11 kronor per kvadratmeter — det innebär 12 kronor per kvadratmeter i flerfamiljshusen och 8 kronor i enfamiljshusen. En fa-

Ang. den ekonomiska politiken

milj med små inkomster, som inte har råd att hålla sig med en större lägenhet än 50 kvadratmeter, får en bostadssubvention av 550 kronor. I samma hus och i samma trappuppgång kan en annan lägenhetsinnehavare, som på grund av högre inkomst har möjligheter att hålla sig med en större lägenhet, exempelvis på 150 kvadratmeter, med de nuvarande generella bostadssubventionerna få en subvention på 1 650 kronor. Därute på gatan, vid sidan om detta flerfamiljshus, står kanske en fastighet, där det bor en som inte alls får några bostadssubventioner, men han får ändå över skatterna vara med och betala bostadssubventionerna åt den, som på grund av sin högre inkomst hade möjligheter att erhålla 1 650 kronor i bostadssubvention.

Det är emot denna ordning, som vi inom centerpartiet har reagerat. Vi anser att det är en absolut nödvändighet att det här blir en annan ordning.

Låt mig sedan i sammanhang med de små inkomsttagarna se på räntans betydelse i vårt samhälle. För närvarande är det så, att med vänliga ord, som skulle kunna omskrivas till direktiv ifrån riksbanken, så kommer man sams om att det skall vara en skillnad emellan in- och utlåningsräntan. Den skillnaden har under det senaste året ökat med en halv procent. Det innebär att alla de småsparare, som är nödvändiga att ha i vårt samhälle därför att de *kan* spara pengar, blir lurade på denna procentuella skillnad emellan inlåning och utlåning. För vi sedan över den bilden på de människor i vårt samhälle, som är tvingade att låna pengar i banker — jordbrukare, affärsmän och andra — får de i sin tur vara med och betala en hög ränta. Hela denna operation görs för att staten skall få möjlighet att klara det långsiktiga kapitalbehovet med obligationslån. För en tid sedan blev ett dylikt obligationslån med 5,5 procent ränta fulltecknat, och det har i socialdemokratiska tidningar sagts, att bl. a. de s. k. småspararna köpt obligationerna. För att få veta vad som är sanning ringde jag till riksgäldskontoret och

fick därifrån en redogörelse, dagtecknad den 12 april detta år. Av den framgår att de som kan kallas för verkliga småsparare och som köpt de här obligationerna inte är fler än i runt tal 1 500 — man kan alltså inte tala om att det här obligationslånet var ett verkligt folklån.

Om jag utöver ränteresonemanget även får ta upp frågan om bankernas kassareserver, vill jag teckna bilden schematiskt på följande sätt. Bl. a. för att kunna hålla i gång en sådan bostadsproduktion, som jag inledningsvis har talat om, välsignar den nuvarande regeringen riksbankens åtgärd att rekommendera denna skillnad mellan räntan på in- och utlåning. Dessutom har ju regeringen nytta av att kassareservbestämmelserna avsett den procentsats som tidigare har gällt — nu är det väl att hoppas att det blir en ändring i och med det beslut vi här kommer att fatta.

På detta sätt klarar staten även sitt kortsiktiga kapitalbehov. Jag vill än en gång understryka, herr talman, att resultatet av operationen blir att sparsamma, idoga människor, småföretagare och andra, får betala mellanskillnaden. Såsom finansministern framhöll för en stund sedan kan man inte säga att bankerna på något sätt har farit illa.

När det gäller småföretagsamheten vill jag, på grund av att många redan har talat och ytterligare fler skall tala, bara göra ett enda konstaterande i detta sammanhang. I fredags behandlade vi bl. a. frågan om det nya AB Industri-kredit, och inte minst bankoutsnittets värderade ordförande talade om att i och med den kreditreformen allt var som det skulle vara med långsiktiga krediter åt småföretagsamheten. Jag skall inte göra några som helst invändningar emot att bankoutsnittets värderade ordförande gjorde den deklarationen, men däremot skulle jag vilja fråga de socialdemokrater, både i den här kammaren och kanske speciellt i medkammaren, som deklarerade, att småföretagsamheten för närvarande har tillräckliga möjligheter att erhålla krediter, vad de tycker nu, när finansministern har satt till

en utredning som skall dra upp riktlinjerna för småföretagsamhetens långsiktiga kreditförsörjning. Det verkar nästan som om vad man sade i fredags innebar, att man inte visste vad husbonden några dagar senare ämnade göra.

När det gäller omsättningsskatten och det totala skattetrycket vill jag, herr talman, understryka vad herr Torsten Bengtson i det sammanhanget har sagt. Jag vill bara tillägga den reflexionen, att striden nu åtminstone för mig personligen inte gäller i vilken form man skall ta ut skatter. För närvarande är väl de direkta skatterna så höga, att folk reagerar starkt mot den formen av beskattning. Utöver dem har regeringen lagt på en omsättningsskatt, som även den — trots vissa kompensationer till barnfamiljer och pensionärer — ändå drabbar de små inkomsttagarna i samhället allra hårdast. Inte minst av den anledningen är det nödvändigt att vi i nuvarande läge får bort omsättnings-skatten.

Till detta vill jag, herr talman, bara foga den bestämda förhoppningen, att vi skall kunna hejda den statliga expansionen och ta bort omsättningsskatten, men desslikes även kunna beträda vägen mot en skattesänkning.

Herr GEIJER (s):

Herr talman! Flera av talarna i dagens debatt har berört konjunkturläget i vårt land och även internationellt. Jag vill gärna betyga att jag instämmer med de talare från olika partier, som här har konstaterat att vi i vårt land är inne i en högkonjunktur. Konjunkturen är t. o. m. mycket hög, och den förefaller att stegras även i fortsättningen. Det är en situation som råder i hela Europa. Också i Förenta staterna är konjunkturen alltså hög, även om man säger att tecken på en sänkning där gör sig gällande.

Trots detta har prisstabiliteten hittills varit god. Frågeställningen på litet längre sikt är naturligtvis om prisstabiliteten även i fortsättningen kommer att bli god. Det finns tecken som tyder härpå

på grund av den vaksamhet som myndigheter och regeringar i olika länder visar då det gäller prisstabiliteten och prisutvecklingen. Man försöker över lag så långt som möjligt undvika en inflationistisk utveckling.

Här kommer penningpolitiken i hög grad in i bilden. Den diskussion om penningpolitikens medel som försiggår i vårt land, finns i alla länder, oavsett om man där har en socialdemokratisk eller borgerlig regering.

Den konjunkturförbättring, som ägde rum i Sverige under föregående år, satte spår efter sig i form av en kraftig produktionsstegring. Vid årets början gissade man på att produktionsstegringen i genomsnitt för hela året skulle uppgå till ett par procent. I senare prognoser räknade man med upp till tre procent. Nu kan vi konstatera att produktionsstegringen för 1959 totalt sett uppgick till inte mindre än fem procent. Det är en sensationellt hög siffra, som tidigare har uppnåtts endast vid ett par tillfällen under efterkrigstiden. Frågan är nu vad som kommer att inträffa med produktionsutvecklingen under 1960.

Jag har under debatten observerat att ett par talare förmodat att produktionen under 1960 inte skulle kunna hållas på samma höga nivå som under 1959. Sakförhållandet är att produktionen redan under det första kvartalet 1960 har stigit med inte mindre än 8 procent. Ekonomerna räknar nu allvarligt med att 1960 års produktion skall komma att ligga 6,5 procent över 1959 års nivå. Om den siffran kommer att uppnås, vilket inte förefaller helt otroligt, måste det betraktas såsom något ganska sensationellt. Vi har inte vid något tillfälle under efterkrigstiden eller över huvud taget i modern svensk tid ökat produktionen så kraftigt som resultatet i så fall kommer att bli.

Produktionsökningen har naturligtvis också inneburit att exporten kunnat öka. Faktum är att exporten för vårt lands vidkommande stigit år från år. Jag kunde inte undgå att bli något förvånad när herr Schmidt för en stund sedan presenterade mycket pessimistiska ton-

Ang. den ekonomiska politiken

gångar om vårt lands förmåga att hävda sig internationellt. Självfallet kommer vi alltid att få räkna med svårigheter och motstånd på exportmarknaden, men all utveckling hittills har visat att svensk industri och svenskt näringsliv som helhet har hävdat sig och har utsikter att hävda sig även i fortsättningen. De nya handelskonstellationerna skapar nya problem, ställer oss inför nya svårigheter. Det torde dock inte vara oriktigt vad som säges både i vårt land och inom de övriga länderna i sjustatsgruppen, att det land, som går in i sjustatssamarbetet bäst rustat, just är Sverige och detta med hänsyn till den högt utvecklade industri som finns i vårt land.

Allt detta tal om kostnadsläget som herr Schmidt på nytt tog upp är ju en gammal känd visa som möter oss både i riksdagen och vid andra tillfällen. Man kan dock inte presentera något sakligt material som bevis för att vårt kostnadsläge skulle utgöra ett allvarligt hinder för vår export. Vad menar man för övrigt med kostnadsläge? Jo, när man diskuterar på det sätt som herr Schmidt gjorde menar man med kostnadsläge löneläget. Jag vill då klart understryka, att när vi talar om kostnadsläget måste vi ta hänsyn till alla de kostnader som ingår i en produkt och inte endast tänka på lönerna. Lönedelen är och förblir bara en del av hela den slutliga kostnaden. Vad som till sist faller utslaget om svensk industri skall kunna konkurrera eller inte är den tekniska utrustningen, moderniteten i näringslivet. Det är det som är utslagsgivande för vår förmåga att hävda oss, och det är detta som har gjort att svenskt näringsliv faktiskt har kunnat hävda sig så väl som hittills skett.

Den rådande situationen med en mycket hög konjunktur, ökande produktion och stigande export återverkar naturligtvis också på framtidstron inom näringslivet självt. Man får en ganska god bild av förhoppningarna på framtiden om man studerar de enkäter som gjorts över de investeringar som planerats och verkställt. Siffrorna visar en ständig stegring. Hösten 1959 gjordes en enkät om

investeringar som var påbörjade och skulle verkställas 1959. För hela industrien slutade dessa investeringsplaner på drygt 3,5 miljarder. När vårenkäten 1960 gjordes över vad som då blivit verkställt, var siffran uppe i 3,7 miljarder. Företagens egna uttalanden i höstenkäten 1959 visade att man avsåg att under 1960 genomföra investeringar till ett belopp av 3,8 miljarder; och när vårenkäten gjordes för någon tid sedan hade den siffran stigit till 4,2 miljarder. Jag tror att när investeringarna för 1960 är verkställda, kommer siffran att visa sig vara ännu högre än dessa 4,2 miljarder.

Det är självklart att investeringssiffror av den storleksordningen skulle vara utslutna, om man inte hyste stora förhoppningar för framtiden och om man inte vore medveten om att svenskt näringsliv har utsikter att konkurrera på världsmarknaden. Vi kan inte göra investeringar av den storleksordningen för vårt eget behov, eftersom situationen i vårt land för närvarande är den att nästan var fjärde individ i arbetsför ålder arbetar för utlandets räkning, om jag använder det uttryckssättet; så stor är nämligen svensk utrikeshandel och svensk export.

I bankoutskottets utlåtande sägs att arbetsmarknadsläget kan betecknas som balanserat. Jag tror att detta är riktigt om man ser till situationen sådan den varit hitintills. Men det är säkert också riktigt, när bankoutskottet i sin skrivning inte trycker alltför hårt på det balanserade arbetsmarknadsläget, ty en förändring till det sämre kan ganska snart inträda. Redan nu visar det sig att bristen på arbetskraft inom vissa branscher är påfallande stor, och bara det kan vara begynnelsen till en inflation som vi långt ifrån önskar skall komma.

Om jag ser denna fråga ur löntagarnas synvinkel skulle jag vilja säga att vad som nu är önskvärt, det är att vi så långt som möjligt dämpar den konjunktur som håller på att bli överhetad. Om inte konjunkturen kan hållas inom en rimlig ram kommer löntagarna

liksom alla andra att få lida av detta. Enligt vår mening är det anledning att vidtaga de åtgärder som kan vidtagas i dämpande syfte. I viss utsträckning har detta redan skett genom beslutet om minskning av det offentliga byggandet i statens regi och uppmaningen till kommuner, industrier o. s. v. om återhållsamhet. Ett annat exempel på sådana åtgärder är kompletteringen av investeringsfonderna för att avleda en del av det stora investeringsintresse som just nu finns inom industrien, ett intresse som tydligt framgår av de siffror jag nyss refererade till.

Givetvis kommer här också frågan om banklikviditeten in i bilden. Det var en mycket intressant diskussion som ägde rum i bankoutskottet om den likviditetskvot som skall finnas i bankerna, det problem varom striden nu står i båda kamrarna. Oppositionen har stannat för talet 35. Jag förmodar att man inte har kommit fram till den siffran efter någon närmare avvägning; man har väl valt den mer av slumpmässiga skäl än av realekonomiska motiv. Jag vet inte om oppositionen verkligen har klart för sig vilket bränsle till inflationsbrasan en sänkning av likviditetstalen från 43 till 35 innebär. Studerar man tabellerna i den nyligen presenterade kreditmarknadsutredningen, finner man att en sänkning av likviditetstalen från 43 — som nu gäller i praktiken — ned till 35 skulle ställa ytterligare inemot 1,5 miljarder till bankernas förfogande för utlåning; och teoretiskt kan bankerna då utnyttja dessa pengar för ökad utlåning. Är det verkligen oppositionens uppfattning, att detta icke skulle vara ett bidrag till en inflationistisk utveckling? Självfallet skulle effekten bli sådan.

I den situationen uppstår naturligtvis frågan: På vilket sätt skall riksbanken skydda banklikviditeten, om den inte kan göra det genom att upprätthålla dessa kvottal?

Ja, här kommer ju frågeställningen om kombinationen med räntan in, och det märkliga är att centerpartiet har skrivit en reservation, där man ansluter sig till 35-procentregeln, trots att man i princip

Ang. den ekonomiska politiken

i annat sammanhang har deklarerat att man vill bibehålla den nuvarande 50-procentregeln. För egen del drar jag den slutsatsen, att centerpartiet helst skulle vilja slippa vara med om att tillstyrka de 35 procenten. Man har emellertid på det hållet låst sig på ett sådant sätt, att man egentligen inte har något val, genom yrkandet om de 100 miljonerna till småföretagsamhet och hantverk och genom att presentera en motion, där man yrkar bifall till 50-procentregeln men säger att lagens ikraftträdande skall ske först efter beslut om investeringsanslag till statens hantverks- och industrilånefond för budgetåret 1960/61 med 104 miljoner kronor, d. v. s. 100 miljoner kronor utöver vad som föreslagits i statsverkspropositionen.

Om man hade vidhållit detta yrkande i bankoutskottet, skulle den situationen kunnat uppstå att vi hade fått ett beslut i riksdagen om bibehållande av den nuvarande 50-procentregeln och ett bifall till centerpartiets yrkande om de extra 100 miljoner kronorna vid höstriksdagen. Riksbanken skulle alltså under en period mellan den 1 juli och till dess höstriksdagen fattat beslut ha stått utan någon möjlighet att föreskriva likviditetskvoter för bankerna.

Från centerpartiets sida fullföljdes aldrig detta yrkande i reservationen, men det visar ändå hur oklart man har sett detta problem på ett tidigt stadium. Det måste stå ganska klart för centerpartiet, att om man genomför 35-procentregeln kommer det i sin tur att ha en direkt återverkan på räntepolitiken. I en sådan situation skulle riksbanken kanske nödgas pröva en räntehöjning för att på det sättet i någon mån skydda sig för de verkningar som en sänkning av kvottalet från 50 till 35 skulle innebära. Att räntans höjd och kvottalet har ett intimt samband måste väl stå klart för alla. Om riksbanken icke skulle vidtaga en sådan åtgärd, kan ju ändå en sänkning av kvottalet vara tillräckligt för att leda till en utebliven räntesänkning i en situation då en sådan skulle vara motiverad och möjlig att genomföra.

Ang. den ekonomiska politiken

När det gäller kvottalen i bankerna sägs det i utskottsutlåtandet, att de flesta bankerna vid utgången av mars månad var underlikvida. Förhållandet är detsamma vid utgången av april månad. Vid denna tidpunkt var det endast två av de fem största affärsbankerna — och en av dessa var statens egen bank — som verkligen fyllde de föreskrivna kvottalen. Övriga banker var underlikvida, ehuru icke i någon större utsträckning.

Jag vet inte om det tjänar mycket till att ägna längre tid åt polemik mot den siste ärade talaren, som tog upp frågan om räntemarginalerna efter den senaste räntestegringen. De ändrade räntemarginalerna har ju ändå skapat den förbättrade ordningen på penningmarknaden och en helt annan utveckling på obligationsmarknaden än tidigare, som alla sagt sig eftersträva.

I denna debatt om likviditetskvoterna i affärsbankerna har det också talats om bristen på kapital. Visst kommer bristen på kapital att på lång sikt bli besvärande, men jag skulle vilja understryka att bristen på kapital hittills icke har varit ett avgörande hinder för expansionen i det svenska näringslivet. Självfallet skulle icke svenskt näringsliv ha kunnat investera på det sätt som skett, om det verkligen hade förelegat en allvarlig brist på kapital.

Jag skulle i detta sammanhang vilja återge vad en företagsledare sagt för någon vecka sedan i en mycket känd ekonomisk tidskrift. Han svarar där på frågan, hur företagen finansierat sina nybyggnader, och han säger: Vi har endels sparat, endels lånat. Vi är inte rädda för att söka oss ut på kapitalmarknaden, och vi tycker nog att den hittills räckt till för våra behov.

Det faktiska förhållandet för den egentliga industrien är ju också, att den har klarat sina nybyggnader i huvudsak genom självfinansiering. Avkastningen på det svenska industrikapitalet har varit och är alltså god, att det är självfinansieringen som är utslagsgivande då det gäller investeringar. Det finns företag som självfinansierar praktiskt

taget till 100 procent, och det finns företag som finansierar till 75 procent med egna pengar och till 25 procent med lån. Dessa företag är främst att finna inom de branscher som svarar för den svenska exporten.

Jag finner det orätt att på det sätt som sker klaga över svårigheter med finansieringen av den industriella utbyggnaden. Om 60-talet kommer att innebära ökade svårigheter må vara osagt — det kan hända att så blir fallet — men de svårigheter som finns för närvarande bör ej överdrivas. Det framgår också därav, att trots att svenskt näringsliv under praktiskt taget hela efterkrigstiden klagat över att man icke fått tillstånd av riksbanken att gå ut med obligationslån och man nu erbjuds att göra detta, så händer det i flera fall att man tackar nej. Man behöver inte något obligationslån, man finansierar på annat sätt. Det stora behovet av att gå ut med obligationslån ligger för närvarande på det kommunala planet och icke på företagsplanet.

Däremot är det säkert riktigt att svårigheter för kapitalförsörjningen finns i rätt stor utsträckning inom småindustri och hantverk. Härvidlag skulle jag rent principiellt vilja instämma med centerpartiet, även om jag på intet villkor skulle vilja ansluta mig till deras förslag. Säkert är att småindustri och hantverk har svårigheter på annat sätt än den större industrien, ty inom de små företagen saknas möjligheten till självfinansiering. Jag tror också att det är riktigt att man måste komma fram till en lösning av finansieringsfrågorna för småindustri och hantverk, och säkert är väl att obligationslånevägen är den väg som man skall beträda men först genom att skapa en organisation som möjliggör en sådan utveckling.

Jag tror därför att vi har all anledning att hälsa det finansministerns initiativ om utredning, som kungjordes i dag, med ett välkommen, ty på lång sikt måste dessa frågor lösas, och på lång sikt kommer behovet av småindustri och hantverk att finnas kvar. Jag tillhör icke den krets som tror att när storindustrien

Ang. den ekonomiska politiken

växer, så kommer småindustrien att avvecklas. Nej, småindustrien kommer att finnas i samma utsträckning som nu sida vid sida med den stora industrien, och det finns ingen anledning att sträva till att småindustri eller hantverk skall avvecklas. De fyller en viktig funktion i ett genomindustrialiserat samhälle, men det gäller att finna rimliga vägar för den finansiering som det slaget av näringsgrenar skall ha.

Jag skall inte, herr talman, ta upp tiden längre. Jag har velat beröra en del av det som finns angivet i bankkottskottets utlåtande nr 26, och jag skulle vilja till sist ånyo understryka behovet av att kassareservbestämmelserna prolongeras för ytterligare ett år. Därest riksdagen skulle godkänna 35-procentregeln, som oppositionen föreslår, och — jag understryker detta — om riksbanken därmed inte skulle ha några medel, varmed den kunde behärska den påspädning på lånemarknaden med ca 1,5 miljarder som ett sådant beslut innebär, så kommer den stabila utveckling, som vi har haft till och med maj månad, icke att förefalla lika stabil under resten av året. Det finns tillräckligt många andra irritationsmoment, som kan verka störande på den ekonomiska utvecklingen och skapa ett inflationistiskt läge, för att vi inte dessutom skall bidra med ett sådant beslut i fråga om bankernas kassareserver, som här är ifrågasatt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till bankkottskottets utlåtande.

Herr SCHMIDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först vända mig till herr Geijer och säga, att här föreligger ett stort misstag från hans sida. Jag har icke på något sätt givit uttryck för någon pessimism i fråga om vår utveckling. Om man tittar igenom protokollet för de senaste 12 åren, då jag tillhört riksdagen, skall man finna, att jag aktat mig noga för prognoser såväl i den ena som andra riktningen.

Herr Geijer vill korrigera mig och påpekar, att kostnadsläget beror inte bara på löner utan även på andra faktorer.

Vad jag har sagt är att »jag vill nu inte i första hand ta upp en diskussion från utgångspunkten om den delen av produktionskostnaderna, som utgöres av löner, är för höga eller inte utan beröra konsekvenserna av ett högt löneläge i och för sig». Det tycker jag är ett ganska klart besked, och det går an att kontrollera det i protokollet; eftersom jag skrivit mitt anförande, lär det inte kunna bli några större ändringar.

När jag talar för att man i ett högt kostnadsläge bör betänka behovet av kapital, så får det uttalandet ju inte uppfattas bara med dagens situation som bakgrund, utan jag har både i början och slutet av mitt anförande framhållit, att det är EFTA-överenskommelsen och de ändrade förhållanden, som vi på grund därav har att räkna med i fråga om vår export, som gör att jag anser att det kan bli fråga om kapitalutlägg av annan storleksordning än vi hittills har varit vana vid. Jag har också understrukit att våra företag i stort sett är väl konsoliderade och i allmänhet likvida, men jag har framhållit, att det nu kan bli fråga om kapitalutlägg av annan storleksordning än vi varit vana vid. Såsom herr Geijer också framhöll föreligger en viss brist på arbetskraft, och just därför är det viktigt att vi kan förse vår industri med produktiv utrustning för att kompensera arbetskraftbristen.

Jag hoppas att det efter vad jag nu har sagt inte skall kvarstå någon meningsskiljaktighet mellan herr Geijer och mig. Jag vill tillägga, att jag, sedan jag fick förtroendet att bli ledamot av denna kammare, alltid med stort intresse har lyssnat till herr Geijers anföranden och funnit dem vara väl underbyggda. Även herr Geijer har ju sagt, att det kan tänkas att förhållandena på 1960-talet kan komma att bjuda på förändringar, och det är just det jag har velat framhålla.

Jag vill sedan, herr talman, begagna tillfället att säga några få ord om räntan.

Man begår så lätt det felet att man tänker sig hög ränta såsom ett hinder för investering. Det är ju egentligen en

Ang. den ekonomiska politiken

logisk kullerbytta. Motivet för att låta på räntan är inte att den höga räntan hindrar, utan det är att hindret ej längre är nödvändigt, och därför kan man ta bort hindret. Det väsentliga är ju att det finns tillgång på kredit. Nu är vi alla överens om att det råder knapphet på kapital, och därför måste vi på det ena eller andra sättet få fram detta.

Jag ber dessutom att få säga ett par ord om kassareserven. Jag underströk att kvoten på 45 eller 43 procent — 45 procent vid årsskiftet och 43 procent den sista april — är ett bråk, och i det bråket finns en täljare. Vid årsskiftet utgjordes en stor del därav av statspapper och en mindre del av valutor och kassabehållning. Den sista april var den del, som utgjordes av statspapper, ännu större, men valutorna och kassabehållningen hade smultit ihop till en avsevärt mindre del. Reflexionerna gör sig själva!

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är glädjande att herr Geijer instämmer i centerpartiets uppfattning, att det är angeläget att kreditmöjligheter ordnas för småindustri och hantverk. När vi sade att kassareservbestämmelserna skulle kunna fastställas till 50 procent var vi medvetna om att detta medförde starka olägenheter för hantverk och småindustri. Vad var då mera naturligt än att vi tillgrip en metod, som på regeringshåll på andra områden är populär, nämligen att vidta selektiva åtgärder för att göra någonting som kunde förbättra läget för hantverk och småindustri. I samband med fastställandet av kassareservbestämmelserna motionerade vi helt naturligt om att hantverk och småindustri skulle få 100 miljoner kronor mera till hantverks- och industrilånefonden.

Det ansåg vi vara en riktig väg. Jag kan inte finna något som helst skäl till att man skulle uppskjuta behandlingen av motionen om de 100 miljonerna. Den väcktes i samband med frågan om kassareservbestämmelserna, och jag kan inte förstå att den situationen hade behövt uppkomma som herr Geijer talade

om och som skulle nödvändiggöra att frågans behandling uppskjöts till hösten.

När vi inte kunde få gehör för de 100 miljonerna till hantverk och småindustri, gick vi fram på en väg, som vi visserligen inte anser fullt tillfredsställande, men som vi ändå nödgades slå in på, nämligen att åstadkomma lättnader för hantverk och småindustri genom att stanna vid 35-procentregeln i fråga om kassareservbestämmelserna. I den situationen står vi nu. Men det skulle med litet mer tillmötesgående ha kunnat ordnas upp så, att vi nått det gemensamma mål som herr Geijer här har antytt: att ge hantverk och småindustri förbättringar i fråga om deras kreditmöjligheter.

Det är möjligt att detta, som det här sagts, skulle vara ett bränsle för en inflationsbrasa. Emellertid finns det så många andra bränslen, som används i dag. Jag kan påvisa att det för inte så värst många år sedan ansågs vara önskvärt att hålla nere t. ex. bostadsbyggandet för att det kunde verka inflationsdrivande om man investerade för mycket på den punkten. Staten skulle vara mycket återhållsam i sina investeringar. Men nu står det i kompletteringspropositionen, att de totala bruttoinvesteringarna steg med 8 procent från 1958 till 1959. Ökningen var störst för staten med 11 procent.

Därtill kommer löneförhöjningarna, som enligt en tidigare finansminister kunde vara ett farligt incitament till inflation.

Jag kan inte finna att det, om man verkligen vill göra något för småindustrien och hantverket, skulle vara någon felaktig linje som centerpartiet företräder beträffande kassareservbestämmelserna.

Herr GEIJER (s) kort genmäle:

Herr talman! Det har på senare tid blivit i viss mån populärt att klanka på bostadsproduktionen, som herr Bengtson kom tillbaka till här för en stund sedan.

Jag tror att vi skall ha klart för oss,

att om vi önskar en fortsatt expansion av svenskt näringsliv, så finns det ingen möjlighet att undgå att samhället tar del i bostadsproduktionen på det sätt som nu sker. En förutsättning för att näringslivet skall kunna expandera är just förekomsten av bostäder för de anställda. Inte minst är det företagen själva, som yrkar på att bostadsproduktionen skall ligga på en sådan nivå och att det skall framställas sådana bostäder, att de är acceptabla prismässigt för dem som är anställda inom industrien.

Jag ville säga detta till herr Bengtson, eftersom han så många gånger har kommit tillbaka till bostadsproduktionen och subventionerna. Jag vill nu inte reta mina vänner i centerpartiet, men tala inte så väldigt hårt och ofta om subventioner!

Herr Schmidt kom tillbaka till frågan om kostnadsläget. Det är möjligt, herr Schmidt, att jag är litet snarstucken när det blir fråga om kostnadsläget, eftersom man då i debatten ofta tänker och talar om lönerna. Om nu herr Schmidt hyser optimism för framtiden, så kan vi gott vara överens. Men jag tror det är riktigt, som jag redan sagt, att kapitalförsörjningen hittills inte varit något avgörande problem för den egentliga industrien, då man har kunnat hålla en avkastning på kapitalet, som varit så stor att man har självfinansierat sina investeringar.

Vad 60-talet innebär, vet vi inget om. Kanhända krymper vinstmarginalerna, så att finansieringsproblemen blir svårare för företagen, men kanhända kapitalförsörjningen blir svårare ur en annan synpunkt. Här skulle jag vara glad om herr Schmidt och andra inom oppositionen vore överens med mig när jag säger: vad vi behöver i detta land är inte endast att underhålla det näringsliv, som vi har, utan vi behöver en mycket kraftig expansion av svensk industri. Och till det krävs det mycket nytt kapital.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Geijer förklarade nyss att en ändring av kassareservkvoten

Ang. den ekonomiska politiken

från 43 till 35 skulle innebära, att bankerna skulle kunna låna ut 1 1/2 miljard mera än de eljest skulle kunna göra.

Först och främst är 43 inte det tal som gäller för alla banker, utan för somliga gäller mer och för andra mindre. Siffran är ett genomsnitt. För det andra har jag redan tidigare framhållit, att om man fastställer talet till 35 procent, så måste bankerna med nödvändighet hålla en betydande reserv därutöver för att inte komma under 35 procent vid de konjunktursvängningar som äger rum. För det tredje har faktiskt i närvarande stund dessa kassareservkvoter ingen annan innebörd än att man reserverar för statliga och andra prioriterade ändamål ett belopp av motsvarande storlek. Det är således inte mera pengar, som kommer i rörelse genom bankernas försorg på ena eller andra sättet, utan det är fråga om huruvida utlåningen skall ske till prioriterade ändamål eller om den skall ske till de ändamål, som bankerna egentligen är avsedda för, inom den privata sektorn.

Det är sålunda inte någon inflationsfaktor i åtgärden att sänka likviditetstalet i nuvarande situation i förhållande till vad som för närvarande gäller. Snarare tvärtom, eftersom det är den prioriterade utlåningen som är inflationsdrivande genom att öka likviditeten.

Herr SCHMIDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber kammarledamöterna om ursäkt för att jag upprepar mitt anförande, men det är herr Geijer som är skuld till det.

Jag sade på följande sätt: »Som kvoten nu är uppbyggd, finns det knappast utrymme för industriens behov av framför allt kapitalbildningskrediter» — det avser just nya företag — »annat än genom indrivning av äldre utestående lån. Men ett progressivt näringsliv och vår exportindustri måste kräva att få något större andel av det finansiella nysparandet för produktionsfrämjande investeringar.»

Är herr Geijer nu nöjd?

Ang. den ekonomiska politiken

Herr **GELJER** (s) kort genmäle:

Herr talman! När jag i mitt anförande framhöll, att en sänkning av likviditetskvoten skulle spåda på kapitalmarknaden med en eller en och en halv miljard kronor, var den siffran framräknad med ledning av kreditmarknadsutredningens nyligen offentliggjorda betänkande.

Herr Ewerlöf säger nu, att en sänkning till 35 procent egentligen inte innebär någonting därför att bankerna måste hålla en överlikviditet för att klara konjunktursvängningarna. Men den regeln måste då gälla, vare sig talet är 43 eller 35, därest inte bankerna utgår från som självklart, att de skall vara underlikvida.

Att det hela sedan inte skulle ha någon effekt ur inflationistisk synpunkt lär inte herr Ewerlöf och jag kunna bli riktigt överens om. Men om bestämmelsen inte har någon sådan effekt, förvånar det mig att oppositionen stannat vid 35 procent. Varför har den icke gått direkt ned till vad banklagen föreskriver?

Herr **HANSON, PER-OLOF**, (fp):

Herr talman! Tillåt mig allra först att säga några ord med anledning av replikskiftet om bostadsbyggandet, eftersom tydligen åtskilliga av denna kammares ledamöter tycker att det är tid att i väsentlig mån slå av på takten där. Jag kan inte dela den uppfattningen. Vi har fortfarande så långa bostadsköer, att det är fullt befogat att fortsätta och bygga i hård takt.

Från vårt partis sida framlades 1956 ett fyraårsprogram för bostadsbyggandet, som gick ut på en produktion av 260 000 bostäder. Vi blev mycket kritiserade för det. Vi ansåg emellertid att det var nödvändigt. Programmet förutsatte, att man successivt måste öka bostadsproduktionen så att man mot slutet av perioden fick en produktionsvolym på 70 000 bostäder. Nu är vi där. Det var alltså inte ett orealistiskt program.

Däremot vet jag inte, om jag vill gå så långt som herr Geijer och säga, att

samhället skall vara engagerat i bostadsbyggandet just på nuvarande sätt. Det finns nog anledning att diskutera, *hur* samhället skall vara engagerat.

Sedan kan jag inte undgå, herr talman, att litet grand inkassera vad herr Geijer sade när det gäller den mindre företagsamhetens kreditbehov och kapitalförsörjningsproblem. Här har vi från vårt håll — och vi har inte varit ensamma om det — år efter år försökt fästa uppmärksamheten på detta problem. Vi har kommit med förslag, som om de bifallits skulle ha bättre tillgodosett den mindre företagsamhetens kreditbehov, men det har varit mycket av kalla handen från det parti som herr Geijer representerar.

Vad som nu kan ha orsakat denna glödande kärleksförklaring till den mindre företagsamheten vet jag inte, men att det i dag varit ett helt annat tonfall i herr Geijers anförande än det brukar vara när det gäller inställningen till den mindre företagsamhetens kapitalförsörjningsproblem är obestridligt. Vi hälsar omvändelsen med glädje, vilka motiv som än kan ligga bakom.

Det var en rätt sällsam upplevelse, får jag säga, att sitta här och lyssna till herr Geijers lovsång till den nuvarande produktionsutvecklingen i landet. Men man kan ju ändå inte undgå att göra en del kätterska reflexioner inför hans resonemang, när han var så utomordentligt imponerad inför siffrorna.

För det första är det ju inte riktigt rättvisande att plocka fram några procentsiffror för en kort utvecklingsperiod och försöka framställa dem som representativa för den svenska produktionsutvecklingen. Om vi ser det hela på litet längre sikt — det tycker jag man är tvungen att göra — och inte begränsar oss till något år eller några månader, kommer vi till betydligt blygsammare siffror — siffror som internationellt sett verkligen inte är så utomordentligt tillfredsställande som herr Geijer ville göra gällande. Att produktionsutvecklingen nu är mycket hög beror bl. a. därpå, att vi under några år haft en klar avslappningsperiod i den svenska pro-

duktionsutvecklingen, och av många skäl finns det då utsikter inför en konjunkturliftning, att den produktionsökning som uppträder blir högre än den kunnat bli i en annan situation.

Jag tillhör inte dem som förtvivlar om det svenska näringslivets möjligheter att hävda sig, men jag kan inte underlåta att i all stillhet framhålla för herr Geijer — om han orkar höra på, men han har tydligen gått ut nu — att vi inte är osårbara i det internationella sammanhanget. Det finns många svaga punkter i svensk ekonomi. Låt mig erinra om vår mycket knappa valuta-reserv. Det talas mycket ofta om i hur hög grad vi är beroende av vår export, d. v. s. av vår utrikeshandel. Det är därför förbluffande, med vilken nonchalans man tar på frågan om den svenska valuta-reserven. Den räcker inte till så särdeles lång tids import.

Vidare vill jag varna för att utan vidare ta en hög investeringsvilja och investeringsvolym såsom tecken på en stark optimism inför det ekonomiska läget. Jag tror inte att det råder någon pessimism därom, men jag vill fråga: Vad har de företagare, som vill överleva och som vill utveckla sina företag, att välja på i ett läge som med säkerhet kommer att bjuda en mycket skärpt konkurrens? Ja, naturligtvis gäller det att investera och investera allt vad tygen håller för att man skall kunna stå rycken, när det blir litet hårdare dagar.

Några ord också om kassareservbestämmelserna och deras betydelse! Man fick av herr Geijers anförande nästan det intrycket att kassareservbestämmelserna var det som skulle göra nästan allt för att klara våra problem här i landet. Men de är inte och kan inte bli annat än en del av de åtgärder som vi måste ta till i en bestämd ekonomisk situation. Man får ju för allt talet om kassareservbestämmelserna inte glömma bort att det finns andra medel: operationer på öppna marknaden t. ex. för att dämpa likviditeten o. s. v. När man nu ändå vill lägga så stor vikt vid kassareservbestämmelserna måste jag fråga: Är t. ex. aldrig herr Geijer orolig

Ang. den ekonomiska politiken

för att en långt driven tillämpning av kassareservbestämmelserna skall kunna på ett allvarligt sätt slå sönder en redan förut ganska misshandlad penning- och kapitalmarknad? Detta är ändå inte ett medel som på ett smidigt sätt ansluter sig till ett mera normalt vis för en kreditmarknad att fungera. Nog nu beträffande herr Geijers anförande!

Jag skall tillåta mig att med några ord vända mig till herr Sundin som talade utförligt och intresseväckande om ränteläget. Det gäller här egentligen bara en enda reflexion. Har herr Sundin aldrig funderat över det nuvarande räntelägets beroende av den under 1950-talet förda ekonomiska politiken och penningpolitiken? Det finns kanske, herr Sundin, ett samband där som det inte minst för herr Sundin och hans partivänner skulle vara en viss anledning att försöka klara ut. Att vi nu har ett relativt högt ränteläge här i landet har otvivelaktigt ett samband med den politik som här har förts.

Jag skall gärna erkänna att jag i dag lyssnade till herr Sträng med en stark känsla av att vara imponerad över den tvärsäkerhet, med vilken finansministern alltid råkar uppträda. Man tycker att den tid snart borde vara kommen för finansministern, då han någon gång litet grand skulle darra på rösten i sina tvärsäkra uttalanden om det ekonomiska läget och vad landets väl och ve kräver av oss. Man skulle kunna tro att en liten svag misstanke borde ha kunnat tränga igenom hans mycket harmoniska sinne — en misstanke om att det kanske skulle vara motiverat att börja pröva sig fram på litet restriktivare vägar när det gäller den statliga utgifts-politiken. Det fanns dock inte ett spår av detta. Han är fullständigt nöjd med alla utgifter och med utgiftsutvecklingen, och han är övertygad om att allt blir bättre bara statsutgifterna ökar undan för undan. Om man ändå någon gång kunde få en liten vink om att det här finns ett problem, och om regeringen ändå insåg att det blir ett problem med dessa ständigt och raskt stigande statsutgifter. Om jag nämner att

Ang. den ekonomiska politiken

statsutgifterna i början på 1930-talet tog i anspråk 11 procent av nettonationalprodukten och att vi 1958/59 var uppe i cirka 28 procent — lägger vi därtill till vad landsting och kommuner tar hand om, är vi uppe i 35 procent av nettonationalprodukten — visar detta i vilken rask takt vi är på väg här. Men ingen skall tro att landets finansminister finner någonting anmärkningsvärt i detta — han tycker att det är förträffligt att denna statliga sektor utvecklas i så rask takt. Omsättningsskatten innebär ett nytt stort steg. Nu skall hela vårt skattesystem utredas, men det är inte klart om omsättningsskatten skall utredas; det är möjligt att det blir på det sättet. Man kunde tycka att det hade varit bättre att verkställa den utredningen, innan vi tog steget fullt ut med att genomföra omsättningsskatten.

Nu har det statsfinansiellt inträffat en mycket glädjande förbättring under det senaste året. Det innebär inte att problemen försvinner, men vi har oavsett omsättningsskatten fått en stor mängd pengar som inte någon riktigt vågade räkna med för ett år sedan. Man skulle då tro att finansministern i väsentlig grad skulle ompröva sina kalkyler. Det gör han inte, utan han är lika ledsen för det. Han kan inte alls förstå att detta skulle påverka hans allmänna resonemang t. ex. om det verkligen var nödvändigt att införa en allmän omsättningsskatt. Nej, en sådan tanke vinner aldrig insteg i hans hjärna — han går bara på som om ingenting hade hänt. Jag förstår inte vad som skulle påverka finansministern, om inte en sådan utveckling skulle kunna göra det. Men har man bestämt sig för en politisk linje som innebär att man bara skall fortsätta på utgiftstegringens väg, går det väl på det sättet.

Det är uppenbart så — det framgår klart av kompletteringspropositionen och för den delen också av statsverkspropositionen — att regeringen är i färd med att växa i den nya inkomstkostymen genom att öka utgifterna på olika sätt. Att besparingskommitténs förslag har rönt ett sorgligt öde vet vi alla.

Praktiskt taget är detta för regeringspartiets del avskrivet. Det ligger nu nära till hands att erinra om den bok av Parkinson — den heter som bekant »Lagen om profiterna» — där han på ett mycket vackert sätt beskriver den svenska statsfinansiella utvecklingen. Vi har ju alltid tidigare trott att när det gäller de statliga finanserna — till skillnad från de privata — gällde det att först bestämma utgifterna och sedan skaffa inkomsterna. Men det är alldeles fel, säger Parkinson i sin andra lag. Det förhåller sig på precis samma sätt som inom den privata ekonomien. Man skaffar sig först inkomsterna och fixerar utgifterna efteråt. Det är precis vad som håller på att ske nu. Man skaffar sig bra inkomster, och sedan ökar man utgifterna utan att bekymra sig om en mer sparsam linje.

För att plåstra över allt detta dukar nu finansministern upp ett stort smörgåsbord med allehanda skattefrågor som skall utredas. Låt mig bara säga att man blir litet ledsen när man läser tidningsrubrikerna i detta sammanhang, ty man tror ju när man läser tidningarna att vad som står i direktiven är något som redan är bestämt. Det är bara några detaljer som behöver justeras. Men vi vet inte vad resultatet blir, när vi kommit så långt. Tills vidare får vi nöja oss med att slås för begränsade skattereformer. Det finns verkligen åtskilliga ting som inte bör vänta under många år för en stor skattereform, t. ex. frågan om att återställa en rimligare progressivitet. I samband med omsättningsskattens införande i höstas skärptes ju marginalskatten för vissa inkomsttagarskikt. Jag erinrar om att det i detta sammanhang har väckts en motion i denna kammare av mig och i andra kammaren av herr Nihlfors m. fl. där vi kräver att man i varje fall gör så mycket, att man tar bort den extra skärpning av marginalskatten som har drabbat inkomsttagargruppen med inkomster mellan 16 000 och 30 000 kronor samt — för ensamstående — mellan 10 000 och 20 000 kronor. Denna skärpning genomfördes under stark protest från TCO, SACO

och Statstjänstemännens riksförbund. Jag kan inte finna annat än att det vore mycket välbetänkt ur många synpunkter att nu rätta till detta, så att man inte bibehåller en redan alltför hög progressivitet.

Men det finns också andra ting som behöver göras. Vi behöver fortsätta med att röja undan sambeskattnings orättvisor. En del är redan gjort, som vi vet. Vi behöver äntligen ge avdragsrätt för amortering av studieskulder. Denna fråga har ventilerats så många gånger att den nu borde vara utredd och klar för beslut.

Framför allt behöver vi skattereformer som ökar sparandet och produktiviteten. Vi har åtskilliga gånger väckt förslag om skattesparkonto. Vi har inte nått något resultat ännu, men jag tror att det är nödvändigt att komma fram på den vägen. Jag kan nämligen inte finna att vi har en tillfredsställande sparkvot här i landet. Den utgör kanske 10—12 procent eller något litet mer av nettonationalinkomsten, trots den ökning som har framtingats genom att landsting och kommuner underkastats mycket betydande lånerestriktioner. Jag tvivlar på att detta sparande i längden räcker till för att upprätthålla den framstegstakt som vi har haft under ett antal år. I varje fall räcker det inte för att öka denna framstegstakt i mera avsevärd omfattning. Det tror jag är obestridligt, och det är en allvarlig sak i ett läge där vår konkurrensförmåga måste ökas.

Låt mig sedan göra några mera principiella och allmänna uttalanden om den ständiga utvidgningen av den statliga sektorn. Man framhåller ofta, att vill vi behålla en viss standard måste vi betala för den. Antingen skall staten eller också de enskilda betala. På detta sätt kan man i och för sig i det oändliga diskutera om en normal inkomsttagare tjänar eller förlorar på detta. Det är fråga om transfereringsbeloppen och deras återverkningar i budgetsammanhanget. Jag tror att vi måste göra klart för oss den inkomstjämnande politikens begränsning. För stora grupper har det blivit så att plus och minus i dessa

Ang. den ekonomiska politiken

sammanhang numera tar ut varandra så nära, att det är ganska svårt att avgöra vilka som tjänar eller förlorar på denna politik. Man når kanske inte annat än en viss konsumtionsdirigering, och då är det inte särdeles mycket man har vunnit.

Vi bör dock göra klart för oss att en hög progressivitet medför risker för sparandet och därmed för kapitalbildning och framsteg. Jag tror inte att någon vill bestrida att det förhåller sig på det sättet. Därifrån till att dra slutsatsen att man verkligen i de praktiska reformerna skulle ta hänsyn till denna faktor, är en annan sak, det har vi sett. Är nu progressiviteten riskabel på detta sätt, så hindrar den ju, om den drivs för långt, möjligheterna att ge de sämre ställda grupperna den hjälp som de så väl behöver.

Vidare är det ett annat sammanhang som vi också bör komma ihåg. Det ligger ju i sakens natur att en hög statlig utgiftsnivå är lika med en stor statlig sektor, och det är i sin tur lika med ett mycket högt skattetryck. Det begränsar på ett alldeles avgörande sätt den statliga finanspolitikens möjligheter och rörlighet, och den kan därför inte på samma effektiva sätt som i ett annat läge påverka konjunkturpolitiken. Den statliga utgiftsnivån är nämligen inte så lättrorlig som man föreställer sig i förhållande till skiftande konjunkturlägen. Tvärtom visar utvecklingen och erfarenheterna alldeles klart att det är lätt att driva upp den statliga utgiftsnivån men att det är mycket svårt att sänka denna nivå. Jag tycker att finansministern i sin konversation med herr Ewerlöf här före middagspausen mycket klart ofrivilligt råkade belysa detta. Herr Sträng fick nämligen frågan, varför han i ett likartat konjunkturläge tillämpade en så annorlunda politik. För några år sedan var ju totalbalansering den enda acceptabla principen. Nu har man alltså ett alldeles likartat konjunkturläge, men det är nu inte alls frågan om att totalbalansera.

Finansministern svarade över huvud taget inte på detta, och man kan förstå

Ang. den ekonomiska politiken

varför. Vi har nu kommit i ett läge, där det även för en skattehöjare av herr Strängs kaliber måste te sig närmast omöjligt att försöka sig på en totalbalansering, och därför deklarerar han att nu är det precis lagom med 1 555 miljoner i statligt upplåningsbehov. Någon totalbalansering är det således inte tal om, även om doktrinen från 1956 nu klart borde anvisa ett totalbalanseringsläge. Att herr Sträng den gången otvivelaktigt för gruvligt vilse, behöver jag inte närmare utreda.

Slutligen är det väl obestridligen så, att en hög statlig utgiftsnivå har en tendens att ge ur produktivitetssynpunkt sämre utbyte än om resurserna sattes in på motsvarande håll inom den enskilda sektorn. Därmed inte sagt att inte många offentliga investeringar är utomordentligt produktiva, men går man för långt riskerar man att hamna i ett väsentligt sämre produktivitetssläge. Och det leder vidare till att de automatiska utgiftsökningarna blir allt mer svårbe-mästrade.

Herr talman! låt mig konstatera, att det mest oroväckande i den finanspolitik och den budgetpolitik som nu bedrivs är det starkt expansiva draget. Detta är en punkt, där såvitt jag förstår de demokratiska oppositionspartierna och regeringens företrädare har utomordentligt små möjligheter att komma överens. Det har gått så långt att jag har svårt att se att vi längre talar samma språk. När man i ett läge med ett så högt skattetryck över huvud taget inte längre vill bekväma sig att allvarligt diskutera budgetbesparingar, då är det inte mycket att göra annat än att konstatera, att här går en djupgående politisk skiljelinje.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Per-Olof Hansons som jag förstår i all vänskaplig anda välment påminnelse om 1950-talet ger mig anledning att helt kort säga ifrån, på samma sätt som herr Bengtson tidigare gjort det, att förskjutningen uppåt i räntan skett under senare delen av 1950-talet. Låt mig till detta, herr talman,

bara få anföra, att jag sade i mitt förra anförande att vi inte är dogmatiskt bundna vid en lågränta, men med tanke på de konsekvenser som högräntan för med sig för de människor jag talade om i mitt förra anförande ser vi det som en nödvändighet att man så långt som det är möjligt för en lågräntans politik.

Det är väl inte så länge sedan, herr Per-Olof Hanson, som det fanns ett konjunkturläge, som — sett ifrån de andra partiernas syn på räntan — gav anledning att sänka räntan. Men det gjorde man inte.

Låt mig också påminna om att man en gång fann anledning att byta ordförande i riksbanken i ett visst läge. Sedan dess har man inte ansett sig behöva det, ty nu är den enväldigt neutrala riksbanken enig med regeringen i fråga om högränte- och finanspolitiken.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall gärna medge att jag känner mig riktigt belåten med herr Sundins deklaration att hans partigrupp ingalunda är dogmatisk när det gäller räntepolitiken. Det är i så fall en glädjande förändring från en tidigare ståndpunkt. Vad jag med mitt lilla inpass ville fästa uppmärksamheten på i anledning av vad herr Sundin sade var, att man alltför länge höll dogmatiskt fast vid den spikade lågräntans politik, och att räntenivån här har stigit avsevärt under senare delen av 1950-talet i stort sett som ett resultat av att man alltför länge sökt att tro att man ostrafat kunde hålla fast vid en marknads-mässigt orimligt låg räntenivå.

Sedan får vi väl hoppas att den dagen skall komma när den penningpolitiska situationen är sådan, att räntan också skall kunna röra sig nedåt. Det finns gott om länder som håller sig med en avsevärt lägre ränta, men de har inte alls fört en sådan penningpolitik som förts här i landet under större delen av 1950-talet, utan de har verkligen använt räntan som ett smidigt medel i dessa sammanhang.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Under trycket av sin egen riktighet erkänner herr Per-Olof Hanson inte ens att det fanns ett konjunkturläge, där alla tecken skulle ha verkat dithän att vi hade fått en räntesänkning.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Efter detta lilla snabb emellan företrädare för oppositionen kan vi kanske gå tillbaka till den egentliga ordningen, eftersom det här ändå är fråga om att i den ekonomiska politiken ha alternativ som skall prövas mot varandra. Jag tror att jag helt kan instämma med herr Spetz när han säger att han i denna debatts början konstaterade att den ekonomiska debatt vi här i dag egentligen för var en fortsättning på den debatt vi hade i höstas när förslaget om omsättningsskattens införande låg på riksdagens bord. Detta säger jag inte i någon förklenande mening, ty det är naturligt att man för att klara omsättningsskatten har fått en mera skärpt hållning i den ekonomiska debatten, och eftersom vi närmar oss ett allmänt politiskt val är det också ganska naturligt att skillnaderna markeras på ett mera bestämt sätt.

Jag kan därför kort deklarera att det parti som jag har nöjet att representera inte har tagit några som helst intryck av oppositionens ständiga påpekande om att en ständig utgiftspolitik kommer att både försvaga medborgarnas frihet och vara en olycka för landet. Det är överdrifter, bäst representerade av herr Per-Olof Hanson. Jag kan instämma i en av herr Per-Olof Hansons synpunkter, nämligen att vi aldrig kommer att vara ense. I övrigt bestod hans anförande av överdrifter, kryddade med några spetsfundigheter, några ironiska anmärkningar o. s. v., allt sådant som brukar ingå i den politiska vokabulären, men att beteckna det som det tunga sakliga inlägget och som en kritik mot regeringspolitiken torde inte vara möjligt.

Herr Spetz kom med en träffande lustighet, nämligen när han betecknade om-

Ang. den ekonomiska politiken

sättningsskatten som en god jaktlycka för finansministern; »han hade skjutit den kråka som skulle räcka till det mesta». Om jag inte missminner mig innehåller visan om kråkan rätt många intressanta ting. Kråkan räckte till mycket, och den räckte faktiskt till någonting som måste intressera framför allt herr Spetz, ty i visan sjungs om något fartyg som gungade fram på Kattegatt, och det kunde inte tänkas vara någonting annat än ett fiskefartyg. Det är inte så illa att få sådana ting. Bilden är emellertid träffande därför att det ligger mycket i den. Tack vare att man fick denna inkomstförstärkning, har den räckt till för att klara det program som riksdagen ändå har beslutat sig för.

Det förhåller sig nämligen inte på det sättet, som har framhållits gång efter annan, att omsättningsskatten har medgivit för socialdemokraterna och för regeringen att öka utgifterna. Nej, det är alldeles tvärt om. Tack vare omsättningsskatten har vi fått möjligheter att finansiera de utgifter som riksdagen har bundit sig för. Det är den enkla förklaringen, ty hade vi inte haft denna inkomstförstärkning hade vi varit tvingade att ta ett betydande driftbudgetunderskott, och det har ju betygats från alla håll att det hade varit det mest olyckliga som hade kunnat ske.

Inte bara herr Spetz utan också de flesta av oppositionens talesmän har gett uttryck för den uppfattningen, att det inte längre går att ständigt öka skattetrycket på detta sätt därför att vi nu har nått världsrekord i fråga om skatte-tryck. Vad är detta egentligen för våldsam överdrift? Vad finns det för anledning att påstå det? Jag har hämtat mina siffror ifrån en känd publikation som heter Sunt Förnuft, och den står i varje fall inte socialdemokratien och än mindre regeringen nära. Där visas en uppgift på att vi inte låg högst på skalan. Vi låg relativt hyfsat till. Vi låg visserligen i den övre delen av skalan, men om man gör det tankeexperimentet att ta bort exempelvis barnbidragen, som finansieras över skattsedeln, skulle vi i ett enda slag komma ned i ett skatte-

Ang. den ekonomiska politiken

tryck som ligger lägre än t. ex. Englands, och det landet kan väl knappast i varje fall från svensk borgerlighet sett anses ha en framträdande plats i rekordtabellen för skattetryck.

När jag nämnde att omsättningsskatten inte bidrog till att öka samhällets utgifter och engagemang utan endast hade att täcka in de beslut som riksdagen har fattat, så gäller det beslut som rör bostäderna, undervisningen, skolorna, folkpensionerna, sjukhusen, vägarna, försvaret, kraftverken o. s. v. Det gäller beslut som vi har träffat, och när man tar del av debatterna under vårriksdagen har man märkt att kritiken från oppositionen satt in när det gäller att belysa bristerna i samhället. Man talar om att det är för få bostäder, man klagar över att undervisningsmöjligheterna är för knappa, och man säger åtminstone från centerpartiet att folkpensionerna är för låga. Vi får ständigt höra att det inom sjukvården förekommer stora brister både vid kroppssjukhusen och vid mentalsjukhusen. Väganslagen är ständigt föremål för kritik, och man säger att vi disponerar för litet medel för ombyggnad och förbättring av vägarna — på den punkten är det väl närmast bilisterna som svarar för opinionen. I fråga om försvaret har det kanske inte rått så mycket strid om kostnaderna, men det är väl ingen som med dagens internationella läge för ögonen vill på allvar göra gällande att vi skulle kunna få till stånd betydande besparingar på försvarskostnaderna. När det gäller anslagen till kraftverksbyggnader behöver jag bara erinra om att vi lever under ett ständigt ransoneringsshot i fråga om den elektriska energien. Jag skulle, herr talman, mycket väl kunna tänka mig att staten slutade att bygga kraftverk och vi fick sitta och läsa oppositionens budgetalternativ i skenet av stearinljus — det vore i alla fall poetiskt men knappast vad medborgarna önskar. På alla samhälleliga områden har vi emellertid som sagt stora brister och tvingas därför att ingripa för att söka få till stånd förbättringar, vilket allt kostar pengar.

Det råder, säger man, missnöje med omsättningsskatten, ett missnöje som det kanske är svårt att analysera. Medborgarna är väl alltid missnöjda med pålagor. Jag har här i min hand ett litet klipp från ett pressreferat av ett föredrag som direktör K. Gillberg höll för några dagar sedan. Han kunde meddela att missnöjet med omsättningsskatten hade historiska traditioner. Redan Gustav II Adolf införde omsättningsskatt på livsmedel. Enligt historieskrivningen skulle motviljan mot skatten ha föranlett väldiga kravaller i landet. Det utfärdades t. o. m. förordningar som stadgade dödsstraff för den som med okvädinsord, smädeskrifter, hugg och slag gick emot accisen. Det förekom ytterst livliga uppträden på torgen. I min hemstad halshöggs en person för att han hade uttalat sitt missnöje mot omsättningsskatten. I våra dagar hålls oppositionslustan mera tyglad och framträder i lugnare former. Oppositionen misstar sig dock om man tror att missnöjet med omsättningsskatten skulle vara så stort ute bland medborgarna att man kan bygga upp en valrörelse på detta missnöje och hoppas att på den grunden få till stånd ett regimskifte. Medborgarnas reaktion är helt annorlunda. De ser inte till vad som är negativt utan till vad som är positivt. Mitt parti kommer alltid att söka klara den samhälleliga servicen på sådant sätt att den ökade levnadsstandarden blir till nytta för alla samhällsmedborgare. Om vi kan konkret påvisa detta tror jag att det är en politisk linje som håller. I varje fall kommer vi att få medborgarnas omdöme om den politiken om några månader.

Sedan vill jag, herr talman, göra några reflexioner i anledning av herr Bengtsons anförande. Herr Bengtson säger att ränte- och kreditpolitiken varit ytterst hämmande för det svenska näringslivets expansion. Herr Per-Olof Hanson kryddade på med att säga att den misshandlade kreditmarknaden — han uttryckte sig så — varit ett avgörande hinder för näringslivets utveckling. Hur stämmer detta? Herr Per-Olof Hanson riktade sig i en replik till herr Geijer och sade att

Ang. den ekonomiska politiken

man inte får bedöma produktionsutvecklingen bara med utgångspunkt från situationen under en så kort tidrymd som en månad eller ens ett kvartal. Nej, det behöver vi inte heller göra. Låt oss ta en period under den tid »vanstyret» härjat som mest här i landet, t. ex. åren 1950—1958. Jag har hittat en del siffror från denna period i tidskriften *Industria*, som ju heller inte kan anklagas för att stå regeringen alltför nära. Det visar sig att den svenska produktionen under denna period ligger före såväl den amerikanska som den engelska produktionen. Den svenska produktionsökningen var 25 procent, medan produktionsstegringen i Amerika var 21 procent och i England 19 under angiven tid. Nog kan vi alltså få ett större perspektiv över utvecklingen.

Herr Bengtson kom vidare in på bostadsproduktionen, som tycks ha blivit hans älsklingstema på senare tid. I remissdebatten yttrade han att han inte gav så mycket för den produktionsstegring som redovisades, därför att den i själva verket utgjordes av ökad bostadsproduktion, ökat byggande. Han ville närmast beteckna byggandet och bostadsproduktionen som en tärande och i varje fall en negativ verksamhet i samhället. I dag framhöll herr Bengtson att bostadsbyggandet ligger på en alltför hög nivå. Det är ju en utomordentligt fin plattform för samarbete att ställa sig på för herrar Bengtson och Lundström — herr Per-Olof Hanson kan kanske också få plats på den brädan. Det torde dock vara ganska omöjligt att ena herrarna om ni nu i höst skall flytta in i kanslihuset och komma överens om bostadsbyggandets omfattning. Herr Bengtson anser att bostadsbyggandets omfattning är alldeles för stor, medan herrarna Hanson och Lundström hävdar att bostadsbyggandets nivå är alldeles för låg. Jag skall inte försöka spela medlare, men nog ligger mina värderingar närmare herrar Lundströms och Hansons. Såsom herr Geijer påpekade är nämligen en förutsättning för att näringslivet skall kunna expandera att vi

kan bereda arbetskraften tak över huvudet. Herr Bengtson kan ju åka ned till Oxelösund och fråga vad Grängesbergsbolaget anser att bostäderna betyder för järnverkets utbyggnad för att nu ta ett exempel.

Nu hade herr Bengtson på någon resa i landet sett nyproducerade bostäder som stod tomma. Ja, det är möjligt, men det beror på den hårdhänthet som visats mot bostäderna under de senaste åren. Ändringar i finansieringsvillkoren har ju lett till en höjning av hyran med inte mindre än 10—12 kronor per kvadratmeter under så kort tid som ett par år, och det är klart att sådant dämpar efterfrågan. På platser där bostadsefterfrågan kanske inte är så stark kan det därför i vissa lägen uppstå ett överskott.

Herr Bengtson tog emellertid upp en intressant fråga när han sade att vi åtminstone borde undersöka om det är bostaden eller bilen vi subventionerar. Ja, jag skulle kunna vara med om en sådan undersökning, herr Bengtson, men jag tror att en förutsättning för att man skall kunna klara det är att man samtidigt undersöker om jordbrukssubventionerna går till bilar eller till jordbruket — det är nog lika svårt att klargöra den saken. Jag tycker i likhet med herr Geijer att centerpartisterna inte bör tala om subventioner så ofta och så bullersamt.

Herr Sundin var också inne på bostadsfrågan och anförde ett exempel om en familj med stor inkomst som hade råd att hyra en stor lägenhet — jag vill minnas att han angav ytan till 150 kvadratmeter. Det går nog inte att bestrida att en sådan familj får en större subvention än en familj med mindre inkomst och mindre lägenhet, men överfört till jordbrukets område visar detta exempel att den som råkat få stora ägor också får litet mer av subventionerna. Vi skulle möjligen kunna slå oss ihop för att försöka finna någon konstruktion som inte motverkade den egenskapen.

Här, herr talman, tog mina anteckningar helt plötsligt slut, och då har jag ingenting annat att göra än att yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. den ekonomiska politiken

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var ju pinsamt för herr Eriksson att hans anteckningar tog slut innan han hann säga någonting verkligt avgörande. Detta kallprat om olika saker tycker jag är ganska avslöjande.

Jag har aldrig sagt att den misshandlade kapitalmarknaden skulle utgöra ett avgörande hinder för en produktionsstegring. Jag sade på tal om kassareservbestämmelserna, att en långt driven användning av kassareservbestämmelserna skulle kunna slå sönder en redan förut misshandlad kapitalmarknad — det var någonting helt annat än de ord herr Eriksson lade i min mun.

Annars tycker jag, herr talman, att herr Erikssons anförande på ett alldeles utomordentligt sätt belyser hur socialdemokratien är inriktad på att ständigt och snabbt öka skatterna. En skatteökning blir nödvändig helt enkelt därför att man över huvud taget inte vill diskutera en begränsning av statsutgifterna. Det framgår ju solklart av vad herr Eriksson och finansministern har sagt i dag, att man inte vill diskutera t. ex. besparingsutredningens förslag. Man är bara inriktad på en expansiv utveckling och tar i kompletteringspropositionen och i statsverkspropositionen ingen som helst hänsyn till att konjunkturliftningen och annat har medfört en väsentlig förbättring i det statsfinansiella läget — man resonerar som om någonting sådant inte hade skett.

Jag kan inte se någon anledning att pruta något på vad jag tidigare sagt. Vi talar tydligen olika språk. Här går en avgörande politisk skiljelinje — på socialdemokratiskt håll tycks man anse att ingenting är bättre än att ständigt vidga den statliga sektorn i samhällsekonomin.

Herr BENGTSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande kreditpolitiken har jag sagt att det huvudsakligen är för småindustri och hantverk som svårigheter har uppstått. Herr Eriksson

kan i det fallet göra upp med Landsorganisationens ordförande, som har bestyrkt att han anser det vara mycket angeläget att vi får bättre förhållanden när det gäller småindustriens och hantverkets krediter.

Sedan talade herr Eriksson återigen om bostadsbyggandet och anknöt till ett yttrande av mig i remissdebatten, som han dock tolkade på sådant sätt att jag inte kunde gänna igen ordalydelsen. Jag citerade en del av finansplanen för att påvisa att produktionsökningen till rätt avsevärd del berodde på den stora bostadsproduktionen, men herr Erikssons tolkningar i övrigt tror jag knappast var korrekta.

Jag har emellertid begärt ordet, herr talman, med anledning av talet både från herr Geijers och från herr Erikssons sida om jordbrukssubventionerna. Den dag herrarna kan visa på ett verkligt världsmarknadspris för livsmedel som står sig både vid rekordskörd och vid missväxt, så att ni har möjlighet att importera livsmedel till ett sådant pris, då kan vi börja diskutera vem det är som får subventioner. Men till dess föredrar jag att hävda att konsumenterna får subvention minst lika mycket som någonsin jordbrukarna själva.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Allra först vill jag säga till herr Einar Eriksson: Om verkligen de här bekymren för vad som skall hända efter valet och hur den nya regeringen kommer att se ut tynger herr Eriksson, utöver alla de andra bekymmer han väl måste ha såväl i sin civila gärning som här i riksdagen, så måste jag beklaga det för hans egen skull.

Herr Bengtson har redan svarat herr Einar Eriksson beträffande jordbrukssubventionerna. När jag talade om vad den lille inkomstagaren med en liten våning fick i förhållande till den store, så ville herr Eriksson dra en annan parallell och sade att det finns stora och små jordbruk. Ja, innan jag närmare skall bemöta den liknelsen vill jag nog att herr Eriksson tänker litet närmare

Ang. den ekonomiska politiken

över den än han gjorde i sitt förra yttrande.

Man talar här jämt och ständigt om subventionerna till jordbruket — det är synd att inte herr Geijer är inne i kammaren för tillfället. Jag vill säga, herr talman, att vi här i landet har ett militärt försvar som kostar 3 miljarder kronor årligen. Vi är helt enkelt tvungna att ha detta försvar på grund av oron ute i världen. Då ställer jag bara frågan: Är det inte på samma sätt betydelsefullt att vi har ett livskraftigt jordbruk som ger oss livsmedel och utgör ett värn tillsammans med det militära försvaret, om en ofärdstid skulle inträffa?

Till slut bara ett litet tillägg. Jag tycker att herr Einar Eriksson skall gå tillbaka till vad man var ense om vid förhandlingarna beträffande jordbrukets sexårsavtal och där konstatera att man var ense — alltså inte bara jordbrukarna utan även de andra — om skillnaden i lönsamhet för utövarna av jordbruksyrket och jämställda yrkesutövare i vårt samhälle. Där var den skillnaden erkänd av alla.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles naturligt, herr Hanson, att vi är fullkomligt skiljaktiga. I varje fall söker folkpartiet officiellt att freda sig mot varje antydning om att i någon enda punkt stå socialdemokratien så pass nära att ett samarbete skulle kunna tänkas. Folkpartiet vill dra upp en skarp och synlig rågång mot socialdemokratien. Sedan får väl herr Hanson själv avgöra åt vilket håll det bär; det finns ju inte många andra håll att driva åt än åt höger.

Herr Bengtson har över huvud taget mycket svårt att acceptera uttrycket subventioner när man kommer in på jordbrukspolitiken. Varför denna rädsla? Skall vi inte också i det fallet kunna nämna sakerna vid deras rätta namn utan att behöva linda in dem? Man talar ju om subventioner när det gäller bostadspolitiken och jordbrukspolitiken —

det är väl i och för sig ingenting generant. Vi har ju varit överens om den politiken, och vi bör kunna vara överens också när det gäller terminologien.

Sedan angrep jag herr Bengtson när han sade att ränte- och kreditpolitiken har varit ytterst hämmande för näringslivets expansion. Så uttryckte sig herr Bengtson, och han talade då inte endast om småföretagen. När det gäller deras bekymmer är jag övertygad om att jag kan vara med om lika långtgående reella åtgärder som herr Bengtson. Men propagandistiskt och valtaktiskt skiljer vi oss åt på den punkten.

Till herr Sundin vill jag säga, att inte går jag och bär på några bekymmer för vad som skall hända — det är ju ni som har bekymren. Men nog borde man väl kunna få veta något om vad som skall hända efter valet; det är ju den intressanta punkten i sammanhanget. Om socialdemokratien får ta ansvaret och regera även i fortsättningen, då vet man vad det blir, men om herrarna skall ta ansvaret vet vi ju inte alls vad det blir fråga om. Och då har man väl rättighet att stillsamt och försynt ställa en fråga utan att bli anklagad för att vara överdrivet nyfiken, ha några bekymmer.

Vad beträffar den lilla vits som jag oförmedlat kläckte ur mig, så var det meningen att herr Sundin skulle tänka på den, inte jag själv.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! När de statliga inkomsterna under två budgetår har ökat med 2 870 miljoner kronor — nära tre miljarder — kan jag inte tänka mig att ens herr Eriksson riktigt ärligt skulle vilja hävda att alla dessa pengar går åt till nödvändiga utgifter. Nej, här är det fråga om en utgiftsexpansion till stor del för expansionens egen skull; den saken går det nog inte att komma ifrån. Och när nu socialdemokratien tydligen vill slopa varje tanke på att hålla emot denna enorma utgiftsexpansion så är det inte vi som drar någon rågång, herr

Ang. den ekonomiska politiken

Eriksson, utan det är ni som drar en bestämd rågång i svensk politik.

Herr Eriksson säger slutligen att om socialdemokratien får fortsätta att regera så vet vi vad det blir. Ja, herr Eriksson, i det fallet är vi alldeles överens — det kommer att bli kraftigt ökade skatter i rask takt. Vi vet mycket väl att detta kommer att bli resultatet.

Herr **ERIKSSON, EINAR**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hanson efterlyser en redovisning, huruvida den inkomstförstärkning som skett går till absolut nödvändiga ändamål. Eftersom riksdagens majoritet har beslutat om utgifterna, förutsätter jag att de har varit nödvändiga. Inte har väl riksdagsmajoriteten beslutat om onödiga utgifter — det är väl en något härresande anklagelse.

När det gäller politiken under socialdemokratiskt ansvar vill jag säga, att då vet man var man hamnar. Men skulle folkpartiet svara för politiken, skulle jag vilja erinra om en annan kråkhistoria än den som herr Spetz drog, nämligen visan om gamla mormors kråka som skulle ut och åka. Hon gjorde manövrer, som var mycket karakteristiska och typiska för den politik som jag tror folkpartiet skulle komma att föra även i regeringsställning.

Herr **HANSON, PER-OLOF**, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte diskutera kråkfötter med herr Eriksson i Uppsala, men låt mig bara konstatera att när den socialdemokratiska majoriteten — vilken icke är någon majoritet utan också består av kommunister — beslutar någonting är det självfallet inte något bevis för att detta är ett riktigt beslut. Majoriteten har med andra ord inte nödvändigtvis rätt. Om herr Eriksson har levat i den missuppfattningen, tycker jag att han skall skiljas från den fortast möjligt. Det skulle innebära en väsentlig sänkning av den politiska debatten.

Herr **SUNDIN** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår nu att det är en mer eller mindre medfödd nyfikenhet hos herr Einar Eriksson som gör att han redan nu vill veta vad som skall hända efter valet. Efter hans sista replik mot herr Per-Olof Hanson vill jag bara säga: Var inte alltför rädd, herr Einar Eriksson, därför att centerpartiet skall ju också vara med och regera efter den valseger som kommer.

Sedan, herr Einar Eriksson, kanske vi skall diskutera bostadsfrågan en liten stund till i detta sammanhang, och då vill jag bara ställa frågan om herr Eriksson anser att jag hade fel i mina beräkningar beträffande vem som fick betala den förda finanspolitiken, däri även inberäknat räntepolitiken. Jag kom fram till den slutsatsen att det är de små inkomsttagarna, de fattiga i samhället, som får betala mellanskillnaden, och det sker under en tid då socialdemokraterna har regeringsansvaret. Det skulle vara intressant att höra, om herr Eriksson kan jäva detta mitt påstående i mitt första anförande.

Herr **ERIKSSON, EINAR**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag nödgas faktiskt påminna herr Per-Olof Hanson om att de utgiftsbeslut som vi har fattat här i riksdagen till sin huvudsakliga del fattats med mycket stora majoriteter. I den mån majoriteterna har varit små skulle jag vilja fråga, om det är något förklenande i beslut som fattats med kommunisternas medverkan. Kommunisterna sitter ju här i riksdagen under precis samma former som vi övriga och har väl rätt att delta i beslut och att utforma beslut på samma sätt som vi andra. Det kan väl inte i och för sig vara något diskriminerande för besluten. De flesta stora utgiftsbesluten har emellertid tillvunnit sig stora majoriteter.

Herr Sundin tillfredsställde väl ändå en viss nyfikenhet när han frankt deklarerade att även centerpartiet vill vara med och regera, och det kan ju hända att politiken inte då får den inrikt-

ning som jag litet skämtsamt antydde skulle bli följden av folkpartistyre. Vi får väl hoppas på att, om centerpartiet kommer med, dom håller rumpan styv i de politiska svängarna. Men så särskilt gynnsam för de grupper, som herr Sundin talade för, nämligen de små inkomsttagarna, blir säkerligen inte politiken.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Den ekonomiska politiken och skattepolitiken skall vara så utformad att produktionen stimuleras. Man kan inte med bästa vilja i världen ge det betyget åt regeringspolitiken att den skulle motsvara detta krav. Den politik som regeringen för skapar inte så gynnsamma betingelser för näringslivet och produktionen som vi anser önskvärt och nödvändigt. Och särskilt är det de mindre företagen som kommit i ett besvärligt läge.

Vi har numera en högräntepolitik här i landet. Regeringen och socialdemokratien tycks ha anslutit sig till den uppfattning som högern och folkpartiet tidigare varit ensamma om, nämligen att det bara skulle vara bra för näringslivet och företagsamheten med stora räntekostnader. Vi vill inte underkänna räntan som konjunkturpolitiskt medel. Men vi vill inte heller överskatta dess betydelse i det avseendet. Man måste nog konstatera att den betydelsen numera är ganska ringa med den samhällsekonomi som vi nu har. På stora delar av ekonomin har en ränteförändring numera ingen nämnvärd effekt som återhållande moment. Hela bostadsmarknaden har ju vid nuvarande politik ställts utanför effekten av ränteförändring. Den offentliga verksamheten, som under senare år befunnit sig i en stark expansion, måste också sägas vara i obetydlig grad påverkad av ränteförändringar. I vårt organisationssamhälle är det ju också så, att den inflationsbekämpande verkan som eftersträvas med en räntehöjning i väsentlig utsträckning motverkas genom kompensationsåtgärder på avtalsmarknaden. En räntehöjning blir därför ensi-

Ang. den ekonomiska politiken

digt riktad mot det enskilda näringslivet och framför allt mot de mindre företagen, emedan det är dessa som främst måste arbeta med lånat kapital. De större företagen är ju i större utsträckning självfinansierande och oberoende av räntepolitiken.

Den kredit- och räntepolitik som förts under senare tid måste sägas ha varit ogynnsam för näringslivets strävan till effektivisering av produktionsapparaten. I den konjunktturnedgång som vi hade ännu i början av förra året borde räntan ha satts ned till en lägre nivå. Om så hade skett hade vi inte behövt ha dagens höga ränteläge.

Näringslivet och särskilt den mindre företagsamheten har pressats såväl genom de skärpta räntevillkoren som genom att kreditgivningen hållits tillbaka till förmån för staten och bostadsbyggandet. Vi vet ju alla att vi behöver pengar till nya bostäder och att staten måste anförtros uppgifter som också kostar stora pengar. Men detta får ju inte ske på bekostnad av den effektivisering som är nödvändig för det produktiva näringslivet. Det är en felaktig politik att låta den statliga verksamheten och bostadsbyggandet expandera ytterligare, om näringslivet samtidigt hålles tillbaka. Tar vi inte vara på våra möjligheter till produktivitetsstegring, så försummar vi en del i fråga om framåtskridande och framsteg. Att i första hand lita på statens verksamhet — det är som att lyfta sig själv i håret, och det brukar inte lyckas så särdeles bra.

Historien med bankernas kassareserver är ett särskilt kapitel i det här sammanhanget. Det kan vara naturligt att ha en beredskapslag med särskilda bestämmelser om bankernas kassareserver vid — som det heter — utomordentliga omständigheter, d. v. s. då det från näringslivets sida är risk för överkonjunktur. Men det kan väl aldrig ha varit meningen att de utomordentliga omständigheterna skulle gälla ett läge som framkommit som den direkta följden av den statliga verksamhetens och bostadsbyggandets expansion. Det kan väl aldrig ha varit meningen att kassareservbe-

Ang. den ekonomiska politiken

stämmelserna skulle bli ett behändigt instrument att tillförsäkra staten kapital i bankerna till en förhållandevis billig ränta, medan samtidigt näringslivet och framför allt de mindre företagen hålles tillbaka. Man kan inte komma ifrån att beredskapslagen utnyttjats på detta sätt. Småföretagen har knuffats undan på lånemarknaden — och i den mån de kunnat få lån har de fått betala en högre ränta, inte minst därför att staten själv betalat en lägre ränta. Det är i praktiken en extra skatt på småföretagsamheten.

Om nu kassareservbestämmelserna fått denna inverkan för småföretagsamheten, är det helt naturligt att vi i detta sammanhang riktat uppmärksamheten på nödvändigheten av kreditlättnader för de mindre företagen. Det är småföretagen som i första hand blivit lidande på den politik som förts, och då bör det vara självklart att man i första hand söker reparera skadan här. Det är därför vi föreslagit att ytterligare 100 miljoner kronor skulle ställas till förfogande för lån åt de mindre företagen genom hantverks- och industrilånefonden. Sådana lättnader i kreditförsörjningen är enligt vår mening nödvändiga. Det är att beklaga att småföretagsamheten inte har vunnit förståelse för detta från de andra partiernas sida.

Den argumentering som förts mot vårt förslag måste sägas vara egendomlig — som alltid när det gäller de obotfärdigas förhinder. Man säger att det inte finns behov av mer pengar till småföretagarna, sedan riksdagen beslutat om 4 miljoner kronor till hantverks- och industrilånefonden. Man säger att det nu skall bli så bra, sedan vi beslutat att organisera om AB Industri kredit till gagn för de mindre företagen. Ja, allt detta är vad det är — men det räcker inte. AB Industri kredit är ett framsteg men sannoligen ingen lösning av småföretagsamhetens långfristiga kreditproblem — med den utformning som beslutet fått. Och de pengar som står till förfogande för lån genom företagareföreningarna räcker inte till för det läge som vi nu befinner oss i och står inför. År 1957

— d. v. s. sedan centerpartiet hösten 1956 medverkat till att 30 miljoner kronor fördes till företagareföreningarnas låneverksamhet — utlånades till småföretagen 25 miljoner kronor genom företagareföreningarna. Det beloppet står inte till förfogande nu — det torde väl vara cirka 20 miljoner kronor disponibla för utlåning. Och nu måste ändå lånebehovet sägas vara väsentligt mycket större. Det är ju flera fonder som slagits samman i hantverks- och industrilånefonden. Verksamhetsområdet har alltså utvidgats. Den generella maximigränsen för lånen har höjts från 40 000 till 50 000 kronor. Verksamheten har också vidgats på så sätt att lånen i fortsättningen även skall få gälla rörelse krediter. Och framför allt och väsentligast måste vi ju räkna med ett avsevärt ökat lånebehov inför EFTA och stormarknaderna över huvud taget. Då måste det vara en orimligt knapp kreditram man velat ställa till förfogande för småföretagsamheten.

Det har också hotats med att det skulle bli räntehöjning, om man låter småföretagarna få låna mer pengar. Hota kan man kanske alltid göra, om man vill tro att räntan har en sådan konjunkturpolitisk betydelse. Om man ställer mera pengar till förfogande för näringslivet så kan ju detta i och för sig inte ha en räntehöjande effekt. Skulle det bli fråga om en sådan effekt, så beror den ju helt och hållet på att man inte vill anpassa statens upplåning och krediterna till bostadsbyggandet på det sätt som är erforderligt.

Det är inte fråga om några subventioner till småföretagsamheten. Det är fråga om att se till, att småföretagen får de krediter de behöver. Det är fråga om att eliminera en brist som uppkommit genom tidigare politiska beslut, genom den statliga utgiftsexpansionen, genom prioriteringen av bostadsbyggandet och inte minst genom ATP-beslutet. De mindre företagen har en betydelsefull uppgift i vår produktion. De är den bästa miljön för de enskilda människornas initiativ, företagsamhet och skaparkraft. Nu inför EFTA och en i övrigt skärpt konkurrens måste vi mer än nå-

gonsin satsa på investeringar i näringslivet och inte minst inom den företagssamhet som jag här tidigare nämnt, om vi skall kunna klara oss i konkurrensen på världsmarknaden. Det är nödvändigt att vi ser till att företagen får möjligheter till de krediter som är nödvändiga för en effektivisering av produktionsapparaten och omställningen inför stormarknaderna. I det sammanhanget är 100 miljoner kronor fortfarande ett mycket litet belopp. De som styr och ställer i det här samhället tycks emellertid mera tro på kraften av de statliga dirigeringsarna. Det tror jag är att satsa på fel häst. Det är klokare att lita till de enskilda människornas initiativ och därmed också se till att de får en så gynnsam miljö för sitt arbete och sin verksamhet som möjligt.

Nu hände mig ungefär detsamma som hände herr Einar Eriksson: mitt manuskript tog slut. Innan jag framställer mitt yrkande vill jag emellertid, herr talman, ta upp något av vad de tidigare talarna har yttrat.

Herr Per-Olof Hanson påstod att han och hans parti alltid hade ställt sig välvilliga när det gällde småföretagens långfristiga och andra krediter. Det finns då anledning att erinra om folkpartiets ställningstagande till frågan om AB Industrikredit. Jag vill också erinra om vad herr Geijer här sade när han framhöll att han var väl underkunnig om hur stora möjligheter till självfinansiering storindustrien har. Det glädde mig att kunna konstatera att han höll med centerpartiet om att det är berättigat med krediter till småföretagsamheten. Jag tror att det finns anledning för herr Geijer såsom ordförande i sitt stora förbund att undersöka hur många som är sysselsatta inom den mindre industrien, och även vi som representerar arbetsgivar sidan inom denna mindre industri skulle vara tacksamma att få detta klarlagt. Rent personligen vill jag deklarerat att jag tycker att det är fullkomligt riktigt att våra anställda är anslutna till den stora fackföreningsorganisationen. Det skulle glädja mig om vi i den mindre industrien kunde få sam-

Ang. den ekonomiska politiken

ma stöd ifrån herr Geijer när det gäller kapitalfrågorna som han tycks vara intresserad för att ge den svenska storindustrien.

Vad beträffar AB Industrikredit hävdade vi från vår sida att ifrågakvarande form av långfristig kredit inte var tillräcklig och avpassad efter de rådande förhållandena. I dagens tidning har vi nu läst att finansministern tillsatt en ny utredning för att klara upp den här frågan. Det måste väl i alla fall betyda att oppositionen mot centerpartiets reservation, som debatterades i kamrarna i fredags, inte var så väl genomtänkt. Jag tar mig friheten att citera något ur en motion nr 44 som väcktes i andra kammaren av herr Jansson i Benestad år 1958 och i vilken togs upp frågan om möjligheter för hantverkare och småindustriföretagare att erhålla långfristiga krediter. Där talas om att frågan borde lösas, och så sägs det: »En annan väg som bör undersökas är upplägget av ett kollektivt obligationslån, där staten ställer sig som borgenär och där småföretagens säkerhet kan bjudas i form av förlagsinteckningar.»

Jag vill bara konstatera att när vi från centerpartiet kräver någonting för denna företagargrups räkning så påstås det alltid vara valfläsk och valpropaganda, men vi får väl vara nöjda med att sedan det gått ett år eller bara några dagar har vi i alla fall fått rätt! Varken herrar folkpartister eller herrar regeringsledamöter kan väl säga att det är valfläsk när nu den nämnda utredningen har blivit tillsatt. Jag hoppas bara att utredningen kan arbeta snabbt.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 2 i bankoutskottets utlåtande, och vidare yrkar jag, därest kammaren under punkt I skulle anta utskottets förslag om ett maximital för kassareservkvoten på 50 procent, under punkt III att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 536 och II: 663 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om förslag till årets riksdag om ett investeringsanslag till Statens hantverks- och industrilänefond på tilläggsstat för budgetåret 1960/61 av ytterliga-

Ang. den ekonomiska politiken

re 100 miljoner kronor och om ändring i samband därmed av lånebestämmelserna, så att maximigränsen för företagareföreningarnas direkta långivning till en och samma företagare generellt höjes till 80 000 kronor.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp):

Herr talman! I denna sena timme när vi har diskuterat så länge skall jag inte ta någon längre tid i anspråk. Jag måste emellertid säga att i det resonemang som här nu har förts under många timmar har jag inte kunnat upptäcka någon som helst tanke på att göra besparingar i de statliga utgifterna från regeringens sida eller från dem som har talat för regeringens politik. Jag lyssnade mycket noga när finansministern höll sitt anförande, men jag kunde inte finna någon antydning om att han ansåg att de statliga utgifterna skulle kunna nedbringas. Inte heller från herr Geijers sida kunde förmärkas någonting i den riktningen. Han sade bara det var farligt att inte bifalla förslaget om att man skulle ålägga bankerna att hålla en större kassareserv, ty det kunde leda till att vi fick ändå högre ränta i vårt land än vi har nu.

Jag skulle först vilja säga några ord till herr Geijer. Om förhållandena nu hade varit desamma som efter första världskriget och man hade använt räntan som ett dominerande instrument och vi hade haft lika stor arbetslöshet som den gången, undrar jag om man från det socialdemokratiska partiets sida hade velat upprätthålla en högräntenivå i samma omfattning som det nu gör. Jag tror det står klart både för herr Geijer och finansministern och hela regeringen, att en högräntepolitik inte längre är motiverad, då man har vidtagit andra åtgärder, som i viss mån tar bort effekten av en hög ränta. Här är t. ex. sörjt för arbetslöshetspolitiken. Om arbetslöshet skulle uppstå, är man genast färdig att ingripa. Ränteläget kan inte ha samma effekt, när man på ett område reglerar och på ett annat område låter det löpa fritt. Varför låter

man inte räntan slå igenom över hela linjen, när man nu från socialdemokratiska partiets sida säger, att vi måste föra en högräntepolitik, för i annat fall kommer inflationen i gång, och det kan medföra mycket stora besvärligheter? Varför skall man undanta de stora utgifterna för statsmakterna? Där vill man inte vara med om att säga att här skall räntan utgöra värdemätaren, utan där säger man att räntan inte får slå igenom.

Här sägs att man klankar på bostadsbyggandet. Nej, herr talman, det klan- kas alls inte på det, men vi får väl ändå vara överens om, vilket parti vi än tillhör, att bostadsbyggandet i viss mån urartat. Här står oändligt många bostäder tomma, herr Geijer, som ingen vill bo i för att de inte kan komma i åtnjutande av de statliga förmåner med bostads- och räntebidrag som man kan komma i åtnjutande av för en modern fastighet. Och vill herr Geijer ha reda på var dessa fastigheter finns, så är jag beredd att lämna en hel del upplysningar därom. Jag vill också tillägga att det i dag inte går att sälja en fastighet som det inte finns statliga lån i. Det är ingen som vill köpa den. Om det är yngre människor och de har barn och fastigheten inte fyller de mått som är föreskrivna, då vill man inte ha den på grund av att man inte kan komma i åtnjutande av de statliga förmånerna.

Här finns all anledning att göra en översyn över den ekonomiska politiken. Jag tror inte att det är som herr Ericsson i Kinna sade, att partierna inte trivs ihop. Det gör de visst, men man kan ha olika åskådning. Detta innebär inte att man inte trivs ihop, men man tycker ändå att man åtminstone i viss mån skulle kunna försöka nå en sammanjämkning, när det gäller det ekonomiska läget i vårt land i stället för att bara säga: Här ökar vi skatten; här tar vi ut en ny omsättningsskatt, som ger 1,4 miljard kronor. Men man talar inte på något sätt om att man skall sänka den direkta skatten. Här skulle varit anledning att sänka den,

Ang. den ekonomiska politiken

när man går in för ett annat skattesystem som fördömdes av socialdemokraterna efter andra världskrigets slut. Då sades det att det var oförenligt med den socialdemokratiska politiken att ha en omsättningsskatt. Sedan dess har tiderna förändrats, och detta har gjort att man nu kan acceptera en omsättningsskatt, som vida överstiger vad man hade den gången.

Jag tror att man får se litet försiktigt på detta och inte bara tänka så att det inte går att dra in på vad folk är vana vid och att man därför får öka skatterna så att det passar efter anspråken. Det är detta som man gjort från regeringens sida.

Jag vill betona att jag inte har sagt, att man inte skall hjälpa dem som har det sämst ställt. Jag har absolut förfäktat, att de som behöver hjälp skall ha hjälp, men är det riktigt som det nu tillgår, att många människor låter sina kapitaltillgodohavanden stå i företag som ger en hög ränta, men bygger en fastighet och lånar pengar av staten till lägre ränta? Ingen kan väl påstå att så inte sker. Det har t. o. m. finansministern erkänt. Man varför vill man inte vidta några åtgärder på det området?

Jag har vid flera tillfällen yrkat att man i fortsättningen skulle behovspröva detta bostadsbyggande. Jag fick ett svar av finansministern en gång. Han sade att då måste man ju också behovspröva jordbrukets upplåning. Jag svarade: Gärna det! Är det något där som man också kan spara på, skall man naturligtvis göra undersökningar. Men här vill man inte vara med om ens den minsta insats för att undersöka hur de verkliga förhållandena är, ty man har på känn att detta kanske medför försämrade möjligheter för bostadsbyggandet i framtiden genom att bostadsbyggarna skulle få använda sina egna tillgångar i stället för att låta staten låna upp till en hög ränta och leka Ebberöds bank, som det har skett en längre tid.

Jag kan inte acceptera de synpunkter som herr Geijer framförde, att om man gick med på att kassareserven kun-

de stanna vid 35 procent, skulle man omedelbart behöva höja räntan. Då vill jag fråga herr Geijer: Skulle man höja räntan bara på vissa områden eller skulle den få slå igenom över hela linjen? Jag tror att om man, när man gick in för en högräntepolitik, hade låtit den högräntepolitiken slå igenom över hela området, så hade vi inte haft det ränteläge som vi har i dag, utan då hade det säkerligen sett ut på ett annat sätt.

De mindre företagen, de mindre och medelstora jordbrukarna har mycket svårt att i dag skaffa det rörelsekapital de behöver. Jag vill än en gång upprepa, att om de behöver låna på en växel är räntan 8,5 procent. Är det rimligt, herr Geijer, att en jordbrukare eller småföretagare, som kanske har det mycket sämre ställt än den som byggt en bostadsfastighet, skall betala denna höga ränta, när den andre får låna till halva priset? Det är det som gör att vi inom centerpartiet — som herr Geijer uttryckte det — »klankar på bostadsproduktionen». Vi klankar inte på annat sätt än att vi säger: Låt oss pröva vilka som behöver hjälp och ge hjälp till dem! De andra får klara sig på annat sätt.

Jag tycker att det skulle vara mycket klokt om det socialdemokratiska partiet ville låta göra en översyn av den ekonomiska politiken. Nu har man tillsatt två utredningar om skatterna om jag inte sett fel i tidningen, och man hoppas att de skall komma fram till ett resultat fortast möjligt. Men man borde även göra en utredning om hur man bäst skall kunna spara på de statliga utgifterna. Det finns starka skäl att sätta i gång en sådan utredning omedelbart, ty jag tror att det finns stora möjligheter att göra besparingar, utan att det skulle få någon större inverkan på dem som haft förmånen att få en viss garanti på olika områden. Jag tror att tidsandan är sådan, herr talman, att man blir nödsakad till detta. Vi lever i en högkonjunktur, men denna kan snart försämrast och övergå i en lågkonjunktur — man vet inte hur det kommer att bli i fortsättningen. Då kan det

Ang. den ekonomiska politiken

tänkas att man behöver en annan finanspolitik än den vi har för närvarande.

Jag vill bara till slut, herr talman, säga, att vi inom centerpartiet ingalunda motsätter oss hjälp till dem som behöver hjälpas. Vi vill vara med om att lämna hjälp, och vi vill också vara med om att söka skaffa de medel som staten behöver för investeringar i företag som staten nödvändigtvis måste investera i. Men vi vill inte vara med om att man skall utan vidare bara låna upp pengar och låta allmänheten betala fiolerna. Det är det som vi reagerar emot. Vi anser att man bör föra en strämare politik när det gäller bostadsbyggandet. Man bör se efter om det inte är möjligt att spara på de stora utgifterna.

Jag skall med detta, herr talman, be att få yrka bifall till reservation 2 vid bankoutskottets utlåtande nr 26.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Jag skulle vilja börja med att uttala min högaktning för kammarens ledamöter, som varit utomordentligt uthålliga och i så många timmar har suttit och avlyssnat en sådan konturlös debatt som den vi har haft i dag. Det är inte första gången en allmän ekonomisk debatt är konturlös, men jag tror att denna debatt har slagit alla tidigare rekord, kanske beroende på att den omfattar inte mindre än åtta olika utlåtanden och betänkanden som ligger till grund för debatten. Jag vill bara ta upp en enda synpunkt. Jag förbigår då den allmänna ekonomiska politiken och riktar uppmärksamheten på skattefrågan.

Man är numera tydligen överens om i alla partier, att skattepolitiken måste läggas om och bli föremål för en grundlig översyn. Det är just därför som regeringen har tillsatt två stora skatteutredningar. Men här är frågan den, i vilken riktning man vill att skattepolitiken skall läggas om. Såvitt man kan förstå av de direktiv som utredningarna har fått har regeringen den intentionen, att man

skall försöka genomföra en ytterligare övergång till indirekt beskattning, samtidigt som man skall ge lättnader för förmögenheter och bolag. Man skall permanenta omsättningsskatten och öka den. Så har jag förstått det, när jag läst regeringens direktiv för de nyligen tillsatta skatteutredningarna.

Låt mig bara lägga till ett par reflexioner. De borgerliga partierna här i riksdagen har alla förklarat sig vara emot det höga skattetrycket, men när man går igenom de motioner och reservationer som finns till de föreliggande utlåtandena, kan man bara dra en slutsats, nämligen att alla de tre borgerliga partierna i verkligheten förordar höjda skatter för mindre inkomsttagare, samtidigt som de vill rasera sociala förmåner som är av mycket stor betydelse för många hundratusen människor här i landet. Jag skall bara nämna högern, som framställer sig som lågskattepartiet framför alla andra. Dess förslag till nya skatteskalor, som skulle träda i kraft om ett år, innebär icke ett öres skattesänkning för äkta makar som har upp till 14 000 kronor i årsinkomst men innebär däremot en sänkning med 8 500 kronor för dem som har en årsinkomst på 180 000 kronor. Jag förbigår nu den kända metoden att söka sanera statsfinanserna genom att rasera socialbudgeten — första barnbidraget och allt vad därtill hör.

Folkpartiet vill ju också försämrare för de lägre inkomsttagarna. Genom höjningen av schablonavdraget bl. a. skall man pålägga dem cirka 70 miljoner kronor enligt partiets egna beräkningar i dess motion. Man vill lägga om från statskatt till kommunalskatt, vilken ur allmänhetens och ur småfolkets synpunkt innebär ett mycket ofördelaktigare skattesystem än den progressiva statsskatten. Man vill höja pensionsavgifterna med 1 procent, vilket ju innebär att den som har 15 000 kronor i årsinkomst får en skattehöjning på 300 kronor om året, jämfört med det nuvarande skatteuttaget. Allt detta är ju bevis för hur man talar om skattesänkning, om det höga skattetrycket och hur man är emot omsättningsskatten men hur man med andra

metoder och på andra vägar vill lägga över alltmer på framför allt de minsta inkomsttagarnas axlar.

Vi har från vårt håll i denna kammare väckt en motion, nr 430, där vi velat peka på en annan skattelinje, som innebär en demokratisering av skattepolitiken. I den motionen har föreslagits skatteskalor som innebär en sänkning av den direkta inkomstskatten för alla som icke förtjänar mer än 25 000 kronor om året. Vårt förslag innebär att de gifta personer som icke tjänar mer än 9 000 kronor om året helt skall befrias från statlig inkomstskatt. De som har 12 000 kronor i årsinkomst får en skattesänkning på 400 kronor, för en familj med 15 000 kronors årsinkomst utgör skattelättnaden 390 kronor o. s. v. Ännu vid 25 000 kronors inkomst får en gift skattskyldig en skattesänkning — med 155 kronor — men därutöver bibehålls skatten vid nuvarande nivå. Vi har också visat att det finns täckning för detta förslag genom att lägga skatten på de verkligt bärkraftiga, på förmögenheterna och på bl. a. spekulanter på fondbörsen. Vi har vidare påvisat nya inkomstkällor för statens skatteintäkter. Det handlar bl. a. om oförtjänt markvärdestegring, om permanent kursvinstbeskattning, om beskattning av aktiebolagens förmögenheter, vilket är mycket vanligt i länder jämförbara med Sverige. Det är vårt alternativ till omsättningsskatten. Vi har alltid varit för att omsättningsskatten bör slopas. Men vi kan inte gå med på att omsättningsskatten slopas på de villkor, som de borgerliga partierna här föreslår och som innebär en ännu värre skattestegring än vad omsättningsskatten utgör. Vi kan inte heller, herr talman, gå med på regeringens linje.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Det är endast min avsikt att anmäla, att jag kommer att avstå från att hålla något längre anförande. Endast en mycket djärv eller ganska talför person skulle våga att störa det allt mer upphöjda lugn, som sedan någon timme tätnat i kammaren. Jag är

Ang. den ekonomiska politiken

ingen djärv person, och jag har inte för avsikt att konkurrera med herr Hanson, Per-Olof.

Låt mig medge, att mitt beslut att avstå kostat mig en viss självövertvinnelse. Det skulle nämligen ha varit mycket intressant att diskutera kassareservbestämelseerna och deras betydelse i kreditpolitiken mot bakgrund av herr Geijers som historiskt fenomen intressanta uppfattning i dessa frågor. Det skulle också ha haft ett visst intresse att diskutera småföretagsamheten med herr Mattsson. Jag är nu — liksom jag förmodar flertalet av kammarens ledamöter — övertygad om att herr Mattsson kan tala om småföretagsamheten i sömnen. Jag skall inte ge honom den chansen, herr talman!

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av därunder förekomna yrkanden propositioner komme att framställas särskilt rörande varje punkt av utskottets i det nu föredragna utlåtandet gjorda hemställan.

I fråga om punkten I, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i dels den av herr Ewerlöf m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen och dels den av herrar Mattsson och Eliasson i Sundborn avgivna reservationen, såvitt nu vore i fråga.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Ewerlöf begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26 punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. den ekonomiska politiken

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i dels den av herr Ewerlöf m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen och dels den av herrar Mattsson och Eliasson i Sundborn avgivna reservationen, såvitt nu är i fråga.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ewerlöf* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 64.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de angående punkten II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ewerlöf m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Ewerlöf begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26 punkten II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ewerlöf m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början

omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ewerlöf* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 46.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Beträffande punkten III, anförde nu herr talmannen, komme med anledning av föreliggande yrkanden propositioner att framställas först särskilt i fråga om utskottets hemställan såvitt gällde avveckling av gällande prioritering å kreditmarknaden för bostadssektorn, och därefter särskilt angående utskottets hemställan i vad den avsåge anslag å tilläggsstat till statens hantverks- och industrilånefond samt maximigränsen för företagareföreningarnas långivning till en och samma företagare.

I avseende å utskottets hemställan i punkten III, såvitt anginge avveckling av gällande prioritering å kreditmarknaden för bostadssektorn, yttrade vidare herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet härutinnan hemställt, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herrar Mattsson och Eliasson i Sundborn vid utlåtandet avgivna reservationen i förevarande del.

Härpå gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mattsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26 punkten III såvitt avser avveckling av gällande

prioritering å kreditmarknaden för bostadssektorn, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar Mattsson och Eliasson i Sundborn vid utlåtandet avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Mattsson begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 118;

Nej — 19.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande utskottets hemställan i punkten III, i vad avsåge anslag å tilläggsstat till statens hantverks- och industrilånefond samt maximigränsen för företagareföreningarnas långivning till en och samma företagare, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr Mattsson, att riksdagen skulle i anledning av motionerna I: 536 och II: 663 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till årets riksdag om ett investeringsanslag till statens hantverks- och industrilånefond på tilläggsstat för budgetåret 1960/61 av ytterligare 100 000 000 kronor och om ändring i samband därmed av lånebestämmelserna, så att maximigränsen för företagareföreningarnas direkta långivning till en och samma företagare generellt höjdes till 80 000 kronor.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Ang. den ekonomiska politiken

Herr Mattsson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26 punkten III såvitt avser anslag å tilläggsstat till statens hantverks- och industrilånefond, m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles det av herr Mattsson under överläggningen ställda yrkandet.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Mattsson begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 121;

Nej — 19.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i punkten IV hemställt.

Med avseende på punkten V, anförde nu herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr Ewerlöf, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del; samt 3:o), av herr Mattsson, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölles i den av honom och herr Eliasson i Sundborn vid utlåtandet avgivna reservationen i förevarande del.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Ang. underskott å statens järnvägars fond

Herr *Ewerlöf* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Mattssons* yrkande.

Herr *Ewerlöf* åskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bankoutskottets utlåtande nr 26 punkten V antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herrar *Mattsson* och *Eliasson* i *Sundborn* vid utlåtandet avgivna reservationen i förevarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits det förslag, som innefattas i den av herr *Ewerlöf* m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Mattsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 20;

Nej — 53.

Därjämte hade 69 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26 punkten V, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Ewerlöf* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ewerlöf* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 47.

Därjämte hade 19 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten VI hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om avsättning av kommunalskattemedel till budgetutjämningsfonden för budgetåret 1960/61, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. underskott å statens järnvägars fond

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående underskott å statens järnvägars fond för budgetåret 1960/61 jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 156 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för statens järnvägars fond å riksstaten för budgetåret 1960/61 upptaga ett underskott om 70 000 000 kronor.

Ang. underskott å statens järnvägars fond

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 681) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 842), dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 689) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 850), i vilka samtliga hemställts, att riksdagen måtte besluta att upptaga underskott å statens järnvägars fond å riksstaten för budgetåret 1960/61 med ett belopp av 50 000 000 kronor.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 681 och II: 842 samt I: 689 och II: 850, för Statens järnvägars fond å riksstaten för budgetåret 1960/61 upptaga ett underskott om 70 000 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Anders Johansson, Edström, Källqvist, Virgin, Skoglund* i Doverstorp, *Malmborg, Staxäng, Svensson* i Stenkyrka och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Hansson* i Skegrie och *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 681 och II: 842 samt I: 689 och II: 850, för Statens järnvägars fond å riksstaten för budgetåret 1960/61 upptaga ett underskott om 50 000 000 kronor.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid detta utlåtande fogade reservationen.

Herr THUN (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bengtson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 139, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 65.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1960/61 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar; och

Om åtgärder i syfte att begränsa statens utgiftsåtaganden och lånebehov

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag rörande garanti för banklån till Stockholms kapplöpningssällskap.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om åtgärder i syfte att begränsa statens utgiftsåtaganden och lånebehov

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 142, i anledning av motioner, väckta i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag till riksstat för budgetåret 1960/61 m. m.

I anslutning till Kungl. Maj:ts i propositionen nr 1 framlagda förslag till inkomstberäkning för budgetåret 1960/61 hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 358) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 509) hemställts, att riksdagen måtte i specifikationen av inkomsterna å driftbudgeten, B. Inkomster av statens kapitalfonder, uppföra inkomster i enlighet med vad som angivits i motionerna samt vid fastställande av riksstaten för budgetåret 1960/61 beakta vad i motionerna yrkats. I motionerna hade bland annat föreslagits, att inkomsterna från Fonden för statens aktier skulle upptagas med 125 000 000 kronor.

Vidare hade i anslutning till Kungl. Maj:ts i propositionen nr 150 framlagda förslag angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1960/61 m. m. följande — till behandling av statsutskottet hänvisade motioner — väckts, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 678) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 839), i vilka hemställts, att riksdagen måtte — i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 150 — vid bifall till motionärernas tidigare framförda yrkanden om omsättningskattens slopande och under an-

slutning till det av dem angivna budgetalternativet i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till höstsessionen om de besparingar, subventionsminskningar och andra budgetförstärkande åtgärder, som i motionerna angivits;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 680) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 841), i vilka hemställts, att riksdagen måtte upptaga inkomsterna från statens affärsfonder med följande belopp:

Postverket, <i>bevillning</i> kronor 10 000 000	
Televerket	» 95 000 000
Statens vattenfallsverk	» 220 000 000
Domänverket	» 40 000 000;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: 686) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 843), i vilka, såvitt nu vore i fråga, yrkats, att riksdagen skulle upptaga inkomsterna å driftbudgeten för budgetåret 1960/61 med utgångspunkt från Kungl. Maj:ts förslag och med de ändringar, som framginge av till motionerna fogad bilaga;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 682) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 844), i vilka hemställts, att riksdagen måtte

I. efter beslut om avskaffande av den allmänna varuskatten enligt av motionärerna tidigare framfört förslag i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

a) om framläggande av förslag till höstriksdagen angående besparingar i den statliga verksamheten på grundval av det alternativ motionärerna angivit;

b) om åtgärder till sådan återhållsamhet vid användande av å riksstaten uppförda anslag och förbrukning av behållningar på reservationsanslag, att för budgetåret 1960/61 medelsförbrukningen i förhållande till riksstaten kunde

Om åtgärder i syfte att begränsa statens utgiftsåtaganden och lånebehov

minskas med minst 100 miljoner kronor i enlighet med vad som anförts i motionerna,

II. till grund för långsiktsplaneringen av statsbudgeten uttala, att vid densamma en sådan avvägning måtte åstadkommas i fråga om de framtida utgiftsbehoven, att utrymme samtidigt kunde skapas för skattesänkningar i enlighet med vad som anförts i motionerna;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 683) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 845), i vilka hemställts, att riksdagen måtte i specifikationen av inkomsterna å driftbudgeten B. Inkomster av statens kapitalfonder uppföra inkomstiteln Postverket, beviljning, med 9 000 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 684) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 847), i vilka hemställts, att riksdagen måtte i förenämnda specifikation av inkomsterna uppföra inkomster enligt följande:

I. Statens affärsverksfonder

2. Televerket	kronor	93 000 000
3. Statens vattenfalls- verk	»	193 000 000
4. Domänverket	»	40 000 000

samt beakta vad i motiveringen i motionerna I: 682 och II: 844 anförts beträffande de affärsdrivande verken.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

I. att motionerna I: 358 och II: 509, I: 682 och II: 844, I: 683 och II: 845 samt I: 684 och II: 847 icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 678 och II: 839 samt I: 680 och II: 841 icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: 686 och II: 843, såvitt nu vore i fråga, icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Svensson* i Stenkyrka och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I hemställa att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 358 och II: 509 samt med bifall till motionerna I: 682 och II: 844, I: 683 och II: 845 samt I: 684 och II: 847,

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anført beträffande framläggande av förslag till höstriksdagen angående besparingar i den statliga verksamheten samt åtgärder till återhållsamhet vid användande av å riksstaten uppförda anslag och förbrukning av behållningar på reservationsanslag;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att vid långsiktsplaneringen av statsbudgeten sådan avvägning borde åstadkommas, att utrymme kunde skapas för skattesänkningar i enlighet med vad reservanterna anført;

c) besluta, att i specifikation av inkomsterna å driftbudgeten under statens affärsverksfonder skulle uppföras inkomster i enlighet med vad reservanterna angivit;

d) besluta, att i specifikation av inkomsterna å driftbudgeten under fonden för statens aktier skulle uppföras inkomster i enlighet med vad reservanterna angivit;

2) av herrar *Anders Johansson, Edström, Källqvist och Malmborg*, fröken *Elmén* samt herr *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 678 och II: 839 samt I: 680 och II: 841,

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till höstsessionen om de besparingar, subventionsminskningar och andra budgetförstärkande åtgärder, som i dessa motioner angivits i syfte att bereda utrymme för den allmänna varu-

Om åtgärder i syfte att begränsa statens utgiftsättaganden och lånebehov

skattens avskaffande från den 1 januari 1961;

b) upptaga inkomsterna från statens affärsverksfonder under budgetåret 1960/61 på sätt i reservationen närmare angivits;

3) av herrar *Virgin, Skoglund* i Do-verstorp, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 686 och II: 843, såvitt nu vore i fråga,

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att en statsfinansiell politik bort och borde föras som gäve grund för omsättningsskattens avskaffande från den 1 januari 1961, för skattefritt sparande enligt därom framställda förslag från den 1 januari 1961 och för en reform och sänkning av den direkta beskattningen från den 1 januari 1962 enligt därom framställda särskilda förslag;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna i anledning av motionerna i övrigt anförte.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 1 av herr Ivar Johansson m. fl.

Herr JOHANSSON, ANDERS, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 2.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen nr 3.

Herr THUN (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående varje punkt av utskottets i det nu ifrågavarande utlåtandet gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de beträffande punkten I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Bengtson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 142 punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Bengtson begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 107;

Nej — 19.

Därjämte hade 16 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de angående punkten II framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Anders Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr tal-

mannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Johansson, Anders*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 142 punkten II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Anders Johansson m. fl.* vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Johansson, Anders*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 30.

Därjämte hade 35 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen jämlikt de rörande punkten III förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Virgin m. fl.* vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Virgin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Om viss översyn av skattepolitiken

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 142 punkten III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Virgin m. fl.* vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Virgin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 17.

Därjämte hade 30 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om viss översyn av skattepolitiken

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 63, i anledning av väckta motioner om en allmän översyn av skattesystemet, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 400, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 512, av herr *Hedlund m. fl.*,

2) de likalydande motionerna I: 405, av herr *Hagberg*, och II: 516, av herr *Kollberg m. fl.*,

3) de likalydande motionerna I: 411, av herr *Sigfrid Larsson m. fl.*, och II: 524, av herr *Nilsson i Tvärålund m. fl.*,

4) de likalydande motionerna I: 412, av herr *Lundström m. fl.*, och II: 528, av herr *Ohlin m. fl.*, ävensom

5) de likalydande motionerna I: 430, av herrar *Öhman* och *Helmer Persson*, samt II: 504, av herr *Hagberg m. fl.*

Ang. beräkning av bevillningarna, m. m.

I motionerna I: 430 och II: 504 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om utredning och förslag till 1961 års riksdag om en sådan demokratisering av skattepolitiken som föreslagits i motionerna och som bland annat innebure, att omsättningsskatten skulle avskaffas från och med den 1 juli 1961.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på anförda skäl hemställt,

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 400, av herr Bengtson m. fl., och II: 512, av herr Hedlund m. fl.;

2) de likalydande motionerna I: 405, av herr Hagberg, och II: 516, av herr Kollberg m. fl.;

3) de likalydande motionerna I: 411, av herr Sigfrid Larsson m. fl., och II: 524, av herr Nilsson i Tvärålund m. fl.;

4) de likalydande motionerna I: 412, av herr Lundström m. fl., och II: 528, av herr Ohlin m. fl.; ävensom

5) de likalydande motionerna I: 430, av herrar Öhman och Helmer Persson, samt II: 504, av herr Hagberg m. fl.

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anför, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion nr 430 i denna kammare och 504 i andra kammaren.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande betänkandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 430 och II: 504; och förklarades den förra propositionen, som

upprepad, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. beräkning av bevillningarna, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 60, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1960/61, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 22 april 1960 dagtecknad proposition nr 150, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1960/61, m. m., hade Kungl. Maj:t bland annat föreslagit riksdagen att besluta

dels att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för budgetåret 1960/61 med 100 procent av grundbeloppet;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i propositionen förordats, med verkan från och med den 1 juli 1960, meddela föreskrifter om dels 35 procents vinstavdrag vid s. k. V 5-spel, dels 20 procents vinstavdrag vid vinnare- och platsspel.

Propositionen nr 150 hade i här berörda delar hänvisats till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

I enlighet med förslag i proposition nr 117 hade riksdagen, efter tillstyrkan av vad bevillningsutskottet hemställt i betänkande nr 50, beslutat, att allmän varuskatt icke skulle utgå på begagnade personbilar och skåpbilar. Samtidigt hade bestämts, att den särskilda omsättningsskatten på nya sådana bilar (»bilaccisen») skulle ökas med vad som motsvarade skattebortfallet i fråga om de begagnade bilarna eller med cirka 2 procent av bilpriserna. Berörda omläggning av beskattningen hade trätt i kraft den 1 maj 1960. I förenämnda betänkande nr 50 anförde utskottet beträffande de i anledning av propositionen nr 117 väckta motionerna, att utskottet ansett sig böra taga definitiv ställning till frågan om bilaccisens utformning efter ut-

gången av år 1960 först i samband med behandlingen av till utskottet hänvisade motioner om upphävande av den allmänna varuskatten.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen nr 150 väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 679, av herr *Lundström m. fl.*, och II: 840, av herr *Ohlin m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 150 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att den statliga budgetpolitiken måtte uppläggas med sikte på att enligt angivna riktlinjer skapa förutsättningar för reformer inom beskattningen, som till gagn för alla folkgrupper uppmuntrade den enskilde till produktiva insatser, utbildning och sparande samt främjade en gynnsam utveckling av näringslivet och stärkte vårt lands konkurrensförmåga inför de kommande stormarknaderna;

2) de likalydande motionerna I: 685, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 846, av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 150 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att åt kommande utredning för allsidig översyn av skattesystemet måtte uppdragas att framlägga förslag avseende sänkning av det totala skattetrycket i enlighet med vad i motiveringen anförts;

3) de likalydande motionerna I: 686, av herr *Ewerlöf m. fl.*, och II: 843, av herr *Hjalmarson m. fl.*, vari bland annat hemställts, att riksdagen måtte under uttalande av att en statsfinansiell politik bort och borde föras som gäve grund för omsättningsskattens avskaffande från den 1 januari 1961, för skattefritt sparande enligt därom framställda förslag från den 1 januari 1961 och för en reform och sänkning av den direkta beskattningen från den 1 januari 1962 enligt därom framställda särskilda förslag, besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för budgetåret

Ang. beräkning av bevillingarna, m. m. 1960/61 med 100 procent av grundbeloppet; ävensom

4) de likalydande motionerna I: 687, av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Åkesson*, samt II: 848, av herr *Lothigius m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i proposition nr 150 om vinstavdrag vid totalisatorspel

dels besluta, att från och med den 1 juli 1960 vinstavdraget vid V 5-spel i samband med galopptävlingar skulle uppgå till 30 procent samt

att vinstavdraget vid kombinerad vadhållning från samma dag skulle sänkas till 25 procent,

dels hemställa hos Kungl. Maj:t, att bidragen till trav- och galopporganisationerna måtte givas en sådan storlek, att uppfödningen av tävlingshästar inom landet kunde hållas på en så lönsam nivå, att importen därav kunde nedbringas till minimum samt att gällande trav- och galoppskala måtte bli föremål för viss justering uppåt.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet upptagit följande vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

A) de likalydande motionerna I: 399, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 508, av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte

1) besluta, att förordningen om allmän varuskatt skulle upphöra att gälla den 1 januari 1961, samt

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte efter beslut om avskaffande av den allmänna varuskatten enligt ovan förelägga riksdagen förslag dels till upphävande av de bestämmelser, som direkt föranletts av den allmänna varuskatten, dels — därest så skulle visa sig erforderligt — till sådan inkomstförstärkning enligt i motionerna anförda grunder, att balanserad driftbudget för budgetåret 1960/61 uppnåddes;

B) de likalydande motionerna I: 404 av herr *Ewerlöf m. fl.*, och II: 513, av

Ang. beräkning av bevillningarna, m. m.

herr *Hjalmarson m. fl.*, vari bland annat hemställt, att riksdagen måtte antaga i motionerna införda förslag till

1) förordning om upphävande av förordningen den 1 december 1959 om allmän varuskatt (nr 507);

2) förordning om ändring i taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623);

3) förordning angående ändrad lydelse av 11 § förordningen den 1 juni 1951 (nr 442) om rätt att av riksskatte-nämnden erhålla förhandsbesked i taxeringsfrågor;

4) förordning angående ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt; och

5) förordning om ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt — ovannämnda förordningsförslag avsågo, att den allmänna varuskatten skulle avskaffas från och med ingången av år 1961; i samband därmed skulle de före varuskattens införande gällande inkomstskatteskalorna återinföras såvitt avsågo år 1961. Från och med år 1962 borde enligt motionärernas mening den statliga inkomstskatten sänkas genom en vittgående ändring av skatteskalorna;

C) de likalydande motionerna I: 413, av herr *Lundström m. fl.*, och II: 529, av herr *Ohlin m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta, att allmän varuskatt icke skulle uttagas efter den 31 december 1960; ävensom

D) de likalydande motionerna I: 409, av herr *Per-Olof Hanson*, och II: 522, av herr *Nihlfors m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av skatteskalen för den statliga inkomstskatten, att de höjningar av marginalskattesatserna, som genomfördes vid 1959 års höstriktsdag, avlägsnades, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderlig författningstext att gälla fr. o. m. den 1 januari 1961 eller fr. o. m. 1962 års taxering.

Till behandling i förevarande sammanhang hade utskottet jämväl upptagit

följande, i anledning av propositionen nr 117 väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 638, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 786, av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 117 måtte besluta, att den av Kungl. Maj:t föreslagna höjningen av den särskilda omsättningsskatten på nya bilar skulle gälla endast t. o. m. den 31 december 1960;

II) de likalydande motionerna I: 639, av fru *Gärde Widemar*, och II: 787, av herr *Löfgren m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 117 måtte besluta, att den i propositionen föreslagna omläggningen av omsättningsskatten på bilar skulle gälla till 1960 års slut; samt

III) de likalydande motionerna I: 640, av herr *Schött m. fl.*, och II: 788, av herr *Henningson* i Visby *m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till förordning angående lydelse fr. o. m. den 1 januari 1961 av 4 § förordningen den 23 november 1956 (nr 545) angående omsättningsskatt å motorfordon i vissa fall.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 150, i vad propositionen hänvisats till bevillningsutskottet,

1) besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för budgetåret 1960/61 med 100 procent av grundbeloppet; samt

2) med avslag å de likalydande motionerna I: 687, av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Åkesson*, samt II: 848, av herr *Lothigius m. fl.*, bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i propositionen förordats, med verkan från och med den 1 juli 1960, meddela föreskrifter om dels 35 procents vinstavdrag vid s. k. V 5-spel, dels 20 procents vinstavdrag vid vinnare- och platsspel;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 399, av herr Bengtson m. fl., och II: 508, av herr Hedlund m. fl.,

a) såvitt motionerna avsåge upphävande av förordningen om allmän varus katt,

b) såvitt motionerna avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t rörande åtgärder i anledning av upphävandet av förordningen om allmän varuskatt,

2) de likalydande motionerna I: 404, av herr Ewerlöf m. fl., och II: 513, av herr Hjalmarson m. fl., i de delar motionerna behandlats i detta betänkande,

a) såvitt motionerna avsåge upphävande av förordningen om allmän varuskatt, m. m.,

b) såvitt motionerna avsåge ändring av 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt med tillämpning fr. o. m. den 1 januari 1961,

c) såvitt motionerna avsåge ändring av 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt med tillämpning fr. o. m. den 1 januari 1962,

3) de likalydande motionerna I: 413, av herr Lundström m. fl., och II: 529, av herr Ohlin m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 409, av herr Per-Olof Hanson, och II: 522, av herr Nihlfors m. fl.,

Ang. beräkning av bevillningarna, m. m.

5) de likalydande motionerna I: 638, av herr Bengtson m. fl., och II: 786, av herr Hansson i Skegrie m. fl.,

6) de likalydande motionerna I: 639, av fru Gärde Widemar, och II: 787, av herr Löfgren m. fl.,

7) de likalydande motionerna I: 640, av herr Schött m. fl., och II: 788, av herr Henningson i Visby m. fl.,

8) de likalydande motionerna I: 679, av herr Lundström m. fl., och II: 840, av herr Ohlin m. fl.,

9) de likalydande motionerna I: 685, av herr Bengtson m. fl., och II: 846, av herr Hedlund m. fl.,

10) de likalydande motionerna I: 686, av herr Ewerlöf m. fl., och II: 843, av herr Hjalmarson m. fl., såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet, ävensom

11) de likalydande motionerna I: 687, av herrar Ebbe Ohlsson och Åkesson, samt II: 848, av herr Lothigius m. fl.

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anført, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

C) att bevillningarna för budgetåret 1960/61 måtte beräknas på sätt under punkten närmare angivits.

Enligt utskottets förslag hade nedanstående inkomstitlar upptagits med följande belopp:

Skatt å inkomst och förmögenhet m. m.	kronor 6 900 000 000
Omsättnings- och expeditiönsstämplor m. m.	» 90 000 000
Allmän varuskatt	» 1 400 000 000
Omsättningsskatt å motorfordon	» 180 000 000
Postverket (överskott)	» 1 000 000

Reservationer hade anförts

I) av herrar *Hagberg, Spetz, Söderquist, Bengtson, Sundin, Nilsson* i Svalöv, *Kollberg, Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg och *Larsson* i Luttra, vilka

dels ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade,

dels ansett, att utskottet bort under B 1 a, B 2 a och B 3 hemställa, att

riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 399, av herr Bengtson m. fl., och II: 508, av herr Hedlund m. fl., I: 404, av herr Ewerlöf m. fl., och II: 513, av herr Hjalmarson m. fl., samt I: 413, av herr Lundström m. fl., och II: 529, av herr Ohlin m. fl., måtte antaga i reservationen införda förslag till

1) förordning om upphävande av förordningen den 1 december 1959 om allmän varuskatt (nr 507);

Ang. beräkning av bevillningarna, m. m.

2) förordning om ändring i taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623); och

3) förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 1 juni 1951 (nr 442) om rätt att av riksskatte-nämnden erhålla förhandsbesked i taxeringsfrågor;

dels och ansett, att utskottet bort under punkterna B 5, B 6 och B 7 hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 638, av herr Bengtson m. fl., och II: 786, av herr Hansson i Skegrie m. fl., I: 639, av fru Gärde Widemar m. fl., och II: 787, av herr Löfgren m. fl., samt I: 640, av herr Schött m. fl., och II: 788, av herr Henningson i Visby m. fl., måtte antaga i reservationen infört förslag till förordning angående lydelse fr. o. m. den 1 januari 1961 av 4 § förordningen den 23 november 1956 (nr 545) angående omsättningsskatt å motorfordon i vissa fall;

II) av herrar *Hagberg, Nilsson* i Svalöv och *Magnusson* i Borås, vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort under A 1, B 2, B 10 och C hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 404, av herr Ewerlöf m. fl., och II: 513, av herr Hjalmarson m. fl., samt de likalydande motionerna I: 686, av herr Ewerlöf m. fl., och II: 843, av herr Hjalmarson m. fl.,

A 1) under uttalande av att en statsfinansiell politik bort och borde föras som gäve grund för omsättningsskattens avskaffande från den 1 januari

1961, för skattefritt sparande enligt där-om framställda förslag från den 1 januari 1961 och för en reform och sänkning av den direkta beskattningen från den 1 januari 1962 enligt därom framställda särskilda förslag, besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för budgetåret 1960/61 med 100 procent av grundbeloppet;

B 2 a) med antagande av det vid förstnämnda motioner fogade förslaget till förordning om upphävande av förordningen den 1 december 1959 om allmän varuskatt (nr 507) besluta följande tillägg till punkt 1. av övergångsbestämmelserna:

»Likaledes skall förordningen alltjämt äga giltighet i fråga om tillhandahållande av vin- och spritdrycker och av tobaksvaror.»;

B 2 b) antaga i reservationen infört förslag till förordning angående ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

B 2 c) antaga i denna reservation infört förslag till förordning om ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt; samt

C) beräkna bevillningarna för budgetåret 1960/61 på sätt i reservationen närmare angivits, nämligen, i vad avsåge nedanstående inkomstitlar, sålunda:

Skatt å inkomst och förmögenhet m. m.	kronor 6 888 000 000
Omsättnings- och expeditionsstämplor m. m.	» 97 000 000
Allmän varuskatt	» 985 000 000
Omsättningsskatt å motorfordon	» 165 000 000
Postverket (överskott)	» 1 000 000

III) av herrar *Spetz, Söderquist* och *Gustafson* i Göteborg, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort

dels under B 4 hemställa, att riksdagen måtte antaga i reservationen infört

förslag till förordning angående ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt,

dels under B 8 och B 9 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I: 679, av herr

Lundström m. fl., och II: 840, av herr Ohlin m. fl., samt de likalydande motionerna I: 685, av herr Bengtson m. fl., och II: 846, av herr Hedlund m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölla,

att åt kommande utredning för allsidig översyn av skattesystemet måtte uppdragas att framlägga förslag avseende sänkning av det totala skattetrycket,

att den statliga budgetpolitiken måtte uppläggas med sikte på att skapa förutsättningar för reformer inom beskattningen, som till gagn för alla folkgrupper uppmuntrade den enskilde till produktiva insatser, utbildning och sparande samt främjade en gynnsam utveckling av näringslivet och stärkte vårt lands konkurrensförmåga inför de kommande stormarknaderna,

dels ock — enligt vad i motiveringen angivits — hemställa att inkomstitteln för allmän varuskatt måtte upptagas med 950 000 000 kronor och postverkets överskott med 10 000 000 kronor, vilket yrkande vore att hänföra till punkten C i utskottets hemställan; ävensom

IV) av herrar *Bengtson, Sundin och Larsson* i Luttra, vilka dels ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits,

dels ansett, att utskottet bort under B 8 och B 9 hemställa att riksdagen — — (= reservation III) — — — kommande stormarknaderna,

dels ock ansett, att bevillningarna för budgetåret 1960/61 måtte beräknas på sätt i reservationen närmare angivits.

Enligt herr Bengtsons m. fl. reservation skulle inkomstitteln Postverket (överskott) upptagas med 9 000 000 kronor.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Jag hemställer om bifall till reservationerna I och II.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation III.

Ang. beräkning av bevillningarna, m. m.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Jag ansluter mig till yrkandet om bifall till reservation I och yrkar även bifall till reservation IV.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas *först* särskilt beträffande utskottets hemställan i punkterna B 1 a, B 2 a och B 3, gällande frågan om upphävande av förordningen om allmän varuskatt, utom såvitt avsåge sådan skatt å vin- och spritdrycker samt å tobaksvaror, *därefter* särskilt angående utskottets hemställan i punkterna B 1 a, B 2 a och B 3, rörande upphävande av förordningen om allmän varuskatt såvitt avsåge vin- och spritdrycker samt tobaksvaror, *vidare* särskilt beträffande utskottets hemställan i punkterna B 5, B 6 och B 7, angående omsättningsskatt å motorfordon, *ytterligare* särskilt rörande utskottets hemställan i punkterna B 2 b, B 2 c och B 4, gällande skatteskalorna för den statliga inkomstskatten, *sedermå* särskilt i fråga om utskottets hemställan i punkten A 1 rörande det procenttal, varmed statlig inkomstskatt skulle ingå i preliminär skatt för budgetåret 1960/61, *härefter* särskilt såvitt anginge utskottets hemställan i punkterna B 8 och B 9, om en allsidig översyn av skattesystemet m. m., *därpå* särskilt beträffande utskottets hemställan i övrigt i punkterna A och B samt *slutligen* särskilt angående utskottets hemställan i punkten C, vilken gällde beräkning av bevillningarna.

I fråga om utskottets hemställan rörande *upphävande av förordningen om allmän varuskatt utom såvitt avsåge sådan skatt å vin- och spritdrycker samt å tobaksvaror*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet härutinnan hemställt, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betän-

Ang. beräkning av bevillningarna, m. m.

kandet avgivna, med I betecknade reservationen i förevarande del.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 60 i vad gäller upphävande av förordningen om allmän varuskatt utom såvitt avser sådan skatt å vin- och spritdrycker samt å tobaksvaror, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Hagberg* m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 67.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Härpå gjordes enligt de yrkanden, som framkommit med avseende på utskottets hemställan i vad anginge *upphävande av förordningen om allmän varuskatt såvitt avsåge vin- och spritdrycker samt tobaksvaror*, propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr

Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen i förevarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vidkommande utskottets hemställan såvitt avsåge *omsättningsskatt å motorfordon*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Hagberg* m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 60 såvitt gäller omsättningsskatt å motorfordon, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Hagberg* m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 65.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Beträffande utskottets hemställan i vad gällde *skatteskalorna för den statliga inkomstskatten*, yttrade vidare herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Hagberg*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen i förevarande del; samt 3:o), av herr *Spetz*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av honom m. fl. vid betänkandet införda reservationen i motsvarande del.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Spetz* yrkande.

Herr *Hagberg* äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 60 såvitt avser skatteskalorna för den statliga inkomstskatten antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr *Spetz* m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen i förevarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits reservation

Ang. beräkning av bevillningarna, m. m. II av herr *Hagberg* m. fl. i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 31;

Nej — 20.

Därjämte hade 91 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 60 såvitt gäller skatteskalorna för den statliga inkomstskatten, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Spetz* m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Spetz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 31.

Därjämte hade 18 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Angående utskottets hemställan såvitt gällde *det procenttal varmed statlig in-*

Ang. beräkning av bevällningarna, m. m.

komstskatt skulle ingå i preliminär skatt för budgetåret 1960/61, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen i förevarande del.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr Hagberg begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevällningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 60 såvitt avser det procenttal varmed statlig inkomstskatt skall ingå i preliminär skatt för budgetåret 1960/61, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Hagberg begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 118;

Nej — 19.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjordes i enlighet med de rörande utskottets hemställan i vad anginge *en allsidig översyn av skattesystemet m. m.*, propositioner, först på bifall

till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i dels den av herr Spetz m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen och dels den av herr Bengtson m. fl. avgivna reservationen, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls sedermera vad utskottet i övrigt hemställt i punkterna A och B.

I avseende å *punkten C*, gällande *beräkning av bevällningarna*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr Hagberg, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen i förevarande del; 3:o), av herr Spetz, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av honom m. fl. vid betänkandet anförda reservationen i denna del; samt 4:o), av herr Bengtson, att det förslag skulle antagas, som innefattades i motsvarande del av den av honom m. fl. avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Hagberg begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Spetz yrkande.

Herr Hagberg äskade emellertid votering även om kontrapositionens innehåll, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de ovan under 2 och 4 upptagna yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i

den sålunda begärda, närmast före huvudvoteringen infallande omröstningen (första förvoteringen); och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Bengtsons yrkande.

Herr *Hagberg* begärde likväl votering jämväl om innehållet av denna kontraposition, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes för den andra förvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 60 punkten C antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Bengtson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen i förevarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i förstnämnda votering antagits reservation II av herr Hagberg m. fl. i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 23;

Nej — 22.

Därjämte hade 97 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter uppsattes, upplästes och godkändes för den första förvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsut-

Ang. beräkning av bevillningarna, m. m. skottets betänkande nr 60 punkten C antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Spetz m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen i förevarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits den av herr Bengtson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 30;

Nej — 25.

Därjämte hade 87 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 60 punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Spetz m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Spetz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befun-

Om vissa ändringar i förordningen om allmän varuskatt

nos vid omröstningens slut rösterna ha-
va utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 29.

Därjämte hade 37 ledamöter tillkän-
nagivit, att de avstode från att rösta.

**Om vissa ändringar i förordningen om
allmän varuskatt**

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets
betänkande nr 62, i anledning av väckta
motioner om vissa ändringar i förord-
ningen om allmän varuskatt.

Till bevillningsutskottet hade hänvi-
sats följande inom riksdagen väckta, av
utskottet till behandling i ett samman-
hang upptagna motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 1, av
herr *Källqvist*, och II: 8, av herr *Rydén*;

II) de likalydande motionerna I: 115,
av herr *Edström m. fl.*, och II: 146, av
fröken *Höjer m. fl.*, vari hemställdt, att
riksdagen måtte besluta, att proteser
och stödjobandage med statsbidrag skul-
le undantagas från allmän varuskatt;

III) de likalydande motionerna I:
198, av herrar *Alexanderson* och *Ragnar
Bergh*, samt II: 361, av herr *Björkman
m. fl.*, vari hemställdt, att riksdagen måt-
te besluta att fr. o. m. den 1 juli 1960
utvidga undantaget från omsättnings-
skatt för de i förordningen om allmän
varuskatt 10 § 1 mom. 7 angivna tryckta
skrifterna till att gälla även för böcker
jämte musikallier;

IV) de likalydande motionerna I: 203,
av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.*, och
II: 246, av herr *Larsson* i Hedenäset
m. fl., vari hemställdt, att riksdagen måt-
te besluta sådan ändring av förordning-
en om allmän varuskatt, att i § 10 1
mom. bland från skatteplikt undantagna
varor upptoges: »9. Genom avtal med
staten prisreglerade jordbruksproduk-
ter»; att till företagare som genom för-
ordningen om varuskatt ålades att från
sin rörelse inredovisa skattemedel skulle
utgå skäligen ersättning; samt att Kungl.

Maj:t måtte bemyndigas att utfärda här-
för nödiga bestämmelser och anvisning-
ar ävensom måtte för riksdagen fram-
lägga förslag om erforderliga medel för
bestridande av redovisningskostnader-
na;

V) de likalydande motionerna I: 282,
av herr *Hagberg*, och II: 355, av herr
Regnéll, vari hemställdt, att riksdagen
måtte antaga i motionerna infört förslag
till förordning om ändring i vissa de-
lar av förordningen om allmän varu-
skatt den 1 december 1959 (nr 370);

VI) de likalydande motionerna I: 285,
av fru *Gärde Widemar*, samt II: 356, av
herrar *Kollberg* och *Ståhl*, vari hem-
ställdt, att riksdagen måtte i skrivelse
till Kungl. Maj:t begära, att en skyndsam
utredning måtte företagas angående ge-
nerellt undantagande, så fort ske kunde,
av tidningar och tidskrifter från allmän
varuskatt och att förslag till erforder-
liga ändringar i förordningen om allmän
varuskatt måtte framläggas vid inneva-
rande års riksdag;

VII) de likalydande motionerna I:
286, av herr *Hagberg m. fl.*, och II: 518,
av herr *Kollberg m. fl.*, vari hemställdt,
att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t be-
gära förslag till bestämmelser om resti-
tution av allmän varuskatt för varor till
investeringar avseende förbättringsarbe-
ten och nyanläggningar inom rörelse
och jordbruk samt att detta förslag
måtte framläggas till årets riksdag i så
god tid, att restitution kunde medgivas
vid 1961 års taxering för under år 1960
köpta investeringsvaror;

VIII) de likalydande motionerna I:
287, av fru *Hamrin-Thorell m. fl.*, och
II: 357, av herr *Kollberg m. fl.*, vari
hemställdt, att riksdagen måtte besluta,
att 46 § 1 och 2 mom. samt 49 § för-
ordningen om allmän varuskatt skulle
erhålla i motionerna angiven lydelse,
vilket yrkande innebure, att skattskyl-
dig såsom ersättning för arbetet med
uppbörden och redovisningen av skat-
ten skulle äga tillgodoföra sig visst av-
drag vid inbetalningen av preliminär
allmän varuskatt;

Om vissa ändringar i förordningen om allmän varuskatt

IX) de likalydande motionerna I: 288, av herr *Kronstrand*, och II: 358, av herr *Ågren m. fl.*;

X) de likalydande motionerna I: 289, av herrar *Sigfrid Larsson* och *Svanström*, samt II: 359, av herr *Antonsson m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte förordna om undantag från skatteplikt till allmän varubeskattning för de tekniska och kulturella hjälpmedel, som av handikappade och lytesskadade används i terapeutiskt eller rehabiliteringssyfte, såsom olika slag av invalidfordon och invalidvagnar, rullstolar, proteser, hörapparater, talböcker etc.;

XI) de likalydande motionerna I: 295, av herr *Ebbe Ohlsson*, och II: 364, av herr *Darlin m. fl.*;

XII) de likalydande motionerna I: 406, av herr *Hagberg m. fl.*, och II: 517, av herr *Kollberg m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i förordningen om allmän varuskatt, att skattebelastningen bleve likformig för fabriksmässigt tillverkade förbearbetade byggnadsvaror och sådana varor som framställdes på byggnadsplatserna;

XIII) de likalydande motionerna I: 423, av herrar *Stefanson* och *Sunne*, samt II: 360, av herr *Nordgren m. fl.*;

XIV) de likalydande motionerna I: 427, av herr *Sveningsson*, och II: 519, av herr *Magnusson* i Tumhult, vari hemställts,

1) att riksdagen måtte besluta sådana ändringar i förordningen om allmän varuskatt

att brukare av jordbruksfastighet som producenter jämställdes med utöware av rörelse i fråga om sådana varor, som icke redan vore undantagna i varuskatteförordningen,

att material, som användes i produktionen, men icke inginge i den producerade varan, undantoges från skatteplikt,

att verktyg, slitgods och dylikt, som hastigt förbrukades i produktionsprocessen, genom lämplig avgränsning mot anläggningstillgång undantoges från skatteplikt samt

att redovisningsskyldigheten för varuskatt för handelsbolag och kommanditbolag åvilade bolaget som sådant, ävensom

2) att riksdagen måtte uttala, att övergångsbestämmelserna till varuskatteförordningen, såvitt avsåge skriftligt avtal, borde givas den innebörden, att en praktisk anpassning skedde till gängse handelskutym;

XV) de likalydande motionerna I: 429, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 523, av herr *Nilsson* i Svalöv *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av förordningen om allmän varuskatt, att transportprestation, som utfördes för kunds räkning av icke-transportföretag med egen transportapparat vid leverans av egna produkter, undantoges från beskattning;

XVI) motionen II: 86, av herr *Gustafsson* i Borås;

XVII) motionen II: 247, av herrar *Antby* och *Rimås*, vari hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära utredning om sådana ändringar i förordningen om allmän varuskatt, att jordbrukarna bereddes möjlighet att bli befriade från skatt å förnödenheter erforderliga för jordbruksdriften;

XVIII) motionen II: 525, av herr *Nordgren*; ävensom

XIX) motionen II: 534, av herrar *Svensson* i Ljungskile och *Wedén*, vari hemställts, att riksdagen snarast måtte besluta sådan ändring i lagen angående allmän varuskatt, att från denna beskattning, så länge den bestode, skulle undantagas sådana tekniska och kulturella hjälpmedel, som i rörelseuppvärdande eller andra läketerapeutiska syften användes av invalidiserade personer.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på återopade grunder hemställt,

Om vissa ändringar i förordningen om allmän varuskatt

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 198, av herrar Alexanderson och Ragnar Bergh, samt II: 361, av herr Björkman m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 285, av fru Gärde Widemar, samt II: 356, av herrar Kollberg och Ståhl,

3) de likalydande motionerna I: 406, av herr Hagberg m. fl., och II: 517, av herr Kollberg m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 287, av fru Hamrin-Thorell m. fl., och II: 357, av herr Kollberg m. fl.,

5) de likalydande motionerna I: 203, av herr Ferdinand Nilsson m. fl., och II: 246, av herr Larsson i Hedenäset m. fl.,

a) såvitt motionerna avsåge ersättning för skatteredovisningen,

b) såvitt motionerna avsåge skattefrihet för prisreglerade jordbruksvaror,

6) de likalydande motionerna I: 286, av herr Hagberg m. fl., och II: 518, av herr Kollberg m. fl.,

7) de likalydande motionerna I: 282, av herr Hagberg, och II: 355, av herr Regnéll,

a) såvitt motionerna avsåge skattefrihet för bogserbåtar, bärgningsbåtar, flodsprutor m. m.,

b) såvitt motionerna avsåge varor, som brukades å fartyg i utrikes trafik,

8) de likalydande motionerna I: 115, av herr Edström m. fl., och II: 146, av fröken Höjer m. fl.,

9) motionen II: 534, av herrar Svensson i Ljungskile och Wedén,

10) de likalydande motionerna I: 289, av herrar Sigfrid Larsson och Svanström, samt II: 359, av herr Antonsson m. fl.,

11) de likalydande motionerna I: 427, av herr Sveningsson, och II: 519, av herr Magnusson i Tumhult,

a) såvitt motionerna avsåge den skattemässiga behandlingen av förbrukningsartiklar i produktionen,

b) såvitt motionerna avsåge skattefrihet för förnödenheter, som vore erforderliga för jordbruksdrift,

c) såvitt motionerna avsåge förtydligande av övergångsbestämmelserna,

d) såvitt motionerna avsåge deklARATIONSSKYLDIGHET för handels- och kommanditbolag,

12) motionen II: 247, av herrar Anthy och Rimås,

13) de likalydande motionerna I: 1, av herr Källqvist, och II: 8, av herr Rydén,

14) de likalydande motionerna I: 288, av herr Kronstrand, och II: 358, av herr Ågren m. fl.,

15) de likalydande motionerna I: 295, av herr Ebbe Ohlsson, och II: 364, av herr Darlin m. fl.,

16) de likalydande motionerna I: 423, av herrar Stefanson och Sunne, samt II: 360, av herr Nordgren m. fl.,

17) de likalydande motionerna I: 429, av herr Virgin m. fl., och II: 523, av herr Nilsson i Svalöv m. fl.,

18) motionen II: 86, av herr Gustafsson i Borås, ävensom

19) motionen II: 525, av herr Nordgren,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anført, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Hagberg, Spetz, Söderquist, Bengtson, Torsten Mattsson, Nilsson i Svalöv, Kollberg, Vigelsbo, Magnusson i Borås och Rgdén, vilka på anförda skäl ansett,

beträffande punkterna 1 och 2, *ang. tryckta skrifter*, av utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 198, av herrar Alexanderson och Ragnar Bergh, samt II: 361, av herr Björkman m. fl., samt de likalydande motionerna I: 285, av fru Gärde Widemar, samt II: 356, av herrar Kollberg och Ståhl, måtte besluta

Om vissa ändringar i förordningen om allmän varuskatt

dels att 10 § 1 mom. 7) varuskatteförordningen skulle erhålla den lydelse, reservationen visade,

dels att sista stycket i anvisningarna till 10 § nämnda förordning skulle utgå;

beträffande punkten 3, *ang. fabriksmässigt tillverkade byggnadsvaror*, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 406, av herr Hagberg m. fl., och II: 517, av herr Kollberg m. fl., måtte besluta,

dels att 12 § 1 mom. varuskatteförordningen skulle erhålla i reservationen angiven lydelse,

dels att anvisningarna till 12 § nämnda förordning skulle erhålla den lydelse, som i reservationen angivits,

dels ock att 18 § 3 mom. varuskatteförordningen skulle erhålla den lydelse, reservationen visade;

beträffande punkterna 4 och 5 a, *ang. ersättning till näringsidkare för bestyret med uppbörd och redovisning av skatten*, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 287, av fru Hamrin-Thorell m. fl., och II: 357, av herr Kollberg m. fl., samt I: 203, av herr Ferdinand Nilsson m. fl., och II: 246, av herr Larsson i Hedenäset m. fl., måtte besluta, att 46 § 1 och 2 mom. samt 49 § varuskatteförordningen skulle erhålla i reservationen angiven lydelse;

beträffande punkten 6, *ang. restitution för investeringsvaror*, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 286, av herr Hagberg m. fl., och II: 518, av herr Kollberg m. fl., måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte till höstriksdagen framlägga förslag till bestämmelser om restitution av allmän varuskatt för varor till investeringar avseende förbättringsarbeten och nyanläggningar inom rörelse och jordbruk i så god tid, att restitution kunde medgivas vid 1961 års taxering för under år 1960 köpta investeringsvaror;

beträffande punkten 7 a, *ang. undantag för vissa fartyg*, att utskottet bort

hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 282, av herr Hagberg, och II: 355, av herr Regnéll, måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om samt förslag till undantagande från allmän varuskatt av samtliga fartyg, som ej vore att hänföra till s. k. lustfartyg;

beträffande punkterna 8, 9 och 10, *ang. tekniska och kulturella hjälpmedel för handikappade och lytesskadade*, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 115, av herr Edström m. fl., och II: 146, av fröken Höjer m. fl., samt II: 534, av herrar Svensson i Ljungskile och Wedén, ävensom I: 289, av herrar Sigfrid Larsson och Svanström, samt II: 359, av herr Antonsson m. fl., måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag så fort ske kunde vid höstriksdagen om undantagande från skatteplikt av de tekniska och kulturella hjälpmedel m. m., som av handikappade och lytesskadade användes i rehabiliterings- eller terapeutiskt syfte;

beträffande punkten 11 a, *ang. den skattemässiga behandlingen av förbrukningsartiklar i produktionen*, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 427, av herr Sveningsson, och II: 519, av herr Magnusson i Tumhult, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t måtte ingående pröva frågan om förtydligande av bestämmelserna i varuskatteförordningen rörande den skattemässiga behandlingen av förbrukningsartiklar inom produktionen, så att skatteplikten icke utsträcktes till att omfatta de rörliga produktionskostnaderna samt för riksdagen framlägga förslag till förtydligande bestämmelser i angivna syfte;

beträffande punkterna 11 b och 12, *ang. skattefrihet för förnödenheter som vore erforderliga för jordbruksdrift*, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I: 427, av herr Sveningsson, och II: 519, av herr Magnusson i Tumhult, samt motionen II: 247, av herrar Antby

Om vissa ändringar i förordningen om allmän varuskatt

och Rimås, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag snarast möjligt till sådana erforderliga ändringar i förordningen om allmän varuskatt, att jordbrukarnas inköp av förnödenheter icke belastades med varuskatt; ävensom

beträffande punkten 11 c, *ang. förtydligande av övergångsbestämmelserna i fråga om uttrycket »skriftligt avtal», m. m.*, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 427, av herr Sveningsson, och II: 519, av herr Magnusson i Tumlhult, — i den del varom här vore fråga — i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla om utredning och förslag till riksdagen om förtydligande av övergångsbestämmelserna till förordningen om allmän varuskatt i fråga om uttrycket »skriftligt avtal», m. m., i det i reservationen angivna syftet.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Vid bevillningsutskottets betänkande nr 62 är fogad en reservation, avgiven av mig och utskottets övriga borgerliga ledamöter. Reservationen är uppdelad i nio punkter, avseende olika varuslag eller grupper av varor.

Med hänvisning till under dessa nio punkter framförda argument hemställer jag om bifall till reservationen.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! I motion nr 429 i denna kammare påpekas vissa mindre tillfredsställande förhållanden, som har uppstått i samband med omsättningsskattens införande, och yrkas på åtgärder för dessa eliminerande.

Det förhåller sig nämligen på det sättet att tillverkare av en vara, som levererar denna sin vara fritt hos kunden med hjälp av egna transportmedel, måste debitera omsättningsskatt även på den del av varans kostnad som består av frakt, medan sådan skatt inte utgår, om leveransen sker med ett gentemot tillverkaren fristående transportföretag. Ofta spelar kanske denna olikhet inte någon större roll. Om det emellertid rör

sig om varor som har ett lågt pris i förhållande till sin vikt — och detta gäller exempelvis det stora flertalet byggnadsmaterial — kan saken få större betydelse. I själva verket är det så, att fraktkostnaderna för denna typ av varor måste avvägas med utomordentlig omsorg och ofta är den helt dominerande konkurrensfaktorn. Många företag har därför också konstruerat och byggt speciella transportfordon för att på längre sikt kunna förbilliga sina frakter och därigenom öka sin konkurrenskraft.

Genom nu införda bestämmelser förändrades med ett penndrag relationen till den mindre rationella transportmetodens förmån. Även de företag, som inte använder specialfordon, har som regel när det gäller varor av den här arten egna lastbilar. Utnyttjas dessa, fördyras transporten med omsättningsskatten, medan en sådan fördyring inte sker om man låter lastbilarna stå och i stället anlitar utomstående fraktföretag.

Lagstiftarna har som sin mening uttalat — och denna mening är i annat sammanhang av utskottet starkt understruken — att snedvridande effekter av omsättningsskatten ur konkurrenssynpunkt och andra synpunkter icke är önskvärda. Jag delar helt denna utskottets mening. Man kunde då bara tycka att utskottet borde ha dragit konsekvensen av sin sålunda uttalade mening och föreslagit åtgärder för att eliminera de snedvridande effekter som otvivelaktigt uppstår i nu berörda fall.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motion nr 429.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag ber först att till Kungl. Maj:ts regering få framföra mina lyckönskningar för att frågor av den räckvidd som det här gäller upptas till behandling vid denna timme på dygnet. Det är under sådana förhållanden klart, att den ordentliga ventilation av dessa frågor, som är så välbehövlig, inte lär komma till stånd.

Det är en detalj som jag likväl vill taga upp. Det har väckts en motion i första kammaren nr 203 och i andra

Om vissa ändringar i förordningen om allmän varuskatt

kammaren nr 246, som syftar *dels* till att från allmän varuskatt undantaga genom avtal med staten prisreglerade jordbruksprodukter, *dels* också att till företagare, som genom förordning om varuskatt ålägges att från sin rörelse inredovisa skattemedel, skall utgå skälig ersättning samt att Kungl. Maj:t skall be myndigas att utföra föreskrifter härom.

Den senare delen av denna motion har tillsammans med en annan motion upptagits i den borgerliga reservation som här föreligger. Jag har således ingen anledning att här göra något särskilt yrkande. Det är beträffande punkten om de prisreglerade jordbruksprodukterna som jag vill uppehålla mig något litet.

Detta är en mycket väsentlig sak. Såsom tidigare framhållits i dag ställdes förra gången, när vi hade omsättningskatt i landet, jordbruksprodukterna utanför. Det finns, enligt min uppfattning, starka skäl som alltjämt talar här för.

Jag är inte alldeles belåten med det sätt på vilket utskottet refererar motionen. Det lägger enligt min uppfattning tyngdpunkten alltför mycket på att det hela skulle vara att betrakta som problem väsentligen rörande jordbrukets prissättning. I själva verket säger motionärerna: »De sociala skadeverkningarna av den i höstas beslutade varuskatten på även nödvändighetsvaror framstår som omfattande. Det är en beskattning av utgifter, inte av inkomster. Därav drabbas den fattigaste för sina torftiga inköp liksom den sjuke som tär på sin sparslant eller skuldsätter sig vid nedsatt arbetsförmåga och liten inkomst. Folkpensionärer och barnfamiljer med många munnar att mätta träffas hårt av denna skatt, som drabbar fullständigt utan att principiellt beakta försörjningsbörda och skattekraft.»

Sedan säger motionärerna, att de med anledning av detta finner att »förslaget att höja folkpensionerna är i sådant läge är mera befogat». Ett annat steg att taga sikte på avser de billiga livsmedel som de avtalsreglerade jordbruksprodukterna utgör.

Här ligger kärnpunkten i det yrkande som framförts. Statens jordbruksnämnd har uppvisat att det för dessa varor rör sig om belopp på ca 70 miljoner kronor per uttagsprocent. Med en uttagsprocent av 4,1 innebär det ett belopp på över 280 miljoner kronor. Därtill kommer ytterligare de omkostnader som pålagges då affärsidkarna skall hållas skadeslösa för sina kostnader.

Under sådana förhållanden är det fråga om ett mycket stort belopp som skall uttagas. Om det kommer att betalas av konsumenterna eller av jordbrukarna beror på marknadsläget, och det kan vara svårt att generellt yttra sig därom.

Emellertid är det otvivelaktigt så, att det innebär en belastning också på jordbruksavtalet såtillvida som detta avtal för sin effektivitet är i hög grad beroende av graden av det köpmotstånd, som kan föreligga bland konsumenterna. Då man här för in ett skattebelopp på nära 300 miljoner kronor, måste detta — även om åtgärder vidtas för att så att säga soulagera jordbruket för de direkta kostnaderna — påverka de möjligheter som finns för jordbrukarna att ta ut de i avtalet förutsatta priserna, eftersom konsumenternas köpkraft minskas med motsvarande belopp.

Med utgångspunkt härifrån ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen 203 i första kammaren och 246 i andra kammaren i den del, som avser detta av mig nu berörda problem. Det innebär således, att i lagens § 10 1 mom. skall bland från skatteplikt undantagna varor upptagas såsom en tilläggs punkt: »9. Genom avtal med staten prisreglerade jordbruksprodukter».

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Jag tror mig inte om att kunna övertyga de ledamöter, som hyser en annan uppfattning än majoriteten i de här spörsmålen, och därför, herr talman, hemställer jag, med hänvisning till vad utskottet anfört, om bifall till utskottets förslag.

Om vissa ändringar i förordningen om allmän varuskatt

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Jag ber att få meddela, att reservanterna kommer att begära votering beträffande reservationens första punkt, men icke på de övriga åtta punkterna, för att på detta sätt förenkla förfarandet. Vi utgår ifrån att kammarens ståndpunktstagande i reservationens första punkt är utslagsgivande för kammarens mening beträffande de övriga åtta punkterna.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt angående punkterna 1 och 2 av utskottets i det nu förevarande betänkandet gjorda hemställan, därefter särskilt beträffande dels punkten 3 samt dels punkterna 4 och 5 a, vidare särskilt rörande envar av punkterna 5 b, 6 och 7 a, ytterligare särskilt i fråga om dels punkterna 8, 9 och 10, dels punkten 11 a samt dels punkterna 11 b och 12, här efter särskilt i vad gällde vardera punkten 11 c och 17 ävensom slutligen särskilt såvitt anginge utskottets hemställan i övrigt.

I fråga om punkterna 1 och 2, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Hagberg begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 62 punkterna 1 och 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Hagberg begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 66.

Sedermera gjordes enligt de med avseende å punkten 3 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Beträffande punkterna 4 och 5 a, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Härefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden och förklarades propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Därpå gjordes enligt de rörande punkten 5 b framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 203 och II: 246, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vidare gjordes i enlighet med de beträffande vardera punkten 6 och 7 a framställda yrkandena propositioner,

Om vissa ändringar i förordningen om allmän varuskatt

dels på bifall till vad utskottet hemställt, dels ock på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande delar av den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades propositionerna på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarade.

Ytterligare gjordes enligt de angående punkterna 8, 9 och 10 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Rörande punkten 11 a, yttrade vidare herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen i denna del.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Därefter gjordes i enlighet med de avseende punkterna 11 b och 12 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vidkommande punkten 11 c, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen i denna del.

Härefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden och förklarades pro-

positionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Vidare gjordes enligt de i fråga om punkten 17 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 429 och II: 523; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde andra lagutskottets utlåtande nr 43, 44 och 46 skulle i nu angiven ordning uppföras näst efter statsutskottets utlåtande nr 136.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 305, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande vissa norrlandsfrågor jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 311, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 01.02.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 25 maj

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 137 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att motionerna I: 28 och II: 34 icke må av riksdagen bifallas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren, i anledning av motionerna I: 28 och II: 34, beslutat, att ur förslagsanslaget till Folkskolor m. m.: Bidrag till driften av folkskolor m. m. skall för budgetåret 1960/61 utgå statsbidrag med 10 000 kronor till en estnisk skola i Göteborg.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 60.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 517, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 92 ja och 123 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 175 ja och 183 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av jordbruksutskottet i dess memorial nr 34 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 224 och II: 277 till Bidrag till den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 210 000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 224 och II: 277, till Bidrag till den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 310 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 67.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 518, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 105 ja och 113 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 185 ja och 180 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Ang. riktlinjer för en statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet

Föredrogs och bordlades ånyo tredje lagutskottets memorial nr 29 samt särskilda utskottets utlåtanden nr 1 och 2.

Ang. riktlinjer för en statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för en framtida statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 135 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 25 mars 1960, föreslagit riksdagen att godkänna av föredragande statsrådet förordade riktlinjer för en statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet, att tillämpas från och med den 1 januari 1961.

Enligt propositionen borde den allmänna familjerådgivningen i sitt inledande skede ha karaktären av försöksverksamhet, vilken skulle omfatta alternativa lösningar av organisationsfrågan. Det hade sålunda ansetts önskvärt att pröva både fristående och till sjukvårdsinrättning anslutna familjerådgivningsbyråer liksom byråer, samordnade med den psykiska barna- och ungdomsvården eller, om så befunnos lämpligt, abortrådgivningen. I propositionen hade förordats, att den med rådgivningsarbete verksamma personalen på byråerna borde vara så sammansatt, att både medicinsk och social sakkunskap funnes representerad. Minst två kuratorer borde sålunda vara knutna till varje byrå jämte psykiatriskt och gynekologiskt utbildade läkarekonsulter. Dessutom borde byrån hava möjlighet att i förekommande fall kunna anlita särskilda experter, t. ex. jurist eller präst. Det hade i detta sammanhang framhållits, att den personliga lämpligheten måste tillmätas stor betydelse vid anställandet av kuratorer och att det vore olyckligt, om de formella kompetenskraven på familjeråd-

givare skulle utesluta kvalificerade krafter från yrket. Familjerådgivningsbyråerna skulle normalt drivas med landstingen och städerna utom landsting som huvudmän. Det hade föreslagits, att medicinalstyrelsen skulle vara central tillsynsmyndighet för familjerådgivningen samt att den lokala tillsynen skulle utövas av förste provinsialläkare, förste stadsläkare eller stadsläkare. Vidare hade förordats, att statsbidrag till familjerådgivningen skulle utgå efter samma grunder som till den psykiska barna- och ungdomsvården samt att det skulle ankomma på Kungl. Maj:t att närmare reglera förutsättningarna för statsbidrag.

I de likalydande motionerna I: 648 av fru *Gärde Widemar m. fl.*, och II: 801 av herr *Rimmerfors m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta

1) att fasta minimilöner skulle fastslås för familjerådgivare och att dessa löner skulle anpassas med hänsyn till den merutbildning utöver socialinstitut, som föreskrevs för behörighet till sådan tjänst,

2) avslå Kungl. Maj:ts förslag att låta provinsialläkare vara lokal tillsynsmyndighet för familjerådgivningsverksamheten,

3) att statsbidrag efter särskild prövning skulle kunna utgå även till familjerådgivningsbyråer i enskild regi, samt

4) att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad som i övrigt anförts i motionerna.

I de likalydande motionerna I: 654, av herrar *Kajser* och *Schött*, samt II: 807, av fröken *Wetterström m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte avslå förevarande proposition.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

I. att motionerna I: 654 och II: 807 icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 648 och II: 801, i vad de avsåge fasta minimilöner för familjerådgivare, icke måtte av riksdagen bifallas;

Ang. riktlinjer för en statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet

III. att motionerna I: 648 och II: 801, i vad de avsåge den lokala tillsynen över familjerådgivningsverksamheten, icke måtte av riksdagen bifallas;

IV. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 648 och II: 801, såvitt motionerna avsåge statsbidrag till familjerådgivningsbyråer i enskild regi, godkänna av utskottet förordade riktlinjer för en statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet, att tillämpas från och med den 1 januari 1961;

V. att motionerna I: 648 och II: 801, i vad de ej behandlats under I—IV icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Kaijser*, *Skoglund* i *Doverstorp* och *Nilsson* i *Göingegården* samt fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 654 och II: 807, avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag;

2) av fru *Wallentheim* samt herrar *Söderberg* och *Arvidson*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **BERGH, RAGNAR**, (h):

Herr talman! Den reservation som finns fogad till detta utlåtande av herr *Kaijser* m. fl. är nog inte bara redaktionellt en direkt fortsättning av den del av utskottets utlåtande, som finns på sidan 9 utan är såvitt jag förstår också den enda riktiga fortsättningen.

På sidan 9 i utlåtandet skriver utskottet: »Olika företeelser i det nutida samhället synes ha framkallat en ökning av konfliktsituationerna i hem och familj. Allt fler människor har kommit att känna ett behov av stöd och rådgivning för att lösa sina personliga problem. För samhället bör det vara en angelägen uppgift att härvid söka bistå de enskilda människorna.» Utskottet fortsätter: »Om familjerådgivningen — — — skall bli till verklig nytta, är det nöd-

vändigt, att den har tillgång till sakkunnig och lämplig personal. Såsom föredragande statsrådet framhållit är emellertid bristen på läkare och socialvårdare mycket kännbar. Närliggande vårdområden lider av en påtaglig underförsörjning i fråga om utbildad personal.» Utskottet konstaterar därefter, vilket i detta sammanhang förtjänar att särskilt observeras: »Utbildningskapaciteten räcker ej till för redan föreliggande behov.»

Det är, herr talman, mot denna bakgrund som vår reservation bör ses.

Vår ståndpunkt kan sammanfattas så, att propositionen innehåller en rad konstateranden som jag tror är riktiga men att man i sin förklarliga iver har låtit det bästa bli det godas fiende och därför kommit till det förslag som föreligger i propositionen och — med en något dämpad entusiasm — också i utskottsutlåtandet.

Jag skall inte uppehålla mig vid föredragande statsrådets historieskrivning, även om åtskilligt vore att säga om den. Jag skall däremot be att få instämma i den slutsats som statsrådet dragit, nämligen att samhället bör engagera sig för en familjevårdande verksamhet som ställer medicinsk, psykologisk och social sakkunskap till förfogande åt dem som känner behov av bistånd i en svår familjesituation. Jag delar den mening, även om jag inte överskattar möjligheterna för utomstående att laga ihop trasiga äktenskap.

Jag biträder också den uppfattningen att det är nödvändigt att det blir en kvalificerad familjerådgivning. Utskottet har understrukt den synpunkten något kraftigare än statsrådet, som inte fullföljer den tanken fullt ut, eftersom statsrådet tänker sig möjligheten att pruta på utbildningskraven. Jag finner det angeläget att betona att vi även på detta område icke bör uppmuntra kvacksalvare.

Så kommer jag, herr talman, till vad jag betraktar som den stora kullerbyttan i propositionen. Där konstateras med rätta att vi har stor brist på läkare, psykologer och kuratorer. Vi har brist på läkare inom både kroppssjukvården och

Ang. riktlinjer för en statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet

mentalsjukvården. Vi har brist på sjuksköterskor, på psykologer och på kuratorer. Bristen är så stor att ett icke ringa antal avdelningar vid våra sjukhus inte kan förses med kompetent folk. »Det kan», säger statsrådet i propositionen, »förefalla som om den rådande knappheten på personella resurser skulle vara ett skäl mot att introducera nya verksamheter, som kan komma att konkurrera om läkare, socialexperter etc. inom redan tidigare underförsörjda områden.» Nog kan det förefalla så.

Men hur kan man i propositionen komma ifrån detta besvärande faktum? Jo, det gör man genom följande formulering: »Å andra sidan är det uppenbart, att ett principbeslut om en reform och vetskapen om att det kommer att finnas intressanta arbetsmöjligheter på ett visst område framdeles, underlättar för unga människor att inrikta sina studier och sitt praktikval på detta.» Visst kan man säga så, men detta är ju inget som helst argument i detta sammanhang av det enkla skälet att, såsom utskottet också har påpekat, utbildningskapaciteten är för ringa för att fylla det behov vi redan har på de underförsörjda områdena. Beträffande kuratorerna säger statsrådet att en utredning om vidgning av utbildningskapaciteten vid socialinstituten är aktuell. Men en utredning betyder ju inte att kompetent folk inom kort står till förfogande. Och det dröjer länge innan vi får tillräckligt med läkare o. s. v. för att fylla de brister vi redan har. Resonemanget i propositionen hänger tydligen inte ihop.

Det är såvitt jag förstår mot bakgrunden av den brist vi har och den existerande utbildningskapaciteten som man måste se förslaget om ett stimulansbidrag för att forcera en utvidgning av familjerådgivningen. Om ett sådant stimulansbidrag skall få avsedd effekt måste det i nuvarande läge leda till att den brist vi redan har på underförsörjda vårdområden ytterligare förvärras.

Utskottets majoritet har försökt att klara sig ur det här dilemma genom att rekommendera att stimulansen göres restriktiv. Någon sådan spärr innehåller icke propositionen, utan den enda spärr

man talar om där är att de föreslagna statsbidragsvillkoren skall vara uppfyllda. Hade också statsrådet velat att stimulansen skulle vara restriktiv, så hade det funnits möjlighet att åstadkomma en spärr genom att fixera ett totalbelopp inom vars ram bidragen måste hålla sig. Det har inte statsrådet gjort — hon har i propositionen inte ens diskuterat kostnaderna.

Av det sagda måste jag dra den slutsatsen, att utskottets rekommendation liksom hänger i luften när utskottet slutar med att tillstyrka propositionen.

När det i den reservation som jag nu talar för yrkas avslag på Kungl. Maj:ts proposition, beror det inte på någon underskattning av det behov som kan föreligga utan på den såsom jag tycker orealistiska bedömningen i propositionen av möjligheterna att praktiskt fullfölja de i och för sig lovvärda intentionerna. Kanske jag får bringa i erinran vad Per Edvin Sköld en gång sade i det här huset, att vi inte skall fatta några principbeslut förrän vi känner deras ekonomiska och andra konsekvenser. Det var en ropandes röst i öknen.

Såvitt jag begriper bör staten i det läge som nu råder inte göra någonting ytterligare på detta område utan bör tills vidare liksom hittills överlämna åt landsting och andra kommuner, som här har speciella behov, att ordna dessa ting efter eget skön. Det är ju så i åtskilliga kommuner att statsbidrag har en förunderlig förmåga att sätta i gång anordningar som kanske icke är absolut nödvändiga i jämförelse med andra ting. Jag tror vi skulle få en bättre anpassning till både behov och förefintliga resurser, om vi med hänsyn till den personalbrist som råder och den ovisshet som vi lever i beträffande både organisationen och kostnaderna lugnade oss en tid. Det avslagsyrkande som framställes i reservationen innebär alltså icke ett principiellt avståndstagande utan ett — som vi anser — realistiskt hänsynstagande till de resurser som står till förfogande.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Ang. riktlinjer för en statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet

Herr JACOBSSON (fp):

Herr talman! Den fråga vi här behandlar avslöjar en ny sida av det moderna välfärdssamhället, där de materiella betingelserna för den mänskliga samlevnaden väsentligt förbättrats men å andra sidan friktioner och nya konflikthanledningar anmäler sig som gör samlevnadsproblemen komplicerade och svårbemästrade.

Det kan invändas att dessa företeelser inte har enbart med välstånd och stigande standard att göra, att de alltid har existerat men inte dragits fram i ljuset på samma sätt som nu sker, att dessa motsättningar inte tidigare har fått den offentlighet som de nu får och att de inte låtit sig statistiskt belysas på samma sätt som nu sker. Otvivelaktigt ligger det något i ett sådant resonemang, men det oaktat vågar jag göra det påstående att det sker en uppluckring av familjebanden och att vi när det gäller moraliska värderingar kan märka en tilltagande slapphet, som har ett visst samband med människornas förändrade ekonomiska levnadsvillkor och andra förhållanden. Jag säger inte detta för att göra några invändningar mot ett stigande ekonomiskt välstånd i och för sig, som vi väl allesamman var och en på sitt sätt strävar efter. Jag säger det därför att vi här är inne på ett område som vi har anledning att följa med den allra största uppmärksamhet, om inte mycket väsentliga värden i detta välfärdssamhälle skall gå förlorade.

Man får ett starkt intryck av allvaret i dagens situation när man läser den proposition varpå det föreliggande utskottsutlåtandet grundar sig. Det kan inte hjälpas att de siffror man där finner är chockerande. Det är säkert riktigt som det sägs i propositionen, att det inte är möjligt att med statistikens hjälp mäta samlevnadsproblemens svårighetsgrad, men vissa tendenser kan dock siffermässigt avläsas.

Man kan då inte undgå att finna att tendensen är skrämmande. Åren 1931—1935 inträffade i Sverige i medeltal omkring 2 500 skilsmässor per år. Tio år senare

var man uppe i 4 900 per år, och sedan dess har antalet nära nog fördubblats. Vart sjunde äktenskap som ingås numera upplöses genom äktenskapsskillnad. Det förtjänar i sammanhanget påpekas att frekvensen är tre å fyra gånger större i städerna än på landsbygden. I någon mån kan man kanske säga att dessa siffror också belyser olägenheterna av att människorna i ökad utsträckning packar sig samman i tätorter och städer med ökade friktionsanledningar och personliga anpassningssvårigheter som följd.

Alldeles oberoende av våra divergerande uppfattningar på många andra områden måste vi känna allvaret i denna situation. Allesammans vill vi väl var och en från sina speciella utgångspunkter verka för en ökad trivsel, lycka och harmoni i samhället. Grundvalen för en sådan utveckling måste i första hand vara goda hem och goda familjeförhållanden. Vi måste tro på en hemmens renässans om vi skall kunna tro på möjligheten att komma till rätta med alla dessa oroande tendenser i tiden, inte minst inom ungdomsvärlden, vartill denna familjesplittring och denna löslighet i familjebanden säkert är en starkt bidragande orsak.

Det är från dessa allmänna utgångspunkter som jag finner det så angeläget att vi på detta område kan åstadkomma någonting utöver vad som hittills har gjorts och att den försöksverksamhet som nu planeras, också får en sådan inriktning att den verkligen kommer att främja sitt syfte.

När det gäller det föreliggande utskottsförslaget, som i väsentliga delar överensstämmer med propositionen, kan man väl sätta ett och annat frågetecken i kanten. Man kan kanske sätta i fråga huruvida inte kompetenskraven för de befattningshavare, som skall ha hand om denna verksamhet, borde vara fastare utformade, huruvida familjerådgivningsbyråer bör vara fristående eller knutna till sjukvårdsinrättningar o. s. v., men då verksamheten avses att tills vidare ha karaktären av försöksverksamhet bör

Ang. riktlinjer för en statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet

det bli möjligt att ge verksamheten den utformning för framtiden som de vunna erfarenheterna kan ge anvisning om.

I den reservation som fogats till utskottsutlåtandet anføres som ett motiv till det avslagsyrkande som reservationen utmynnar i, att ytterligare erfarenheter angående organisationsformen erfordras innan man kan ta ställning till denna. Häremot kan säkert med fog resas den invändningen, att det just är för att skaffa dessa erfarenheter som verksamheten kommer att ges den försöksmässiga och begränsade karaktär vartill utskottets förslag syftar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Det framgår av våra motioner liksom också av vad herr Bergh sagt, att vi inom vårt parti inte har någon principiell inställning mot familjerådgivningen som sådan, och ur den reservation som är knuten till utskottets utlåtande kan man utläsa de huvudsakliga motiv som ligger bakom motionernas avslagsyrkande. Herr Bergh har redan redogjort för dessa, och jag skall inte trötta kammaren med att upprepa dem. Däremot vill jag framföra några synpunkter på familjerådgivningen över huvud taget eller åtminstone på vissa sidor av den.

Säkerligen kan familjerådgivning vara av stort värde i den verksamhet som inriktar sig på missanpassningsproblem inom en fullständig eller ofullständig familj, varvid syftet med verksamheten är att söka återställa balansen i ett stort förhållande inom familjen eller att förebygga uppkomsten av sådana störningar, för att citera familjerådgivningskommitténs i propositionen återgivna yttrande. Jag tycker emellertid att Svenska landstingsförbundet bedömer saken realistiskt när det i sitt remissyttrande en smula mera kallsinnigt säger att familjerådgivning, rätt bedriven, kan bli till stort gagn.

Det synes mig emellertid påtagligt att man vid diskussionen om familjeråd-

givningen i alltför hög grad blandar ihop frågan om den abortförebyggande verksamheten med den egentliga familjerådgivningen, och det synes som om man alltför ensidigt betraktade familjerådgivningen med hänsyn till de situationer då avbrytande av ett havandeskap kan förefalla att vara den enda möjliga lösningen av ett tilltrasslat problem.

Det är säkerligen alldeles riktigt att en abortförebyggande verksamhet och en rådgivande verksamhet i samband med abortärenden i och för sig är ofullständig, om den inte är förenad med en familjerådgivning som inriktar sig inte enbart på den föreliggande abortsituationen utan tar sikte på vederbörandes situation över huvud taget. Såvitt jag kan förstå är verksamheten upplagd på detta sätt på de abortrådgivningsbyråer som är anslutna till lasarett och där frågorna behandlas i ett intimt samarbete i ett arbetslag, där psykiater och gynekolog är de viktigaste experterna och där det förberedande utredningsarbetet sköts av kuratorer och eventuellt även psykologisk expertis. Den del av familjerådgivningen som direkt hänger samman med abortärenden är och bör väsentligen vara en medicinsk angelägenhet, och den bör vara ansluten till ett sjukhus där inte bara de nyss nämnda medicinska experterna finns att tillgå utan där också annan medicinsk sakkunskap lätt finns tillgänglig. Jag vill i detta sammanhang erinra om uttalandet i propositionen om sjukhuslagen från förra året, där det påpekades att de friktioner som understundom uppkom, därför att man på abortrådgivningsbyrån och på sjukhusen hade olika inställning i fråga om indikationerna för att verkställa en legal abort, till väsentlig del har undanröjts sedan abortrådgivningsverksamheten blivit anknuten till sjukhusen. I många fall har också somatiska åkommor, liggande helt utanför psykiaterns och gynekologens speciella områden, betydelse som bidragande omständigheter vid bedömningen av indikationerna för legal abort, och det är angeläget att

Ang. riktlinjer för en statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet

utan omgång kunna få rådgöra med företrädare för andra medicinska specialiteter; det må nu gälla invärtes medicin, kirurgi, ortopedi, ögonsjukdomar eller öronsjukdomar, för att nämna de vanligaste exemplen. Den familjerådgivning som sysslar med rådgivning i abortärenden bör sålunda enligt min mening vara knuten till sjukhus.

Likaså föreställer jag mig att den ungdomspsykiatriska verksamhet som nu förekommer i ungefär hälften av landstingsområdena och som i vissa fall är anknuten till lasarett, i andra fall är fristående, alltid har haft sin verksamhet förenad med familjerådgivning. För barnpsykiatern har det alltid varit angeläget att se barnet i dess miljö, och det har varit naturligt för honom att försöka påverka denna miljö i en för barnets situation gynnsam riktning.

Väsentliga delar av den familjerådgivning som förefaller mest angelägen äger sålunda nu rum inom organ som redan är tillskapade men som ännu inte utvecklats inom alla delar av vårt land. Vad som gjort att dessa grenar inte kunnat utvecklas så att de geografiskt täcker hela landet är bristen på erforderlig personal, psykiatrer, barnpsykiatrer, psykologer och även kuratorer. Det är säkerligen riktigare att satsa på dessa under utbyggnad varande mycket betydelsefulla institutioner än att starta en ny organisation, som kommer att ställa ytterligare krav på den knappa personaltillgången.

Men till rådgivningsbyrån kommer personer som redan råkat ut i ett icke önskvärt havandeskap, och till den barn- och ungdomspsykiatriska verksamheten kommer de som redan på något sätt rönt påverkan av de ogynnsamma förhållanden som eventuellt existerar inom familjen och som man borde kunna komma till rätta med. Jag tror nog att man för de fallen kan ha nytta av en fristående byrå av en av de typer som föreslås i propositionen, en byrå som lämnar upplysning, hjälp och vägledning i vardagliga och allmänmänskliga livsfrågor och konfliktsituationer med särskild uppmärksamhet på inom familjegemen-

skapen uppkommande problem innan de tagit sig sådana uttryck som nyss antyd- des.

Förr i världen var det ofta husläkaren som skötte om den familjerådgivningen. Han var väl insatt i familjens problem, hade följt familjen länge och betraktades som en vän i familjen till vilken man kunde vända sig med förtroende och med visshet om diskretion. Vår tid har rationaliserat bort den typen av läkare — tiden har gått förbi honom, han har inte kunnat behålla sin plats — men det har inte varit så lätt att till alla delar ersätta honom. De som skall ersätta honom i hans egenskap av familjerådgivare måste vara sakkunniga och kvalificerade, och utskottet har enligt min mening på ett mycket riktigt sätt angivit de krav som bör ställas på familjerådgivningens personal, då man understrukit betydelsen såväl av fullgod teoretisk utbildning som av livserfarenhet och sådana egenskaper i övrigt som kan göra vederbörande skickade att ge andra människor råd och hjälp i personliga svårigheter.

Till slut några små reflexioner; de är för övrigt inte så alldeles olika dem som herr Jacobsson nyss anförde.

Jag tror inte att man med en aldrig så väl utvecklad familjerådgivning når fram till lösningen av problemet i dess helhet, att man skulle kunna lappa ihop alla äktenskap — för att använda herr Berghs uttryck — eller att man skulle kunna hålla kvar alla ungdomar på rätta vägar. Var roten till det onda ligger kan vara svårt att säga, men det förefaller mig som om människan i våra dagar saknade vissa normer, saknade någonting att tro på, och därför känner sig olycklig och vilse i tillvaron. Jag tror att det i en sådan tillvaro kan finnas inte alldeles obetydliga risker för att falska auktoriteter och farliga ledare vinner gehör och får med sig sådana trevande, rotlösa människor och för dem i en riktning som vi minst av allt skulle önska. Särskilt torde detta lätt kunna hända, om den höga standard människorna numera vant sig vid skulle bli sänkt. Vad vi borde önska att vi kunde ge åt våra

Ang. riktlinjer för en statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet

trevande och sökande medmänniskor skulle vara någonting att tro på, något som ligger högre än dagens rent materialistiska ideal. Jag är övertygad om att detta något att tro på redan finns och att uppgiften att leda människorna till den tron är av ännu större betydelse än inrättandet av en aldrig så väl utvecklad familjerådgivning.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! Utskottet förordar bifall till förslaget om statsunderstöd till en allmän familjerådgivning. Tyvärr är motiveringen enligt min mening sådan att den inte ger ett klart och rättvisande uttryck för det positiva intresse som jag tror finns såväl i riksdagen som inom remissinstanserna för att denna familjerådgivning skall kunna komma i gång under så gynnsamma betingelser som möjligt.

Det var med glädje jag hörde herr Berghs deklaration om sin principiella anslutning till tanken att det finns ett behov och att samhället bör engagera sig. Personliga misslyckanden som har sitt upphov i trassliga mänskliga relationer i hem och familj har väl alltid funnits, men de förekommer i stegrad omfattning i vår komplicerade tid, de får värre följder, och de är oftare oreparabla. Jag skall inte inveckla mig i några utläggningar om storleksordningen av skilsmässofrekvensen, kriminaliteten, alkoholismen och andra liknande problem och inte heller orda något om de stora produktionsförluster, direkta samhällsutgifter och det mänskliga lidande som är förknippade med dem. Jag skall bara understryka vad herr Jacobsson sade att läget på olika områden verkligen är allvarligt och att dessa många trista företeelser i vårt samhälle starkt motiverar att vi så effektivt som möjligt kompletterar vad man skulle kunna kalla »samhällets mänskliga reparationstjänst» med en förebyggande verksamhet som är inriktad på hela familjen.

Vi har här i kammaren ofta — och många gånger med hetta — diskuterat ungdomsbrottsligheten och hur vi skall

komma till rätta med den och dess ytt-ringar, och vi har på sistone också diskuterat disciplinsvårigheterna i skolan. Många undersökningar och utredningar fastslår att bakgrunden till ungdomarnas svårigheter och missanpassning är att söka i olyckliga uppväxtförhållanden. Det mest ödesdigra anser jag vara de emotionella motsättningarna mellan föräldrarna eller mellan föräldrar och barn. Första frontlinjen är, vilket har sagts många gånger, hemmen och familjerna. Men vi vet att många föräldrar är helt opåverkbara. Andra föräldrar är olyckliga, insiktsfulla och hjälpsökande, och för dem kommer familjerådgivningsbyråerna givetvis att innebära något efterlängtat som man kan söka sig till. Vi har slutligen många människor som med sina egna svåra samlevnadsproblem och personliga konflikter själva befinner sig i riskzonen och som är mer eller mindre misslyckade som uppföstrare. Vi har dem i långa rader sittande i läkarnas väntrum — kvinnorna kanske mest — och de går därifrån med en eller annan pillerburk. Männen som går mera hopbitna omkring i vårt samhälle är inte mindre olyckliga för det. Dessa människor tror jag kommer att med tacksamhet ta emot den hjälp som kommer att organiseras genom familjerådgivningsbyråerna.

Herr Bergh framhåller att bristen på bl. a. läkare är ett motiv för att vi skulle avslå propositionen, men man skulle väl kunna våga göra den bedömningen att i den mån som denna förebyggande verksamhet kan utbyggas så kommer efter hand en viss avlastning av läkarnas arbetsbörda att kunna ske på motsvarande område.

Vi har också belägg för att det finns ett enormt behov av att samhället gör någonting. Vi kan praktiskt taget inte slå upp en enda publikation utan att vi får se långa rader av frågor, där människor söker hjälp av »Karin», »Helena» och allt vad de heter, som utan samhällets insyn och utan något ansvar från samhället står till tjänst med diverse upplysningar och råd i olika sammanhang.

Vi har ju redan ett antal familjerådgiv-

Ang. riktlinjer för en statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet

ningsbyråer i gång, och vi har goda erfarenheter av dem. Andra länder har kommit mycket längre i den förebyggande verksamheten genom att organisera ett arbete som är inriktat på hela familjesituationen. Min livliga förhoppning är att 1960-talet skall medföra en konstruktivt inriktad människovård, där ett av inslagen skall vara en allmän familjerådgivning. Det måste enligt min mening vara det vettigaste och på sikt det billigaste sättet att komma till rätta med olika svårigheter i vårt samhälle.

På många håll ligger man i startgroparna för att börja den här verksamheten, och jag vet att många landsting är intresserade av att sätta i gång ett planläggningsarbete. Just i det sammanhanget har man emellertid väntat på att riksdagen skulle fatta ett beslut i frågan, och därför har jag och ett par med mig tillåtit oss avge en blank reservation för att ge uttryck åt ett litet missnöje över den något snäva formulering som återfinnes i utskottets utlåtande. Bland annat framgår därav att statsbidraget i framtiden ter sig en hel del osäkert, och detta kan ju inte ha någon stimulerande effekt på de håll där man nu så att säga avvaktat riksdagens beslut. Ännu mindre kan det vara någon stimulans på de håll där redan förut vissa tröghetsmoment finns när det gäller att ta de erforderliga lokala initiativen.

När herr Bergh säger att detta är någonting som borde ligga närmare för landstingen att engagera sig i, förstår jag inte det riktigt annat än så till vida att en förebyggande familjerådgivningsverksamhet givetvis kan få en viss effekt på sjukvårdssidan. Däremot kan man väl med allt skäl påstå att staten har ett verkligt angeläget och inte minst ekonomiskt intresse av att kraftigt engagera sig för denna förebyggande verksamhet. Det måste ju vara en räntabel investering i förhållande till de andra kostnader som åsamkas staten på grund av för sent insatta åtgärder.

Jag förstår att utskottets skrivning till stor del motiveras av det svåra läget i fråga om personaltillgången, något som här har understrukits flera gånger. Men

ett positivt beslut måste såvitt jag förstår få den effekten att det uppstår ett tryck på utbildningssidan och att också de yrkessökande unga människorna stimuleras att söka sig till detta område, vilket i sin tur även blir en stimulans för utbildningsapparaten. Att man inte kan få till stånd en snabb utveckling på detta område, även om man önskar det, är jag själv medveten om, men tyvärr tycker jag att utskottets skrivning är litet försiktig i överkant och kan ha en ytterligare dämpande effekt på utvecklingstakten, som enligt min mening vore mycket olycklig.

Här har sagts en del om kompetensvillkoren och personalens utbildning. Jag har ju såsom ledamot av utredningskommittén anslutit mig till tanken att det skulle fordras en nio månaders påbyggnadskurs på socialinstitutets sociala linje. Jag finner det emellertid inte alls svårt att ansluta mig till statsrådets och utskottets resonemang på denna punkt, åtminstone i utgångsskedet. Det finns goda familjerådgivare i arbete som inte har denna teoretiska merit, och om man inte nu låser fast de formella kompetenskraven har man ju därmed ingalunda torpederat den målsättning i fråga om utbildningen som man vill tänka sig. Jag håller helt med herr Bergh om att vi behöver utbildade, erfarna och lämpliga människor i denna verksamhet och att vi inte kan tillåta något kvackande. Men det är ju faktiskt detta som nu förekommer i stor utsträckning, och ett bifall till propositionen måste absolut innebära en väsentlig förbättring av de nuvarande förhållandena.

Jag är inte så orealistisk att jag tror att vi skulle kunna lösa alla människors svårigheter genom att sätta i gång denna familjerådgivningsverksamhet — herr Jacobsson var också inne på den saken — men jag tror på dess möjligheter att hjälpa enskilda individer och att vara samhället behjälplig att pressa tillbaka de misslyckade existensernas antal och därmed också de kostnader som dessa åsamkar staten. Även om den inte hjälper alla så är varje lindring av ett mänskligt lidande enligt min mening ett

Ang. riktlinjer för en statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet

motiv som är tillräckligt starkt i sig självt.

Jag har med detta anförande bara velat få fram att inom riksdagen finns ett verkligt positivt intresse för denna sak, något som man kanske inte kan utläsa ur utskottets utlåtande. Jag har inget annat yrkande än bifall till utskottets.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Efter de principiellt mycket positivt inriktade tal vi har lyssnat till är det kanske inte så förfärligt mycket att tvista om. Skiljelinjen här går ju mellan å ena sidan högern, som yrkar avslag, och å andra sidan de övriga partierna, som yrkar bifall med vissa modifierationer till den proposition som förelagat till behandling.

Att som reservanterna gör dels uttala sig positivt för att familjerådgivning skall förekomma, dels därefter yrka avslag på förslaget med den motiveringen att det inte är lämpligt att just nu sätta i gång verksamheten eller ta ställning till frågan, tycker jag inte är särskilt starkt i och för sig. Om man över huvud taget skall införa en familjerådgivning måste det ju ske när ett starkt önskemål därom gör sig gällande, vilket är fallet för närvarande. Att man då börjar med en försöksverksamhet är också ganska naturligt.

Fru Wallentheim anser nu att utskottet har varit försiktigt i överkant när det något har dämpat entusiasmen och förmenat att man bör börja i liten skala och inte sträcka sig längre än de personella resurserna tillåter. Det är ungefär vad vi sagt i utskottsutlåtandet, och vi har gjort det därför att vi icke vill att riksdagen skall fatta ett beslut som det inte finns möjligheter att förverkliga för närvarande. I sak är vi emellertid överens. Om principen föreligger inga delade meningar mellan fru Wallentheim och utskottsmajoriteten i övrigt. Det är bara det att utskottsmajoriteten velat hasta långsamt och inte inge kommuner och andra förhoppningar som kanske icke kan infrias.

Jag skall här inte alls inlåta mig på

de resonemang som har förts av herr Kaijser ur läkarsynpunkt och av herr Jacobsson och fru Wallentheim från de aspekter som socialvårdande och andra myndigheter har. När vi bedömt förslaget om familjerådgivning har det givetvis skett mot bakgrunden av rådande förhållanden men även med hänsyn till de möjligheter som finns att bygga upp en familjerådgivande verksamhet. Vi har ansett att vi skall intressera oss för den saken, men vi skall bygga upp verksamheten i ett försiktigt tempo och inte inge några förhoppningar som sedan kan bli grusade.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Här har framkommit många uttryck för tillfredsställelse över att vi har nått den punkt, där vi kan genom statliga bidrag få till stånd en försöksverksamhet på familjerådgivningens område. Jag skall därför inte ytterligare understryka denna tillfredsställelse. De erfarenheter som vunnits genom den familjerådgivning som finns i både kommunal och enskild regi har visat att denna har en mycket stor uppgift att fylla i vårt samhälle.

Det är självklart att en sådan rådgivning inte löser alla samlevnadsproblem. Det finns ingen patentrösning i det fallet. Men vi har egentligen ingen annan väg att gå än att ge personlig rådgivning, utöva förebyggande verksamhet och sprida upplysning för att om möjligt minska friktionerna för den moderna familjen och verkligen göra den till den grundval i samhället som vi så ofta talar om att den måste vara. Det stora antalet skilsmässor är ett uttryck för de svårigheter som familjerna har att kämpa emot. Ibland förefaller det nästan hopplöst för familjen att strida mot de makter som hotar att skövla familjeliv och sammanhållningen. Emot skilsmässorna sätter ju medlingen också in, men tyvärr har det visat sig att denna ofta sättes in alldeles för sent och att den leder till positiva resultat endast i

Ang. riktlinjer för en statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet

relativt få fall. Det är inte minst på grund av dessa erfarenheter som man skulle vilja ha medlingen kompletterad med denna familjerådgivning. Det är vi alla överens om.

Vad vi däremot diskuterar är vilken utformning och vilken anslutning till andra organ som den moderna familjerådgivningen bör ha. Att det blir en försöksverksamhet är naturligtvis ur många synpunkter lyckligt och viktigt. Man kan med hjälp av erfarenhet från en sådan försöksverksamhet bättre anvisa vägar som leder till ett gott resultat.

De erfarenheter man redan har tyder dock enligt min och många uppfattning på att en fristående familjerådgivning blir önskvärd i framtiden. Denna bör således inte knytas till sjukhusen, även om där finns den medicinska och psykologiska expertis, som fordras för familjerådgivningen. Det är väl — som någon drastiskt har uttryckt saken — att när människor håller på att gräla sönder ett äktenskap går de inte främst till ett sjukhus för att söka hjälp.

Dessutom har det framkommit så mycket skepsis och så stark misstro mot att intimt sammankoppla familjerådgivningen med abortrådgivningen, att man får hoppas att detta i framtiden inte kommer att ske. Man är — med rätta, tycker jag — rädd för att abortrådgivningen skall bli så dominerande att familjerådgivningen kommer i skuggan och inte får det utrymme, som denna viktiga rådgivning fordrar.

Det är självfallet att man är glad över att den familjerådgivning som startar på enskilt initiativ jämföras med motsvarande statlig och kommunal verksamhet när det gäller statsbidrag. En förutsättning är givetvis att det då blir en kvalificerad familjerådgivning och inte vad man skulle vilja kalla ett kvacksalveri. Jag skulle vilja peka på Stockholm som ett föredömligt exempel på hur en familjerådgivning skall ordnas och har ordnats.

Naturligtvis hoppas vi att försöksverksamheten skall leda till sådana resultat att man går vidare på den här vägen. Jag instämmer helt med fru Wallentheim i

hennes förhoppning om att det skall bli en snabbare utbyggnad över hela landet och att den här försöksverksamheten inte skall bli en enstaka företeelse, som sedan mer eller mindre faller i glömska. Att ha fått en positivare skrivning från utskottets sida hade varit lyckligt, det håller jag alldeles med om.

Utbildningen av de kuratorer och den personal som skall leda försöksverksamheten är av stor betydelse och bör bli föremål för stor uppmärksamhet, när denna försöksverksamhet startar. Utskottet säger — och detsamma sades också i propositionen — att teoretiska kunskaper är nödvändiga för att kvalificera denna personal, men att man därmed inte skall undervärdera de personliga kvalifikationerna för denna verksamhet. Detta är självfallet. Ofta är det väl så att personliga kvalifikationer, alltså intresse för människor och deras problem, leder ungdomar till att skaffa sig en grundlig teoretisk utbildning på detta område. Jag tror att det vore synnerligen farligt om »snälla människor med intresse för andras bekymmer» skulle anses kvalificerade för denna verksamhet. Den kvalifikationen räcker inte alls. Jag tror att de som nu har hand om familjerådgivningen har alldeles rätt i sin uppfattning att en grundlig teoretisk utbildning är nödvändig, kompletterad med praktisk erfarenhet och levnadsvisdom, får man kanske till och med säga.

Den lönesättning, som man tänkt sig för den personal som skall bli knuten till familjerådgivning är heller inte oväsentlig i sammanhanget. Verksamheten måste kunna dra till sig verkligt kvalificerade personer. Den är så ömtålig att den absolut fordrar detta och den är mycket svår att utöva. Här gäller det att handskas med två personer och deras samlevnadsproblem, vilket naturligtvis är mycket känsligare och mycket svårare än den kuratorsverksamhet som utövas inom andra områden, där det oftast gäller endast en person och inte detta samspel mellan två människor, vilka båda är lika viktiga i sammanhanget. Därför måste lönesättningen för denna personal bli generösare liksom inom

Ang. riktlinjer för en statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet

alla yrken som är människovårdande och som för övrigt enligt min uppfattning lönemässigt inte står i paritet med andra yrken. Detta yrke måste ekonomiskt värdesättas så, att det drar till sig kvalificerad personal. Detta är en av de väsentligaste förutsättningarna, även om det är ett krasst resonemang, för att denna familjerådgivning verkligen skall bli till det gagn och den nytta som vi alla hoppas.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Fru Hamrin-Thorell anförde här att familjerådgivningsbyråerna inte bör ordnas så att vederbörande skulle gå till sjukhus. Hon säger också att abortrådgivningen inte bör läggas tillsammans med familjerådgivningen.

Jag tillhör ett landsting som sedan två år tillbaka har ordnat med en familjerådgivningsbyrå. Vi har efter mycket noggranna överläggningar förlagt den till centrallasarettet, och inte nog med det — vi har förlagt den till den psykiatriska kliniken på centrallasarettet. I början var vi litet tveksamma härom, ty vi hyste en viss rädsla för att de människor som skulle gå till familjerådgivningsbyrån skulle vara ovilliga därtill eftersom folk kunde få den uppfattningen att de på något sätt var psykiskt sjuka. Vi övervann betänkligheterna när vi sade oss att det var vår uppgift att se till att på något sätt få bort rädslan för psykiatriska sjukhus av olika slag, att en gång för alla göra klart för människorna att det inte är någon större skam att gå till ett psykiskt sjukhus än till ett kroppssjukhus. Efter två års arbete har vi vunnit den erfarenheten att det inte finns någonting att anmärka på den ståndpunkt som vi tog i denna fråga, utan jag måste klart och tydligt säga ifrån att det hela har gått utomordentligt bra.

Men det är alldeles klart att det finns olika sätt att se på dessa frågor. Vad som kan vara lämpligt i Västerås och Väst-

manland kan vara mindre lämpligt på ett annat ställe. Därför tycker jag att statsrådet Lindströms förslag är utomordentligt bra, ty hon säger att man här bör pröva olika vägar.

Sedan vill jag med anledning av vad herr Bergh och herr Birger Andersson sagt om de personliga resurserna instämma i vad fru Wallentheim yttrade om bristen på personal. Här rör det sig i högsta grad om en förebyggande verksamhet. Tror herr Bergh att det kommer att krävas ett mindre antal läkare, ett mindre antal kuratorer, om man avstår från denna förebyggande verksamhet och väntar tills en hel del av dessa människor som nu har samlevnadssvårigheter och andra besvärligheter blir psykiskt sjuka, så att läkarna och kuratorerna får ta hand om dem på sjukhus?

All erfarenhet visar att vill man ha fram kvalificerad personal till en verksamhet inom ett visst område måste man få i gång sådan för att ge den blivande personalen möjlighet till praktik och utbildning. Skall vi över huvud taget någonsin få personal till familjerådgivning måste vi se till att sådan verksamhet kommer i gång på olika ställen i vårt land. Eftersom numera så gott som varje landstingsområde vid sina centrallasarett har eller i en nära framtid kommer att få psykiatriska kliniker, föreligger ju utomordentliga möjligheter att ordna en sådan verksamhet. Jag vill nämligen i det sammanhanget instämma i vad herr Kaijser anförde om nödvändigheten av ett intimt samarbete mellan läkare och kuratorer.

Herr Andersson gör gällande, att utskottsförslaget innebär att man vill ordna det så, att vederbörande inte skall sträcka sig längre än de personella resurserna räcker. Det är en naturligtvis i och för sig riktig uppfattning. Men vi, som praktiskt jobbar med olika slag av social- och sjukvårdande verksamhet, behöver väl knappast några anvisningar i det avseendet, ty vi vet alltför väl, att kan vi inte skaffa läkare och annan personal, så har vi helt enkelt inte möjlighet att ordna sådan verksamhet. Men hyser man denna uppfattning så borde man

Ang. riktlinjer för en statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet

ha varit litet försiktigare, när man i utskottsutlåtandet föreslår, att bidrag även skall utgå till enskilda institutioner. Man borde i stället ha varit angelägen att för närvarande begränsa verksamheten till de huvudmän, som jag anser vara de allra lämpligaste, nämligen landstingen, som ju kan ställa läkarsakkunskap vid sina lasarett till förfogande. En splittring av verksamheten är inte lämplig.

När herr Bergh talade om stimulansbidrag över huvud taget, måste jag reagera mot hans historiskskrivning när det gäller statsbidragssystemet. Han anförde därvid, att man sätter i gång en verksamhet, som inte är nödvändig. Detta är något som jag inte kan instämma i. Det är tvärtom på det sättet, att man ute i kommuner och landsting finner starka behov av olika slag av verksamhet, och som därför automatiskt kommer i gång. Det är väl först sedan den har kommit i gång och prövats på något håll, som den uppmärksammas, och frågan kommer först därefter på riksdagsplanet. De statsbidrag, som utlämnas i olika sammanhang, är i förhållande till huvudmännens verkliga kostnader så oerhört blygsamma, att jag kan försäkra herr Bergh, att de inte har någon inverkan, när landsting och kommuner sätter i gång en sådan ny verksamhet.

Med anledning av vad herr Kaijser yttrade om att om människor har något att tro på, så är det bättre än aldrig så väl inrättade familjerådgivningsbyråer, måste jag till sist säga, att om herr Kaijser gjorde en liten undersökning av dem, som besöker de familjerådgivningsbyråer som finns, så hittar han säkert åtskilliga människor, som har vad han här ville kalla »något att tro på». Det är inte alls på det sättet, att det enbart skulle vara människor av det andra slaget, som befolkare våra familjerådgivningsbyråer.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Såsom herr Jacobsson, fru Wallentheim och flera andra talare här så vältaligt har framhållit, är trasiga familjeförhållanden med konflikter mel-

lan makar, respektive mellan föräldrar och barn en tyvärr vanlig företeelse i våra dagar — kanske sammanhänger det med samhällets snabba omvandling i olika avseenden. Familjen behöver inte vara formellt söndrad genom skilsmässa eller död. Om föräldrarnas äktenskap är upplöst eller inte, betyder faktiskt mindre än stridigheterna innan. Det är de i psykologisk mening trasiga hemmen, som skapar problemungdomar — hem, där barnen växer upp i ett spänningsfält av irritationer mellan föräldrarna till följd av otrohet, alkoholism, oförmåga att hantera pengar, psykisk ohälsa eller annat. Sedan 1945 har samhället i princip erkänt sin skyldighet att stödja och bistå familjer med missanpassade barn. Den psykiska barna- och ungdomsvården — tyvärr ännu ofullständigt utbyggd — är den service, som samhället vill ge dessa hem, där barnen bereder onormala svårigheter. Herr Kaijser har som läkare själv erfarenhet av den välsignelse som denna verksamhet inneburit för många hem: hans Värmland har ju varit pionjär på området. Och han vet nog också, att bakom de problematiska barnen ofta står problemföräldrar; att de svårfostrade barnen ofta är produkter av en disharmonisk familjemiljö medgav han indirekt i sitt anförande, samtidigt som han besynnerligt nog försökte förringa betydelsen av familjerådgivningen. Det har enligt min mening blivit allt tydligare, att samhället måste behandla problemfamiljen som en helhet. Det är i den insikten som regeringen föreslår ett stöd till kompetent familjerådgivning, som ställer medicinsk, psykologisk och social sakkunskap till förfogande för dem, som söker bistånd i en svår familjesituation.

Mot den bakgrunden bör vi nu se högerreservationens avstyrkande av försöksverksamheten med familjerådgivning. Herr Bergh har här anmärkt, att propositionsförslaget är alltför vagt utformat för att tjäna som grundval för ett principbeslut av riksdagen och att kostnadsaspekten är otillräckligt belyst. Först och främst har dock han och herr Kaijser på reservanternas vägnar beto-

Ang. riktlinjer för en statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet

nat bristen på utbildad personal och menar att den bristen skulle accentueras genom att också familjerådgivningen träder in på arenan. Jag vill något litet kommentera dessa invändningar utöver vad som redan skett.

Om jag förstått herr Bergh rätt, är han och hans parti i princip inte motståndare till en familjerådgivningsverksamhet som är »rätt utformad» som det står i högerns motion. Jag har frågat mig vad man här menar med »rätt utformad». Tydligt anser man propositionens allmänna riktlinjer otillfredsställande, alltför vaga, och jag lyssnade till herr Berghs anförande för att höra, om jag kunde upptäcka någon större strängens i de riktlinjer han själv hade tänkt sig, men uppfattade ingen sådan. Har högern kanske något emot att landstingen föreslås som huvudmän för verksamheten? Det har jag ju svårt att tro. Landstingen och de landstingsfria städerna har odiskutabelt den största erfarenheten — jämte staten — av mentalhygienisk verksamhet, de har överblick över behovet av resurser inom sina områden, och de har vana vid regionplanering. Högerns kvinnoförbund skrev förtroendefullt i sitt remissyttrande över familjerådgivningskommitténs betänkande, att om en rådgivningsverksamhet »inom rimlig tid» skall kunna komma till stånd, bör huvudmannaskapet i princip anförtrors landstingen. Samma kvinnoförbund ville dock utsträcka rätten att få statsbidrag även till primärkommuner med familjerådgivningsbyråer — det vore »obilligt» annars, ansåg förbundet. Jag har ledamoten av denna kammare Ebon Anderssons namnunderskrift på dessa synpunkter just framför mig. I konsekvens med sig själv borde Ebon Andersson vara ganska nöjd med statsutskottet, som tillmötesgår båda dessa önskemål, och något mindre nöjd med sin partivän herr Bergh, som sannerligen inte lät benägen att påskynda den nuvarande lunken.

Nå, om nu högern i princip inte är motståndare till landstingens huvudmannaskap — är det då någonting annat man finner oacceptabelt i propositionens

presentation av familjerådgivningen? I den högermotion, som ligger till grund för reservationen, finns ett långt polemiskt resonemang om familjerådgivningskommitténs förslag om en anknytning av familjerådgivningen till den abortförebyggande rådgivningsverksamheten. Herr Kaijser kom något in på detta resonemang, och fru Ruth Hamrin-Thorell har nyss argumenterat mot en sådan sammankoppling. Dessa synpunkter må vara riktiga eller ej. Men de hör inte hemma i den kritik, som herr Kaijser riktade mot propositionen, eftersom man i propositionen har frångått kommittéförslaget i denna punkt och förordar full valfrihet för huvudman att anknyta familjerådgivningsverksamheten till en angränsande verksamhet, till en abortbyrå, till en central för psykisk barna- och ungdomsvård, eller att göra den fullt fristående från dessa — allt i enlighet med medicinalstyrelsens förslag om »modellförsök» för att utröna just den rätta utformning, som högern efterlyser.

Jag föreställer mig, att det inte finns någon här som vill motsätta sig, att de landsting, som själva så vill, gör försök med den kombination som de finner lämplig. Försöksverksamhet är en beprövad väg i svensk reformpolitik; vi har en försöksverksamhet med enhetsskola sedan början av 50-talet, och den psykiska barna- och ungdomsvården, vars mönster familjerådgivningsverksamheten upplägges efter, har bedrivits som försöksverksamhet i 15 år. När man vill leta sig fram till de bästa lösningarna, väljer man alltså gärna att börja med en försöksverksamhet i mindre skala, och jag skulle nog tro att statsutskottets skrivning härvidlag är ganska symptomatisk för utskottets traditionella försiktighet inför *allt* nytt — fru Wallentheim och jag skall nog inte ta den försiktigheten för mer än vad den är.

Att kostnadssynpunkter figurerar i detta sammanhang hör ju till saken. Men jag måste beteckna högerbetänkligheterna härvidlag som starkt överdrivna. Herr Bergh påstod att man i propositionen inte ens diskuterat kostnader-

Ang. riktlinjer för en statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet

na. Jo, det har man! I propositionen anges ett belopp av 25 000 à 30 000 kronor som statsbidrag för en familjerådgivningsbyrå, som uppfyller stipulerade villkor om personalens sammansättning och kompetens. Det betyder, säges det, att man inom ett bidragsbelopp av 100 000 kronor skulle kunna inrymma tre eller fyra byråer. Som jämförelse kan nämnas, att det har tagit 15 år av försöksverksamhet med psykisk barna- och ungdomsvård, innan man fått fram 13 — säger 13 — statsbidragsberättigade centraler. Om takten skulle bli lika långsam när det gäller utbyggnaden av familjerådgivningsbyråer — jag hoppas, att den *inte* blir det — är det i varje fall fråga om mycket anspråkslösa investeringar i en människovård, som — i den mån den avsätter resultat — avlastar samhället mångdubbelt högre utgifter för alkoholistvård, för tvångsuppfostran av ungdomsbrottlingar m. m. De ekonomiska konsekvenserna, totalt sett, kan alltså snarare bli utgiftsbesparande för det allmänna än utgiftsökande.

Som det viktigaste argumentet i debatten här mot propositionsförslaget har emellertid frammanats bilden av ett jättelikt bristområde, där familjerådgivningen skulle behöva trängas och konkurrera om utbildad personal, som bättre behövs för verksamheten, som för närvarande är underförsörjda på kompetent folk. Jag har ju själv i propositionen pekat på den otillräckliga tillgången på kvalificerad personal inom hela det mentalhygieniska arbetsfältet. Men jag har dragit en annan slutsats av detta än reservanterna. För min del tror jag nämligen — och herr Bergh hade vänligheten att citera mig — att efterfrågan på viss arbetskraft stimulerar till ökad tillgång på sådan och att ett principbeslut om en reform betyder, att unga människor får en ny riktning för sina studier och sitt praktikval. Denna uppfattning, som alltså herr Bergh inte delar, är alls inte ny. Jag mötte den med ett igenkännande leende i förre socialminister Gustav Möllers statsrådsdikta-men, då jag häromdagen tog mig för att läsa riksdagstrycket från 1945 om den psykiska barna- och ungdomsvårdens

mottagande här i riksdagen. Gustav Möller framhöll därvid att »även om den föreliggande personalbristen kan innebära vanskligheter och utbildningsväsendet på detta område är bristfälligt, finner jag detta likväl icke behöva giva anledning till tvekan från statsmakternas sida att främja och stödja utvecklingen av den psykiska barna- och ungdomsvården. Om verksamheten vinner statsmakternas stöd och ett stort antal befattningar på detta område därigenom kunna förväntas bli inrättade efter hand, kommer intresset för hithörande utbildning att stimuleras». Och statsutskottet instämde den gången helhjärtat och enhälligt i Kungl. Maj:ts förslag; men så var det också en samlingsregering som hade lagt fram förslaget. För övrigt vill jag peka på att personalresurserna på detta område för närvarande är föremål för regeringens särskilda uppmärksamhet. En utredning om socionomutbildningen är just i faggorna, likaså en utredning om humanistutbildningens differentiering med hänsyn till arbetsmarknadens behov, varvid sociologer och psykologer m. fl. kommer in i bilden. Även om, som herr Bergh påpekade, utredningar inte omedelbart avkastar resultat, bereder de dock vägen för en ökad utbildningskapacitet, och vi är införstådda med att familjerådgivningsverksamheten får rätta mun efter matsäcken och anpassa takten efter tillgången.

Ja, herr talman, jag tror mig med detta ha kommenterat de huvudsakliga invändningarna mot den föreliggande propositionen, och som ledamot i denna kammare tar jag mig också rätten att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

För att vinna tid, herr talman, skall jag *inte* ta upp påståenden, som statsrådet Lindström gjorde, i den mån de är identiska med dem som är framförda i propositionen. Att på detta sätt under form av polemik allenast upprepa redan gjorda påståenden kan ju inte tillhöra den mera fruktbara sortens diskussion.

Jag skall i stället ta upp ett par andra

Ang. riktlinjer för en statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet

ting, där det verkligen var fråga om polemik.

Jag börjar väl då med det något överraskande påståendet, att vårt avslagsyrkande skulle ses mot bakgrunden av det föreliggande behovet. Detta är att vända saker och ting fullständigt på huvudet. Detta avslagsyrkande skall, som jag redan sagt, ses mot bakgrunden av de otillräckliga resurserna att förverkliga de intentioner, som vi annars har.

Likaså finns det väl anledning att ta upp statsrådet Lindströms lilla försök att åstadkomma en spricka mellan mig och fröken Ebon Andersson, som uttryckte önskemålet — som ordförande i högerns kvinnoförbund — att denna familjerådgivning skulle kunna anordnas inom rimlig tid. Jag har inte heller sagt någonting annat — jag har tvärtom sagt, att ett omedelbart förverkligande här innebär, att man överanstänger resurserna, så att man inte når resultat inom rimlig tid, om man inte vill framskapa brister på annat håll.

För det tredje får jag också i form av ett förtydligande ta upp statsrådet Lindströms polemik emot min formulering, att man inte diskuterat kostnadsfrågan i propositionen. Jag medger, att det uttrycket kanske inte var så nyanserat som det borde ha varit, men så lätt skall ändå inte den frågan bli avfärdad. Det är sant att det står i propositionen, såsom fru Lindström nyss sade, att kostnaderna för en rådgivningsbyrå, organiserad på ett visst angivet sätt, skulle bli ungefär 25 000 kronor. Men här är två ting att lägga märke till; för det första är det försöksverksamhet även beträffande organisationen, varför vi alltså inte vet vad varje byrå kommer att kosta, och för det andra — vilket är det viktigaste i sammanhanget — vet vi inte hur många byråer det blir. Följaktligen har icke i propositionen lämnats någon anvisning på de sannolika totala kostnaderna, och det är den innebörden som skall läggas i mitt nyss återgivna yttrande.

Så vill jag för det fjärde ta upp frågan om utbildningskapaciteten. Här upprepades vad som redan står i propositionen, men den ofullständighet i argu-

mentationen, som statsrådet Lindström hade på den punkten, påkallar icke desto mindre en liten kommentar. Den omständigheten, att man inom regeringen sågs fundera på en utredning om en utvidgning av socialinstitutet, kan väl ändå inte betyda, att vi därmed fyller bristen på läkare, lika litet som denna eventuella utredning och dess ännu mer eventuella resultat kan betyda, att personal kommer att stå till förfogande inom rimlig tid.

Det hela samlar sig till följande skärningspunkt: vi är överens om att här är någonting att göra, och vi önskar att här skall göras någonting; men som vanligt i den något andfådda beskäftighet, som vi emellanåt möter från kanslihusets sida, betonar man det önskemålet så starkt, att man förbiser svårigheterna att förverkliga sina intentioner. Här är personalbristen den avgörande faktorn. Den reservation som vår grupp här har kommit med har — som jag redan sagt — accepterat behovet. På den punkten behövs det ingen diskussion. Det avgörande är att man enligt vår mening saknar resurser att nu följa sina intentioner, för såvitt man inte vill plocka bort folk ifrån redan befintliga bristområden.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt angående punkten I av utskottets i det nu föredragna utlåtandet gjorda hemställan och därefter särskilt rörande utskottets hemställan i övrigt.

Sedermera gjordes enligt de beträffande punkten I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på godkännande av den av herr Kaijser m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt.

**Ang. förordning om registrering och
mönstring av sjömän, m. m.**

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 43, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om registrering och mönstring av sjömän (mönstringsförordning), m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 25 mars 1960 dagtecknad proposition, nr 124, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden,

dels anhållit om riksdagens yttrande över förslag till förordning om registrering och mönstring av sjömän (mönstringsförordning),

dels ock föreslagit riksdagen att godkänna de förslag i övrigt om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Förslaget till mönstringsförordning innebar bland annat förbättrade möjligheter att avstänga grovt misskötsamma sjömän från anställning ombord på fartyg. Vidare hade föreslagits en väsentlig utvidgning av hälsokontrollen av sjömän. I fråga om sjömansregistreringen hade föreslagits, att den nuvarande lokala inskrivningen av sjömän skulle kompletteras med viss begränsad central registrering vid sjöfartsstyrelsen. Härjämte hade föreslagits viss utökning av inskrivningsskyldigheten.

I organisatoriskt avseende hade föreslagits, att antalet sjömanshus skulle minskas från 30 till 19 samt att sjömanshusverksamheten administrativt skulle samordnas med sjömansförmedlingarna på de orter, där sjömanshus skulle finnas i fortsättningen. Samordningen innebar, att sjömanshusen skulle inordnas i den allmänna arbetsförmedlingen och att arbetsmarknadsstyrelsen skulle bli administrativ chefsmyndighet för dessa organ. Ansvar i fråga om inskrivnings- och mönstringsverksamheten komme dock att fortfarande åvila sjöfartsstyrelsen, vilken hade att svara för erforderliga anvisningar beträffande denna verksamhet och för inspektionen av den.

Den föreslagna organisationen innebar, att staten helt skulle övertaga det ekonomiska ansvaret för sjömanshusens administration. Det hade föreslagits att den för sjömanshusverksamheten avsedda särskilda fartygsavgiften, den s. k. tonavgiften, skulle upphöra i samband därmed, och att i stället fyr- och båkavgiften skulle höjas.

Den nya mönstringsförfattningen hade föreslagits träda i kraft den 1 juli 1961. Det förutsattes, att den organisatoriska omläggningen kunde verkställas samtidigt.

I anslutning till propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 653, av herr *Hermansson m. fl.*, och II: 793, av herr *Johansson* i Öckerö *m. fl.*,

2) de likalydande motionerna I: 664, av herr *Hansson, Nils, m. fl.*, och II: 820, av herr *Nyberg m. fl.*, samt

3) de likalydande motionerna I: 665, av herr *Källqvist m. fl.*, och II: 819, av fröken *Karlsson m. fl.*

I motionerna I: 643 och II: 793 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att det administrativa huvudmannskapet för sjömanshusen skulle tillkomma sjöfartsstyrelsen samt att sjömanshuset i Marstrand skulle bibehållas.

I motionerna I: 664 och II: 820 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att sjömanshuset i Sölvesborg skulle bibehållas samt att sjömanshuset i Karlskrona skulle bibehållas i avvaktan på beslut rörande omorganisationen av örlogssvarvet.

I motionerna I: 665 och II: 819 hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle dels hemställa, att sjömanshusen måtte underställas sjöfartsstyrelsen som administrativ chefsmyndighet, dels uttala, att i mönstringsförordningen borde intagas stadganden om provisorisk sjöfartsbok för nybörjare och om rätt för Sveriges fartygs-

Ang. förordning om registrering och mönstring av sjömän, m. m.

befälsförening att i sjömansnämnd företrädas av två representanter, dels ock giva till känna vad i övrigt anförts i motionerna, nämligen att till sjömanshusombudsman borde endast ifrågakomma person med erfarenhet från längre tids tjänstgöring i chefsställning till sjöss, att sjömanshus borde kunna bibehållas jämväl i Strömstad, Lysekil, Trelleborg och Västervik, samt att anställning ombord å fartyg icke måtte anvisas vid sjömansförmedlingarna sådan person, beträffande vilken undersöknings- och bestraffningsnämnden meddelat avstängningsbeslut men för vilken sjömansnämnden icke utfärdat påmönstringsförbud.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen i anledning av det i förevarande proposition, nr 124, framlagda förslaget till förordning om registrering och mönstring av sjömän samt med avslag å motionerna I: 665 och II: 819, såvitt motionerna avsåge nämnda förordning, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i utlåtandet anförte; samt

B. att riksdagen i anledning av propositionen i övrigt samt med bifall till motionerna I: 643 och II: 793 samt I: 665 och II: 819, såvitt motionerna avsåge frågan om det administrativa huvudmannaskapet för sjömanshusen, och med avslag å nämnda motioner i återstående delar ävensom motionerna I: 664 och II: 820 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i utlåtandet anförte.

Utskottet hade förordnat, att sjöfartsstyrelsen skulle hava det administrativa huvudmannaskapet för sjömanshusen. Såvitt gällde frågan om antalet sjömanshus hade utskottet bland annat ansett, att sjömanshuset i Marstrand icke borde bibehållas.

Reservationer hade anförts

vid utskottets hemställan under B

I. av herrar *Strand*, *Nils Elowsson* och *Axel Svensson*, fru *Carlqvist*, her-

rar *Nilsson* i Göteborg och *Bengtsson* i Varberg, fröken *Sandell* samt herr *Carlsson* i Göteborg, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med avslag å motionerna I: 643 och II: 793 samt I: 665 och II: 819, såvitt motionerna avsåge frågan om det administrativa huvudmannaskapet för sjömanshusen, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad reservanterna anförte;

II. av herrar *Sunne* och *Eric Carlsson*, fröken *Nordström*, herr *Ringaby*, fröken *Wetterström* samt herrar *Gustavsson* i Alvesta, *Königson* och *Andersson* i Sundsvall, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 643 och II: 793, såvitt de avsåge frågan om sjömanshus i Marstrand, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad reservanterna anförte.

I den av herr *Strand* m. fl. avgivna reservationen hade bland annat anförts, att reservanterna funnit övervägande skäl tala för arbetsmarknadsstyrelsen som administrativ chefsmyndighet för den nya sjömanshusverksamheten.

Herr **SUNNE** (fp):

Herr talman! Den förordning om registrering och mönstring av sjömän, som framlagts i proposition nr 124, har vid utskottsbehandlingen i stort sett befunnits godtagbar av utskottsledamöterna.

På några punkter har emellertid uppfattningarna gått isär. Det gäller främst det administrativa chefskapet för det nya organ, som skall omhänderha dels det för närvarande under sjöfartsstyrelsen sorterande mönstrings- och inskrivningsväsendet och dels den arbetsförmedling som hittills bedrivits av de s. k. sjömansförmedlingarna under arbetsmarknadsstyrelsen.

Departementschefen anser i likhet med flertalet av de hörda myndigheter-

Ang. förordning om registrering och mönstring av sjömän, m. m.

na och organisationerna, att den gamla särpräglade benämningen »sjömanshus» bör användas. Allmänna instruktioner för verksamheten skulle meddelas av arbetsmarknadsstyrelsen och av sjöfartsstyrelsen, vilka verk borde ha det centrala ansvaret för förmedlings- respektive mönstringsverksamheten.

Sjömansutredningen påpekar emellertid, att även om sjömanshusen i sitt praktiska handlande kommer att sortera under både arbetsmarknadsstyrelsen och sjöfartsstyrelsen är det nödvändigt att välja endera av dessa styrelser som administrativ huvudman.

Utredningen har stannat för att arbetsmarknadsstyrelsen bör vara den administrativa huvudmannen, men två av de av utredningen anlitade experterna menar, att huvudmannaskapet bör tillkomma sjöfartsstyrelsen, då det icke skulle ligga i linje med den på sin tid beslutade koncentrationen av den statliga administrationen på sjöfartsområdet att undantaga huvudansvaret för det ifrågasatta gemensamma organet för mönstring och förmedling av sjömän.

Under remissbehandlingen har motsatta uppfattningar kommit till uttryck i fråga om vem som skall ha det centrala administrativa ansvaret för sjömanshusen. En grupp, som omfattar bl. a. sjöfartsstyrelsen, riksräkenskapsverket, Sveriges redareförening och Sveriges fartygsbefälsförening, föreslår att verksamheten skall ligga under sjöfartsstyrelsen medan en andra grupp anser att arbetsmarknadsstyrelsen bör svara för verksamheten.

»För egen del», säger departementschefen på s. 111 i propositionen, »vill jag understryka betydelsen av att sjöfartens speciella intressen beaktas vid de olika frågornas lösning. Sjöfarten är en i många avseenden särpräglad näring. Som jag redan framhållit måste bl. a. särskilda krav uppställas i fråga om arbetskraften till sjöss. De speciella förhållandena inom sjöfarten skapar vidare särskilda servicebehov. Hamnbesöken är ofta korta, och det är icke alltid som de kan förläggas så, att arbeidskraftsanskaffning och mönstring kan

ske under vanlig expeditionstid. Framhållas bör också att mönstringen och den därmed sammanhängande verksamheten innefattar åtskilliga moment, som arbetsförmedlingarna för närvarande inte har att ta ställning till. Jag tänker här i främsta rummet på sådana åtgärder som kontroll av den ekonomiska uppgårelsen mellan arbetsgivare och arbetstagare samt medling mellan dem och uttalanden om deras rättigheter och skyldigheter. Vidare är mönstringsförrättaren skyldig att ta befattning med bemanningsfrågor. Dessa förhållanden som medfört att sjöfartens sociala frågor i viss utsträckning handläggs av sjöfartsmyndigheterna i stället för av de rent sociala instanserna — ställer jämväl särskilda krav på tjänstemännen, både i fråga om kunskap om gällande bestämmelser och med avseende på erfarenhet av arbetsförhållanden till sjöss. Erinras må ock att mönstring icke alltid äger rum på kontorslokalen; mönstringsförrättaren kan bli tvungen att, kanske under hårt väder, ta sig ombord på ett fartyg ute på öppen redd.

Sjöfartens samt mönstrings- och inskrivningsverksamhetens särart utgör sålunda starkt stöd för ståndpunkten att den nya sjömanshusverksamheten skall sortera under sjöfartsstyrelsen, som är den centrala sjöfartsmyndigheten.»

Man kunde väl anta att detta uttalande skulle leda till att departementschefen föreslår sjöfartsstyrelsen som administrativ huvudman, men efter en del resonemang om det samråd, som bör finnas mellan arbetsmarknadsstyrelsen och sjöfartsstyrelsen, föreslår statsrådet arbetsmarknadsstyrelsen som administrativ huvudman för verksamheten. Att det kan komma att gnissla i samarbetet mellan dessa båda styrelser, särskilt när det gäller tillsättande av högre tjänster, tycks departementschefen förutse, då det heter i propositionen: »Därest enighet icke kan nås mellan styrelserna, bör frågan hänskjutas till avgörande av Kungl. Maj:t. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser om samarbetet mellan de båda styrelserna.»

Ang. förordning om registrering och mönstring av sjömän, m. m.

Som skäl för att de nya sjömanshusen skall inordnas i den allmänna arbetsförmedlingen anför departementschefen egentligen endast, att de största rationaliseringsvinsterna därigenom skulle stå att vinna.

Granskar man motiveringarna för och emot, tycks de skäl som anförts för förläggande av det administrativa huvudmannaskapet till sjöfartsstyrelsen vara de starkaste. Utskottsmajoriteten anser också, att det inte skulle stå i överensstämmelse med den på sin tid beslutade koncentrationen av den statliga administrationen på sjöfartsområdet att från den centrala sjöfartsmyndigheten avlägsna huvudansvaret för de för mönstring och arbetsförmedling av sjömän sammanslagna organen. Utskottet förordar därför, att sjöfartsstyrelsen skall ha det administrativa huvudmannaskapet för sjömanshusen, och jag ber att få yrka bifall till utskottsförslaget i denna del.

Propositionen och utskottsförslaget innebär att antalet sjömanshus minskas från 30 till 19. Det har gjorts flera lokala framstötter om att flera sjömanshus skulle få vara kvar, men utskottet har särskilt behandlat endast ett av dessa förslag, som avser Bohuslän. Den föreslagna minskningen skulle för Bohusläns vidkommande medföra att sjömanshusen i Strömstad, Lysekil och Marstrand upphör och endast sjömanshusen i Göteborg och Uddevalla blir kvar. En sådan radikal omorganisation skulle säkerligen medföra stora olägenheter både för sjöfarten och för de anställda.

Sjömanshuset i Marstrand har det största antalet mönstringsförrättningar av de sjömanshus som föreslås indragna och utfärdar det näst största antalet sjömansrullor av hela landets sjömanshus. Småtonnaget i Göteborgs skärgård och på Tjörn föredrar nämligen Marstrand framför det särskilt arbetsstyngda Göteborg. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har i sitt remissvar framhållit, att ett 50-tal på Tjörn bosatta redare har i skrivelse till länsstyrelsen understrukit behovet av att sjömanshuset i Marstrand finns kvar. Småtonnaget på Tjörn består av omkring 100 fraktfartyg

med ett tonnage på omkring 24 000 brutoton.

Det förhållandet, att antalet mönstringar i Marstrand kan förutsättas öka i samband med att mönstringsplikt införes även vid inrikes fart, gör att mönstringsverksamheten i Marstrand icke kan på ett för sjöfarten tillfredsställande sätt skötas av endast en särskilt förordnad mönstringsförrättare.

De synpunkter som jag nu senast har anfört återfinns i en till detta utskottslåtande fogad reservation med beteckningen II, till vilken den ena utskottshalvan har anslutit sig och som utmynnar i yrkandet att sjömanshuset i Marstrand måtte bibehållas.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till denna reservation.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Helt naturligt kan de sjömanshus, där förrättningarna numera inskränker sig till några hundratal om året, inte bibehållas på vare sig servicebetonade eller ekonomiska grunder. Kostnaderna för varje förrättning med en särskild mönstringsförrättare har enligt uppgifter som vi fått i utskottet beräknats till ett par kronor per mönstring. Då kan det inte vara rimligt att ha ett sjömanshus med en relativt högt avlönad ombudsman för cirka 300—400 mönstringar per år. Därför är det helt naturligt att denna verksamhet rationaliseras. I den delen har vi reserverat inte någon annan uppfattning än utskottsmajoriteten.

Beträffande sjömanshuset i Marstrand ligger det emellertid, som herr Sunne här redogjort för, något annorlunda till, och jag instämmer i vad han sade i den delen. Ett femtiotal småredare på Tjörn har i skrivelse till Kungl. Maj:t begärt att sjömanshuset i Marstrand skall få vara kvar. Utöver de skäl som herr Sunne har anfört vill jag säga ett par ord.

Jag bedömer fraktsiktterna för redarna på västkusten som ganska goda i framtiden vad det gäller arbetsuppgifter. Den som följer fackpressen på olika områden, inte bara sjöfartens, kan inte

Ang. förordning om registrering och mönstring av sjömän, m. m.

tvivla på att fraktoppgifterna för även det mindre och medelstora tonnaget av allt att döma håller på att öka särskilt på västkusten. Bara inom oljeindustrin har en märklig utbyggnad skett de senaste tio åren, och detta inte endast i Skandinavien, utan över huvud taget i alla länder kring Nordsjön. Sälunda har enbart ett bolag, Standard Oil, under de senaste åren anlagt oljeraffinaderier i Fawley i England, Port Jerome i Frankrike och Antwerpen i Belgien. På denna senare plats blir ett petrokemiskt raffinaderi färdigt i juni i år, och då blir även ett oljeraffinaderi i Rotterdam klart. Också i Rotterdam byggs ett petrokemiskt raffinaderi som skall stå färdigt 1963. I Hamburg utvidgas oljeindustrin, och i Slagen i Norge invid svenska gränsen finns som bekant en stor oljeanläggning. Att döma av blänkare i pressen torde det inte heller vara någon utopi att dylika anläggningar snart kan väntas komma till stånd även i Västsverige.

Det är, som sagt, ett enda bolag som svarar för alla dessa anläggningar, men en liknande aktivitet finns hos många andra oljebolag.

Att denna utbyggnad runt Nordsjön är av mycket stor betydelse framgår av det faktum, att man överväger att skapa ett särskilt internationellt prisområde för norra Europa, vilket kommer att ersätta de s. k. U. S. Gulf »Postings», vilka hitintills tillsammans med »Postings» i Arabien och Persien angivit världsmarknadspriserna på oljeprodukter.

Herr talman! Jag har ansett det värdefullt att anföra dessa fakta därför att i anslutning till dessa anläggningar, kanske särskilt de petrokemiska, växer det upp ett stort antal andra industrier. Enligt sakkunniga bedömare väntas inte bara storredarna utan även det mindre och medelstora tonnaget komma att få stor nytta och stimulans av denna utbyggnad.

Givetvis kan man i detta sammanhang kanske beklaga, att de svenska småfraktarna av olika anledningar har så svårt att klara den utländska konkurrensen. Främmande nationers flaggor blir allt vanligare i våra hamnar, och svenska

pojgars möjligheter att få anställning ombord på svenska fartyg blir allt mindre. Men trots detta kommer, herr talman, småtonnagets uppgifter ändå att öka på västkusten. Detta kommer att medföra ökade arbetsuppgifter inte minst för sjömanshuset i Marstrand, det näst största i landet.

Jag ber därför, herr talman, att få instämma i herr Sunnes yrkande.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Det är väl först att konstatera, att den utredning, som har företagits beträffande sjömanshusens fortbestånd och den service som skall lämnas sjöfarten i fortsättningen, har lett till enighet beträffande de åtgärder som föreslås. Departementschefen har accepterat utredningens förslag om indragning av vissa sjömanshus och om organisering av de andra på så sätt, att de i fortsättningen blir helt statliga institutioner.

Utvecklingen har satt sina spår på olika håll och inom olika näringsgrenar och har också påverkat sjöfarten och dess intressen. Sjömanshusen tillkom för åtskilliga år sedan och hade alldeles säkert en mycket stor uppgift att fylla under sina första år fram till sekelskiftet. Sedan har emellertid utvecklingen undan för undan reducerat betydelsen av sjömanshusens verksamhet och det syfte som de ursprungligen tillkom för, nämligen att genom vissa avgifter, som de tillföres från skeppsfarten, lämna understöd åt f. d. sjömän och sjömäns efterlevande.

Den socialvård, som har införts i samhället, gäller ju också sjöfolket, och därför har de understöd, som utbetalas från sjömanshusen, alltmer minskat i betydelse. Det har också av utredningen konstaterats att den verksamhet, som sjömanshusen i dag bedriver, är praktiskt taget betydelselös.

Utskottet har varit helt enigt vid behandlingen av föreliggande proposition i fråga om ändamålsenligheten av den föreslagna ordningen. Däremot har delade meningar framkommit beträffande

Ang. förordning om registrering och mönstring av sjömän, m. m.

det administrativa huvudmannaskapet för den verksamhet som skall bedrivas i fortsättningen. Under de senaste åren har sjömanshusen sorterat under sjöfartsstyrelsen, och vissa av de till sjömanshusen knutna uppgifterna har fallit under styrelsens huvudmannaskap, men andra, och undan för undan allt mer betydelsefulla uppgifter, har legat under arbetsmarknadsstyrelsen. Till de sistnämnda uppgifterna hör sjömansförmedlingen och i samband därmed också en sedvanlig arbetsförmedlingsverksamhet.

Man kan nog utan vidare konstatera att den där gamla lyriska stämningen, som låg över sjömanshusen, också har försvunnit. Man söker sig numera inte till sjön av äventyrlust eller därför att man vill komma undan på grund av en mindre god vandel på landbacken och glömma bort försyndelserna genom en tjänst på sjön. Sjömännen söker sig till sjön och provar sjömannaskapet under en kortare tid och lämnar sedan sjön igen. Detta kan bäst utläsas genom det förhållandet, att av de svenska sjömän, som fortfarande vistas på sjön, lämnar 50 procent varje år sjömansyrket och övergår till sysselsättning i land. Det sker alltså en mycket snabb omsättning. För närvarande sysselsätter den svenska handelsflottan något över 20 000 anställda, och av dem är två femtedelar utlänningar, dvs. endast tre femtedelar kommer från den svenska arbetsmarknaden.

Utredningen framhåller — och detta har understrukits av departementschefen — att sjöfarten naturligtvis i fortsättningen som hittills kommer att finna det mycket angeläget att dess uppgifter handlägges av en myndighet, som känner sjöfartens intressen och har de kontakter som är nödvändiga för att fullgöra uppdraget på ett tillfredsställande sätt. Dessa uppgifter kan man inte frånta sjöfartsstyrelsen, även om sjömanshusen skulle få en annan administrativ huvudman än sjöfartsstyrelsen. Arbetsmarknadsstyrelsen har hittills haft hand om arbetsförmedlingen. Det har alltså varit dubbla huvudmän. Utredningen har inte varit enig när den före-

slagit, att arbetsmarknadsstyrelsen skulle bli huvudman i fortsättningen. Departementschefen har för sin del funnit att de största rationaliseringsvinsterna nås, om arbetsmarknadsstyrelsen blir den administrativa myndigheten, och det blir även en bättre service framför allt för de anställda inom sjöfartsnäringen.

Om sjöfartsstyrelsen blir huvudman för sjömanshusen, är det inte praktiskt möjligt att överföra arbetsförmedlingsuppgifterna på sjöfartsstyrelsen. Sjömanshus finns ju endast på ett mindre antal platser. Det större antalet platser, som har kontakter med sjöfarten, kommer att sakna sjömanshus och har gjort det under senare tid. Nu dras emellertid ytterligare elva sjömanshus in. Det skulle väl inte stöta på några större svårigheter — i varje fall inte när det gäller de tre största sjöfartsplatserna, som också är de tre stora städerna Stockholm, Göteborg och Malmö — och kanske även när det gäller Hälsingborg — om sjöfartsstyrelsen blir huvudman, därför att på dessa platser är verksamheten så betydande, att man där kan ha mer än en heltidsanställd och följaktligen alltid kan lämna den service, som sjöfarten påfordrar. På alla de andra platserna — även där det finns sjömanshus men framför allt på de platser där sjömanshus inte kommer att finnas i fortsättningen utan där man endast förordnar mönstringsförrättare — finns det emellertid inte möjlighet för sjöfartsstyrelsen att ordna med den service som framför allt erfordras när det gäller förmedlingsverksamheten.

Däremot konstaterar departementschefen, att om arbetsmarknadsstyrelsen blir administrativ huvudman så behöver det inte vålla några besvärigheter att de delar av verksamheten, som i fortsättningen bör ligga under sjöfartsstyrelsen, skötes av denna styrelse. Den blir alltså huvudman för sådana angelägenheter, ehuru väl inte administrativ huvudman. Det går att skapa en personalunion mellan förmedlingsverksamheten och sjömanshusens verksamhet i övrigt, om arbetsmarknadsstyrelsen är administrativ huvudman, men detta låter sig inte göra

Ang. förordning om registrering och mönstring av sjömän, m. m.

om sjöfartsstyrelsen övertar huvudmannaskapet.

Nu har utskottet beslutat förorda sjöfartsstyrelsen som administrativ huvudman. Den ordningen kommer att dra nära en kvarts miljon i administrationskostnader utöver vad man räknar med att det hela skall behöva kosta om arbetsmarknadsstyrelsen blir den administrativa huvudmannen. Det finns heller ingenting som talar för att sjöfarten får sämre service om huvudmannaskapet ordnas på det sätt propositionen föreslagit och reservanterna i utskottet för sin del förordar. Det är ju inte så att den, som anmäler sig på en sjömansförmedling, uteslutande söker arbete på sjön. Som framgår av de uppgifter jag tidigare har anfört är det 50 procent av dem som lämnar fartygen som önskar stanna i land — det är alltså bara 50 procent som går ut på sjön igen — och arbetsförmedlingen är den naturliga platsen för dem att anmäla detta förhållande. Där kan de få hänvisning för ny mönstring på fartyg, men de har även möjlighet att få en anvisning på arbete i land om de önskar stanna där.

Nu har man sagt att det inte bör stöta på några svårigheter att klara detta också med sjöfartsstyrelsen som huvudman för verksamheten. Men uppgifterna i propositionen beträffande omfattningen av verksamheten på de allra flesta platserna visar att det inte är fråga om mönstringsförrättningar till större antal än mellan tre och fem per dag, om vi bortser från de allra största platserna. Det antalet förrättningar kan icke ge full sysselsättning. Däremot räknar arbetsmarknadsstyrelsen med att kunna ordna verksamheten på det sättet att samma arbetskraft skall användas även för andra uppgifter än de förrättningar som hör samman med mönstring på fartyg. Detta blir framför allt nödvändigt på alla sådana platser som inte får sjömanshus.

Med hänsyn till detta, herr talman, vill jag för min del yrka bifall till reservation I av mig själv m. fl., vilken innebär att arbetsmarknadsstyrelsen skall bli den administrativa huvudmannen.

När vi ställer det förslaget, är vi fullt införstådda med vad herr Sunne understök, nämligen att sjöfartens speciella intressen måste tillgodoses även om man med hänsyn till föreliggande förhållanden väljer arbetsmarknadsstyrelsen som den administrativa huvudmannen. Mönstringsförrättningarna, registreringen av sjömän, utfärdandet av sjömansbok och allt sådant som är speciellt för sjöfarten kommer att påvila sjöfartsstyrelsen, liksom ärenden som hör samman med avstängningen av sjömän från verksamheten till sjöss. Detta är angelägenheter som måste ligga under sjöfartsstyrelsen, och såvitt vi kan finna bör det inte möta svårigheter att ordna den saken utan olägenhet även om arbetsmarknadsstyrelsen är huvudman för verksamheten i sin helhet på det administrativa planet.

I fråga om sjömanshuset i Marstrand föreligger en reservation till utlåtandet, vilken innebär att det skall förbestå. Som motiv för detta yrkande framhålls först och främst att antalet mönstringsförrättningar vid det sjömanshuset ligger närmast antalet förrättningar vid sjömanshuset i Härnösand, som enligt departementschefens förslag alltså skall finnas kvar trots att utredningen räknat med att även det sjömanshuset skulle nedläggas. Antalet mönstringar i Marstrand är dock inte mer än något över 1 000 per år, vilket betyder litet över tre mönstringar per dag.

Så har det sagts att sjömanshuset i Marstrand utfärdar det näst största antalet sjömansrullor. Sjömansrullan är en förteckning över besättningen på fartyg, och sker inte ommönstring skall väl en sådan rulla förnyas varje år. Nu framgår det av uppgifter i reservationen att omkring 100 fraktfartyg representerande ett tonnage av cirka 24 000 bruttoton finns i trakterna kring Marstrand. Detta betyder att det rör sig om fartyg på 200 ton och något däröver, och jag förmodar — utan att känna till förhållandena närmare — att besättningen på sådana fartyg inte uppgår till mer än fyra eller fem man; i vissa fall kan det möjligen röra sig om något flera. Därför skulle jag tro att upprättandet av en rulla inte

Ang. förordning om registrering och mönstring av sjömän, m. m.

innebär något mera betydande arbete — jag förmodar att man gör upp en förteckning i två exemplar över dem som finns på fartyget och sätter sin stämpel under den; ena exemplaret får väl fartygsägaren eller befälhavaren på fartyget, medan det andra exemplet kanske går till sjöfartsstyrelsen. Detta kan inte innebära någon arbetsbelastning som i och för sig motiverar upprätthållandet av sjömanshuset i Marstrand.

Det finns ett argument till som åberopas av reservanterna på denna punkt, nämligen att sjömanshuset i Göteborg har så omfattande verksamhet att det är litet besvärligt för det mindre tonnage att vända sig till Göteborg med sina angelägenheter. Det argumentet kan jag förstå — det är kanske något bekvämare att ha ett sjömanshus i Marstrand, allra helst som det där aldrig blir någon kö, vilket förmodligen kan inträffa på sjömanshuset i Göteborg. Trots rörligheten hos besättningarna på fartygen kan det väl knappast vara på det sättet, att vart och ett av fartygen behöver anlita sjömanshuset så värst många gånger per år, och därför kan väl besväret inte vara så stort att det motiverar den ytterligare administrationskostnad som det ändå blir om ett sjömanshus skall upprätthållas i Marstrand, trots att underlaget för ett sådant saknas.

Kostnaderna har under de år som gått täckts genom en tonavgift. Den föreslås nu slopad i samband med att staten övertar verksamheten, men sjöfarten skall ju ändå betala för den service, som den får, och det föreslås nu att avgiften skall tas ut genom att man i stället höjer fyr- och båkavgiften från 90 öre till 96 öre per ton. Räkna vi med de 6 örena som höjningen uppgår till, blir det för fartygen nere i Marstrand inte mer än mellan 1 500 och 2 000 kronor, i bästa fall 2 500 kronor, som småbåtsägarna själva betalar. Jag förmodar att verksamheten vid ett självständigt sjömanshus kommer att dra betydligt större kostnader.

Vi som står för utskottsutlåtandet har den uppfattningen att det bör vara möjligt att klara de angelägenheter, som rör småbåtsägarna kring Marstrand, an-

tingen genom en hänvändelse till Göteborg eller också till Uddevalla, som i fortsättningen skall ha sjömanshus, trots att verksamheten i Uddevalla inte heller är av någon större omfattning. Sjömanshuset i Uddevalla kan i vart fall alltså klara en större arbetsbelastning utan några svårigheter.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till reservation I och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Herr SUNNE (fp):

Herr talman! Som jag tidigare sagt, är det ju inte många år sedan sjöfartsstyrelsen inrättades, och den kom väl i alla fall till i det syftet att man så långt som möjligt skulle centralisera alla sjöfartsfrågor till denna myndighet. Det har varit så att den arbetsförmedling, som bedrivits av den s. k. sjömansförmedlingen, har varit underställd arbetsmarknadsstyrelsen, och det skulle alltså kunna försiggå på samma sätt, även om sjöfartsstyrelsen blev den administrativa huvudmannen.

Vad beträffar Marstrand finns det ju, om jag minns rätt, platser på vilka man har föreslagit att sjömanshusen skulle bli kvar fastän de har mindre antal mönstringar än Marstrand har för närvarande. Det skulle därför kunna finnas fog för att Marstrand fick ha sjömanshuset kvar, även om de skäl som herr förste vice talmannen har framfört kanske i vissa avseenden inte kan motsägas.

Jag har alltså inte blivit övertygad om att det skulle vara lämpligt, att arbetsmarknadsstyrelsen blev administrativ huvudman. Jag anser däremot att Marstrands sjömanshus bör bibehållas eftersom bärande motivering därför framförts.

Jag ber, att få vidhålla mina yrkanden, herr talman!

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Det är riktigt, som herr Sunne nu sade, att det inte är så värst många år sedan sjöfartsstyrelsen inrät-

Ang. förordning om registrering och mönstring av sjömän, m. m.

tades och att man då utgick ifrån att sjöfartsstyrelsen skulle överta alla sådana angelägenheter som rör sjöfarten — de låg tidigare hos kommerskollegium. Men det är i alla fall ett faktum, som ingen kan förneka, att sjöfartsstyrelsen icke haft hand om sjömansförmedlingen. Den har legat under arbetsmarknadsstyrelsen, och väljer man sjöfartsstyrelsen som huvudman i fortsättningen blir det precis samma förhållande som nu i det avseendet. Förmedlingsverksamheten kan inte skiljas från arbetsmarknadsstyrelsen, utan då skulle det som hittills bli dubbla huvudmän: sjöfartsstyrelsen för den del av verksamheten, som avser sjöfartens speciella intressen, arbetsmarknadsstyrelsen för förmedlingsverksamheten, såsom tidigare.

Vad beträffar antalet mönstringar i Marstrand så är det riktigt att det finns platser, som skall behålla sitt sjömanshus i framtiden, som har ett mindre antal mönstringar än sjömanshuset i Marstrand. Men sjöfarten på de platserna är mera betydande, d. v. s. omfattar större båtar, fastän mönstringarnas antal är mindre. Det är väl förmodligen den omständigheten som har varit ett av motiven för att behålla dessa sjömanshus. Skälet har väl också varit att ifrågavarande platser är av sådan betydelse för sjöfarten att sjömanshusen där icke har kunnat indras.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! När man första gången läste igenom departementschefens motivering blev man en smula överraskad över att han slutligen förordade arbetsmarknadsstyrelsen och icke sjöfartsstyrelsen såsom administrativ huvudman. Såvitt jag förstår talar nämligen även enligt departementschefens skrivning de starkaste argumenten för sjöfartsstyrelsen. Jag tänker på alla de speciella uppgifter som hör till ifrågavarande verksamhet. På s. 41 i utlåtandet framhålles också: »Beträffande den del av verksamheten som övertages från de nuvarande sjömanshusen ankommer emellertid huvudansvaret på sjöfartsstyrelsen, som så-

ledes har att utfärda instruktioner och verkställa inspektioner för den verksamheten.» Därtill kommer ju att registreringen även framdeles ligger på sjöfartsstyrelsen.

Jag vill också starkt understryka att när sjöfartsstyrelsen inrättades, skedde det ju i syfte att centralisera alla sjöfartsfrågor till denna styrelse, som ju är en statlig styrelse.

Utskottets ärade talesman tycktes vara inne på tanken att man eventuellt skulle kunna ha ett delat huvudmannaskap, så att sjöfartsstyrelsen fick ta hand om sjömanshusen i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg. Jag vet inte, om det vore lyckligt att dela huvudmannaskapet på det sättet. Herr Strand sade att servicen väl inte blev sämre om verksamheten lades under arbetsmarknadsstyrelsen. Det tror inte heller jag att den skulle bli, men finns det inte starkare argument än att servicen inte skulle bli sämre, är det väl inte så stor idé att företa en ändring i det här avseendet.

Vad Marstrand beträffar förhåller det sig på det sättet att antalet förrättningar där faktiskt har ökat under de senaste åren i motsats till vad fallet varit vid de andra sjömanshusen, där det skett en nedgång. Marstrand skiljer sig alltså i det avseendet klart från de övriga sjömanshusen, och detta talar ju mycket starkt för att dess sjömanshus åtminstone tills vidare borde få vara kvar.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Jag måste rätta till ett missförstånd som herr Ringaby råkat ut för då han lyssnade till mitt anförande.

Jag har över huvud taget inte ifrågasatt att huvudmannaskapet skulle uppdelas på det sättet. Jag har bara sagt att därest sjöfartsstyrelsen blev den administrativa huvudmannen så skulle det väl visserligen inte uppstå några olägenheter därav på de platser, där det förekommer en verksamhet av sådan storleksordning att man har mer än en helt anställd och följaktligen kan tillgodose servicen för sjöfarten. Men detta är inte

Ang. förordning om registrering och mönstring av sjömän, m. m.

förhållandet på de mindre platserna, där verksamheten inte har större omfattning än att man i bästa fall kan ha en helt anställd.

Jag har alltså aldrig tänkt mig att man skulle kunna dela huvudmannaskapet på det sättet att sjöfartsstyrelsen finge hand om de större platserna och arbetsmarknadsstyrelsen om de mindre.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av därunder förekomna yrkanden propositioner komme att framställas särskilt rörande vardera punkten av utskottets i det förevarande utlåtandet gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten A hemställt.

I fråga om punkten B, fortsatte herr talmannen, komme i anledning av föreliggande yrkanden propositioner att framställas först särskilt beträffande utskottets hemställan såvitt avsåge det administrativa huvudmannaskapet för sjömanshusen, därefter särskilt angående utskottets hemställan i vad den gällde frågan om sjömanshus i Marstrand, samt slutligen särskilt i vad anginge utskottets hemställan i övrigt under punkten B.

I avseende å utskottets hemställan såvitt gällde det administrativa huvudmannaskapet för sjömanshusen, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet härutinnan hemställt, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Strand m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Herr förste vice talmannen *Strand* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 43 punkten B, såvitt avser det administrativa huvudmannaskapet för sjömanshusen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Strand m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Sunne* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 78.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som framkommit beträffande utskottets hemställan i vad den rörde frågan om sjömanshus i Marstrand, propositioner, först på bifall till denna hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Sunne* m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sunne* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 43 punkten B, såvitt avser frågan om sjömanshus i Marstrand, röstar

Ja;

Lagförslag om behörighet att utöva läkaryrket, m. m.

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sunne m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr förste vice talmanen *Strand* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;
Nej — 70.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt under punkten B.

Lagförslag om behörighet att utöva läkaryrket, m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 44, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om behörighet att utöva läkaryrket, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 8 april 1960 dagtecknad proposition, nr 141, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om behörighet att utöva läkaryrket; och

2) lag om förbud i vissa fall mot verksamhet på hälso- och sjukvårdens område.

I propositionen hade föreslagits, att 1915 års lag om behörighet att utöva läkarkonsten skulle ersättas av två lagar,

nämligen en lag om behörighet att utöva läkaryrket, vilken reglerade förvärv och förlust av behörighet såsom läkare, och en lag om förbud i vissa fall mot verksamhet på hälso- och sjukvårdens område, vilken behandlade lekmännens verksamhet på nämnda område.

Reglerna för läkarbehörigheten skulle förenklas främst genom att antalet behörighetsformer reducerades. Legitimation bleve sålunda den enda formen för permanent och oinskränkt behörighet. Även den som vore utländsk medborgare kunde vinna legitimation liksom också den som avlagt utländsk läkarexamen och undergått efterutbildning i Sverige enligt bestämmelser, som meddelades i administrativ ordning. Tillfällig behörighet kunde liksom nu meddelas genom förordnande att uppehålla läkartjänst. För tidsbegränsad eller på annat sätt inskränkt behörighet skulle användas en särskild behörighetsform, benämnd begränsad behörighet.

Även deslegitimeringsreglerna skulle förenklas för de fall, då brottslig gärning kunde grunda deslegitimering. Grov oskicklighet eller uppenbar olämplighet såsom läkare skulle kunna föranleda deslegitimering utan att bristerna manifesterat sig i brott. Deslegitimering skulle gälla tills vidare; legitimationen skulle återgivas, när förhållandena medgäve det.

En väsentlig nyhet vore, att läkares möjligheter att annonsera sig som specialist gjordes beroende av att han uppfyllde kvalifikationskrav, som Konungens eller medicinalstyrelsen fastställde.

Liksom nu skulle det i princip stå även icke-läkare fritt att vara verksamma på hälso- och sjukvårdens område. I syfte att minska riskerna av kvacksalvares verksamhet hade i förslaget till lag om förbud i vissa fall mot verksamhet på hälso- och sjukvårdens område upptagits vissa begränsningar i deras möjligheter att undersöka och behandla den, som sökte deras hjälp. Sålunda förbjödes liksom nu behandling av vissa sjukdomar. Förbudet utsträcktes härvid till

Lagförslag om behörighet att utöva läkaryrket, m. m.

att gälla även sockersjuka, epilepsi och sjukdomar i samband med havandeskap och förlossning. Vidare förbjödes undersökning och behandling av barn, som ej fyllt åtta år. Rådgivning per korrespondens utan personlig undersökning av den hjälpsökande hade också bedömts innefatta så stora risker, att verksamhetsformen förbjödes. De för kvacksalvare redan nu förbjudna undersöknings- och behandlingsmetoderna utökades med lokal bedövning genom injektion och behandling med radiologiska metoder.

Kvacksalveri, som bedreves såsom ambulerande verksamhet, ansåges icke kunna stödja sig på något verkligt förtroende från de hjälpsökandes sida och förbjödes därför, liksom också kvacksalveri av den som icke vore svensk medborgare.

Lagförslaget upptog vidare vissa regler till skydd för läkar- och doktorstitlarna samt för andra yrkesbeteckningar inom den erkända medicinen.

Slutligen hade föreslagits regler, enligt vilka medicinalstyrelsen skulle kunna förbjuda den som gjort sig skyldig till hälsofarligt kvacksalveri att under viss tid eller för alltid ägna sig åt verksamhet på hälso- och sjukvårdens område.

De nya lagarna avsåges skola träda i kraft den 1 januari 1961.

I förslaget till lag om behörighet att utöva läkaryrket voro 5 och 10 §§ så lydande:

5 §.

Blir legitimerad läkare på grund av sinnessjukdom eller annan rubbning av själsverksamheten ur stånd att nöjaktigt utöva läkaryrket, skall medicinalstyrelsen ofördröjligen återkalla hans legitimation, om ej särskilda skäl föranleda annat. Styrelsen äger ock återkalla legitimationen för läkare, som på grund av kroppslig sjukdom eller lyte blivit varaktigt oförmögen att utöva läkaryrket.

Föreligger grundad anledning till antagande att läkares legitimation bör åter-

kallas av skäl som avses i första stycket, äger medicinalstyrelsen förordna, att han skall undergå läkarundersökning i den utsträckning som erfordras för att hans förmåga att utöva läkaryrket skall kunna bedömas.

Har medicinalstyrelsen förordnat om läkarundersökning som avses i nästföregående stycke, äger styrelsen tillika återkalla legitimationen för tiden intill dess ärendet slutligt avgöres. Vårar den som skall undersökas att inställa sig till undersökning, skall polismyndighet på styrelsens begäran lämna erforderlig handräkning.

10 §.

Läkare, som icke äger särskild skicklighet och erfarenhet inom viss gren av läkarvetenskapen, må icke för allmänheten tillkännagiva, att han är specialist inom den grenen av läkarvetenskapen eller eljest äger särskild kunnighet däri.

Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, medicinalstyrelsen fastställer villkoren för rätt att tillkännagiva specialitet enligt denna paragraf.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i ämnet väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna nr 655 i första kammaren av herr *Gezelius m. fl.* och nr 808 i andra kammaren av herr *Friesen m. fl.*,

de likalydande motionerna nr 668 i första kammaren av herr *Kaijser m. fl.* och nr 826 i andra kammaren av herrarna *von Friesen* och *Fröding*,

motionen 824 i andra kammaren av herr *Braconier*, samt

motionen 825 i andra kammaren av fru *Eriksson* i Stockholm.

I motionerna I: 655 och II: 808 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att bestämmelser snarast måtte utarbetas för auktorisation av optiker.

I motionerna I: 668 och II: 826 hade hemställts,

1) att riksdagen måtte antaga vid propositionen fogat förslag till lag om be-

Lagförslag om behörighet att utöva läkaryrket, m. m.

hörighet att utöva läkaryrket med de ändringar, att rubriken samt 5 och 10 §§ erhöles den lydelse som framginge av följande:

Lag om utövande av läkarkonsten

5 §.

Blir legitimerad läkare på grund av sinnessjukdom eller annan rubbning av själsverksamheten ur stånd att nöjaktigt utöva läkaryrket, skall medicinalstyrelsen ofördröjligen återkalla hans legitimation, om ej särskilda skäl föranleda annat.

Föreligger grundad — — — kunna bedömas.

Har medicinalstyrelsen — — — erforderlig handräckning.

10 §.

Läkare, som — — — kunnighet däri.

Konungen eller den myndighet Konungen därtill förordnar fastställer villkoren för rätt att tillkännagiva specialitet enligt denna paragraf.

2) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla att vid regleringen av bestämmelserna angående fastställande av villkoren för rätt att tillkännagiva specialistkompetens inom viss del av den medicinska vetenskapen de i motionen framförda synpunkterna måtte vinna beaktande.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen med avslag å följande motionsyrkanden, nämligen

1) yrkandet i motionerna I: 668 och II: 826 om utbytande av ordet »läkaryrket» mot ordet »läkarkonsten» samt

2) yrkandena i motionerna I: 668 och II: 826 i frågan om specialistbehörighet,

I. måtte — med bifall till motionerna I: 668 och II: 826, såvitt anginge frågan om deslegitimering, samt med förklaring att riksdagen icke kunnat helt bifalla det genom förevarande proposition, nr 141, framlagda förslaget till lag om behörighet att utöva läkaryrket — för sin del antaga lagförslaget med den änd-

ringen, att 5 § erhöles nedan angivna lydelse:

»Blir legitimerad läkare på grund av sinnessjukdom eller annan rubbning av själsverksamheten ur stånd att nöjaktigt utöva läkaryrket, skall medicinalstyrelsen ofördröjligen återkalla hans legitimation, om ej särskilda skäl föranleda annat.

Föreligger grundad — — — kunna bedömas.

Har medicinalstyrelsen — — — erforderlig handräckning.»;

II. måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om förbud i vissa fall mot verksamhet på hälso- och sjukvårdens område;

B. att riksdagen i anledning av motionerna I: 655 och II: 808 samt motionen II: 825 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i utlåtandet anförde i frågan om optikers och psykologers verksamhet; samt

C. att motionen II: 824 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

vid utskottets hemställan under A

I. Till rubriken till lagförslaget om behörighet att utöva läkaryrket,

av herr *Sunne*, fru *Svenson*, herrar *Kajser* och *Edström*, fröken *Wetterström*, fröken *Höjer* samt herrar *Rimmerfors* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av yrkandet i motionerna I: 668 och II: 826 om utbytande av ordet »läkaryrket» mot ordet »läkarkonsten» måtte för sin del besluta

dels att rubriken till den föreslagna lagen om behörighet att utöva läkaryrket skulle vara »Lag om läkarbehörighet»,

dels ock såsom en följd härav

A. att 1, 3, 4, 5, 8, 9 och 11 §§ i nämnda lagförslag skulle erhålla i reservationen angiven lydelse;

Lagförslag om behörighet att utöva läkaryrket, m. m.

B. att 1 och 7 §§ i den föreslagna lagen om förbud i vissa fall mot verksamhet på hälso- och sjukvårdens område skulle erhålla den lydelse, som i reservationen angivits;

II. Till 10 § i förslaget till lag om behörighet att utöva läkaryrket,

av herr *Sunne*, fru *Svenson*, herrar *Kaijser* och *Edström*, fröken *Wetterström*, fröken *Höjer* samt herrar *Rimmerfors* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till yrkandena i motionerna I: 668 och II: 826 i frågan om specialistbehörighet

A. för sin del besluta, att 10 § i förslaget till lag om behörighet att utöva läkaryrket skulle erhålla följande lydelse:

10 §.

Läkare, som — — — kunnighet däri.

Konungen eller den myndighet Konungen därtill förordnar fastställer villkoren för rätt att tillkännagiva specialitet enligt denna paragraf;

B. i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört i frågan om specialistbehörighet.

Herr **EDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Den nu framlagda propositionen med förslag till lag om behörighet att utöva läkaryrket jämte lag om förbud i vissa fall mot verksamhet på hälso- och sjukvårdens område har ju framkommit på grund av att 1915 års lag om behörighet att utöva läkarkonsten befunnits vara i behov av modernisering, vilket är rätt naturligt på grund av den medicinska vetenskapens och praktiska sjukvårdens utomordentliga utveckling under dessa sista decennier, men även därför, att det befunnits önskvärt med en mer överensstämmande lagstiftning på detta område inom de nordiska länderna för att underlätta utbyte av sjukvårdspersonal dem emellan.

Här ifrågavarande lag har länge varit i behov av omarbetning. Redan 1942 gjorde medicinalstyrelsen sin första framställning härom. Det nu framlagda förslaget bygger i stor utsträckning på den s.k. kvacksalveriutredningens mångåriga arbete jämte ett betänkande om gemensam nordisk arbetsmarknad för läkare.

Man bör ge departementschefen en eloge för det sätt, på vilket bearbetningen av dessa betänkanden skett inom departementet. Bearbetningen har i stort sett gjorts med stor försiktighet och gott omdöme.

Den senare lagen har jag föga att erinra emot, även om jag som läkare anser, att man kunnat gå ännu längre i bekämpandet av det för vår folkhälsa så högradigt skadliga kvacksalveriet med hänsyn till nödvändigheten att skydda allmänheten mot onödigt lidande och onyttiga kostnader. Man borde inte heller ha behövt väja så mycket för att kalla saker och ting vid deras rätta namn. Kvacksalveri blir inte bättre och mindre farligt för att det kallas för något annat. Tvärtom! Jag har dock fullt klart för mig, att det ej går att stifta lag med utsikt att den skall efterlevas, om ej upplysning och åter upplysning gjort de breda lagren av befolkningen medvetna om kvacksalveriets risker. Upplysning är bättre än tvång och straff.

Behovet av optikernas, psykologernas och andra legitima läkarmedhjälparens auktorisation och legitimation bör även kunna lösas på sätt som utskottet använt i sin skrivning.

Beträffande den första lagen är det emellertid på tre punkter, som propositionens lagförslag kan kritiseras och där en ändring synes påkallad. Blott en av dessa har vunnit utskottets tillstyrkande. Det är den mindre ändringar av § 5, första stycket. Den punkten förbigår jag därför här och vill i det följande blott uppehålla mig vid de två andra.

Min första erinran gäller den föreslagna lagens titel. Man har här gått ifrån det gamla begreppet *läkarkonst* och i stället valt ordet *läkaryrke*. Nu är ju enligt vanligt språkbruk — vi kan t. ex. slå upp

Lagförslag om behörighet att utöva läkaryrket, m. m.

Svensk Uppslagsbok — en läkare en person som efter genomgången utbildning som yrke utövar läkarkonsten. Riktigast hade därför varit att skriva »om behörighet att som yrke utöva läkarkonsten».

Propositionens motivering till att utbyta ordet »läkarkonst» mot »läkaryrke» vittnar om stor okunnighet om väsentliga sidor av sjukvård och läkarverksamhet. Det sägs på sidan 34: »Ordet läkarkonst täckte tydligtvis väl läkarnas verksamhet i äldre tider, när jämte intuition, handlag och faktiskt kunnande även allehanda vidskepelse och övertro bestämde behandlingen av de sjuka, men i våra dagar, när denna behandling bestäms av vetenskap och beprövad erfarenhet, har benämningen läkar- eller läkekonst uppenbarligen föga täckning i läkarnas yrkesutövning.»

Mot detta måste understrykas, att det fortfarande fordras ej blott ett omfattande exakt vetande utan även förmåga till intuition och omdöme för att som en god läkare kunna hjälpa sjuka människor. Även om man i våra dagar mer exakt än tidigare känner till mycket om människokroppens byggnad och bättre kan grafiskt eller siffermässigt registrera många av dess funktioner, framstår som det verkliga uttrycket för övertro att göra gällande, att de väsentliga problemen rörande den mänskliga organismen är lösta. Om något sekel kommer man säkerligen att betrakta vår tids medicin på liknande sätt, som vi nu betraktar medicinen vid förra århundradets början. Det räcker med att peka på det förhållandet, att elektronmikroskopien, som ger oss möjlighet att studera våra cellers och cellelements byggnad i detalj på ett helt annat sätt än tidigare, ännu är i sin allra första linda, på samma sätt som den vanliga mikroskopien var för femtio år sedan. De gamla enkla utrednings- och undersökningsmetoderna har ingalunda förlorat sin betydelse, men främst fordras det fortfarande ofta särskild fallenhet för att komma en kroppslig eller själslig sjukdom på spåren. Våra enkla sinnen, framför allt syn, hörsel och känsel, ger oss allttjämt mycket ofta bästa vägledning-

en. Konsten är att till detta foga laboratorie- och instrumentfynden till en gemensam syntes. Därför är läkarens arbete fortfarande en konst, läkarkonsten, som den benämnts sedan urminnes tider. Förutsättning för all god konst är kunnande — namnet konst kommer av kunnande — men därtill fordras även något annat, en skapande intuition och ett formande omdöme.

Nu föreslås i reservationen en formulering, som undviker denna dissonans mellan den juridiska och den medicinska uppfattningen. I reservationen föreslås, att vi inte skall tala om vare sig »läkarkonst» eller »läkaryrke», utan blott om »läkarbehörighet» och läkarens verksamhet som sådan. Då undviker man sådana inadvartenser som utövning av läkaryrket eller tandläkarkonsten», som det nu står i lagförslaget 3 §. Man får även en bättre samstämmighet med övrig nordisk lagstiftning. Norrmännens lag handlar om läkarverksamhet, danskarnas om lægegerning och den finska om läkarkallet. Avsikten med lagen är ju att skapa sådan samstämmighet. Det i reservationen framlagda förslaget har även under hand granskats av lagrådet och blivit godkänt.

Enligt min uppfattning talar allt för lämpligheten av att lagen utformas på detta sätt. Jag yrkar därför bifall till reservation I.

Den andra punkt, där meningarna delar sig, är frågan om, hur *rättigheten att annonsera specialitet* skall regleras. Propositionen föreslår här, att det sätt, på vilket denna rättighet för närvarande regleras — genom Läkarförbundet — skall officiellt upphöra och regleringen övertas av medicinalstyrelsen.

Det framgår av propositionen, att Läkarförbundet hittills skött denna angelägenhet på ett mycket förtjänstfullt sätt. Detta har omvittnats i tidigare yttranden här i riksdagen. En brist har visserligen varit, att de fastställda bestämmelserna endast gällt förbundets egna medlemmar, men på grund av den mycket allmänna anslutningen av läkarkåren till Läkarförbundet har detta praktiskt haft mycket ringa betydelse. Bristen kommer

Lagförslag om behörighet att utöva läkaryrket, m. m.

för övrigt att helt försvinna efter de nya bestämmelser, som är avsedda att beslutas i övermorgon.

Reservanterna anser nu i likhet med utskottet, att det föreligger ett bestämt behov av regler för fastställande av de kvalifikationer som fordras för erhållande av s. k. specialistkompetens. Vi anser, att detta behov framför allt betingas av allmänhetens legitima krav på att den, som utger sig för att vara specialist inom ett område — här av medicinen — även skall äga motsvarande kunskaper och skicklighet. Detta är emellertid något som gäller många flera yrken än läkarens. Överallt i samhället i övrigt har man med förtroende låtit fackförbunden själva sköta om den saken, stundom under kontroll av myndigheterna men ofta utan kontroll. Att här skulle bli en kontroll av myndigheterna, är det ingen som motsätter sig, men att det hela helt skulle övergå från Läkarförbundet till myndigheterna förefaller omotiverat.

Att fortfarande låta fackförbundet — här liksom i så många andra fack — vara med betyder dessutom att man bättre kan följa med den intensiva utveckling och förändring som här oavbrutet sker år för år. Vid snabb utveckling, kommer statliga myndigheter på grund av själva sin konstruktion alltid att bli på efterkälken gentemot fackmännen själva.

Inom praktiskt taget alla kulturländer har man också valt vägen att låta resp. läkarförbund hålla erforderlig kontroll över denna specialistannonsering. Ingenstans har man hört talas om, att det uppstått missnöje eller förekommit missbruk på grund härav. Världsläkarförbundet undersökte för ett par år sedan inte mindre än 21 av våra kulturstaters förhållanden i detta avseende. Bara i fem fall förekom helt statlig reglering. Den enda staten av betydelse bland dessa var Danmark. I ingen av Västeuropas övriga stater förekom detta.

Reservanternas förslag går ut på att låta det av Sveriges läkarförbund föreslagna medicinska specialitetsrådet — sammansatt av en representant för den

medicinska vetenskapen, utsedd på förslag av universitetskanslern, en representant för de statliga myndigheterna, utsedd på förslag av medicinalstyrelsen, och en representant för de aktivt verkssamma läkarna, utsedd på förslag av Läkarförbundet — sköta detta utan större kostnad för staten. Det blir enligt vår uppfattning betydligt effektivare; sådant råd får lättare att snabbt följa med utvecklingen. Det blir också billigare för staten.

Den ekonomiska sidan av att staten helt skulle åta sig detta har ej alls diskuterats i propositionen. Kostnaderna måste bli avsevärda, ty för en effektiv kontroll måste anställas ett ytterligare betydligt antal specialister eller vetenskapliga råd vid medicinalstyrelsen. Det gäller ju inte bara att utforma bestämmelser för tillfället det gäller även att löpande kontrollera och att följa med i utvecklingen.

Genom den formulering av 10 §, som föreslås i reservationen, möjliggöres detta på ett smidigt sätt, och härigenom bindes ej denna kontroll just till medicinalstyrelsen. Detta är motiveringen till reservationens förslag på denna punkt.

Med dessa ord ber jag också att få yrka bifall till den med II betecknade reservation, som fogats till utskottets utlåtande.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Här gäller det också ett ärende, där utskottet i sak är enigt. Oenigheten hör — som en tidning skrivit — uteslutande samman med ordvalet. När herr Edström talade om att ordet »läkarkonsten» utbyts mot ordet »läkaryrket», tyckte han att detta tummande på förslaget hade karaktären av en nedklassning. Detta är emellertid inte fallet.

Reservanterna har ju inte heller fastnat för att följa motionärernas yrkande om att bibehålla ordet »läkarkonsten». De har tydligen själva fallit för argumenteringen såväl i utskottet som i departementschefens uttalande, nämligen

Lagförslag om behörighet att utöva läkaryrket, m. m.

att den uppdelning av lagkomplexet som nu sker, i och för sig förutsätter en annan terminologi än tidigare. Då rörde man sig med begreppen »läkekonsten» och »läkarkonsten», men läkekonsten utövas också av andra än legitimerade eller behöriga läkare. Den utövas också av dem som faller under kategorien kvacksalvare, utan att kvacksalvare i det avseendet i och för sig innebär någon klassificering av den verksamhet som de bedriver. Detta uttryck har valts för att man skall ha ett gemensamt uttryck för den verksamhet, som bedrivs av icke behöriga läkare.

Konstruktionen sådan den nu framlägges — med en lag om behörigheten och en lag om annan verksamhet på hälso- och sjukvårdens område — har av experter som tillhört de främsta betecknats som en mycket god lösning. Därför är det inte riktigt — som herr Edström sade — att reservationens terminologi har underställt lagrådet och godkänts. Det riktiga är att lagrådet har sagt, att det inte vill göra någon erinran men ändå understrukit att denna lösning rent lagtekniskt sett är underlägsen propositionens. Det är nämligen inte enbart fråga om att reglera behörigheten, utan behörigheten att utöva läkaryrket, och då innebär den lösning, som man i reservationen har fastnat för, att man visserligen i rubriken talar om »läkarbehörighet» men sedan tvingas till en beskrivning av utövningen av denna och därvid använder begreppet »läkarverksamhet» och då får in begreppet »verksamhet» i stället för »yrke».

Jag förstår juristerna, därför att de fortfarande och mycket gärna använder beteckningen »domaryrket» utan att betrakta det som något slags nedklassning av den verksamhet de utövar. De tycker att det är ett utmärkt samlande uttryck för kåren, och jag kan inte tänka mig att läkarna skulle bli sämre ställda därför att man lagtekniskt använder formen »läkaryrket» för att få ett lätt begripligt men framför allt genomgående klart uttryck för vad som skall regleras i lagen. Det är endast i lagen som beteckningen kommer att användas — i

övrigt talar man ju om läkaren och läkarens behörighet. Jag har därför inte kunnat fatta vad det är som stöter läkarna i detta avseende. De har väl möjlighet att hävda sin skicklighet, även om verksamheten lagtekniskt skulle betecknas såsom ett yrke.

Det har skett en klar avgränsning mellan den behörige läkarens verksamhet, som sträcker sig över hela hälso- och sjukvårdsfältet, och den verksamhet som bedrivs av andra på området. Det har också gjorts en klar avgränsning av vad de senare får syssla med och vad som för dem är förbjudet. Detta sker i den andra delen av lagförslaget. Juristerna — inklusive lagrådet — har nog rätt i att såsom lagförslaget är utformat i propositionen, är det så bra som det över huvud taget kan bli. Varje försök att tumma på förslaget blir en försämring. Det beskedet fick vi inom utskottet, när jag själv kastade fram, att man möjligen skulle kunna lösa tvisten om begreppen läkaryrke och läkarkonst genom att helt enkelt använda benämningen läkarbehörighet. Jag fick det svaret, att det skulle bli en sämre lösning, eftersom man ju inte i det sammanhanget skulle reglera behörigheten, den är reglerad på annat sätt, utan den verksamhet som den behörige läkaren har att utöva och som helt eller i viss utsträckning är förbehållen honom.

Jag har funderat mycket på detta problem, när vi behandlade frågan inom utskottet liksom även sedermera, för att försöka komma underfund med huruvida tidningspressen har rätt i att det inte är fråga om någonting annat än om en tvist om ord. Men jag har inte ansett mig kunna lita på att tidningspressen fattat det hela rätt. Det är inte en tvist om ord utan en tvist om på vilket sätt man skall beskriva det man vill reglera. Även om läkarna är aldrig så skickliga på sitt eget område, är de underlägsna lagrådet när det gäller att avgöra vad som är det bästa uttrycket för vad man vill ha sagt och reglerat genom lag.

Jag kan alltså, herr talman, inte annat än tillstyrka utskottets hemställan. Jag är övertygad om att vår skickliga läkar-

Lagförslag om behörighet att utöva läkaryrket, m. m.

kår med stor sannolikhet kommer att bevara sitt anseende i fortsättningen på samma sätt som de hittills har gjort.

En annan angelägenhet, som vi inom utskottet har tvistat om, gäller de s. k. specialisterna och vad som skall erfordras för att läkare skall ha rätt att tillkännage sig såsom specialister. Utskottet är enigt om att frågan bör på ett eller annat sätt regleras. Detta har inte skett hittills. Visserligen har läkarna själva genom sin organisation ordnat något slag av auktorisation genom att ta upp dem i en förteckning såsom specialister. Jag har ingen anledning att tro, att den gallring som därvid har skett har varit undermålig. Den har antagligen varit mycket noggrann och kanske också mycket fordrande. Men förteckningen har haft den bristen, att den inte har upptagit andra än dem som tillhör Läkarförbundet. Det finns också läkare — även utomordentliga specialister — som inte tillhör Läkarförbundet.

Nu har läkarna och Läkarförbundet förklarat sig beredda att undanröja denna brist. De har nog lagt ned mycket arbete och stora kostnader på att få fram någonting, som skulle kunna utgöra grunden till en förteckning över samtliga specialister, liksom också för att ange vad som skall fordras för att en läkare skall få kalla sig specialist på ett visst område. Läkarna har alltså samma uppfattning som departementschefen, att frågan bör regleras på något sätt.

I propositionen föreslås, att Kungl. Maj:t eller medicinalstyrelsen — om Konungen så förordnar — skall avgöra villkoren för att läkare skall få lov att tillkännage sig som specialist. Det är alltså inte fråga om antagandet av specialister utan om fastställandet av vad som fordras för att en läkare skall få beteckna sig som specialist, vilken särskild utbildning läkaren skall ha undergått och vilken praktik han skall ha haft på det område, där han vill beteckna sig som specialist. Läkarna bland motionärerna och våra läkare inom utskottet har av någon oförklarlig anledning funnit, att det skulle vara bättre om det i stället för »medicinalstyrelsen»

stod »annan myndighet», som Konungen kunde förordna, om Konungen inte ville själv utöva befogenheten att fastställa villkoren för läkares rätt att tillkännage sig som specialist. Jag har närmast fått den uppfattningen, att läkarna — utan att de har velat utsäga det — antingen har ett horn i sidan till medicinalstyrelsen eller också inte litar på att styrelsen har den kompetens, som erfordras för att avgöra villkoren för att en läkare skall få beteckna sig som specialist. Det har jag för min del haft svårt att förstå. Jag har också haft svårt att förstå, att man i en lag skulle kunna skriva in uttrycket »annan myndighet» och därvid räkna med, att Konungen skulle gå förbi medicinalstyrelsen och förordna, att befogenheten skulle tilläggas ett specialitetsråd, tillskapat på det sätt, som angives i motiven till reservationen.

Jag förutsätter, att när det blir fråga om att fastställa kvalifikationsvillkoren för att få beteckningen specialist, har medicinalstyrelsen ibland inte den sakkunskap som erfordras. Det kan man väl tänka sig att den saknar, eftersom specialisternas fält är så vidsträckt. Läkarna går allt mer och mer över till att specialisera sig — det är väl utvecklingens gång. Men om det saknas kompetens inom medicinalstyrelsen själv att avgöra vad som fordras för att bli specialist inom ett visst område, finns det väl ingen anledning att antaga, att medicinalstyrelsen är så oföretagsam, att den inte kan vända sig till någon som kan ge de upplysningar som behövs för att fastställa vad som skall fordras.

Jag förstår läkarna när de säger, att det inte är fråga om att fastställa en specialistkompetens att gälla för tid och evighet eller ens så länge läkaren lever. Utvecklingen går så snabbt, att det kan vara nödvändigt att följa specialisten och försäkra sig om att han skaffar de ytterligare insikter, som utvecklingen fordrar av en specialist på området. Det kan behövas någon som svarar för att en sådan uppföljning sker, om vi nu skall använda ett modernt uttryck. Men jag kan som sagt, mycket väl tänka mig, att medicinalstyrelsen, om den såsom utskottet

Lagförslag om behörighet att utöva läkaryrket, m. m.

föreslår skall avgöra kvalifikationsfordringarna, skaffar sig de försänkningar som erfordras för att också i det avseendet vara väl underrättad. Och våra läkare är medvetna om att det inte finns någon annan kvalificerad församling att vända sig till än läkarna själva, det måste därför vara ett uttryck för mistroende mot de myndigheter, som har att handlägga angelägenheter av detta slag att yrka på ändring. Även beträffande den paragrafen i lagen har jag svårt att förstå den ändring som reservanterna vill ha. När utskottet tillstyrker propositionen, gör vi det med de förutsättningar, som vi själva har tolkat in i förslaget, nämligen att vederbörande skall ha tillgång till all den sakkunskap som erfordras för att bedöma, vilka kvalifikationer i fråga om utbildning och praktik man bör fordra av den som skall få kallas specialist och av allmänheten anlitas såsom sådan.

I det avseendet tycker jag att propositionen är överlägsen reservanternas ändringsyrkande. Den är klarare och redigare, och man prickar ingen myndighet, som enligt mitt sätt att se borde vara självskriven att handlägga ärenden av detta slag, såvida det nu inte finns någon myndighet som är ännu mera sakkunnig men ändå officiell, som skulle kunna anförtros en sådan uppgift. Det har under hand nämnts kanslersämbetet. Jag tycker trots detta, att medicinalstyrelsen ligger närmast till hands.

Det har gjorts en ändring i 5 § i lagen, som innebär att bestämmelsen om återkallande av legitimationen för läkare som på grund av kroppslig sjukdom eller lyte är oförmögen att utöva läkaryrket. Vi har inom utskottet varit överens om att det väl knappast var nödvändigt att införa en sådan deslegitimeringsorsak, eftersom de uppgifter i övrigt, som kan tas till förevändning för att pröva läkarens möjlighet att fortsätta verksamheten, i och för sig är så stränga, att de kan användas på var och en, som av den ena eller den andra anledningen har kommit dithän, att han inte nöjaktigt kan fullgöra sin uppgift som läkare. Därför har vi haft förståelse för de synpunk-

ter som motionsvis framförts, nämligen att man inte skall fränta en läkare legitimationen därför att han på grund av ålder eller vanförhet av något slag inte kan fullgöra uppgiften. Är han klar i huvudet, har han också möjlighet att avstå från att utöva sådan verksamhet, som han inte längre har förmåga att fullfölja. Brister det å andra sidan i det avseendet, finns alltid möjlighet att få hans behörighet prövad, likaså om han har förändrats fysiskt eller psykiskt eller av andra orsaker på sådant sätt, att han kan rubriceras som oskicklig. Men han skall inte behöva fråntas behörigheten för att han blivit gammal och orkeslös, om han inte utövar verksamheten i större utsträckning än förmågan räcker och om han har kontroll över vad han gör och fullgör det på ett tillfredsställande sätt. Även om det får en annan karaktär när man stryker en bestämmelse i ett lagförslag än om den strukna bestämmelsen aldrig kommit dit, har vi ändå inte reserverat oss mot beslutet, då vi har förståelse för de motiv som framförts. Vi har utgått ifrån, att om en läkare inte längre kan fullgöra sitt yrke eller sin konst och inte själv begriper det, kommer han att berövas möjligheten att fortsätta, när man anser, att han inte längre har den skicklighet som erfordras.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr EDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Som jag sade i mitt första inlägg, har jag uppfattningen, och vi i utskottet är eniga därom, att detta lagförslag i stort sett är bra och att det är synnerligen behövligt få en modernisering på detta område. Det är endast i vissa detaljer, som vi inte blivit ense. Dessa detaljer är dock inte så betydelselösa.

En lag skall vara stark i sak. Den gamla romerska sentensen lyder: *Fortiter in re, suaviter in modo*, alltså stark i sak, mild i form. Man bör inte gå mot den regeln och bör ej göra våld på ordens valör och gammal tradition mer än nö-

Lagförslag om behörighet att utöva läkaryrket, m. m.

digt är. Man får nog här uppfattningen, att det gjorts onödigt våld på gammal hedervärd tradition, som funnits i den äldre lagstiftningen.

Inför motsättningarna har vi reservanter, huvudsakligen i syfte att även få en samordning med övrig nordisk lagstiftning på detta område, övergått till att välja ordet »verksamhet». Det är precis samma ord, som finns i norska lagstiftningen. Vi har alltså velat uppfylla givna intention om samordning av nordisk lagstiftning på detta område genom att välja ordet »verksamhet». Genom att i stället välja ordet »läkaryrke», som nu finns i lagförslaget, har man däremot gått ifrån denna intention i fråga om samordningen. Läkarens verksamhet är att som yrke utöva läkarkonsten. Det är definitionen. Om man hade sagt så, hade det varit bättre.

Den andra frågan, som ur praktisk synpunkt är viktigare, gäller specialitetskontrollen. Medicinalstyrelsen är för närvarande inte kompetent att ha hand om den saken. Medicinalstyrelsen har visserligen ett vetenskapligt råd, men det blir nödvändigt att väsentligt utöka detsamma, om medicinalstyrelsen skall ha hand om denna mycket omfattande kontroll. Det gäller ju inte bara att fastställa, vilka fordringar som skall ställas på den som skall få annonsera som specialist, utan det gäller också att utöva en fortlöpande kontroll och följa med på dessa områden, där det sker förändringar år från år.

Om medicinalstyrelsen får vara den helt bestämmande, är vi även rädda för att läkarna i landet blir allt mer och mer beroende av medicinalstyrelsen. De blir så att säga mer eller mindre tjänsteläkare. Vi tror inte, att detta är så lyckligt för läkarkonsten i landet.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Det allra mesta av det som jag tänkt säga har herr Edström redan sagt. Jag skall alltså inte bli långrandig.

I stort sett kan man vara till freds med den utformning lagarna har erhål-

lit, och jag vill också i likhet med herr Edström säga, att den bearbetning som kvacksalveriutredningens förslag fått inom departementet har varit mycket god. Också för mig är det klart att det är en fördel, att frågan om läkarnas behörighet regleras i en lag och att det i en annan lag anges de bestämda områden, där de som inte är läkare inte får bedriva verksamhet på hälso- och sjukvårdens område.

Beträffande de kontroversiella punkterna har jag egentligen ingenting att tillägga i fråga om uttrycken »läkarkonst» och »läkaryrke». Jag vill bara säga att vi inte har fallit för den argumentering som har förts från utskottsmajoritetens sida, utan vi har valt ett uttryck som dels överensstämmer med lagstiftningen inom andra nordiska länder, dels också inte innebär någonting som verkar stötande vare sig på den ena eller andra sidan.

För mig är det inte bara en strid om ord. De uttryck som finns i propositionen visar, som herr Edström tidigare har anfört, just på att man inte riktigt fattat mycket väsentliga delar i läkarens uppgifter. Det som man kan erfara genom intuition och det som man kan nå fram till genom en skapande syntes av alla de olika uppgifter, som man kan samla ihop, är delvis något som ligger helt vid sidan om de naturvetenskapliga iakttagelserna. Härtill kommer också att läkaren måste vinna förtroende hos sin patient. Det är inte alltid den skickligaste diagnostikern som är den bäste läkaren. Jag tror inte att någon patient skulle vara till freds med den datamaskin som enbart på de av patienten lämnade uppgifterna ställde bättre diagnoser än en läkare, med vilken den jämfördes, något som man berättade om på Svenska sjukhusföreningens möte förra året. Den bäste läkaren är den som kan konsten att kombinera ett stort medicinskt kunnande med förmågan att vinna sina patients förtroende. Den som bara betraktar läkarna som enheter, som man handskas med i tabeller och utredningar vid skrivbordet, glömmer ofta bort detta. Han glömmer det till dess han själv

Lagförslag om behörighet att utöva läkaryrket, m. m.

behöver en läkare för en sjukdom, men då minns han det åtminstone beträffande den läkare som sköter honom, i varje fall om denne läkare lyckas vinna hans förtroende.

Läkaryrket är alltså en konst trots allt vad man naturvetenskapligt vet om människokroppen. Ungefär de orden föllde för några veckor sedan en av denna kammars mest vördade ledamöter, en av dem som har den allra största livserfarenheten.

Jag har, herr talman, känt ett visst behov att framföra dessa synpunkter.

I 2 § andra stycket hade vi gärna sett att man angivit »särskild vetenskaplig erfarenhet» och inte bara »särskild klinisk erfarenhet» — som formuleringen nu är — såsom krav för att utländsk läkare skall kunna erhålla legitimation utan att ha genomgått sådan efterutbildning som avses i första stycket av samma paragraf. Har vederbörande »särskild vetenskaplig erfarenhet» som grundval för sin legitimation, är det ju naturligt att han får sin verksamhet som läkare här i landet förlagd till ett sjukhus eller en vetenskaplig institution. Hans medarbetare, som känner till svenska förhållanden, svensk sociallagstiftning m. m., kan då hjälpa honom till rätta. Vid en verksamhet ute i periferien, t. ex. som provinsialläkare, alltså en verksamhet på egen hand ute bland folket, måste bristen på kännedom om dessa förhållanden göra det mycket svårt för honom att ens tillnärmelsevis fylla de berättigade krav som kan ställas på honom som läkare. Vi har emellertid från vårt håll inte velat motionera i den saken — av erfarenhet vet vi att våra propäer i den riktningen alltid missförstås. Jag vågar dock räkna med att oavsett vem som är föredragande departementschef kommer han inte att besluta i ärenden av denna natur, utan att ha tillstyrkande uttalanden från sakkunnig myndighet.

I fråga om specialistbestämmelserna har jag inte något att tillägga utöver vad herr Edström anförde. Då herr förste vice talmannen frågar, om vi har något slags misstroende mot de myndigheter som

sköter denna sak, vill jag bara säga, att vi naturligtvis inte alls tvivlar på att medicinalstyrelsen försöker att sköta detta på allra bästa sätt. Jag tror emellertid liksom herr Edström att medicinalstyrelsen i nuvarande läge inte är försedd med en så rik uppsättning vetenskapliga råd att den kan ta hand om dessa ärenden. Departementschefen tycks enligt propositionen ha den uppfattningen, att det väsentligen är hänsyn till taxefrågor som ligger bakom kravet att få särskilda villkor uppställda för erhållande av specialistkompetens. Inför en dylik uppfattning känner jag mig onekligen en smula besviken. För oss är det helt naturligt, att det är allmänhetens berättigade krav på att den som utger sig för att vara specialist också skall äga de där emot svarande kunskaperna, som är det väsentliga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de båda vid utlåtandet fogade reservationerna.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag fäste mig vid att herr Edström gjorde ett uttalande som innebar att man bör sikta till att vara stark i sak och mild i form. Om hans uttalande beträffande oss som står bakom propositionen är ett uttryck för mildhet i form, när han säger att det vittnar om stor okunnighet om hälso- och sjukvården från vår sida, förstår jag inte hans framträdande i sak. Det fanns ingen korrespondens i hr Edströms anförande mellan det, som jag väl ändå får förmoda, tilltänkta milda uttrycket i form och det som han anförde i sak, om man har några anspråk på styrka.

Herr Edström har ju dessutom varit vänlig nog att bland dem som saknar kunnighet och erfarenhet på hälso- och sjukvårdens område inrymma även medicinalstyrelsen. Då känner vi oss i rätt gott sällskap och får väl försöka att komma över dessa herr Edströms uttalanden.

Jag vill först, herr talman, med tillfredsställelse konstatera, att propositionens förslag i de väsentliga frågorna bli-

Lagförslag om behörighet att utöva läkaryrket, m. m.

vit tillstyrkt av ett enhälligt utskott. De nya reglerna för läkarbehörighet, som medger legitimation även av utländska läkare, har således accepterats. Jag vill i det sammanhanget säga till herr Kaijser, att när vi i lagtexten skriver »framstående skicklighet», inrymmer det också de vetenskapliga förtjänster som vederbörande eventuellt har. Jag tycker att »framstående skicklighet» och »särskild erfarenhet i fråga om klinisk verksamhet» är fullgoda uttryck för de önskemål om kvalitet, som vi har all anledning att ställa både på utländska och svenska läkare.

Utskottet har också godtagit de vidgade möjligheterna att deslegitimera läkare som inte visat sig vara skickade att utöva läkaryrket. Till utskottets ärade talesman vill jag säga, att jag inte ämnar ta upp någon debatt om den begränsning som utskottet har funnit anledning att göra. Vi erkänner de svårigheter som föreligger att bedöma de kroppsliga symptom som skulle kunna ge anledning till en deslegitimation. Vi var i förarbetet överens om att det inte är helt tillfredsställande, att man inte kan ingripa i sådana fall. Därför tog vi med denna bestämmelse och räknade med att det skulle bli en försiktig tillämpning. Vi kan dock också förstå den reaktion som tagit sig uttryck i att man från utskottets sida har velat ta bort denna bestämmelse, och jag delar nog herr Strands uppfattning, att det bör vara möjligt att åstadkomma en reglering också på detta område från fall till fall, då så visar sig vara nödvändigt.

Utskottet har inte gjort någon erinran mot den ganska långtgående begränsningen av kvacksalvares och lekmäns möjligheter att syssla med sjukdomsbehandling. Inte heller har det nya tekniska greppet på lagstiftningen rönt något motstånd. Utskottet biträder således uppdelningen i en lag, som vänder sig till läkarna med regler för deras förvärv och förlust av behörighet, och en annan lag, som riktar sig mot kvacksalvare och andra utövare av icke auktoriserad verksamhet på hälso- och sjukvårdens område. Även på läkarhåll har det positivt under-

strukits, att uppdelningen på två lagar utgör en förbättring i förhållande till det lagförslag som kvacksalveriutredningen lade fram och som anslöt sig till nuvarande lagstiftning, där både läkares och kvacksalvares verksamhet går under beteckningen läkarkonst. Detta har också understrukits av både herr Edström och herr Kaijser.

Enigheten om att vi här har att göra med två skilda frågekomplex, som också formellt bör hållas isär genom att behandlas i var sin lag, visar att man på alla håll delar regeringens uppfattning, att det föreligger en väsentlig skillnad mellan läkarnas arbetsmetoder och kvacksalvarnas. Med utgångspunkt från att en sådan skillnad föreligger har nu utskottet i sin helhet anslutit sig till propositionens tanke, att man inte bör i lagtexten begagna samma beteckning för läkarnas arbete och för kvacksalvarnas sysselsättning med sjukdomsbehandling. Alla är också eniga om att man för kvacksalvares och andra icke auktoriserade utövares sysslande med sjukdomsbehandling bör använda beteckningen verksamhet på hälso- och sjukvårdens område, en beteckning som är fullkomligt neutral och täcker såväl kvalificerade optikers inprovning av glasögon åt allmänheten som det primitivaste kvacksalveri.

Men med detta konstaterande är det slut med enigheten. Utskottsmajoriteten föreslår i enlighet med propositionen, att läkarnas arbete skall betecknas som utövning av läkaryrket. Jag vill starkt understryka, att det är en beteckning som absolut inte lämnar något utrymme för tvekan om vad som avses. Reservanterna i utskottet vill att läkarnas arbete skall kallas för läkarverksamhet, men verksamhet är just det ord som propositionen använder för kvacksalvares och lekmäns deltagande i sjukdomsbehandling, därför att det är ett så obestämt uttryck, som kan rymma både kvalificerat, på ordentlig utbildning grundat arbete och skadligt eller i varje fall helt onyttigt fuskande inom sjukvården. Vi kommer alltså enligt reservanternas förslag tillbaka i det läge, att lagen rör sig med

Lagförslag om behörighet att utöva läkaryrket, m. m.

samma ord både när den talar om läkarnas yrkesutövning och när den talar om kvacksalvarnas sysslande med sjuka, nämligen verksamhet. Om man kallar läkarnas utövning för läkarverksamhet för att så vitt möjligt komma ifrån suddigheten, undanröjer man bara delvis oklarheten. Jag vill erinra om att ledet läkar- i det hittills använda ordet läkarkonst inte hindrat att också kvacksalvare ansetts utöva läkarkonsten. Dessamma kan inträffa med uttrycket läkarverksamhet och kanske i än högre grad det alternerande uttrycket i reservanternas lagtext, nämligen verksamhet såsom läkare.

Annorlunda förhåller det sig med ordet läkaryrket. Man kan knappast säga att en kvacksalvare utövar läkaryrket. I benämningen yrke ligger just att vederbörande har utbildning för det området som han är verksam inom — eljest är han inte någon yrkesman i detta ords hedervärda bemärkelse. För mig framstår beteckningen yrkesman som något utomordentligt fint. En god yrkesman är en garant för kunnande inom yrkesområdet, och jag vill i läkaren gärna se den högt kvalificerade yrkesmannen. Jag kan inte tänka mig att läkarna är rädda för att komma i dåligt sällskap, om de blir kallade yrkesmän. Min profession tidigare är bagare; jag är yrkesman, och jag hälsar läkarna hjärtligt välkomna. Jag är övertygad om att de många yrkesmän som finns i denna kammare ser på det här problemet på samma sätt som jag. Är det någon form av nedvärdering av läkarnas arbete som man här känner sig ängslig för?

Den utbildning som motiverar användning av beteckningen läkaryrket är naturligtvis sådan utbildning som ger läkarbehörighet enligt lagen. Om det sålunda är klart, att man måste föredra ordet läkaryrket från lagtekniska utgångspunkter för att få en exklusiv beteckning för läkarnas arbete, frågar man sig vad som skulle kunna diskvalificera detta ord. Ja, reservanterna menar att läkarnas arbete inte kan betecknas som yrkesutövning därför att läkaren fortfarande måste använda intuition och omdöme i

sitt arbete och inte enbart kan grunda det på objektivt naturvetenskapligt kunnande. Detta om intuition och omdöme är naturligtvis riktigt, och när uttrycket läkarkonst underkänts i propositionen, har det inte heller sagts annat än att vidskepelse och övertro numera inte är någonting som bestämmer läkarens sjukdomsbehandling. Motionärerna och reservanterna har på den punkten inte läst propositionen tillräckligt eftertänksamt.

Frågan är emellertid om detta förhållande, att läkaren måste ha intuition och omdöme i sitt arbete vid sidan om faktiskt kunnande, verkligen hindrar att hans arbete kallas yrkesutövning. Intuition och omdöme krävs förvisso i åtskilliga, för att inte säga de flesta yrken, utan att man fördenskull känt sig hindrad att kalla dem yrken. Det är ju inte ovanligt att man talar om politikernas yrke — av en politiker fordras ju både intuition och omdöme; eller är vi inte överens om det? Till och med på områden, där vederbörandes arbete är helt beroende av talang och speciell begåvning, talar man om yrken. Så har exempelvis skådespelare och musiker ett yrke. På dagens föredragningslista finns av en tillfällighet ett ärende, vars rubrik talar om »livstidsgager åt förtjänta utövare av *konstnärliga yrken*». Jag hade nästan tänkt fråga om de, som står bakom önskemålet att få bevara ordet »konst» i detta sammanhang, också anser att läkarna skall omfattas av den tanke som ligger bakom motionen i fråga.

Jag har velat anföra detta för att visa de konsekvenser som kan uppstå. För min del har jag svårt att se, varför inte också läkarens arbete skall kunna betecknas som ett yrke, av vars utövare fordras både — objektivt — kunnighet och — subjektivt — intuition, handlag och omdöme.

För att emellertid erhålla även en språkvetenskapsmans syn på saken har jag bätt professor Gösta Bergman vid Institutet för svensk språkvård att göra ett uttalande i frågan; och jag får kanske ställa upp det mot herr Edströms hänvisning till Svensk Uppslagsbok. Yttrandet

Lagförslag om behörighet att utöva läkaryrket, m. m.

har visserligen avgivits mot bakgrunden av motionärernas förslag att ordet »läkarkonst» skulle behållas i lagtexten, men yttrandet har full aktualitet även med hänsyn till reservanternas förslag då det gäller frågan om lämpligheten av ordet »läkaryrke». Professor Bergman refererar motionernas passus om att det krävs särskild fallenhet och särskilt handlag m. m. av en läkare och fortsätter:

»Motionärerna trycker här på vissa svårvägbara faktorer som förvisso är av största betydelse för läkarna som yrkesmän. Egenskaper av besläktad art krävs emellertid också av flera andra yrkesutövare, att nämna bl. a. domare, lärare och präster, i det hela av personer vilkas yrken i vissa sammanhang betecknas som kall. Man talar dock icke om domarkonsten etc. Då motionärerna föredrar 'läkarkonst' är det väl grundbetydelsen hos ordet 'konst' som de velat bringa till uttryck, nämligen förmåga, stor skicklighet, i synnerhet förr övergående i betydelsen förslagenhet, klokhet o. d. Ordet uppvisar emellertid flera betydelser som gör det mera oskarpt i konturerna, alltifrån stor teknisk och konstnärlig skicklighet till fingerfärdighet ('task-spelarkonst') och hemlig förmåga ('spådomskonst, svartkonst').

Sammansättningar med 'konst' i betydelsen yrkesutövning, teknik av visst slag, ger numera ett lätt ålderdomligt eller högtidligt intryck, t. ex. fortifikationskonst, fältskärskonst, förlossningskonst, ingenjörskonst, lantmåterikonst, tandläkekonst, vattenbyggnadskonst.

Att 'utöva läkarkonsten (läkekonsten)' ligger sålunda betydelsemässigt och stilistiskt på ett annat plan än det sakliga 'utöva läkaryrket'. Från språklig synpunkt kan ingen erinran göras mot detta senare uttryck såsom beteckning för läkarnas verksamhet. Tilläggas bör att det torde vara svårare att under uttrycket 'utövare av läkaryrket' räkna in kvacksalvare och andra lekmän som utövar en icke auktoriserad verksamhet på hälso- och sjukvårdens område än under det mera diffusa 'utövare av läarkonsten'.

Det kan alltså konstateras, att man vinner en från lagteknisk synpunkt i hög grad önskvärd klarhet genom att använda beteckningen »läkaryrke» för läkarnas verksamhet, och att ordet »läkaryrke» enligt en framstående vetenskapsman inte kan föranleda någon erinran från språklig synpunkt. Jag kan då inte se något som helst förnuftigt skäl, varför man på denna punkt skulle gå ifrån det lagtextförslag som propositionen innehåller och som inte heller lagrådet haft någon erinran mot; jag understryker där vad herr Strand har sagt, att lagrådet företräder den juridiska expertisen. Motionärerna och reservanterna har i bokstavlig bemärkelse tagit upp en strid om ord, där såvitt jag kan förstå en seger för reservationen skulle innebära en förlust i fråga om tydlighet och klarhet hos lagen.

När det gäller den andra reservationen, som berör villkoren för läkares rätt att annonsera sig som specialist, vill jag något beröra upprinnelsen till det förslag som propositionen innehåller. För närvarande och sedan omkring 50 år tillbaka reglerar Läkarförbundet självt villkoren för rätt att annonsera specialitet. Förbundets regleringsmöjligheter i detta avseende kan emellertid endast gälla för förbundets egna medlemmar, vilket naturligtvis är en brist. Den väsentligaste olägenheten av den hittills tillämpade ordningen är emellertid att man i författningar och eljest när man talar om specialister och specialistvård inte kan hänföra sig till någonting annat än Läkarförbundets bestämmelser, som ju endast utgör en enskild organisations regler, tillkomna utan att det allmänna har haft något inflytande på deras utformning. När kvacksalverutredningen tillsatts gjorde medicinalstyrelsen en framställning till utredningen om att reglera dessa frågor offentligrättsligt, och utredningen tog i sitt förslag ställning till styrelsens begäran. Utredningens förslag gick inte ut på någon offentligrättslig reglering av frågorna men inbegreper däremot straffbestämmelser för obehörig annonsering av specialitet, som faktiskt nödvändiggjorde en närmare

Lagförslag om behörighet att utöva läkaryrket, m. m.

reglering av villkoren för sådan rätt. Detta påpekades av en rad av remissorgan. I andra yrkades det uttryckligen på en offentligrättslig reglering av hela frågan. Läkarförbundet satte i fråga, om tidpunkten verkligen var inne för en sådan reglering, men uttalade sig inte mot en sådan ordning i och för sig. Vid utarbetandet av propositionen fann vi det nödvändigt för att förhindra missbruk av specialistbeteckningen att offentligrättsligt reglera specialistbehörigheten.

Till herr Kaijser skulle jag vilja säga, att det väl ändå är en missuppfattning när han påstår att det skulle vara endast tanken på taxorna som gjort att vi har velat åstadkomma en offentligrättslig reglering. Vi är lika angelägna som man inom läkarkretsar säger sig vara att se till att den allmänhet, som efterfrågar en specialist, verkligen får med en högkvalificerad sådan att göra. Detta ligger ju bakom hela detta förslag. Det är möjligt att man inom läkarkretsar har missuppfattat ett ställningstagande som vi gjorde strax före jul, då medicinalstyrelsen framlade ett förslag om vissa behörighetsregler för provinsialläkarna. Detta förslag ställdes för departementets bedömning till vårt förfogande ungefär vid månadsskiftet november—december och skulle tillämpas från den 1 januari innevarande år. Vi hade således en månad på oss för att göra en bedömning av denna fråga. Vi sade då, att vi helt delade den uppfattning som kom till uttryck i medicinalstyrelsens förslag, nämligen att man här måste tillskapa behörighetsregler, en form av specialistbestämmelser, också för läkarna ute på fältet. Såsom förslaget var utformat kom vi emellertid i departementet fram till den uppfattningen, att det stora flertalet av de i tjänst varande provinsialläkarna inte skulle fylla kvalifikationsvillkoren. Detta ställde oss inför oöverstigliga svårigheter att här åstadkomma en snabb reglering. Vi meddelade då att vi just var sysselsatta med den nya behörighetslagstiftningen och därför kunde skjuta på denna fråga ett halvår, till dess vi skulle hinna få fram behörighetslagen, diskutera specialistbestämmelserna

o. s. v. Jag har velat nämna detta för att undanröja ett eventuellt missförstånd på den punkten. Det kan inte råda någon oklarhet i fråga om vårt ställningstagande till de önskvärda kvalifikationerna från specialisternas sida.

När vi presenterade vårt förslag om en offentligrättslig reglering av specialistbehörigheten blev det ju en häftig reaktion på läkarhåll mot propositionens förslag, men vi har också kunnat glädja oss åt att se att det inte ens i de från läkarhåll understödda motionerna och inte heller av reservanterna i utskottet yrkas avslag på förslaget att regleringen av specialistbehörigheten skall vara en det allmännas angelägenhet. Reservationen har ett mera begränsat syfte. Jag måste emellertid erkänna att det berett mig vissa svårigheter att komma underfund med vad reservanterna egentligen vill. Reservanterna är tydligen av samma mening som kommer till uttryck i propositionen, eftersom de ansluter sig till dess förslag att frågorna om specialistkompetens och därmed sammanhängande rätt för läkare att annonsera sig som specialist bör regleras av det allmänna. Man motiverar detta, liksom propositionen gör, med att det är principiellt oriktigt att dessa för det allmänna så betydelsefulla intressen är överlämnade till en enskild facklig organisation, vars verksamhet är undandragen det allmännas insyn, nämligen till Läkarförbundet. Reservanterna skriver också under på att nuvarande ordning väcker betänkligheter därför att en del läkare inte är anslutna till Läkarförbundet och därför är obundna av dess specialistreglering.

När det sedan gäller frågan, vilket organ som skall handha specialistfrågorna, ger reservanternas lagtextförslag vid handen, att det skall vara Kungl. Maj:t eller den myndighet som Kungl. Maj:t därtill förordnar. Här föreslås alltså bara den avvikelser från propositionens förslag, att i stället för medicinalstyrelsen — vilken såväl herr Edström som herr Kaijser underkänner — skall insätts den myndighet som Kungl. Maj:t förordnar. Reservanterna vill alltså ge

Lagförslag om behörighet att utöva läkaryrket, m. m.

Kungl. Maj:t större frihet vid valet av förvaltande myndighet än vad propositionen gör, och därom är kanske ingenting speciellt att säga. Men går man till reservanternas motivering för ändringen finner man, om jag förstått skrivningen rätt, att när reservanterna i lagtexten skriver »myndighet» så menar de inte alls någon myndighet, alltså ett offentlighetsrättsligt organ, utan ett av Läkarförbundet — d. v. s. av en enskild sammanslutning — beslutat, tillsatt och finansierat organ, benämnt »medicinska specialitetsrådet». I detta råd skulle visserligen jämte en representant för Läkarförbundet ingå två ledamöter som utsetts på förslag av medicinalstyrelsen, respektive universitetskanslersämbetet. Men rådet kan ju fördenskull inte bli något offentlighetsrättsligt organ, en myndighet, eftersom det skall vara Läkarförbundet som utser ledamöterna. Stadgarna för rådets verksamhet skulle fastställas av Läkarförbundet, och detta skulle också finansiera rådets verksamhet. Att ett sådant organ inte skulle vara någon myndighet är ju alldeles uppenbart. Jag vill bara peka på några få saker som alldeles klart ger vid handen att reservanternas förslag i själva verket innebär en oformlighet.

Om Läkarförbundet sålunda skulle bli missnöjt med rådets sätt att sköta specialistfrågorna, skulle förbundet utan vidare kunna ändra stadgarna för det eller helt radikalt kunna omöjliggöra dess verksamhet genom att inte anslå några medel för dess arbete. Rådet vore ju förbundets eget organ. Och hur skulle det bli med det allmännas insyn i och kontroll av rådets verksamhet? De regler om handlingars offentlighet och om tjänstemannaansvar, som gäller för statliga och kommunala organ, skulle inte bli tillämpliga. Men det är ju just detta som även enligt reservanternas mening är en väsentlig brist i nuvarande ordning, enligt vilken Läkarförbundet självt bestämmer vilka av dess medlemmar som skall få kalla sig specialister.

Man måste i detta sammanhang tänka på att det också för den enskilde läkaren, som underkastar sig långvarig spe-

cialiserad utbildning för att kunna få beteckna sig som specialist med det värde denna beteckning medför för honom i hans yrkesutövning, är ett väsentligt rättssäkerhetsintresse att hans rätt att använda specialistbeteckningen prövas i former som ger garanti för objektivitet och oväld. Den garantien får man först genom att offentlighets- och ansvarsreglerna för statlig och kommunal förvaltning blir tillämpliga. Med än större styrka gör sig kravet på denna garanti gällande i fråga om läkare som av en eller annan anledning inte tillhör Läkarförbundet. Dessa läkare blir om reservanternas förslag följs, tvungna att vända sig till Läkarförbundets specialitetsråd för att få sin rätt att annonsera sig som specialist prövad. Om prövningen skulle enligt reservanterna försiggå i former som är undandragna det allmännas insyn.

Det sagda bör, synes det mig, ha visat att man inte kan tänka sig att genomföra reservanternas ordning för handhavandet av specialistfrågorna. Dessa måste ligga hos ett organ som är en myndighet i detta ords rätta bemärkelse, och i propositionen föreslås ju att de efter Kungl. Maj:ts bemyndigande skall kunna anförtros medicinalstyrelsen. Det är samma myndighet som har att meddela läkare legitimation och i viss utsträckning förordnandebehörighet och att deslegitimera läkare, om det anses nödvändigt. Det förefaller då vara naturligt att styrelsen också får handha frågan om specialistbehörighet, som ju är en påbyggnad på den grundläggande läkarbehörigheten. Det borde väl ändå vara möjligt att bli överens om själva den logiska, konstruktiva uppbyggnaden av lagen och dess reglering dels av själva läkarbehörigheten, dels ovanpå denna av meddelandet av specialistkompetensen. En helt annan sak är att det kan vara lämpligt att ge medicinalstyrelsen en speciell sammansättning när specialfrågor handläggs, på samma sätt som styrelsen har helt olika sammansättning när den meddelar legitimation och när den beslutar om deslegitimering. Jag är ingalunda främmande för tanken att

Lagförslag om behörighet att utöva läkaryrket, m. m.

inom medicinalstyrelsen inrättas en nämnd för specialistfrågorna, uppbyggd efter i stort sett samma tankegångar som Läkarförbundets specialitetsråd, d. v. s. med representanter för medicinalstyrelsen, universitetskanslersämbetet och Läkarförbundet. På denna punkt liksom beträffande förfarandet vid förvärv av specialistkompetens pågår just nu överläggningar med Läkarförbundet, som vi har inbjudit att diskutera dessa problem; vi har utarbetat förslag om en uppbyggnad av specialistrådet i överensstämmelse med de tankegångar som återfinns i det förslag som den särskilda utredningen inom Läkarförbundet har framlagt. Liksom man tänkt sig från Läkarförbundets sida är det vår mening att tillsätta ett specialistorgan som skall göra dessa bedömningar. Om kostnaden härför ligger på staten eller på Läkarförbundet är väl ändå inte det avgörande för frågans reglering. Man kan ju fråga sig varför Läkarförbundet skulle vara berett att påta sig kostnader som det skulle kunna bli av med.

Jag vill vidare säga att om vi är beredda att diskutera frågan om själva utformningen och tillämpningen med framför allt Läkarförbundet och anser att där finns utrymme för förhandlingar, så finns det ändå en punkt om vilken det inte finns utrymme för förhandlingar, nämligen frågan huruvida det skall vara en myndighet i vedertagen mening eller ett Läkarförbundets organ som skall handha specialistfrågorna. Offentlig insyn och det allmännas kontroll är oefftergivliga krav, om det allmänna, såsom även reservanterna menar, skall överta specialistregleringen, och därför måste frågorna handhas av en myndighet.

Till sist skulle jag vilja säga att vad som har gjort mig mest förvånad när det gäller handläggningen av detta ärende i andra lagutskottet är att man under övervägandena av frågan om det bör heta läkaryrke, läkarkonst eller läkarverksamhet kunnat åstadkomma en uppdelning som förefaller rent politisk. En socialdemokratisk hälft har anslutit sig till propositionen, den borgerliga hälft-

ten har ansett att man bör besluta någonting annat. Kan man verkligen inte i en sådan fråga, som väl ändå är en sakfråga, söka åstadkomma en bedömning efter rent sakliga linjer och från sakliga utgångspunkter? Gör man det kan jag inte finna annat än att man måste ge propositionen rätt i dess bedömning.

Herr EDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet brukar vara stark i sak och mild i form. Han avvek från sin milda form när han vände sig mot min påstådda mening, att propositionen skulle ha vittnat om stor okunnighet hos departementet och medicinalstyrelsen beträffande hälso- och sjukvården.

Jag medger, att hans hårdhet skulle ha varit helt berättigad, om jag så sagt. Det vare mig dock fjärran att mena eller uttrycka mig på det sättet. Jag vände mig, liksom vi gjort i reservationen, mot de uttryck som finns i propositionen på s. 34, av vilket tydligt framgår, att man har den uppfattningen inom departementet att det rent vetenskapliga nu är den väsentligaste sidan av läkarverksamheten. Man glömmer bort att intuition, omdöme och handlag fortfarande spelar mycket viktig roll. Relativiteten mellan de båda sidorna kan diskuteras, men man bör inte ha övertro på vår tids naturvetenskapliga kunnande.

Jag instämmer helt och hållet med min gamle vän Gösta Bergman i hans uppfattning, att det finns en mängd svårvägbara faktorer, när vi skall välja mellan att tala om »läkarkonst» eller »läkaryrke». Han nämner domarkallet och prästkallet, och det förekommer också att man talar om läkarkallet — det sker t. ex. i Finland. Det beror på att ordens valör utvecklats olika i olika länder. Vi bör emellertid inte onödigtvis gå ifrån egen tradition utan visa pietet för hur ordens valör hos oss utvecklats. Jag vill understryka att jag liksom herr statsrådet är stolt över att vara yrkesman. Jag är stolt över att som yrke få utöva läkarkonsten.

Lagförslag om behörighet att utöva läkaryrket, m. m.

Vad beträffar den andra frågan, alltså om specialistregleringen, vill jag bara gentemot herr statsrådet framhålla att i samtliga västeuropeiska kulturländer, med undantag av Danmark, har man kunnat ordna denna på det sätt som föreslås i reservationen. Skall de svenska läkarnas verksamhet behöva regleras mera ingående? Det förefaller mig onödigt. Jag har fullt klart för mig att det allmänna bör ha viss bestämmanderätt, men det förslag som finns i reservationen medför även att det allmänna får full kontroll över det hela men på ett smidigare sätt.

Ja, repliktiden är utgången. Jag vill instämma i det sista som statsrådet sade och säga att också jag är överraskad över att valet av ord blivit en politisk fråga.

Herr KAIJSER (h) kort genmäle:

Herr talman! Min uppfattning om det här rådet bygger på vad som står i motionen, vilket återges i utskottets utlåtande, där det talas om en nämnd »av den typ som ovan föreslagits, förordnad av Kungl. Maj:t och med den sammansättning som här angivits». I reservationen är det inte uttryckt på samma sätt, utan där står: »Detta råd, sammansatt av en representant för staten, utsedd på förslag av medicinalstyrelsen, en representant för den medicinska vetenskapen, utsedd på förslag av universitetskanslern, samt en representant för de yrkesverksamma läkarna, utsedd på förslag av Läkarförbundet — — —.» Jag kan hålla med om att den senare skrivningen inte är lika klar som motionens, men jag har betraktat det som naturligt att det som står i motionen och som refereras i utskottets utlåtande i ett stycke som icke är utbytt i reservationen är det som man i detta fall bör hålla sig till.

Ja, för mig är det inte fråga om annat än att rådet skall bli en offentlig myndighet, eftersom ledamöterna avses bli utsedda av Kungl. Maj:t.

Jag skulle också vilja säga att förslaget till behörighetsregler som medicinal-

styrelsen framlagt inte gäller enbart provinisalläkarna, utan det finns mycket utförliga föreskrifter i det också om olika sjukhusläkare.

Beträffande vad jag sagt om 2 § vill jag bara konstatera att om man så att säga enbart syftar till särskild klinisk erfarenhet, ligger det ju så till att en läkare med den meriteringen också kan tänkas bli placerad ute i periferien, där han får verka ensam. Har den utländske läkaren en särskild vetenskaplig meritering är hans plats givetvis mera i centrum, och där kan han få hjälp att klara av de rent svenska förhållanden som han inte kan känna till, eftersom han inte behövt gå igenom de särskilda utbildningskurser som skulle behövas för andra utländska läkare. Vi har inte yrkat på någon ändring i den passusen. Jag har bara velat framföra den synpunkt som jag har på saken.

Jag skall inte fortsätta diskussionen om läkarkonst eller läkekonst, läkaryrke eller läkarbehörighet. Jag skall sluta med, herr talman, att säga om den bulle som statsrådet har bakat åt oss, att även om den inte i alla avseenden har varit riktigt välsmakande så har vi i alla fall tyckt att den i stort sett varit mycket bra.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Till den siste ärade talaren skulle jag vilja säga att man inte bara skall plocka russen ur bullen, man skall försöka äta hela.

Sedan vill jag vända mig till herr Edström, som åberopar som ett skäl mot en statlig reglering här att man i andra länder, bortsett från Danmark, inte har någon motsvarande lagstiftning. Det är inte riktigt. Det förekommer statlig reglering av specialistväsendet — förutom i Danmark — i Österrike, Saar, Luxemburg, Frankrike, Italien, Spanien, Portugal, Grekland, Turkiet, Östtyskland, Tjeckoslovakien, Polen och Bulgarien. De flesta regleringarna har tillkommit eller grundligt reviderats efter 1950. Även om herr Edström bland kulturländerna inte vill inräkna öststaterna, till-

Lagförslag om behörighet att utöva läkaryrket, m. m.

låter jag mig ändå fråga, om han inte dit vill räkna Österrike, Frankrike och Italien. Där finns sådan statlig reglering som vi ifrågasätter att införa här.

Herr **EDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Jag återopade en undersökning som Världsläkarförbundet har gjort för fyra år sedan. Man har då undersökt 21 stater och funnit att det är full statlig reglering i fem, nämligen Danmark, Island, Grekland, Turkiet och Queensland. Men i övriga stater är det överallt läkarförbunden som utövar kontrollen — även i Italien och Frankrike — låt vara att det på sina håll förekommer visst samarbete med myndigheterna i frågan. Det är ett sådant samarbete som åsyftats med reservanternas förslag. Det innebär inte fullständig statlig reglering.

Jag beklagar även jag, att denna fråga blivit en politisk tvistefråga. Det är väl så, att en del tror på far och en del inte tror på far, men någon egentlig politisk tvistefråga är det inte. Jag hade därför hoppats att frågan skulle kunnat diskuteras sakligt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående varje punkt av utskottets i det nu förevarande utlåtandet gjorda hemställan samt beträffande punkten A först särskilt i fråga om utskottets hemställan, såvitt gällde 10 § i förslaget till lag om behörighet att utöva läkaryrket, därefter särskilt angående utskottets hemställan i vad avsåge rubriken till nämnda lagförslag och slutligen särskilt i vad anginge utskottets hemställan i övrigt under punkten.

Med avseende på utskottets hemställan i punkten A, såvitt gällde 10 § i förslaget till lag om behörighet att utöva läkaryrket, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till denna hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Sunne m. fl. vid punkten avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Edström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 44 punkten A, såvitt avser 10 § i förslaget till lag om behörighet att utöva läkaryrket, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sunne m. fl. vid punkten avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Edström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 59.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som framkommit i fråga om utskottets hemställan, i vad avsåge rubriken till det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till lag om behörighet att utöva läkaryrket, propositioner, först på bifall till denna hemställan samt vidare på antagande av det förslag till rubrik, som innefattades i den av herr Sunne m. fl. vid punkten avgivna, med 1 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan

Ang. bestämmelser i värnpliktslagen om utbildningstiden för reservofficerare
han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Edström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 44 punkten A, såvitt avser rubriken till det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till lag om behörighet att utöva läkaryrket, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag till rubrik, som innefattas i den av herr *Sunne* m. fl. vid punkten avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Edström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 51.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls därefter vad utskottet i övrigt hemställt under punkten A.

Slutligen bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna B och C hemställt.

Ang. bestämmelser i värnpliktslagen om utbildningstiden för reservofficerare

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag

till lag om ändrad lydelse av 27 § 1 mom. och 29 § 1 mom. värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967), dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 25 mars 1960 dagtecknad proposition, nr 144, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 27 § 1 mom. och 29 § 1 mom. värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967).

De i propositionen föreslagna ändringarna voro — fränsett vissa ändringar av huvudsakligen formell natur — betingade av i proposition den 11 mars 1960 (nr 109) gjorda ställningstaganden och förslag i anledning av 1954 års befälsutrednings betänkande angående arméns befäl. I propositionen nr 109 hade sålunda bland annat föreslagits, att värnpliktiga officerare och underofficerare vid armén, kustartilleriet och flygvapnet skulle ha att fullgöra två särskilda befälsövningar om vardera 15 dagar. För att avbalansera härigenom uppkommande kostnadsökningar hade vidare föreslagits, att Kungl. Maj:t skulle bemyndigas att för samtliga värnpliktiga med högst sju dagar avkorta all värnplikts-tjänstgöring enligt 27 § 1 mom. värnpliktslagen med undantag av repetitions- och befälsövningar. Slutligen hade förutsatts en förlängning av utbildningen för reservofficerare vid armén.

Enligt det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget skulle bland annat i 27 § 1 mom. B värnpliktslagen införas ett nytt, sista stycke av följande lydelse:

Värnpliktig som enligt av Konungen meddelade bestämmelser är antagen för utbildning till reservofficer vid armén är skyldig att, utöver den i föregående stycke angivna utbildningstiden, i den ordning Konungen bestämmer undergå utbildning till reservofficer under högst tvåhundra dagar.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i ämnet väckta motioner, nämligen

Ang. bestämmelser i värnpliktslagen om utbildningstiden för reservofficerare

de likalydande motionerna nr 671 i första kammaren av herr *Hedblom* och nr 830 i andra kammaren av herr *Svensson* i Stenkyrka samt

motionen nr 831 i andra kammaren av herr *Bohman m. fl.*

I dessa motioner hade hemställts, att riksdagen icke måtte bifalla förslaget om införande av ett nytt, sista stycke i 27 § 1 mom. B värnpliktslagen.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen med avslag å motionerna I: 671 och II: 830 samt motionen II: 831 måtte bifalla förevarande proposition, nr 144.

Reservation hade anförts av herrar *Sunne, Eric Carlsson, Edström* och *Ringaby*, fröken *Höjer* samt herrar *Wahrendorff, Hamilton* och *Anderson* i Sundsvall, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen — med bifall till motionerna I: 671 och II: 830 samt motionen II: 831 och med förklaring, att riksdagen icke kunnat bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 144 i oförändrat skick — måtte för sin del antaga det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändrad lydelse av 27 § 1 mom. och 29 § 1 mom. värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967) med den ändringen, att 27 § 1 mom. samt ikraftträdandebestämmelsen erhöles i reservationen angiven lydelse.

Herr **RINGABY** (h):

Herr talman! Detta utlåtande, nr 46 från andra lagutskottet, hör ju på sätt och vis samman med statsutskottets utlåtande nr 113, som behandlades häromdagen. Båda utlåtandena är föranledda av Kungl. Maj:ts proposition nr 144.

Jag vill redan från början mycket starkt poängtera att i själva sakfrågan har vi reservanter ingen annan uppfattning än utskottsmajoriteten. Som bekant besättes ju befälsposterna under krig till den överväldigande delen med reservofficerare och värnpliktigt befäl. Kraven

på reservofficerarnas kompetens har givetvis ökat under åren med hänsyn till utvecklingen på det militära området. Därför har vi heller ingenting emot att utbildningstiden skall ökas med 200 dagar, så att det totalt skall krävas 384 dagar, innan en aspirant kan få officersfullmakt.

Vad vi reservanter har vänt oss emot är att denna ökade utbildningstid skall inskrivas i värnpliktslagen, där den av allt att döma inte hör hemma, då reservofficerarnas ställning som fast anställda mycket klart har framhållits av departementschefen. Jag kan citera vad som står på sidan 42 i statsutskottets utlåtande: »Departementschefen har i överensstämmelse med reservorganisationernas önskemål föreslagit, att reservofficerarna alltså skola betraktas som fast anställda...»

Jag vill också påminna kammarens ärade ledamöter om det utomordentliga anförande som herr Holmqvist höll, när statsutskottets utlåtande behandlades i fredags, och vari han mycket starkt poängterade reservofficerarnas ställning som fast anställda. Efter det mycket klara uttalandet av både departementschefen och statsutskottet kan man ju fråga sig, varför denna förlängning med 200 dagar av utbildningstiden för reservofficerare måste inskrivas i värnpliktslagen. Motsvarande arrangemang förekommer mig veterligt inte på några andra områden. För ett yrke, där det exempelvis fordras studentexamen, är ju inte den längre skoltiden för den sakens skull inskriven i lagen om allmän skolplikt.

Att ha denna längre utbildningstid inskriven i värnpliktslagen kan givetvis få vissa konsekvenser. Det kan verka hämmande på rekryteringen av aspiranterna, vilket skulle vara olyckligt, då denna befälskår ju är mycket värdefull ur olika synpunkter. Jag kan också på denna punkt få stöd i statsutskottets utlåtande. På s. 41 skriver utskottet, att utskottet är medvetet om att en sådan förlängd tjänstgöringsskyldighet kan medföra svårigheter i rekryteringshänseende.

Utskottet befarar alltså att enbart den förlängda tjänstgöringen kan verka re-

Ang. bestämmelser i värnpliktslagen kryteringshämmande på denna kår. Dessa farhågor kommer givetvis att ytterligare accentueras, om man dessutom inskriver den förlängda tjänstgöringen i värnpliktslagen. På så sätt kan en aspirant få fullgöra ytterligare 200 dagars utbildningstid, även om han av någon anledning skulle återkalla sin ansökan som reservofficer.

Jag vill, herr talman, med dessa få ord yrka bifall till den reservation som finns fogad till andra lagutskottets utlåtande av herr Sunne m. fl.

Herr förste vice talmannen **STRAND (s)**:

Herr talman! Det är några underliga ärenden från lagutskottet vi har att behandla. Vi redovisar meningsskiljaktigheter utan att ha klart för oss vari meningsmotsättningarna består eller om det är en tvist om ord eller sak som ligger bakom de olika meningarna. Det har inte heller kommit så klart till uttryck vid utskottsbehandlingen av de olika frågorna. Det är nämligen ett faktum att den hälft, som nu står som reservanter i de olika punkterna, har blivit denna hälft först vid den tidpunkt, då reservationerna har utarbetats.

Alldeles speciellt i denna fråga om värnpliktslagen rådde det mycket stor tveksamhet inom utskottet om vad som egentligen var avsikten med att införa denna nya bestämmelse i värnpliktslagen liksom om motivet till yrkandet att den skulle utgå. De som kände till förhållandena bättre än vi gör inom utskottet hade emellertid funnit att bestämmelsen borde finnas i värnpliktslagen.

Det anfördes att det bara är fråga om arméns reservofficerare. Samma ordning har över huvud taget inte nämnts för de andra vapenslagen, och det var alltid någonting att fundera över.

Hittills har det inte funnits någon liknande bestämmelse i värnpliktslagen, som man kunde falla tillbaka på, när det var fråga om att ta ställning till frågan, huruvida bestämmelsen borde införas i lagen eller inte. En sak stod dock full-

om utbildningstiden för reservofficerare ständigt klar, nämligen att själva utbildningstiden inte var en fråga som andra lagutskottet hade att taga ställning till, ty den har behandlats av statsutskottet, som redan avgivit sitt utlåtande i ärendet, vilket för övrigt har behandlats av riksdagen — det gällde statsutskottets utlåtande nr 113 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 109.

Statsutskottet har godtagit förslaget till befälsordning och befälsutbildning och har också utan erinran godtagit departementschefens uttalande att den ökade utbildningstiden skulle inskrivas i värnpliktslagen enligt ett förslag som han skulle komma att framlägga under innevarande års riksdag. Det är det förslaget, som vi nu har framför oss.

Naturligtvis fanns misstanken att ett inskrivande i värnpliktslagen av den ökade utbildningstiden skulle kunna innebära andra och mer långtgående förpliktelser än tidigare för dem som anmälde sig för utbildning till reservofficerare. För närvarande har den som anmäler sig för utbildning såsom reservofficer möjlighet att lämna tjänsten, när han finner omständigheterna sådana att han inte kan fortsätta som reservofficer. Nu var man inte riktigt säker på om den bestämmelse, som skulle komma att införas i värnpliktslagen, band vederbörande vid anställningen såsom reservofficer på ett fastare sätt än tidigare och om han hade samma valfrihet. Det är självfallet att den, som frivilligt anmäler sig för att undergå utbildning till reservofficer, skall ha en allvarlig mening med sin anmälan, som innebär att om inte särskilda omständigheter inträffar skall han kvarstå i tjänst, om han sedermera antages som reservofficer. Eljest är det ju ingen mening med att kosta på honom utbildning.

Hittills har utbildningen för reservofficerarna varit densamma som för värnpliktiga officerare. Därutöver har reservofficerarnas endast haft att fullfölja viss kortare repetitionstjänst — jag tror det är två perioder om 15 dagar.

Nu har utvecklingen även på det militära området fortskridit så att också reservofficerarna behöver en bättre ut-

Ang. bestämmelser i värnpliktslagen om utbildningstiden för reservofficerare

bildning än den som hittills gällt för värnpliktig officer, och så har förslag framlagts att man skulle lägga på en ytterligare utbildning under 200 dagar. Detta har som sagts riksdagen godtagit. Reservanterna vill emellertid inte att detta skall inskrivas i värnpliktslagen, utan att de över huvud taget kan förklara varför de inte vill ha det i värnpliktslagen. Det finns till och med en övergångsbestämmelse att den, som redan är antagen för reservofficersutbildning inte skall vara skyldig att underkasta sig den utökade utbildningen, såvida han inte själv vill vara med om den, som reservanterna också vill stryka, och det är inte ett uttryck för någon närmare kännedom i själva sakfrågan, utan det har åkt med av bara farten. Det måste väl ändå finnas någonting som i varje fall garanterar möjligheten för den, som redan är antagen till reservofficersutbildning, att själv få avgöra om han vill underkasta sig den ökade utbildningstiden eller ej.

Herr talman! Jag har själv inte så stor sakkännedom i denna angelägenhet att jag haft möjlighet att avgöra om bestämmelsen bör finnas i värnpliktslagen. Men när nu de som bättre känner till förhållandena funnit att så bör vara fallet, tycker jag inte att reservanterna har anfört några starkare skäl för en avvikelse från det förslag som framlagts i propositionen. Det har tydligen ett visst värde att bestämmelsen finns i värnpliktslagen. Den uppgift som lämnats i reservationen, nämligen att det inte finns några bestämmelser i värnpliktslagen beträffande utbildningen för officer på stat, är en sanning med modifikation, eftersom värnpliktslagen gäller för utbildning till och med kadett. Först därefter kan det sägas att utbildningen är reglerad på annat sätt.

Att det finns en bestämmelse i detta avseende i värnpliktslagen innebär alltid i varje fall något av en reglering. Denna sak ordnas inte i statsutskottets godkända förslag, utan där har man utgått från att detta skulle ske i värnpliktslagen. Detta sker nu, och eftersom det bestämt förklarats att de som antas som

reservofficerare eller får utbildning till reservofficerare har samma möjligheter som tidigare att — om särskilda omständigheter inträffar — lämna tjänsten, har ingen förändring i det avseendet skett. Vad som åsyftas med detta är att ge reservofficerare den utbildning som utvecklingen på försvarsområdet gör det nödvändigt att de får för att kunna fullgöra sin tjänst inom försvaret.

Med detta, herr talman, hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Jag har inte heller någon större sakkunskap på detta område. Det enda skäl som vi reservanter anfört för att den bestämmelse det här gäller inte skall skrivas in i värnpliktslagen är att den skulle bli rekryteringshämmande. Eftersom statsutskottet förutsätter att enbart den förlängda tjänstgöringstiden kan bli rekryteringshämmande, måste detta bli fallet i ännu högre grad om denna bestämmelse skrives in i värnpliktslagen.

Jag tycker att lagtexten är litet kategoriskt utformad. Jag är inte fullt på det klara med om en aspirant som avbryter sin utbildning ändå är tvungen att fortsätta utbildningen under dessa 200 dagar. Det är av den anledningen som vi vill ha bort denna paragraf i värnpliktslagen.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Det ligger till på det sättet beträffande meningsmotsättningen mellan utskottets flertal och reservanterna — om vi skall tala om flertal i detta sammanhang, när det ju är lika många på båda sidorna — att vi inte är riktigt på det klara med om bestämmelsen behövs och att reservanterna inte är på det klara med om den skall utslutas. Då tycker jag att man befinner sig på säkrare grund, om man litar på att de, som föreslagit bestämmelsen i propositionen, har reda på vilket som är det riktiga.

Ang. bestämmelser i värnpliktslagen om utbildningstiden för reservofficerare

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! På det sättet skall jag lägga mig i debatten, att jag skall ta upp herr Ringabys misstankar om att den bestämmelse det här gäller i värnpliktslagen kommer att försvåra rekryteringen av reservofficerare. Jag tror att dessa farhågor bygger på en missuppfattning, eftersom Kungl. Maj:t här skall utfärda bestämmelser om på vilka grunder den som vill bli fri från reservofficersutbildningen skall kunna bli det. Dessa bestämmelser är inte utfärdade, men de är utarbetade, och därför vet jag att de — när de träder i kraft — inte kommer att försvåra den rekrytering av reservofficerare som vi alla önskar.

Jag har inte nu haft tillfälle att göra jämförelser med de gamla bestämmelserna, men de bestämmelser som vi utfärdar i anslutning till denna lag binder — om lagen blir antagen av riksdagen — inte reservofficeren hårdade än han skulle bindas om riksdagen avslår förslaget och Kungl. Maj:t själv skall utfärda bestämmelser. Om riksdagen inte antar denna lagändring ankommer det på Kungl. Maj:t att utfärda de bestämmelser som fordras, men bestämmelsernas intagande i värnpliktslagen är ju tillkommet i syfte att skapa en rationellare ordning. Det förhåller sig så, som herr förste vice talmannen har sagt, att utbildningen för reservofficerare, värnpliktiga officerare och även officerare på aktiv stat sammanfaller fram till kadettskolan. Det är praktiskt taget samma utbildning, och eftersom vi i värnpliktslagen har bestämmelser om den extra tjänstgöring på 180 dagar som de värnpliktiga officerarna skall göra, så menar vi att det är en rationell och riktig ordning att man också nu för in bestämmelser om den ökade extra utbildning som reservofficerarna skall undergå. Jag ber att få fästa uppmärksamheten vid att de värnpliktiga officerarna utbildas efter eget åtagande. Det är ett frivilligt åtagande, och därför kan jag inte alls förstå det motstånd som här har visat sig.

Beslut fattades i förra veckan av riksdagen om befälsordningen. Jag anmälde

då att jag samtidigt lagt fram ett förslag om ändring av värnpliktslagen, och det mötte ingen invändning i debatten i riksdagen, och det fanns heller ingen invändning emot det i statsutskottets utlåtande. När vi nu skall ta den nya bestämmelsen kommer det emellertid en reservation, och det förvånar mig. Nu när vi har hört herr Ringabys förklaring kan jag förstå det, men enligt min mening bygger den på ett missförstånd.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för dessa ytterligare kompletterande upplysningar. Jag tolkar hans anförande så att aspiranterna inte kommer att knytas alltför hårt vid dessa 200 dagar, men jag har ännu inte blivit så förkrossande övertygad om att det är nödvändigt att ha denna paragraf i värnpliktslagen att jag kan ändra mening. Därför står jag fast vid mitt yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Ringaby begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Ang. bestämmelser i värnpliktslagen om utbildningstiden för reservofficerare

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ringaby* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 59.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag avser att föreslå kammaren att dagens plenum avbrytes omkring kl. 16.30.

Fredagen den 27 dennes hålles arbetsplenum med början kl. 11.00. Det torde bli erforderligt att då låta plenum fortsätta jämväl på kvällen.

I anledning av att kamrarna i vissa ärenden stannat i skilda beslut blir det nödvändigt att för företagande av gemensamma omröstningar hålla plenum även lördagen den 28 dennes. Detta plenum kommer att börja kl. 10.00.

Det är icke ännu möjligt att avgöra om nämnda plenum på lördag blir sessionens sista eller om det blir nödvändigt att hålla plenum även i nästa vecka.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 17 i vad densamma avser förslag till ändrad lydelse av 1 kap. 8 § tryckfrihetsförordningen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i regeringsformen m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

Till konstitutionsutskottet hade båda kamrarna den 22 april 1960 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlämnad proposition, nr 143, vari Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementets ärenden för den 1 april 1960, till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlagt förslag till 1) ändrad lydelse av 28 § regeringsformen; 2) upphävande av 31 § regeringsformen; samt 3) ändrad lydelse av 51 § riksdagsordningen.

I propositionen hade för det första föreslagits en uppmjukning av regeringsformens bestämmelser om svenskt medborgarskap såsom villkor för erhållande av statstjänst. Förslaget innebar, att vissa grupper av tjänster — nämligen de, vilka krävde medicinsk eller teknisk utbildning — i vidgad utsträckning skulle stå öppna även för utlänningar. Nu gällande krav på att utlänning skulle vara av utmärkt förtjänst för att komma i fråga till vissa befattningar skulle enligt förslaget borttagas.

För att den i regeringsformen upptagna bestämmelsen att stadsfullmäktige skulle avgiva förslag vid tillsättande av befattning såsom borgmästare eller rådmän icke skulle omöjliggöra ett eventuellt förstärkande av rådhusrätterna redan inom den valperiod som började 1961 hade vidare föreslagits, att nämnda grundlagsbestämmelse skulle upphävas.

Slutligen hade i propositionen föreslagits slopande av det i riksdagsordningen uppställda förbudet för talman att delta i kammares omröstning.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft följande i anledning av propositionen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 670 i första kammaren av herrar *Schött* och *Bergh, Ragnar*, samt nr 827 i andra kammaren av herr *Björkman m. fl.*,

dels de likalydande motionerna nr 669 i första kammaren av herr *Osvald*

och nr 828 i andra kammaren av herr *Gustafsson* i Göteborg,

dels motionen nr 829 i andra kammaren av herr *Rylander m. fl.*,

dels ock de likalydande motionerna nr 650 i första kammaren av herr *Sveningsson* och nr 803 i andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås.

I motionerna I: 670 och II: 827 hade hemställts, att riksdagen måtte avslå det framlagda förslaget om ändrad lydelse av § 28 regeringsformen.

I motionerna I: 669 och II: 828 hade hemställts, att riksdagen för grundlagsenlig behandling måtte antaga förslaget till ändrad lydelse av § 28 regeringsformen med den ändringen, att andra punkten erhöles i motionerna angiven lydelse; vilket förslag avsåg, att jämväl befattningar, av vilkas innehavare krävdes naturvetenskaplig utbildning, måtte öppnas för utländska medborgare.

Motionen II: 829 utmynnade i en hemställan, att riksdagen till grundlagsenlig behandling måtte antaga — utom det i propositionen intagna förslaget till ändring av regeringsformen § 28 — även det vid propositionen såsom bilaga A fogade förslaget till grundlagsändringar.

Nämnda bilaga A, vilken jämväl funnes fogad vid detta utlåtande, var ett förslag till grundlagsändringar, som i delbetänkande framlagts av en med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallad utredningsman för översyn av bestämmelserna i § 28 regeringsformen om svenskt medborgarskap såsom villkor för erhållande av statstjänst.

Utredningsmannens förslag innebar, att endast vissa för statslivet väsentliga ämbeten och uppdrag grundlagsenligt skulle vara förbehållna svenska medborgare. Sålunda hade föreslagits att i grundlagen skulle fastslås, att till statsråd, justitieråd, regeringsråd och justietiekanter endast svensk medborgare skulle kunna utnämnas. Grundlagsenligt krav på svenskt medborgarskap skulle vidare enligt förslaget upprätthållas i fråga om övriga i 35 § regeringsformen

nämnda förtroendesysslor och med dem jämförliga chefstjänster, domar- och officersbefattningar samt biskopsämbeten. Beträffande övriga statstjänster hade utredningen visserligen utgått från att medborgarskapskrav i ganska vidsträckt omfattning måste upprätthållas med anledning bland annat av säkerhetssynpunkter. Närmare bestämmelser härom avsåges emellertid ej skola ingå i grundlagen, utan utredningen hade föreslagit, att frågan skulle regleras i en av Konung och riksdag gemensamt stiftad lag. Några närmare överväganden angående innehållet i den ifrågavarande lagstiftningen hade ej redovisats av utredningen i denna etapp av utredningsarbetet.

I motionerna I: 650 och II: 803 hade hemställts, att riksdagen måtte avslå det framlagda förslaget om ändrad lydelse av 51 § riksdagsordningen.

Utskottet — som indelat sitt utlåtande i tre särskilda, med A—C betecknade avdelningar — hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt.

A) att riksdagen — med förklaring att det i förevarande proposition, nr 143, framlagda förslaget till ändrad lydelse av § 28 regeringsformen icke kunnat i oförändrat skick antagas — i anledning av propositionen och motionerna I: 669 och II: 828 ävensom med avslag å motionerna I: 670 och II: 827 samt motionen II: 829 såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling måtte antaga under avdelningen infört förslag till ändrad lydelse av § 28 regeringsformen;

B) att riksdagen — med bifall till förevarande proposition, nr 143, såvitt avsåge förslaget om upphävande av § 31 regeringsformen — såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling måtte antaga under denna avdelning infört förslag till upphävande av § 31 regeringsformen;

C) att riksdagen — med bifall till förevarande proposition, nr 143, såvitt avsåge förslaget till ändrad lydelse av § 51 riksdagsordningen och med avslag å motionerna I: 650 och II: 803 — såsom vilande för vidare grundlagsenlig

Svenskt medborgarskap såsom villkor för erhållande av statstjänst

behandling måtte antaga under avdelningen infört förslag till ändrad lydelse av § 51 riksdagsordningen.

Det under A införda förslaget skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag därutinnan, att den grupp befattningar, som skulle öppnas för utländska medborgare, vidgades till att omfatta jämväl befattningar, av vilkas innehavare krävdes naturvetenskaplig utbildning.

Vid utlåtandet hade reservationer avgivits

beträffande avdelning A

1) av herrar *Ollén, Georg Pettersson, Hedblom och von Friesen*, vilka på införda skäl hemställt, att riksdagen — med bifall till motionen II: 829 — måtte för vidare grundlagsenlig behandling antaga, utom det »i propositionen» framlagda förslaget till ändrad lydelse av § 28 regeringsformen, jämväl det såsom bilaga A till utlåtandet fogade förslaget till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen;

2) av herrar *Pettersson i Norregård, Sveningsson, Nils-Eric Gustafsson, Axel Emanuel Andersson och Braconier* samt fru *Sjöqvist*, vilka på åberopade grunder hemställt, att riksdagen med bifall till motionerna I: 670 och II: 827 måtte avslå »det i förevarande proposition framlagda förslaget» till ändrad lydelse av § 28 regeringsformen;

beträffande avdelning C

av herrar *Pettersson i Norregård, Ollén, Sveningsson, Nils-Eric Gustafsson, Axel Emanuel Andersson, Hedblom, von Friesen, Braconier och Hammar* samt fru *Sjöqvist*, vilka av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå det i propositionen framlagda förslaget till ändrad lydelse av § 51 riksdagsordningen.

Vid utlåtandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herr *von Friesen* beträffande avdelning C.

Herr TALMANNEN yttrade:

Anföranden i anledning av konstitutionsutskottets nu föredragna utlåtande

torde anknytas avdelningsvis till vad utskottet hemställt, så att först debatteras de grundlagsändringsförslag, som upptagas under avdelning A, därefter det under B upptagna och slutligen det under C upptagna.

Svenskt medborgarskap såsom villkor för erhållande av statstjänst (avdelning A i utskottets hemställan)

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Konstitutionsutskottets utlåtande nr 22 liksom Kungl. Maj:ts proposition nr 143 gäller förslag om vilande grundlagsändring beträffande §§ 28 och 31 i regeringsformen samt § 51 i riksdagsordningen. Det under avdelning A i utskottsutlåtandet redovisade förslaget gäller frågan om svenskt medborgarskap såsom villkor för erhållandet av statstjänst.

Som säkert alla känner till finns redan nu möjlighet för utländsk medborgare att få av Kungl. Maj:t utfärdad fullmakt och bli befordrad i vissa tjänster. Det gäller lärartjänster vid universiteten och andra läroanstalter, det gäller läkartjänster o. s. v., men regeringsformen säger i sin nuvarande lydelse, att när Kungl. Maj:t skall utnämna utländska medborgare till sådana tjänster, skall det vara män och kvinnor av utmärkt förtjänst. Det räcker inte med behörighet och kvalifikationer i vanlig ordning, det fordras kvalifikationer av utmärkt förtjänst.

Nu finns det på olika avsnitt i samhället brist på folk, och det finns ett behov av att kunna utnyttja utländska medborgare som är villiga att ställa sig till förfogande för svenska intressen. Det är alldeles klart att bestämmelsen att kvalifikationerna skall vara av utmärkt förtjänst lägger vissa hinder i vägen för utländska sökande. Vid olika tillfällen har också framlagts förslag att denna bestämmelse skall ändras. Efter förslag i olika sammanhang beslöt de nordiska utrikesministrarna år 1953 att de grundlagsmässiga hindren borde undanröjas och medborgarna i de nordiska länderna

Svenskt medborgarskap såsom villkor för erhållande av statstjänst

jämställas med varandra när det gällde statstjänst. Efter rekommendation av Nordiska rådet har den gjorts en internordisk utredning som blev klar förra året, alltså 1959. Ledamoten av andra kammaren landshövding Rylander har haft Kungl. Maj:ts uppdrag att göra en översyn av § 28 regeringsformen om svenskt medborgarskap såsom villkor för tillsättande av statstjänst. Med anledning av det förslag herr Rylander framlagt i ett delbetänkande, avlämnat den 11 januari i år, har Kungl. Maj:t avgett sitt **förslag**.

Utredningsmannen hävdar den uppfattningen att samtidigt som man i grundlagen tar bort uttrycket »av utmärkt förtjänst», måste antagas en i vanlig ordning av regering och riksdag stiftad lag som reglerar tillsättandet av utländska medborgare i svensk statstjänst. Justitieministern delar också den uppfattningen att här måste bli en särskild lagstiftning. Något utredningsförslag om denna nya lagstiftning är ännu inte färdigt, men Kungl. Maj:t har ändå lagt fram förslag om ändring i grundlagen.

Den föreslagna grundlagsändringen har varit föremål för ett mycket omfattande remissförfarande. Ett mycket stort antal tungt vägande remissinstanser är tveksamma och avstyrker av olika skäl att grundlagsändringen lägges fram och beslutas såsom vilande vid denna tidpunkt. Jag vet inte om man någonsin har kunnat finna så mycket tveksamhet i en kunglig proposition som i denna med så många förslag i avstyrkande riktning, men trots detta har man kommit fram till ett förslag om ändring av grundlagen.

Denna sak är även föremål för behandling i författningsutredningen, och detta är ytterligare en anledning till att inte nu skynda fram med ett beslut. Också departementschefen är ytterst tveksam med anledning av att så många remissinstanser gjort avstyrkande uttalanden, och även han argumenterar mycket långt för att inte nu ta ställning till denna i många fall ändå mycket betydelsefulla fråga.

Jag kan inte underlåta att här erinra om vad justitieministern uttalar i ett avsnitt av propositionen: »I likhet med flera remissinstanser anser jag det emellertid vanskligt att taga definitiv ställning till den tillämnade reformen utan att närmare utredning verkställts beträffande utformningen av den särskilda lag, som skulle komplettera grundlagens bestämmelser. En överblick över hela fältet av de problem, som på förevarande område gör sig gällande, synes nödvändig, innan mera genomgripande ändringar i grundlagens nuvarande bestämmelser vidtages. Denna överblick kan vinnas endast om grundlagsbestämmelserna och föreskrifterna i den särskilda lagen överväges i ett sammanhang. Enligt det anförda», fortsätter statsrådet, »bör det ankomma på utredningen att fullfölja förberedelserna till reformen genom att — efter de riktlinjer jag angivit och med beaktande av de synpunkter som framkommit vid remissbehandlingen av det nu föreliggande betänkandet — utarbeta förslag till den särskilda lag, vilken förutsättes komma att innefatta den närmare regleringen av förevarande fråga. Även utformningen av grundlagsreglerna bör i samband härmed på nytt övervägas.»

Meningen med föreliggande förslag, att såsom vilande grundlagsförslag redan nu operera bort vissa bestämmelser, är väl att man inte under fyra år framöver skall vara bunden av dessa bestämmelser i grundlagen som man nu vill upphäva, men att på detta sätt i en oviss och oklar situation av så att säga beredskapsskal antaga ett vilande grundlagsförslag är inte en vanlig ordning. Man bör särskilt uppmärksamma justitieministerns motivering, att, när det fullständiga lagförslaget kommer, en ny översyn bör ske av grundlagsbestämmelserna. Därmed är enligt min mening vad som i dag skall beslutas rätt meningslöst.

I anslutning till Kungl. Maj:ts proposition har det väckts en motion, nr 670 i denna kammare, likalydande med nr 827 i andra kammaren, där motionärerna

Svenskt medborgarskap såsom villkor för erhållande av statstjänst

ytterligare utvecklar de många tveksamma och avstyrkande remissinstansernas uttalanden. I denna motion framhålls att det redan nu föreligger inte obetydliga möjligheter att låta utländska medborgare få tillträde till svenska statliga och kommunala tjänster och att frågan inte är av så brådslande natur. I reservation 2 har vi anslutit oss till motionärernas uppfattning.

Nu har det, herr talman, blivit ett skrivfel vid utskrivningen av klämman i reservation nr 2 under avdelning A av herr Pettersson i Norregård m. fl. Den skall lyda: »Med stöd av vad sålunda anförts hemställer vi, att riksdagen med bifall till motionerna I: 670 och II: 827 måtte avslå framlagda förslag till ändrad lydelse av § 28 regeringsformen.»

Till reservation nr 2 med denna ändrade kläm ber jag, herr talman, att få yrka bifall.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Efter herr Sveningssons utförliga anförande, som också innehöll en hel del upplysningar om ärendets gång, kan jag fatta mig ganska kort.

Jag vill framhålla för kammarens ärade ledamöter att utskottsförslaget har fått formen av en kompromiss, som mycket nära ansluter sig till den Kungl. propositionen. Det har förelegat ett flertal motioner till behandling, och det finns tvenne reservationer, som går i rakt motsatt riktning.

De reservanter som står för den första reservationen vill gå längre än Kungl. Maj:t och utskottet har gått. De vill att riksdagen såsom vilande skall antaga också det grundlagsförslag som utredningsmannen har utarbetat. Justitieministern har tvekat inför detta, då han förmenar att det förslaget inte är slutgiltigt utan kommer att överarbetas. Utskottets majoritet har anslutit sig till departementschefens mening och vill således icke gå lika långt som reservanterna.

Reservation 2, för vilken herr Sve-

ningsson här nyss talade, är av rakt motsatt innebörd — däri yrkas avslag på det framlagda förslaget till ändring av regeringsformen.

Utskottet har gjort en liten justering i Kungl. Maj:ts förslag och även skjutit in ordet »naturvetenskaplig» där Kungl. Maj:t talar om medicinsk eller teknisk utbildning. Utskottets majoritet har kommit till den uppfattningen att det är nyttigt att ha en bestämmelse sådan som denna — vi kan därmed få tjänsteinnehavare som kan göra landet nytta. Också ur allmänt nordiska synpunkter vill vi biträda ett sådant förslag, och vi tror att det kommer att hålla vid en framtida prövning.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna avdelning.

Herr PETTERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! Som framgick av vad konstitutionsutskottets ordförande sade finns det två reservationer fogade till utlåtandet i denna del. Jag ber att med några ord få klargöra varför jag återfinnes bland undertecknarna av den ena reservationen.

Frågan om önskvärdheten av ändrade regler i syfte att öka möjligheterna för utländsk medborgare att vinna anställning i statstjänst i Sverige har varit uppmärksammas under många år och har varit föremål för riksdagens behandling vid flera tillfällen. En utredningsman har tillsatts, och han sitter fortfarande. Han har framlämnat ett delbetänkande med förslag till ändringar i grundlagen. Dessa ändringar skall sedan följas av förslag till ytterligare bestämmelser, vilka dock inte har grundlags karaktär.

Då riksdagen nu såsom vilande skall anta dessa förslag till ändringar i grundlagen har jag ansett att vi också borde taga med de ändringar som utredningsmannen funnit önskvärt att genomföra. Riksdagen skall ju nu inte fatta slutgiltigt beslut, utan det skall ske först vid ett senare tillfälle. Det förslag som utredningsmannen framlagt är generösare än

Svenskt medborgarskap såsom villkor för erhållande av statstjänst

Kungl. Maj:ts proposition. Det kan tänkas att under den tid som kommer att förflyta till dess att riksdagen fattar slutgiltigt beslut sådana ting kan inträffa som motiverar att vi då inför dessa generösare bestämmelser. Jag anser därför att riksdagen såsom vilande bör anta inte bara Kungl. Maj:ts av utskottet ändrade förslag utan också utredningsmannens generösare förslag. Därmed har riksdagen som sagt inte tagit slutlig ställning, utan det kommer att ske först vid det tillfälle då grundlagen definitivt antas.

Detta är, herr talman, motiveringen till att jag återfinns bland reservanterna. Jag kommer alltså att rösta för både utskottets förslag och reservationen.

Det har emellertid även i denna reservation insmugit sig ett fel. Om riksdagen skulle anta vår reservation sådan den nu föreligger skulle det innebära att vi finge vilande tre grundlagsändringsförslag, dels Kungl. Maj:ts förslag sådant det återfinnes i propositionen, dels utskottets förslag och dels reservanternas förslag. Det står nämligen i reservationens kläm, »att riksdagen — med bifall till motionen II: 829 — måtte för vidare grundlagsenlig behandling antaga, utom det i propositionen framlagda förslaget till ändrad lydelse» o. s. v. Detta är fel, vilket reservanterna tyvärr inte uppmärksammat. Det skall stå »utom det av utskottet framlagda förslaget till ändrad lydelse». Om riksdagen antar även reservanternas förslag innebär det alltså att det blir två vilande grundlagsändringsförslag, dels utskottets förslag och dels det förslag som återfinnes som bilaga A till konstitutionsutskottets utlåtande.

Jag ber, herr talman, att få yrka att jämväl det såsom bilaga A till utlåtandet fogade förslaget måtte antagas som vilande grundlagsförslag.

Herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! Denna fråga om ändringar i regeringsformen beträffande villkoret om svenskt medborgarskap för att inneha ordinarie statstjänst är såsom

tidigare sagts här i debatten inte ny, utan den har diskuterats tidigare både här i riksdagen och i Nordiska rådet. Det har sedan länge varit klart att det är nödvändigt att åstadkomma en upp-
mjukning av dessa bestämmelser, som är alltför restriktiva, och detta inte minst med hänsyn till önskemålet att den gemensamma nordiska arbetsmarknaden också skall kunna omfatta akademiker.

Det gäller här en grundlagsfråga, varför riksdagen inte kan fatta definitivt beslut i dag. Det föreliggande utredningsförslaget går på den linjen att ur grundlagarna skall tas bort så gott som alla bestämmelser om villkoret att man skall ha svenskt medborgarskap för att kunna erhålla statstjänst. I särskild lag skall sedan anges i vilka fall svenskt medborgarskap alltför lätt skall erfordras för erhållande av statstjänst. Jag har ansett det vara en brist i utredningsmannens förslag att vi inte samtidigt har fått se denna särskilda lag och hur den skall utformas. Det är svårt att överblicka hela materian och binda sig för en slutgiltig utformning av grundlagsbestämmelserna innan man har klart för sig hur denna andra lag skall se ut.

Herr Sveningsson påstod att han sällan sett en proposition som innehåller så mycket tveksamhet och att jag själv skulle ha varit mycket tveksam. Det är inte rätt att läsa propositionen på det sättet. Vad jag har sagt är att det är vanskligt att ta ställning till utredningsmannens förslag innan vi har fått se den särskilda lagen. Därför har jag kommit till den ståndpunkten att jag inte nu borde rekommendera riksdagen att antaga utredningsmannens förslag men att vi med hänsyn till det trängande behovet av ändringar bör göra ett provisorium för de närmaste fyra åren. Propositionen har därför kommit att innefatta förslag till ändringar i två hänseenden, dels skall man öka möjligheterna för personer med medicinsk eller teknisk utbildning att villkorslöst inneha svensk statsanställning, dels skall kravet på särskild förtjänst avskaffas. Det är de prak-

Talmännens rösträtt

tiska kraven som har föranlett oss att lägga fram en proposition om ändringar i dessa hänseenden. Det föreligger ju ett förslag till överenskommelse om gemensam nordisk arbetsmarknad för läkare. För att den överenskommelsen för Sveriges del skall kunna få någon större betydelse är det erforderligt med en ändring på denna punkt. Behovet av tekniker är så stort här i landet att det är nödvändigt att vi även för deras vidkommande får till stånd en uppmjukning av de nuvarande bestämmelserna.

Då vi i departementet beredde propositionsförslaget, övervägde vi också att ta med naturvetenskaplig utbildning — som framhålles i utskottsutlåtandet är det ju svårt att dra en gräns mellan teknisk utbildning och naturvetenskaplig — men eftersom vi avsåg att grundlagsändringen endast skulle tillgodose de allra mest trängande behoven beslöt vi efter ingående övervägande att utelämnat de naturvetenskapliga befattningarna. När nu utskottsmajoriteten tillstyrker att också den gruppen kommer med, vill jag dock inte rikta någon erinran mot det förslaget.

I den första reservationen beträffande denna avdelning har begärts att förutom utskottets förslag också skulle antagas såsom vilande det förslag till grundlagsändringar som framlagts av utredningen. I och för sig är det naturligtvis ingenting att invända mot att riksdagen under nästa valperiod får möjligheten att välja mellan dessa båda förslag. Men som jag tidigare sagt har jag funnit det vanskligt att ta definitiv ställning till utredningens förslag innan den särskilda lagstiftningen, som skall ansluta till det, har framlagts. Och under alla förhållanden torde det vara nödvändigt att utredningsförslaget inte i oförändrat skick antages såsom vilande. Det framgår ju av redogörelsen på s. 17 och 18 i propositionen att många remissmyndigheter gjort detaljinvändningar mot utredningens förslag till lydelse av denna grundlagsparagraf, och jag anser mig därför inte kunna rekommendera kamraren att anta den av utredningen fö-

reslagna texten som vilande utan att denna remisskritik fått närmare övervägas.

Talmännens rösträtt (avdelning C i utskottets hemställan)

Herr OLLEN (fp):

Herr talman! Regeringsförslaget om slopande av det i riksdagsordningen uppställda förbudet för talmän att delta i kamrarnas omröstningar är enligt min mening ur flera synpunkter mycket anmärkningsvärt.

Då det numera och alltsedan 1921 är riksdagen som väljer talmän och deras både skyldigheter och rättigheter är klart fixerade i riksdagsordningen, ankommer det enligt min uppfattning på riksdagen själv att ta initiativ, om riksdagen önskar några förändringar på detta område. Men dylika initiativ har icke tagits, och några framställningar till Kungl. Maj:t har icke gjorts. Det måste då anses som anmärkningsvärt att regeringen oombedd hastar åstad med ett ändringsförslag som detta om talmannens rösträtt. Regeringen är ofta mycket senfärdig när det gäller att framlägga förslag som riksdagen begär, men i detta speciella fall visar den en påfallande iver att förära riksdagen en reform som denna icke själv har begärt.

Detta kan i och för sig betraktas som ovanligt, men ännu ovanligare är att, om regeringen anser sig böra framlägga ett förslag, den ej heller presterar en allsidig och nöjaktig belysning. Justitieministern har dock inte ansett detta behövt, och han har inte åstadkommit ens skymten av utredning, varför riksdagens ledamöter har att ta ställning utan dylik saklig vägledning. Detta är enligt min åsikt ännu mer anmärkningsvärt.

Jag vill ingalunda göra gällande, herr talman, att denna fråga om talmannens rösträtt rent konstitutionellt hör till de stora frågorna. Men den är så pass viktig och svårbedömlig, att den förvisso icke bör lösas i brådskans tecken.

När vi i vår reservation framhåller

Talmännens rösträtt

att de skilda stadganden, som reglerar talmännens rättigheter och skyldigheter, har ett sådant samband med varandra att det icke låter sig göra att utan en grundlig översyn av samtliga hithörande författningsbestämmelser genomföra ändringar, så ligger i detta yttrande ett minimikrav. Man frågar sig exempelvis: Är det rimligt att ge talmannen rösträtt utan att samtidigt ge honom rätt att motivera sitt ställningstagande? Men inte ens ett sådant näraliggande problem tas upp till behandling i regeringsförslaget.

Det enda skälet för en reform enligt regeringsförslaget är påpekandet, att en talman också är vald till riksdagsman i vanlig ordning och att han därför även med sin röst bör delta i avgörandet av ärendena. Jag skall, herr talman, varken övervärdera eller undervärdera detta skäl. Men när det gäller en författningsreform kan frågan icke lösas isolerat, utan lösningen måste inpassas som en sten i en fast byggnad. Och när det är allmänt bekant att författningsutredningen tagit sig an denna fråga, finns det enligt min mening ingen rimlig anledning att nu i en hast forcera fram en lösning. Rent politiskt eller snarare rent partipolitiskt kan det givetvis för regeringen och det socialdemokratiska partiet vara en fördel att få en talmansröst i andra kammaren snarast möjligt, men jag tror inte att vi bör lösa våra författningsfrågor, vare sig större eller mindre, efter kortsiktiga partihänsyn.

Jag skall till sist, herr talman, blott beröra utskottsutlåtandet med några få ord. Det ger enligt min mening föga vägledning. Är regeringsförslaget otillfredsställande, så är utskottsutlåtandet det icke mindre. Man står där och väger: Å ena sidan kan det sägas så, å andra sidan kan det sägas någonting annat. Till sist tippar dock vågen över till regeringsförslagets favör, och någonting annat var ju inte att vänta. Om jag kunde vitsa, skulle jag säga att det finns »mycket av Kling men föga av klang» i detta utskottsutlåtande.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Det har framhållits av herr Ollén, att denna fråga om talmansrösten inte är någon stor fråga. Jag skulle för min del vilja säga att det är både en liten och en stor fråga. Det är en liten fråga i det avseendet, att det gäller bara en röst i vardera kammaren, men det är en stor principiell fråga på det sättet, att det här gäller att bryta en gammal ordning, en gammal tradition, som praktiskt taget alltid varit gällande, en fråga varom det aldrig tidigare varit några delade meningar eller några politiska tvister. Alla partier har alltid tidigare godtagit denna ordning, att talmannen vid beslutens fattande skall intaga en fullständigt neutral ställning. Man har enigt haft den uppfattningen, att talmannens fria oberoende och självständiga ställning, höjd över partierna, varit en värdefull tillgång för den svenska riksdagen.

Att frågan om talmannens rösträtt nu föres fram av regeringen och regeringspartiet har väckt uppseende i vida kretsar. Även om vi här i riksdagen är vana vid en del överraskningar, måste ändå detta förslag räknas som en stor överraskning. Man hade inte väntat att regeringen — såsom herr Ollén här också har sagt — skulle komma med en egen grundlagsreform, utan att frågan — såsom herr Ollén också framhöll — har varit föremål för någon som helst utredning i vanlig ordning. Det är alldeles riktigt, att inte en skynt av utredning har förekommit. Man har, och det är rätt underligt — vilket också påpekades av herr Ollén — under en lång följd av år skjutit det ena förslaget efter det andra på framtiden på grund av författningsutredningen, som ändå under de närmaste åren skall komma med sina förslag. För den brådska, som det har blivit med talmansrösten, finns det ingen motivering.

Det är också en fråga, som man kan säga inte tidigare har varit aktualiserad. Jag vill, liksom herr Ollén, framhålla att det är en fråga som ligger alldeles särskilt till för just riksdagen att aktualisera. Riksdagsmännen brukar ju

Talmännens rösträtt

vara mycket uppslagsrika och motionsledes föra fram de mest skilda förslag, men om talmannens rösträtt har det som känt är aldrig varit någon motion att man härvidlag borde införa en annan ordning än den som för närvarande är gällande. Det är mycket som talar för att vi även för framtiden borde ha kvar den ordningen, att talmannen skall intaga en neutral och oberoende ställning vid utövat av sitt höga ämbete.

Jag har stora sympatier för herr von Friesens uttalande i hans särskilda yttrande, där det sägs att innehavarna av riksdagens främsta förtroendeposter icke, vare sig i riksdagen eller utanför riksdagen, skall betraktas som parti-representanter. Det skulle för min del få förebringas en mycket stark motivering för en ändring i nuvarande ordning, om jag skulle kunna övertygas om en annan uppfattning. Jag är ganska säker på att om de nuvarande talmännen i dag hade yttranderätt i denna fråga och således tillfälle att uttala sin innersta mening, skulle vi säkert få höra att de inte har några anspråk på att belönas med ett par voteringsknappar, och säkert är det inte de själva som gjort någon framställning att få denna belöning.

Nu har man motiverat förslaget med att det inte är rättvist, att väljarna i en valkrets skall släppa till sina röster till en talman och att dessa röster sedan inte blir använda när viktiga beslut skall fattas. Man har utan tvivel ett mycket svagt underlag för en sådan uppfattning. Jag skulle vilja säga: framlägg bevisen för att valmännen i någon valkrets, som har släppt till de röster, med vilka en talman blivit vald till riksdagsman, har gjort någon framställning till Kungl. Maj:t att nu måste det ordnas så i riksdagen att de får samma utdelning av sina röster, när besluten fattas, som väljarna i andra valkretsar! Jag är alldeles säker på att det inte har gjorts några sådana framställningar vare sig från Örebro län eller från andrakammarvalkretsen i norra Älvsborg. Nej, väljarna i de valkretsar, som släppt till talmansrösterna, har säkert alltid varit nöjda med att de valt en representant som var så värdig att

han ansetts skickad för talmansuppgiften och fått denna höga förtroendeställning i riksdagen.

När det under utskottsbehandlingen efterlystes någon som kände till att det vid något tillfälle förelegat svårigheter att välja talman av den orsaken att den valde fick avstå sin rösträtt i voteringsarna, så fanns det ingen som hört talas om att ett sådant bekymmer någonsin förelegat. Säkerligen har utseendet av talmän inte heller vållat något bekymmer på det sättet att det uppstått tvist mellan partierna eller att ett parti någonsin skulle ha förklarat att de inte ville släppa till en ledamot till talmansposten på grund av att det då förlorade en röst i kammaren. Nej, så småsint har man inte handlat, utan i stället har man från samtliga partiers sida med tacksamhet accepterat den plats man fått vid talmansbordet, och alla partier har säkert haft den uppfattningen att även den förlorade talmansrösten har haft sitt stora värde för partiet.

Nu kommer nog från utskottsmajoritetens sida att sägas att det finns en del länder, där talmannen i parlamentet har rösträtt och i en del fall även utslagsröst. Javisst finns det länder med parlament som har det på det sättet. Men detta är inget motiv för att vi inte skulle kunna vänta med att ta upp frågan i dess stora och rätta sammanhang när författningsutredningen blivit färdig med sitt förslag.

Vad är då orsaken till detta i år så omotiverade förslag? Det är utan tvekan lottmajoriteten i andra kammaren som är orsaken. Det har nu under ett par år varit så, att man inte i förväg alltid kunnat veta hur ett ärende där skulle komma att avgöras. Man har kunnat bli tvungen att tillgripa lottdragning, och så har också skett i vissa fall. Man räknar emellertid alldeles säkert fel när man är så angelägen att införliva talmansrösten i andra kammaren med det socialdemokratiska röstförrådet. Det har aldrig hänt och kommer säkert inte heller att hända vid höstens val att antalet mandat blir precis detsamma för de olika partierna som det varit tidigare. Med

Talmännens rösträtt

mycket stor sannolikhet får vi aldrig mer uppleva en valperiod med den lottmajoritet som förelegat i andra kammaren efter junivalen 1958. Antingen blir det några röster mer eller några röster mindre på den ena eller andra sidan om rågången mellan de borgerliga och de icke borgerliga. Den manöver man här avser att göra med talmansrösten kommer säkerligen inte att leda till åsyftat resultat.

Det föreligger en enhällig reservation från högern, centerpartiets och folkpartiets representanter i konstitutionsutskottet; frågan om vilken del av utskottet som skulle stå för dess utlåtande avgjordes ju genom lottdragning. I denna reservation har yrkats avslag på Kungl. Maj:ts proposition i vad gäller talmannens rösträtt. Vi har yrkat avslag med den motiveringen att det inte finns något skäl att bryta ut denna fråga ur författningsutredningens arbete och handla i panikstämning. Alla skäl talar för att vi bör vänta med att ta ställning till frågan till dess författningsutredningens förslag föreligger, då frågan som sagt kan behandlas i sitt stora och rätta sammanhang.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Pettersson i Norregård m. fl. beträffande avdelning C i konstitutionsutskottets utlåtande nr 22.

Häri instämde herr *Ewerlöf* (h).

Herr **ELMGREN** (s):

Herr talman! Tillåt mig börja med att fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på att det har blivit ett tryckfel i utskottsutlåtandet. Hälften av en mening överst på s. 12 har nämligen fallit bort, och jag vill upplysa om att den meningens skall lyda så här: »Från och med riksdagsordningens tillkomst år 1866 kom Konungens utnämningsrätt att omfatta kamrarnas talmän och vice talmän.» Första delen av satsen har som sagt fallit bort, men genom det utdelade kartongbladet har tryckfelet korrigerats.

Herr Ollén sade, att det »inte var nå-

gon klang» i propositionen. Tillåt mig då säga att vad debatten hittills beträffar har den åtminstone utmärkts av litet efterklang, vilket kanske i någon mån kan fylla den påtalade bristen.

Herr Ollén fann det synnerligen anmärkningsvärt att regeringen oombedd har sprungit fram, såsom han uttryckte sig, med detta förslag. Jag skall bara till detta säga, att den riksdagsgrupp, som jag tillhör, helt har solidariserat sig med regeringen i denna fråga. Ärendet har varit föremål för behandling i denna grupp innan det lades fram.

Herr Ollén sade också någonting om att det är underligt att propositionen inte innehåller någonting om talmännens möjligheter att motivera sitt ställningstagande. Jag tror inte att det är någon svårare fråga att lösa, herr Ollén, för den som känner till hur det går till vid internationella sammankomster. Där har man en metod som kallas »explanation of vote», varvid man antingen före eller också efter ett besluts fattande avger en röstförklaring. Vi har möjlighet att tillämpa samma system här, så det är väl inget svårare problem att åstadkomma en möjlighet för talmännen att uttrycka sin mening.

Det är intressant att se, att de som står för reservationen är delade i två läger. Somliga delar den mening som herr von Friesen i andra kammaren har givit uttryck åt och som herr Sveningsson anslöt sig till, nämligen att man principiellt inte vill vara med om att talmannen skall ha rösträtt. Den andra gruppen menar att det nog kan finnas skäl för att talmännen skall ha rösträtt, men man pekar på olika orsaker till att någon ändring inte bör göras nu. Det sägs bland annat att resultatet av författningsutredningens arbete bör avvaktas, innan ett sådant här förslag framläggs.

Herr Ollén har också sagt, att vad man från socialdemokratiskt håll vill är att utnyttja talmansrösten i andra kammaren. Det är naturligtvis alldeles riktigt. Men jag måste säga, att vad man från herr Olléns sida vill är att förhindra att denna röst utnyttjas och att därmed valutslaget respekteras.

Talmännens rösträtt

Herr Ollén sade att grundlagsförslag skall vara stenar, infogade i en byggnad, och menade således att det är orätt att föra fram ett separat grundlagsförslag. I sammanhanget skall jag be att få påpeka, att herr Ollén har själv varit med om att bära fram många stenar separat. Herr Ollén har bland annat väckt en motion, nr 20, om riksdagsmans immunitet och lagt fram ett vilande grundlagsförslag, så herr Ollén måtte i princip inte ha någonting emot att det läggs fram vilande grundlagsförslag medan författningsutredningen arbetar. Vidare vill jag påminna om att man från folkpartiets sida har lagt fram vilande grundlagsförslag också beträffande ändring av grundlagen rörande sista dag för val av militieombudsman och justitieombudsman. Folkpartiet fick visserligen inte igenom sitt förslag om att grundlagen skulle ändras på så sätt, att rösträtt skulle inträda det år en medborgare fyller 21 år, men man tvekade i varje fall inte att presentera ett vilande grundlagsförslag i detta större sammanhang trots att författningsutredningen arbetade. Jag måste således säga att det finns exempel från denna riksdag på att man har velat presentera vilande grundlagsförslag. Det är ingen unik händelse att det kommit en proposition med ett vilande grundlagsförslag.

Herr Ollén sade att man inte skall låta kortsiktiga partihänsyn fälla utslaget. Nej, herr Ollén, man kan säga att vad vi från socialdemokratiskt håll kräver är respekt för valutgången. Vi menar alltså att det är naturligt att den som är vald till ledamot av Sveriges riksdag, även om han är talman, skall ha möjlighet att utöva rösträtt. Det är ett demokratiskt krav som man har rätt att framföra.

Herr Ollén sade, att i utskottet stod frågan och vägde, och till slut gick vägen över till förman för talmännens rösträtt. Ja, när har det varit en dålig arbetsmetod i ett utskott att väga skäl för och emot i en fråga? Det håller jag för ett ganska rimligt sätt att arbeta i ett utskott, att man väger skälen för och emot och sedan bestämmer sig för det man finner vara tyngst vägande. Och

i detta fall har vi från socialdemokratiskt håll ansett oss böra helhjärtat stödja regeringspropositionen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Hur skicklig vår ärade ordförande i konstitutionsutskottet än är att argumentera, fick man det intrycket att det är ingen lätt uppgift att försvara förslaget om talmännens rösträtt. Det var ju ganska intressant att höra att det var oppositionen som svarade för »klangen» i detta utlåtande.

Konstitutionsutskottets ordförande försökte göra gällande att reservanterna har delade uppfattningar. Det är inte riktigt! Vi är fullständigt eniga om att propositionen bör avstyrkas, och därutöver har herr von Friesen i ett särskilt yttrande uttalat sin mening. Jag har sagt något liknande i den motion som jag har inlämnat, men jag har också sagt att man bör vänta, tills författningsutredningens förslag föreligger, innan man tar bestämd ställning.

Herr Elmgren vet mycket väl att om det särskilda yttrande som herr von Friesen avlämnat går det inte att få någon votering här i kammaren. Reservanterna är fullständigt eniga. Sedan framhöll utskottets ordförande att det parti som han representerar vill ha ett rättvist resultat av rösterna i alla valkretsar. Då ligger det nära till hands att fråga, varför man under de många år som man här haft möjlighet till det inte upptäckt denna rättvisa. Om man upptäckt denna rättvisa under de år, då socialdemokraterna hade majoritet i andra kammaren och inte var i behov av talmansrösten, hade bedömningen säkert blivit en helt annan än vad den nu är.

Jag skulle också vilja fråga herr Elmgren, vilken olycka som skulle inträffa, om man väntade med detta beslut, tills författningsutredningens förslag föreligger. Nej, det är otvivelaktigt på det sättet, att här har man upptäckt en obärgad röst som kan bärgas in i det socialde-

Talmännens rösträtt

mokratiska röstförrådet, och för säkerhets skull gör man det.

angelägenhet i första hand och inte regeringens.

Herr OLLEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ärade ordförande framhöll att jag stod för ett grundlagsförslag, som var framlagt nu. Emellertid har det förslaget inte bifallits utan man har skjutit på det till hösten, vilket gör att det inte kan bli någon grundlag. Detta exempel är därför föga träffande.

Utskottets ordförande nämnde att talmannen har rösträtt i andra parlament, och det vet vi väl allesammans. Men att talmannen har rösträtt utomlands utgör ju inget som helst avgörande skäl för att vi skulle införa samma reform hos oss. Vi måste ju bygga vår författning på vår egen historia och på våra egna erfarenheter och traditioner. Först om andra länders sedvänjor passar in i vårt eget system, kan vi acceptera dem. Men därom vet vi ingenting i detta fall, innan författningsutredningen framlagt sitt förslag. Det är denna onödiga brådska, som ur mina synpunkter framkallar de största betänkligheter.

Sedan sade utskottets ordförande att den socialdemokratiska gruppen solidariserat sig med regeringen, och det överraskar mig ingalunda. Men det är väl ganska självklart, att detta är en riksdagens interna angelägenhet. Ser man på den historiska utvecklingen, kan detta klargöras ännu tydligare. De äldre av oss minns hur redan under 1910-talet en energisk strid fördes inte minst från socialdemokraternas sida för att talmannen skulle väljas av riksdagen själv och inte av Kungl. Maj:t. Om jag inte minner mig, beslöt andra kammaren inte mindre än sex gånger denna reform, men första kammaren sade nej. Först 1921 blev reformen som redan framhållits genomförd.

Visar inte denna strid i sin mån, att riksdagen själv och icke regeringen bör ta initiativ i en fråga som denna? Hade regeringen liksom före 1921 utsett talmannen, hade initiativrätten legat på dess sida, men inte nu. Nu är det vår

Herr ELMGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att svara på herr Sveningssons frågor, som jag fann snarast retoriska, utan allenast för att han sade en sak, som jag inte kan låta stå oemotsagd.

Han sade, att reservanterna är eniga. Det är riktigt att reservanterna är eniga, som han uttryckte det, i att propositionen skall avslås. Men reservanterna är inte eniga i sakfrågan, utan somliga av dem har deklarerat, att de i princip inte har något att invända mot rösträtt för talmannen — det är bara tidpunkten för förslaget som de protesterar emot — medan andra delar herr von Friesens principiella syn. Detta är ingen enighet i sak utan bara en enighet i tid.

Herr Ollén sade att han visserligen varit med om att föra fram ett förslag om vilande grundlagsändring till denna riksdag, men det hade inte bifallits, utan man hade skjutit på det. Till detta vill jag säga, att det är väl avsikten som är det väsentliga och inte resultatet. Dessutom har herr Ollén själv varit med i utskottet och biträtt förslaget om uppskov till hösten. Jag hoppas, herr Ollén, att vi vid ett senare tillfälle kan komma till enighet i just den frågan och att vi inte skall behöva ta en strid om den.

Herr Ollén säger slutligen, att det är riksdagen som skall ta initiativ i detta fall och inte regeringen. Ja, om detta förslag mot förmodan skulle falla, kommer jag att inbjuda herr Ollén att delta i ett initiativ från konstitutionsutskottets sida i fortsättningen.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag får säga till utskottets ärade ordförande, att han har en förmåga att söka efter mycket fina nyanser i uppfattningarna, när han kan påstå att oppositionen i detta sammanhang inte är fullt enig. Om vi inom oppositionen hade samma förmåga att sö-

Talmännens rösträtt

ka efter nyanser, kanske vi skulle kunna finna sådana på den motsatta sidan.

Jag vill bara konstatera, att utskottets ordförande avstår från att svara på min fråga, vilken olycka som skulle inträffa, om man väntade till dess författningsutredningen blir färdig med sitt förslag. Jag vill tillägga att man nog inte väntat, att ett parti som suttit vid regeringsmakten så länge som det socialdemokratiska partiet skulle lägga fram ett sådant förslag som detta.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Efter herr Elmgrens anförande kan jag fatta mig ganska kort.

Motiveringen till detta förslag till grundlagsändring är helt enkelt, att det måste anses oriktigt, att en av kammarens ledamöter, som är vald till sitt uppdrag i samma ordning som alla övriga ledamöter, skall vara permanent utesluten från att delta i avgörandena. Med den motiveringen är det inte bara en riksdagens interna fråga, om talmannen skall ha rösträtt eller inte. Det är ytterst en fråga om att valmännen skall ha möjlighet att få sin mening framförd i riksdagen.

Någon annan motivering till förslaget har inte framförts från regeringens sida.

Både herr Ollén och herr Sveningsson har nu försökt lägga in en partipolitisk motivering i förslaget. Herr Sveningsson har emellertid med kraft vederlagt sig själv på den punkten genom att framhålla, att detta förslag ju inte kommer att ha någon betydelse för denna valperiod, utan först därefter. Jag vet inte om herr Ollén hade förbisett detta eller om man på borgerligt håll redan nu, vid denna tidiga tidpunkt, har uppgivit alla förhoppningar om någon ändring i mandatfördelningen till sin förmån.

Om man alltså är på det klara med att den nuvarande ordningen inte är tillfredsställande, finns det inte någon anledning att, som reservanterna vill, avvakta författningsutredningens förslag på den här punkten. Rent lagtekniskt är det mycket enkelt att göra en ändring, och jag har svårt att se att en ändring

enligt propositionens förslag skulle få några sådana konsekvenser, som man inte nu skulle kunna överblicka, och att det därför behövs en särskild utredning. Vad den principiella sidan angår, har ju herr Elmgrens exemplifiering redan klart ådagalagt, att oppositionen inte anser det råda något allmänt förbud att under pågående utredning framlägga separata förslag om ändringar i grundlagarna.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har här ytterligare strukit under, att väljarna i de valkretsar, som släpper till rösterna för talmännen, inte får behandlas orättvist. Jag vill då återkomma i den fråga som jag framställde i mitt första inlägg i denna debatt: När har från någon valkrets eller några väljare redovisats, att man är missnöjd? Brukar inte både väljarna och riksdagsmännen göra sig påminta, när det finns någon orättvisa? Det är bara i kanslihuset och ingen annanstans, som man har upptäckt denna orättvisa.

Sedan försöker statsrådet utnyttja min uppfattning, att man här har räknat fel i sina spekulationer och att man i själva verket aldrig kommer att få någon nytta av talmansrösten. Men det var min uppfattning. Helt naturligt räknar man på ett annat sätt inom regeringen och regeringspartiet.

Jag vill till slut bara säga, att man tydligen inte har några överdrivna förhoppningar inför höstens val, eftersom man har lagt fram detta förslag.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Herr Sveningsson frågade i sitt första anförande, om det hade kommit några framställningar till Kungl. Maj:t i denna fråga. Jag kan svara, att såvitt jag vet har det inte förelegat några till Kungl. Maj:t adresserade framställningar. Att det däremot i annan ordning har kommit framstötter i denna sak kan jag bekräfta.

Talmännens rösträtt

Herr PALM (s):

Herr talman! När man i dag har lyssnat till de uttalanden, som gjorts av representanter från olika håll, har man fått den uppfattningen att det är socialdemokratien som skulle ha mycket bråttom att ändra en lagbestämmelse, som kan betecknas vara en valmatematisk orättvisa.

Då det i stort sett på det principiella planet tycks råda stor enighet i själva sakfrågan — på några undantag när, framför allt från högerhåll — är ju frågeställningen den, om vi i dag är beredda att träffa ett avgörande eller om vi skall vänta med lösningen av denna fråga till omkring mitten av 1960-talet, då författningsutredningen tidigast beräknas vara färdig. Med hänsyn till hur talmännens rösträttsfråga ligger till är det närmast en fråga om hur djup konservatismen är förankrad hos respektive ledamöter, när vi nu har en möjlighet att ta bort denna sista rest som hindrar en allmän och lika rösträtt — denna gång inom Sveriges riksdag.

Det har talats åtskilligt om rättvisan i vårt nuvarande valsystem. Särskilt starkt fick vi uppleva det för ett tiotal år sedan då 1950 års folkomröstnings- och valsätsutrednings betänkande framlades, vilket också resulterade i att riksdagen beslutade om den 1,4-metod, som nu tillämpas vid valen. Det visade sig även denna gång att man alltid kan ha delade meningar om olika valsystems mer eller mindre rättvisande utslag med hänsyn till mandatfördelningen. Riksdagen själv har ju också med sitt ställningstagande tydligt förklarat, att det nu tillämpade valsystemet icke får betraktas som ett en gång för alla sluttigt.

I detta sammanhang vill jag erinra kammarens ledamöter om att när den nuvarande valmetoden skulle tillämpas första gången vid 1952 års val byggde folkpartiet en del av sin valrörelse just på denna fråga, och många citat skulle kunna plockas fram från den tiden då man öste sin galla över påstådda orättvisor och inför väljarna påstod att den nu tillämpade valmetoden ur strängt proportionell synpunkt var mycket

orättvis. Varenda väljares vilja måste komma till uttryck, ropade man, och dessutom friskades den gamla folkomröstningstanken upp främst av folkpartiet. Som stöd för sin agitation anfördes vad höger- och folkpartireservanterna anfört i utredningen, där man uttalat sig för införandet av ett antal tillägs- och riksmandat, vilket skulle möjliggöra för de olika partierna att tillgodogöra sig alla överskottsroster i de olika valkretsarna. Och det var på modet att då tala om riksvalsedlar av millimeterrättvisans företrädare.

Ärade kammarledamöter! Jag skall inte förlänga mitt inlägg med att alltför mycket erinra om vad som då sades från talarstolarna, men tillåt mig ändå erinra om det inlägg som gjordes av folkpartiets dåvarande gruppleddare i denna kammare, herr Ohlson, som från denna talarstol den 5 november 1952 förklarade på tal om den nya valmetoden: »Vi inom folkpartiet kommer emellertid framdeles liksom hittills att motsätta oss alla tendenser till att förhindra att proportionalismens grundidé kommer till fullt och rättvist uttryck vid mandatfördelningen de olika partierna emellan. Skall det vara proportionalism, skall det vara en för hela landet riktig sådan. I det långa loppet vinner alla partier, stora som små, på att rättvisan sätts i hög-sätet.»

En sådan otvetydig deklaration borde i dag göra folkpartiledamöterna mogna att rösta för regeringsförslaget när det gäller att bevilja talmannen rösträtt. Folkpartiet prövas här återigen i sin förmåga att uppträda någorlunda konsekvent i de politiska sammanhangen. Det kan väl nämligen inte betecknas som rättvist att första kammarens högt värderade talman, som tillsammans med en av sina partivänner representerar Örebro läns valkrets, där hans parti vid landstingsvalet 1954 samlade cirka 29 000 röster, helt skall förvägras uttala sin mening genom att avlämna sin röst i enlighet med sina väljares intentioner.

Samma är förhållandet för andra kammarens talman som i sällskap med två partivänner invaldes för Älvsborgs läns

Talmännens rösträtt

norra valkrets med det sammantagna röstetalet 45 400 vid 1958 års riksdagsmannaval.

Att dessa förhållanden väckt undran är naturligt, och under senare år har detta klart kommit till uttryck också i medkammaren. Förhållandet att det i praktiken stod 116 mandat för den allmänna tjänstepensioneringens genomförande vid voteringen i maj förra året mot 115 för avslag, men att man trots detta ändå stod inför hotet att ta till lottdragning, var ju ett av de skäl som den fronderande folkpartiledamoten anförde i sin förklaring till att han den gången lade ned sin röst. Han förklarade bl. a. enligt riksdagsprotokollet: »Även om det inte har varit detta som avgjort mitt ställningstagande — det vill jag starkt betona — så är det mig starkt motbjudande att man skall förvandla en majoritet i denna kammare till en minoritet bara på den grunden att talmannen inte röstar.» Så långt den fronderande folkpartistiske riksdagsmannen.

Allmänt sett torde väl de 15 000 väljare, som vid de allmänna valen slutit upp bakom talmännen och valt in dem i riksdagen som enskilda riksdagsmän, inte ha räknat med att enbart den omständigheten, att just deras riksdagsman fått kamrarnas förtroende att leda förhandlingarna, skulle verka diskvalificerande vid voteringarna genom att han berövas rösträtten. För väljarna i den blivande talmannens valkrets innebär detta att de, som röstat med listor som upptagit hans namn, till stor del spritt sina valsedlar för vinden. Folkpartiet har alltså sin chans att nu medverka till en större rättvisa gentemot valmanskåren och infria sitt eget krav på ökad proportionell rättvisa genom att nu rösta med konstitutionsutskottets förslag.

Även centerpartiet har sin belastning i denna rättvisefråga, inte från 1952 men väl från de gamla ständsriksdagarna — om man nu känner någon gemenskap med det gamla bondeståndet. Den belastningen kan ledas tillbaka till den tid, då talmännen utsågs av Konungen och då böndernas representanter fann det orimligt att de valkretsar, varifrån talmännen

togs, skulle berövas sin representation. Man var därför anhängare av att riksdagsordningen ändrades på denna punkt i mitten av 1840-talet, vilket innebar att ersättare skulle utses för talmannen — detta för att valkretsen inte skulle bli orepresenterad i riksdagen. Denna bestämmelse, som är omnämnd för första gången i 1845 års riksdagsordning, kom dock att falla bort när 1866 års riksdagsordning antogs.

Nu har emellertid det moderna centerpartiet alla möjligheter att med sitt ställningstagande i dag återknyta till ett rättvisekrav från det gamla bondeståndets dagar.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag, som i alla delar tillmötesgår ett gammalt väldokumenterat rättvisekrav.

Herr PETTERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! Det är ett egendomligt förhållande, som nu råder när det gäller rösträtten i riksdagen. Vi har ju haft otaliga debatter när det gäller rösträtten och hur långt man skall gå när det gäller rätten att utöva densamma. Nu väljer man i höst 232 ledamöter till andra kammaren. Till denna kammare blir 151 ledamöter valda. Men en av dem som väljs får inte vara med att rösta. Det kan inträffa, att om den, som har berövats rösträtten därför att han skall fungera som talman, av en eller annan anledning inte kan vara närvarande i kammaren, så berövar man ytterligare en person rösträtten.

Det är inte bara fråga om att man berövar en valkrets en röst, utan man berövar också ett parti en röst.

Nu gör man gällande, att när man på detta sätt berövar talmännen rösträtt, så är det för att vederbörande skall vara mera fri och oberoende. Det skulle alltså innebära, att den, som nu sitter i talmansstolen just därför att han fungerar som talman, skulle vara mera fri och oberoende än han är, när han inte sitter i den stolen. Jag har mycket svårt att förstå den uppfattningen. Det skulle också innebära, att alla, som sitter som ord-

Talmännens rösträtt

förande i landsting eller fullmäktige, inte skulle vara fria och oberoende just därför att de har rösträtt.

Man kan säga, att det är beklagligt att en ändring inte har kommit till stånd förut. Men det kanske behöver inträffa någonting som medför, att man upptäcker det orimliga i nuvarande förhållanden. Detta har nu inträffat — man har upptäckt, att det är önskvärt att få till stånd en ändring, så att samtliga av riksdagens valda ledamöter får vara med att rösta i de frågor, som riksdagen har att avgöra.

Jag yrkar, herr talman, bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Jag begärde närmast ordet med anledning av att herr Elmgren refererade till ett av mig väckt förslag till grundlagsändring, som gällde den sista dagen för val av justitie- och militieombudsman. Herr Elmgren ville fästa det som ett exempel på att det inte är någonting konstigt i att man väcker förslag av den art det nu gäller. Till det vill jag bara säga, att när det gällde mitt förslag var det fråga om klara olägenheter i den praktiska verksamheten i detta hus, och därför förelåg behov av en ändring.

Vad som här bör framhållas är, att man i sådana frågor som denna inte bör rycka fram i oträngt mål. Nu framgår det av vad flera talare — inte minst herr Elmgren — har anfört att man — för att använda herr Elmgrens ord — plötsligt har upptäckt, att det är »ett demokratiskt rättvisekrav» att man på denna punkt får till stånd en reform. Det är alltså ett starkt demokratiskt krav, som upptäckts år 1960, att ge talmännen rösträtt. Jag måste ju beklaga, att socialdemokratien och vi alla tycks ha gått med skumma ögon genom åren och först 1960 upptäckt detta viktiga demokratiska krav! Vi får väl hälsa med tillfredsställelse, att vi äntligen fått en justitieminister, som sett klarare än alla andra och aktualiserat detta tydligen mycket

brett omfattade demokratiska rättvisekrav.

Men behöver vi stoffera ut denna fråga? Vi känner väl alla igen sillen även när den kommer i kapprock. Själva modulationen i ett par inlägg från justitieministern syntes mig avslöja, att han för sin del har helt klart för sig vad det handlar om: det är fråga om att ge socialdemokratien ytterligare en röst i andra kammaren.

Det kan jag för min del inte förarga mig särskilt mycket över. Det finns goda skäl för att ge talmännen rösträtt. Men det föreligger också goda skäl för att följa den tradition, som vi här har haft under mycket lång tid, nämligen att talmännen skall avstå från att uppträda partipolitiskt. Man kan säga, att det är en fråga om decorum att talmannen inte skall göra framträdanden av utpräglat partipolitisk karaktär.

Jag kan inte finna, att den argumentation, som har framförts från herr Elmgrens och andras sida, ger mig anledning att avstå från att stödja reservanterna.

Herr ELMGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Varför skall man framställa detta som ett speciellt socialdemokratiskt krav? Räknar herr Hanson med att det alltid skall sitta en socialdemokratisk talman i andra kammaren?

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingen anledning att spekulera över den saken! Men det faktum, att detta viktiga demokratiska krav upptäcks just i detta läge, tyder väl på att vad jag anförde är motiveringen för det nu ganska hastigt framkastade förslaget.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Bara några korta reflexioner.

Jag vill konstatera, att centerpartiet för sin del ingenting har emot att talmännen har rösträtt. Det bör i så fall

Talmännens rösträtt

också i detta sammanhang undersökas, i vilken grad det skall vara möjligt för honom att avgiva röstförklaring eller någonting annat.

Men herr talman, jag kan inte förstå, att vi i dag skulle bryta ut en separat fråga, när vi under de senaste två, tre åren i konstitutionsutskottet och här i kammaren har uppskjutit avgörandet i en lång rad frågor med hänsyn till att författningsutredningen arbetar. Om riksdagen i dag skulle antaga förslaget till denna delreform, skulle författningsutredningen ändå inte kunna undgå att se på talmannens funktion i fortsättning-en.

Herr Georg Pettersson säger, att här sitter en ledamot som inte får vara med och rösta. Ärade kammarledamöter! Det har suttit en här i varje kammare i 39 år, som inte fått vara med och rösta. Under dessa 39 år har socialdemokratien kunnat ta initiativ under minst 25 år. Därför tycker jag, herr talman, att den indignation man i dag visar är mycket litet påkallad.

Jag ber att få ansluta mig till dem som yrkar bifall till reservationen.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag vill helt kort anknyta till vad herr Torsten Andersson nyss sade. En stor synpunkt saknar jag emellertid i debatten. Jag var mycket intresserad av att höra hur herr Palm i sitt anförande placerade in detta förslag i det proportionalistiska sammanhanget, hur han visade upp att det harmonierade med en uppfattning om proportionell rättvisa och vad därmed sammanhäng-er.

Man har inom författningsutredningen diskuterat och diskuterar väl fortfarande hur det skall bli med valmetoden i fortsättningen. Man har där övervägt möjligheterna att behålla proportionalismen och likaså alternativt att i stället övergå till val i enmansvalkretsar. Det verkligt intressanta i dagens debatt angående detta ärende är regeringens deklaration om den oreserverade avslutningen till den proportionella tan-

ken, att man där således klart går in för kravet på proportionell rättvisa. Det, herr talman, är någonting som kastar långa skuggor framåt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad och tvenne anmärkta tryckfel rättats, så att de i den s. k. klämman i reservationen 1 förekommande orden »i propositionen» utbyts mot »av utskottet» och de i klämman i reservation 2 förekommande orden »det i förevarande proposition framlagda förslaget» utbyts mot »framlagda förslag», yttrade herr talmannen, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner komme att framställas i fråga om antagande såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling *först* särskilt beträffande vartdera av två förslag angående § 28 regeringsformen, *därefter* särskilt rörande §§ 17, 18, 27, 72 och 96 regeringsformen samt §§ 70 och 72 riksdagsordningen, *vidare* särskilt angående § 31 regeringsformen samt *slutligen* särskilt avseende § 51 riksdagsordningen.

Beträffande § 28 *regeringsformen*, fortsatte herr talmannen, hade förslag till antagande såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling i fråga om ändrad lydelse av denna paragraf framlagts dels av utskottet och dels i den beträffande avdelning A av herr Ollén m. fl. avgivna reservationen; något yrkande om bifall till det i propositionen framlagda förslaget beträffande § 28 regeringsformen hade icke framställts.

I fråga om utskottets förslag rörande denna paragraf, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats *dels* att detsamma skulle antagas såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling — i reservationen av herr Ollén m. fl. hade framställts yrkande om samma lydelse som utskottet föreslagit — *dels ock*, enligt den av herr Pettersson i Norregård m. fl. beträffande avdelning A avgivna reservationen, att kammaren skulle avslå nämnda grundlagsändringsförslag.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till samt vidare

Talmännens rösträtt

på avslag å utskottets förslag; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till förslaget, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sveningsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antager det av konstitutionsutskottet i dess utlåtande nr 22 avdelningen A framlagda förslaget till ändrad lydelse av § 28 regeringsformen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås nämnda grundlagsändringsförslag.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sveningsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunns vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 98;

Nej — 33.

Därjämte hade 14 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Beträffande § 28 regeringsformen, anförde nu herr talmannen, hade ytterligare yrkats *dels* att kammarerna skulle såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga det förslag till ändrad lydelse av denna paragraf, som framlagts i den angående avdelningen A av herr Ollén m. fl. avgivna reservationen — den föreslagna lydelsen av paragrafen återfunnes i den till utskottets utlåtande fogade bilagan A — *dels ock*, enligt den vid avdelning A av herr Pettersson i Norregård m. fl. fogade

reservationen, att kammarerna skulle avslå berörda grundlagsändringsförslag.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å nämnda grundlagsändringsförslag; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till förslaget, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Elmgren* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antager det förslag till ändrad lydelse av § 28 regeringsformen som framlagts i den beträffande avdelningen A i konstitutionsutskottets utlåtande nr 22 av herr Ollén m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås nämnda grundlagsändringsförslag.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Såvitt anginge §§ 17, 18, 27, 72 och 96 regeringsformen samt §§ 70 och 72 riksdagsordningen, yttrade herr talmannen, hade yrkats att kammarerna skulle såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga det förslag till ändrad lydelse av dessa lagrum som framlagts i den beträffande avdelningen A av herr Ollén m. fl. avgivna reservationen.

Härpå gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å förevarande grundlagsändringsförslag; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till förslaget, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Elmgren* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given

Ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden

varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antager det förslag till ändrad lydelse av §§ 17, 18, 27, 72 och 96 regeringsformen samt §§ 70 och 72 riksdagsordningen som framlagts i den beträffande avdelningen A i konstitutionsutskottets utlåtande nr 22 av herr Ollén m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås nämnda grundlagsändringsförslag.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Med avseende å § 31 regeringsformen, fortsatte herr talmannen, hade endast yrkats bifall till det av utskottet under B framlagda grundlagsändringsförslaget om upphävande av förevarande paragraf.

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å nämnda förslag; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vad slutligen anginge § 51 riksdagsordningen, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets under C framlagda förslag till ändrad lydelse av denna paragraf skulle antagas såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, dels ock att nämnda grundlagsändringsförslag skulle avslås, i enlighet med vad som yrkats i den beträffande avdelningen C av herr Pettersson i Norregård m. fl. avgivna reservationen.

Sedermåra gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å detta grundlagsändringsförslag; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propo-

sitionen på bifall till förslaget, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sveningsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antager det av konstitutionsutskottet i dess utlåtande nr 22 framlagda förslaget till ändrad lydelse av § 51 riksdagsordningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås nämnda grundlagsändringsförslag.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sveningsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 66.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 23, över motion väckt i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Sveriges anslutning till konventionen angående upprättande av Europeiska frihandelssammanslutningen, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 24, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden

I detta memorial hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte besluta att till höstsessionen med innevarande riksdag uppskjuta behandlingen av följande motioner:

1. »I: 609»;
2. I: 147;
3. I: 20 och II: 27; samt
4. I: 54 och II: 63.

Herr **ELMGREN** (s):

Herr talman! Det sägs att alla goda ting är tre, men i dag förefaller det som om alla onda ting är tre.

Det har tidigare påpekats två tryckfel i konstitutionsutskottets utlåtande nr 22. Jag måste nu fästa uppmärksamheten på att det föreligger ett tredje tryckfel i konstitutionsutskottets memorial nr 24. Av texten framgår tydligt att den omtalade motionen I: 609 av herr Damström m. fl. är väckt 1959. I klämman bör alltså texten vara: »I: 609 1959».

Efter härmed slutad överläggning beslöt kammaren bifalla utskottets i förevarande memorial gjorda hemställan med rättande av det utav herr Elmgren omnämnda tryckfelet.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till kammarens sammanträde fredagen den 27 maj.

Herr talmannen meddelade, att han — efter behandling av vissa ärenden av expeditionell natur — avsåg att föreslå kammaren, att detta sammanträde skulle ajourneras för att — om andra kammaren vid nu pågående omröstning beträffande något av de ärenden, som legat till grund för den ekonomiska debatten och som kunde föranleda gemensam omröstning, skulle komma att stanna i annat beslut än första kammaren — tillfälle skulle beredas vederbörande utskott att i dag i kamrarna bordlägga förslag i anledning därav.

På framställning av herr talmannen beslöts att särskilda utskottets utlåtande nr 1 och 2 skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för kammarens nästa sammanträde.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 308, till Konungen i anledning av väckta motioner om utredning angående avgiftsbelagda trafikanläggningar m. m.

Anmälades och godkändes sammansatta stats- och tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 309, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om statsbidrag till väg- och gatu-hållning i vissa städer och stadsläkande samhällen, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 326, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående skogs-vårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m., medelsanvisningen för budgetåret 1960/61 till Statens skogs-förbättringsanslag och till Vägbyggnader å skogar i enskild ägo ävensom Kungl. Maj:ts förslag rörande skogs-vårdsavgiften för år 1960 jämte i ärendena väckta motioner, m. m.

Anmälades och bordlades statsutskottets memorial:

nr 146, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om motionsvis väckta förslag om utredning i syfte att vinna besparingar i den statliga förvaltningen;

nr 147, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande Kungl. Maj:ts proposition med förslag i fråga om lokaliseringen av vissa statliga institutioner m. m.;

nr 148, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden;

nr 149, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1959/60; och

nr 150, angående statsregleringen för budgetåret 1960/61;

bevillningsutskottets betänkande och memorial:

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1955 (nr 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning jämte i ämnet väckta motioner;

nr 67, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 61 i anledning av väckta motioner angående viss restitution av energiskatt på bränsle;

nr 68, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 43 i anledning av väckta motioner om undantagande från beskattning av vinst, som beror på penningvärdets fall, m. m.; och

nr 69, angående uppskov med behandlingen av vissa till bevillningsutskottet hänvisade ärenden;

bankoutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckt motion angående utgivande av en matrikel över riksdagens ledamöter;

första lagutskottets utlåtande nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 10 kap. 11 § strafflagen, m. m.; samt

jordbruksutskottets memorial nr 35, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bidrag till hushållnings-sällskapens omkostnader.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren nu, kl. 16.30, att ajournera sina förhandlingar till kl. 19.30.

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.30, sedan kamrarna i vissa frågor stannat i skiljaktiga beslut.

Enär de väntade utskottsbetänkandena ännu icke inkommit, beslöts, att kammaren skulle ånyo ajournera sina förhandlingar till kl. 21.00.

Då förhandlingarna kl. 21.00 återupptogs, anmäldes och bordlades bevillningsutskottets memorial:

nr 70, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 60 angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1960/61, m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 71, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 62 i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i förordningen om allmän varuskatt.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 21.01.

In fidem
K.-G. Lindelöw